

ØF-rapport nr.: 06/2005

**Fritidshus i innlandet:
Bruk og lokaløkonomiske effekter**

Av

Birgitta Ericsson og Reidun Grefsrud

Østlandsforskning

er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med Oppland, Hedmark og Buskerud fylkeskommuner samt Kommunaldepartementet som stiftere, og har i dag 28 ansatte.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling

Velferds-, organisasjons- og kommunalforskning

Østlandsforsknings viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter

ØF-rapport nr.: 06/2005

**Fritidshus i innlandet:
Bruk og lokaløkonomiske effekter**

av

Birgitta Ericsson og Reidun Grefsrud

Tittel: Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter
Forfattere: Birgitta Ericsson og Reidun Grefsrud
ØF-rapport nr.: 06/2005
ISBN nr.: 82-7356-560-2
ISSN nr.: 0809-1617
Prosjektnummer: K093
Prosjektnavn: Hytte-sip
Oppdragsgiver: Norges forskningsråd
Prosjektleder: Birgitta Ericsson
Referat: Rapporten presenterer resultater fra det treårige prosjektet "Utmarksbasert næringsutvikling: Lokaløkonomiske muligheter og begrensninger av privateide fritidshus" finansiert av Norges forskningsråd.

Det presenteres resultater fra en omfattende spørreskjemaundersøkelse av et utvalg av fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. Spørsmålene fokuserte på den samlede bruken av fritidshusene og forbruk som kan knyttes til bruk og eie av disse fritidshusene. I alt er det kommet inn 1 908 besvarte skjemaer, en svarprosent på 57%.

I alt brukes fritidshusene gjennomsnittlig ca 46 bruksdøgn, 26 i løpet av mai til september, 20 i høst- og vintermånedene. Bruksdøgnene representerer 134 persondøgn i løpet av ett år. Det er likevel betydelige variasjoner i bruksintensitet, men variasjonene er nesten i sin helhet knyttet til vinterbruk. Det syns imidlertid å være teknisk standard og vegtilgjengelighet som i størst grad forklarer disse forskjellene i bruk.

Den mest avgjørende faktoren for å skape lokaløkonomiske virkninger er at fritidsboligene brukes. Det bruksbetingede forbruket pr persondøgn i fritidsboligkommunen kan anslås til ca 100 kroner; noe mindre om vinteren og litt høyere om sommeren. Dette gir 13 - 14.000 kroner i forbruk pr hytte, for en hytte som brukes omtrent som gjennomsnittet. I tillegg kommer faste utgifter og utgifter til anskaffelser og vedlikehold, til sammen nærmere 20.000 kroner. (Alle tall i 2002-prisnivå)

Forbruket varierer i stor grad med de samme faktorene som bruken. Det lokale tilbudet av varer og tjenester har også betydning. Sysselsettingseffektene (inkl nybygging) kan grovt anslås til 3 - 6 % av den totale sysselsettingen i undersøkelseskommunene.

Sammendrag: Norsk
Emneord: Fritidshus, lokaløkonomiske effekter, bruk av fritidshus, utmarksbasert næring, Rendalen, Gausdal, Nord-Aurdal, hytter, motiv
Dato: Januar 2006
Antall sider: 170
Pris: Kr 250,-
Utgiver: Østlandsforskning
Serviceboks
N-2626 Lillehammer
Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: [oef@ostforsk.no](mailto: oef@ostforsk.no)
<http://www.ostforsk.no>

□ Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo
1. Ytterligere eksemplarframstilling uten avtale og i strid med
åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

Denne rapporten representerer nå sluttrapporten fra prosjektet ”Utmarksbasert næringsutvikling: Lokaløkonomiske muligheter og begrensninger av privateide fritidshus”. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og har gått over tre år i perioden 2002 -2004. All rapportering i forhold til forskningsrådet er gjennomført, men vi mener forskningen også bør dokumenteres mer utfyllende i en forskningsrapport enn hva som er mulig å gjøre i vitenskapelige artikler alene. Det er viktig dels for å akkumulere forskningens resultater, men også for å formidle disse på norsk til aktuelle brukere (kommunale planleggere, politikere, grunneiere, lokale entreprenører og andre som tar mål av seg til å drive med næringsutvikling basert på utmarksressurser). Det ble etter hvert pinlig ikke å ha resultater på norsk å vise til når en blir bedt om å holde foredrag i forskjellige forsamlinger i bygdenorge. Det har vært vist betydelig interesse for resultater fra prosjektet.

Denne rapporten er derfor også i stor grad finansiert av Østlandsforskning i sin utskrivingsfase, og den ville ikke blitt samlet til det den er i dag uten disse ressursene. Det er da også samtidig en begrensning, og vi har (selvsagt) ikke kunnet gå så dypt og langt ned i materialet som ønskelig for forskere. Rapporten kan på enkelte områder derfor bære preg av å være noe enkel i tilnærmingen. Vi har i første omgang lagt vekt på å formidle tall og hovedresultater, i tillegg til metodiske diskusjoner og avvegninger.

Prosjektet har hatt en referansegruppe bestående av:
Mjøsen Skogeierforening v/Trond Carlson
Glommen Skogeierforening v/Severin Myrbakken
Sparebanken Hedmark v /Per Gustavsén (Vidar Nordheim)
Oppland fylkeskommune v/Jørn Prestsæter

Det har ikke vært stor aktivitet i referansegruppa etter at undersøkelsesområdene ble pekt ut og spørreskjemaet var ferdig utarbeidd.

Fra Østlandsforskning har forskerne Reidun Grefsrud, Simen Flygind, Tor Arnesen, Kjell Overvåg og Birgitta Ericsson vært involvert i prosjektet. Ericsson har vært ansvarlig for metodedrøftingen og de bruksorienterte delene av rapporteringen samt prosjektleder. Ansvarlig for økonomiske beregninger og metodedrøftinger i tilknytning til disse har vært Reidun Grefsrud.

De viktigste medarbeiderne har imidlertid vært alle de eiere av fritidshus i de tre kommunene som har tatt seg, i mange tilfeller svært god, tid til å svare på alle våre spørsmål og fylle ut det detaljerte spørreskjemaet. Takk til samtlige!!

Lillehammer november 2005

Birgitta Ericsson
prosjektleder

Ståle Størdal
forskningsleder

Innhold

1. Innledning.....	7
1.1. Kort om status og utviklingstrekk på landsbasis	7
1.2. Om prosjektet og undersøkelsen.....	11
1.2.1. Status og utvikling i Hedmark og Oppland	11
1.2.2. Momenter til utvelgingen	13
1.3. Om studieområdene	15
1.3.1 Kort om befolkning og arbeidsplasser.....	15
1.3.2 Senterstruktur – lokalisering av vare- og tjenestetilbudet ...	16
1.3.3 Beskrivelse av Gausdal kommune.....	17
1.3.4 Beskrivelse av Nord-Aurdal kommune.	19
1.3.5 Beskrivelse av Rendalen kommune.....	20
1.3.6. Næringslivet i kommunene.....	22
2. Metode	25
2.1. Innledning: prinsipielle tilnæringer	25
2.2. Utvalg og innsamlingsmetode	30
2.3. Svarprosenter og representativitet	31
2.3. Noen metodiske betraktninger om utvalget og materialet.....	35
3. Om fritidshus, deres eiere og bruk: Presentasjon av materialet... 39	39
3.1. Fritidshusene: Type, standard og beliggenhet	39
3.2. Eierne: Bosted, alder og status	42
3.3. Bruken av fritidshusene: Bruksmåter, volum og sesong	44
3.4. Eierne: Tanker om framtida.....	48
3.5. Forbruket: Innkjøp, innkjøpssted og sektorfordeling	52
3.5.1. <i>Metode og svarprosenter for beregning av forbruksdata....</i>	<i>52</i>
3.5.2 <i>Kjøp av varer og tjenester i tilknytning til oppholdet.....</i>	<i>56</i>
3.5.3 <i>Faste kostnader i forbindelse med eierskapet .....</i>	<i>60</i>
3.5.4. <i>Anskaffelser, vedlikehold, nybygg og ombygging.....</i>	<i>62</i>
3.5.5. <i>Anslått samlet samt lokalt forbruk pr. fritidsbolig og år ....</i>	<i>65</i>
4. Hva påvirker bruken av fritidshusene?..... 67	67
4.1. Forskjellig verdiforankring blant fritidshuseierne	67
4.2. Enkelte kjennetegn ved hus og eier avhengig av verdiforankring	70
4.3. Modellskisse for analyse av bruken av fritidshusene	71
4.4. Bruk av fritidshusene.....	72
4.4.1. <i>Egenskaper ved eierne og bruk av fritidshusene .....</i>	<i>72</i>
4.4.2. <i>Kjennetegn ved fritidshuset .....</i>	<i>77</i>
4.4.3. <i>Kjennetegn ved området .....</i>	<i>79</i>
4.5. Viktige faktorer for bruk av fritidshusene	81
4.6 Eiernes forbruk knyttet til fritidsboligene	83
4.6.1 <i>Innledning .....</i>	<i>83</i>
4.6.2 <i>Egenskaper ved eierne .....</i>	<i>83</i>
4.6.3 <i>Egenskaper ved fritidsboligene .....</i>	<i>88</i>
4.6.4 <i>Tilgjengelighet, avstandsfaktorer og tilbudet på stedet .....</i>	<i>91</i>
4.7 Viktige faktorer for bruk - oppsummering	95
5 Lokaløkonomiske effekter	97
5.1 Problemstillinger og tilnærming	97
5.2 Lokaløkonomiske effekter: Begrepsavklaring og metode.....	98

5.2.1	Teorier og modeller	98
5.2.2	Ringvirkninger og multiplikatorer - noen begrepsavklaringer.	102
5.2.3	Metode for beregning av lokaløkonomiske effekter i dette prosjektet.....	103
5.3	Beregning av direkte effekter	105
5.3.1	Anslag over omsetning tilført av eksisterende fritidsboliger....	106
5.3.2	Beregning av lokal produksjon og sysselsetting av eksisterende fritidsboliger.....	108
5.3.3	Beregning av lokal produksjon og sysselsetting ved nyoppføring av fritidsboliger	110
5.3.4	Samlede virkninger for lokal produksjon og sysselsetting av eksisterende fritidsboliger og ved oppsetting av nye.....	116
5.4	Betydningen av størrelsen på ”lokalområdet”	118
5.4.1	Ulike perspektiv.....	118
5.4.2	Det helt lokale perspektivet	119
5.4.3	Betydningen av å se på virkninger for en funksjonell region istedenfor på kommunenivå.....	122
5.5	Er anslagene våre rimelige? Vurderinger på grunnlag av varehandelsomsetningen og sysselsettingen i bygg- og anleggsnæringen	123
5.5.1	Varehandelsomsetningen.....	124
5.5.3	Sysselsettingen i bygg- og anleggsnæringa.....	127
5.6	Ringvirkningsberegninger av fritidsboliger	129
6	Oppsummering – Fritidsboligenes betydning for lokaløkonomien.	133
6.1	Fritidsboliger må ikke ha full teknisk standard for å ha økonomisk betydning for lokalsamfunnet.....	133
6.2	En bør legge mest vekt på de direkte virkningene.....	134
6.3	Hva er viktigst for de lokale virkningene – eksisterende hytter eller utbyggingsfasen?	134
6.4	Tilgjengelighet, avstander og lokalt tilbud har betydning.....	135
6.6	For snevert å oppfatte fritidsboliger bare som en ”utmarksnæring”. 137	
6.7	At hyttene brukes er avgjørende.....	137
6.8	Egenskaper ved fritidsboligene som har betydning for bruk og forbruk	138
6.9	Den moderne friluftslivsutøver.....	139
	Referanser.....	141
	Vedlegg II.1 Undersøkelse om hytter og fritidshus..... Feil! Bokmerke er ikke definert.	
	Vedlegg V.I.	153

Figuroversikt

Figur 1.1. Antall fritidshus i 1970 og tilvekst 1971 til 2002 etter region. Norge. Totalt antall pr region, median og gjennomsnitt pr kommune.	8
Figur 1.2. Antall fritidshus 1970 og tilvekst 1971-2002 etter kommunens sentralitet. Totalt antall, median og gjennomsnitt pr. kommune. Norge.	10
Figur 1.3. Antall fritidshus etter kommune. Hedmark og Oppland 2002.	12
Figur 1.4.	12
Figur 1.5. <i>Lokalisering av fritidsboliger i Gausdal kommune.</i>	18
Figur 1.6. Lokalisering av fritidsboliger i Nord-Aurdal kommune.....	20
Figur 1.7. Lokalisering av fritidsboliger i Rendalen kommune.	21
Figur 2.1. Svarprosent etter sesong og undersøkelses-kommune.	32
Figur 2.2. Svarprosent etter eiers bosted og undersøkelses-kommune. ...	33
Figur 2.3. Samlet antall bruksdøgn pr. fritidsbolig etter svardato.....	34
Figur 3.1. <i>Utvikling i antall fritidshus i undersøkelseskommunene i perioden 1970, 1977, 1983, 1997-2005.</i>	39
Figur 3.2.a. <i>Gjennomsnittlig antall bruksdøgn pr fritidshus i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner etter måned.</i>	46
Figur 3.2.b. <i>Gjennomsnittlig antall persondøgn pr fritidshus i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner etter måned.</i>	46
Figur 3.2.c. <i>Gjennomsnittlig antall personer pr. bruksdøgn i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner etter måned.</i>	46
Figur 3.3. <i>Andel av fritidshusene i bruk til overnatting etter måned. Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.</i>	48
Figur 3.4. Akkumulerte gjennomsnittstall for forbruk i fritidsboligkommunen etter svartidspunkt.	55
Figur 3.5. Forbrukskategorier i spørreskjemaet	56
Figur 3.6. Andel som ikke har brukt mat og dagligvarer som er kjøpt i fritidsboligkommunen under siste opphold	59
Figur 3.7. Andel av fritidsboligeierne med faste utgifter etter beløpets størrelse og kommune. Kroner pr. fritidshus og år.	62
Figur 3.8. Andelen av fritidsboligeierne som ikke har kjøpt inventar eller utstyr til fritidsboligen eller hatt utgifter til vedlikehold eller ombygging/tilbygg siste 12 måneder etter kommune.	62
Figur 3.9. Andel av utenbygds boende fritidshuseiere som handler i og utenfor fritidsboligkommunen etter kommune.	64
Figur 3.10. Framgangsmåte for beregning av årlig forbruk pr fritidsbolig	65
Figur 4.1. <i>Andelen av fritidshuseiere som synes de enkelte motivdimensjonene for eierskap er viktig. 2001/2002. Prosent.</i>	70
Figur 4.2. <i>Faktorer som påvirker eierskap og bruk av fritidshus.</i>	72
Figur 4.3.a. <i>Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter hvorvidt eier synes de enkelte motivdimensjonene for eierskap er viktig. 2001/2002. Døgn.</i>	74
b. <i>Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter hvorvidt eier synes de enkelte motivdimensjonene for eierskap er viktig. 2001/2002. Døgn.</i>	74

Figur 4.4.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002. Døgn.	75
a. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002.....	75
Figur 4.5.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter tilgang til andre fritidshus. 2001/2002. Døgn.	76
b. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter tilgang til andre fritidshus. 2001/2002. Døgn.	76
Figur 4.5.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter teknisk standard og vegtilgjengelighet. 2001/2002. Døgn.	77
b. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter teknisk standard og vegtilgjengelighet. 2001/2002. Døgn.....	78
Figur 4.4.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002. Døgn.	82
b. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002.....	82
Figur 4.6.a. Forbruk pr persondøgn fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-prisnivå. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	84
b. Forbruk pr persondøgn sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-prisnivå. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	84
Figur 4.7.a. Forbruk pr hytte vinter fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	85
b. Forbruk pr hytte sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	85
Figur 4.8. Faste utgifter pr hytte fordelt på strøm og andre faste utgifter fordelt på hytter gruppert etter bruksdøgn. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	86
Figur 4.9. Faste utgifter pr hytte fordelt på strøm og andre faste utgifter for hytteeiere som mener ulike motiver for å eie og bruke hytta er viktig. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	86
Figur 4.10. Anskaffelser og vedlikehold kroner pr hytte gruppert etter bruksdøgn, 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord- Aurdal kommuner.	87
Figur 4.11. Anskaffelser og vedlikehold kroner pr hytte. 2002-priser og andel som ikke har kjøpt kapitalvarer. Gruppert etter andelen som mener de ulike motivene er viktige. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	87
Figur 4.11.a Forbruk pr persondøgn vinter fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	88
b. Forbruk pr persondøgn sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.	88

Figur 4.12.a. Forbruk pr hytte vinter fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner	89
.b. Forbruk pr hytte sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner	89
Figur 4.13. Andel av forbruket pr personøgn som kjøpes lokalt etter veitilgjengelighet.. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner	90
Figur 4.14. Faste utgifter pr hytte fordelt på strøm og ulike andre faste utgifter. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner	90
Figur 4.15. Kapitalutgifter pr hytte. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner	91
Figur 4.16. Forbruk pr personøgn fordelt på kjøp lokalt og kjøp total fordelt etter avstand til nærmeste sted. Sammenliknet med andel av hyttene med innlagt fast strøm og andel av hyttene med vintervei. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommune.	92
Figur 4.17. Andel som har kjøpt noe før avreisen eller underveis. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner	94
Figur 4.18. Andel av de som har kjøpt noe før avreisen eller underveis etter hvilke motiver de nevner. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.....	95
Figur 4.19. Faktorer som påvirker bruk av fritidshus og lokaløkonomiske effekter	98
Figur 5.4. Modellskisse lokaløkonomiske effekter.	103
Figur 5.5. Prosedyre for beregning av direkte sysselsettingseffekter.....	106
Figur 5.6. Varehandelsomsetning (detaljhandel) ekskl. moms pr innbygger 2004 i utvalgte kommuner og regioner. Kroner. Kilde: SSB.....	125
Figur 5.7. Terminvis fordeling av varehandelsomsetningen 2003.:	127
Figur 5.8. Utviklingen i sysselsettingen i bygge- og anleggsnæringa 1990 – 2003. Region og undersøkelseskommunene. Antall sysselsatte. .	128

Tabelloversikt

Tabell 1.1. Antall fritidsboliger pr. kommune i Hedmark/Oppland etter ulike mål på sentraltendens. 1970, 1997 og 2002.	13
Tabell 1.2 Nøkkeltall for de tre undersøkelseskommunene Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal.	16
Tabell 1.3. Utvikling i antall bosatte og service i tettsteder i undersøkelseskommunene og regionene rundt.	17
Tabell 1.4. Sysselsatte i undersøkelseskommunene og tilhørende funksjonell region fordelt på næringer. Antall og prosent. 2003. ..	23
Tabell 2.1. Gjennomsnittlig antall bruksdøgn i alt etter svartidspunkt. (Gjelder kun skjemaer besvart for mai 2002 til april 2003.).....	33
Tabell 3.1. Enkelte kjennetegn ved fritidshusbestanden i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner 2001/2002. Prosent.	41
Tabell 3.2. Enkelte kjennetegn ved fritidshuseierne i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner og deres husholdninger. 2001/2002.	43
Tabell 3.3. Enkelte kjennetegn ved bruken av fritidshusene i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent/gjennomsnittstall pr. fritidshus.....	44
Tabell 3.4.a. Enkelte tanker om framtida for fritidshusene i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent.....	51
Tabell 3.4.b. Enkelte tanker om framtida for fritidshusene i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent.....	52
Tabell 3.5. Antall svar og svarprosent som grunnlag for analysene av forbruksdata.....	54
Tabell 3.6. Gjennomsnitts- og medianforbruket pr persondøgn for henholdsvis vinter- og sommerferie og weekendopphold vinter og sommer.....	58
Tabell 3.7. Gjennomsnittlig ferieforbruk pr persondøgn i fritidsboligkommunen fordelt på varer og tjenester. Kroner.....	60
Tabell 3.8. Faste utgifter pr fritidsbolig pr år fordelt på kategorier. ...	61
Tabell 3.9. Anskaffelser, vedlikehold og ombygging av fritidsboligen. Gjennomsnittlige utgifter i alt og kjøpt i fritidsboligkommunen. Kroner pr fritidshus og år 2002.....	64
Tabell 3.10. .. Anslag på totale utgifter pr fritidsbolig som er i bruk pr år (og som har kjøpt kapitalvarer) etter kommune. Utenbygdsboende eiere.	66
Tabell 4.1. Antall bruksdøgn og persondøgn pr fritidshus etter sengeplasser og sesong. 2001/2002. Døgn.	79
Tabell 4.2. Antall bruksdøgn og persondøgn pr fritidshus etter lokalisering i forhold til alpinsted og sesong. 2001/2002. Døgn.....	80
Tabell 4.3. Antall bruksdøgn, persondøgn og dagsturer pr fritidshus etter reiseavstand hjemmefra og sesong. 2001/2002. Døgn/turer.	81
Tabell 5.4. Kjøp av varer og tjenester i undersøkelseskommunen. Eksisterende fritidsboliger. 2002-prisnivå.	107
Tabell 5.5. Anslag for direkte sysselsettingsvirkninger av eksisterende fritidsboliger i undersøkelseskommunene fordelt på næring.....	109

Tabell 5.6. <i>Direkte virkninger. Andel av forbruk og sysselsettingsvirkninger i de ulike næringer. ....</i>	110
Tabell 5.7. <i>Antall som har oppgitt at de har "bygget fritidsboligen selv" sammenliknet med registrert endring i antall enheter i GAB-registeret 1997-2005. Undersøkelseskommunene. ....</i>	112
Tabell 5.8. <i>Kjennetegn ved fritidsboliger bygget 1993-2002 i undersøkelseskommunene. ....</i>	113
Tabell 5.9. <i>Anslag over direkte virkning av oppsetting av fritidsboliger i undersøkelseskommunene pr kommune. 2000 prisnivå. Basert på utbyggingstakt 2002-2005. Kroner. ....</i>	114
Tabell 5.10. <i>Direkte virkninger av eksisterende og nybygging av fritidsboliger i undersøkelseskommunene basert på samme utbyggingstakt som i 2002-2005. Sysselsatte. ....</i>	117
Tabell 5.11. <i>Ringvirkninger av fritidsboliger – sysselsettingseffekt knyttet til eksisterende fritidsboliger og til oppføring av nye enheter. Antall sysselsatte? ....</i>	130
Tabell 5.12. <i>Indirekte og induserte effekter av å øke sluttleverings sysselsettingen i ulike næringer med 1 enhet. ....</i>	131
Tabell 6.1 <i>Anslag lokaløkonomiske effekter – kommunevis (2002-priser)</i>	133
Tabell 6.2 <i>Anslag direkte virkninger – nybygg fritidsboliger</i>	135
Tabell 6.3 <i>Anslag på andel kjøpt i hyttekommunen - alle typer utlegg/kjøp ...</i>	136
Tabell 6.4 <i>Egenskaper ved hytta av betydning for bruk og forbruk. ....</i>	138

1. **Innledning**

Bygging, utvikling og omsetning av fritidsboliger er et område som har fått alt større omfang og betydning, også økonomisk, i de senere åra. Private hytter blir stadig oftere sett på som ett alternativ til annen utmarksbasert næringsutvikling, både fra privat (grunneier) og offentlig (kommunalt) hold, og etterspørselen har vært forholdsvis stor i de seneste åra. Det rapporteres om ulike ”størrelser” på de lokale effektene, men lite er gjort for å finne årsakene til varierende resultater. Målet med prosjektet var derfor å finne fram til lokaliseringmessige forhold som har betydning for å optimalisere de lokaløkonomiske effektene av fritidsboliger. Både utbyggingsfasen og bruksfasen vil kunne bidra med ulike effekter i den sammenheng.

I denne rapporten presenteres resultater fra et treårig prosjekt om fritidsboliger og lokaløkonomiske muligheter og begrensninger i tilknytning til fritidsboliger. Det gjøres også grundig rede for metodiske tilnærminger, avgjørelser og problemer.

Prosjektet er et s.k. strategisk instituttprosjekt finansiert av Norges forskningsråd, og en oppfølging av tidligere prosjekt om utmarksbasert næringsutvikling. (Eks.vis Arnesen 2003, Hagen 2003, Vorkinn&Bråtå 2002).

1.1. **Kort om status og utviklingstrekk på landsbasis**

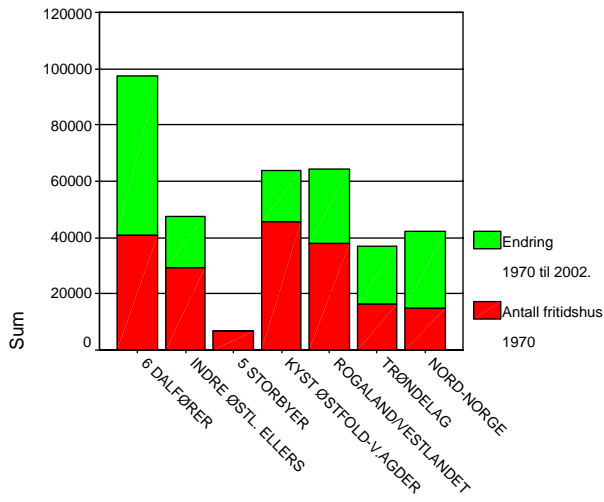
I alt er det registrert ca 375.000 fritidshus i Norge i 2005, det er nesten en fordobling fra 191.000 i 1970. Regionfordelte tall viser store regionale forskjeller. Det største antallet fritidshus finner vi i dalførene på Østlandet, nær en tredjedel (ca 100.000) av fritidshusene er lokalisert der. I kystkommunene rundt Oslofjorden (tom.Vest-Agder) og i Rogaland/på Vestlandet er det registeret til sammen nesten 130.000 fritidshus. De store dalførene på Østlandet, Østerdalen, Gudbrandsdalen, Valdres og Hallingdal har hver seg rundt 15.000 fritidshus, og indre Telemark og indre Agder omtrent 30.000. (Jfr. fig. 1.1.a.)

Den største veksten de siste 30 åra kan registreres i innlandet, selv om også kystkommunene har økt sin bestand. Ved kysten kom imidlertid veksten tidligere. Økningen på Vestlandet indikerer at kystområdene på Vestlandet nå tar over større deler av tilveksten ved kysten, noe som muligens er både pris- og plassbetinget. (Jfr. fig. 1.1.a.)

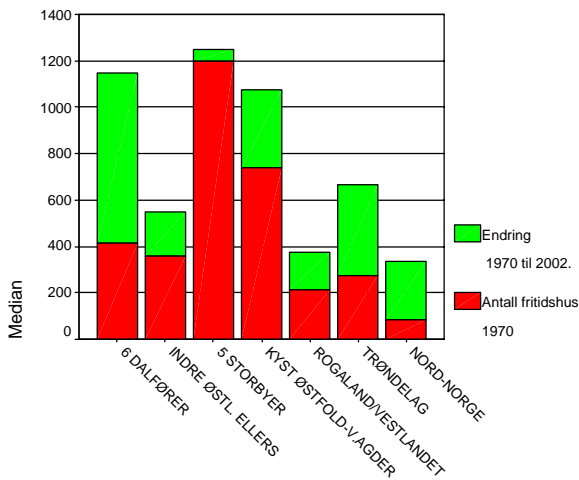
Tilveksten i perioden 1970 til 2002 har vært absolutt størst i de seks store dalførene på Østlandet, en økning på ca 60.000 fritidshus eller 150%. Tilveksten har ført til at om lag 150.000 fritidshus primo 2002 er lokalisert til innlandet østafjells. I 1970 var det flere hytter i kystfylkene rundt Oslofjorden og på Vestlandet enn i innlandet. Denne *omstruktureringen* i hytte-lokaliseringen i løpet av disse 30 åra skyldes ikke bare at det er mange kommuner på Østlandet, men det er også mange av dem som faktisk har ekspandert hyttebyggingen mye. (Jfr. fig. 1.1.b. og c.)

Figur 1.1. Antall fritidshus i 1970 og tilvekst 1971 til 2002 etter region. Norge. Totalt antall pr region, median og gjennomsnitt pr kommune.

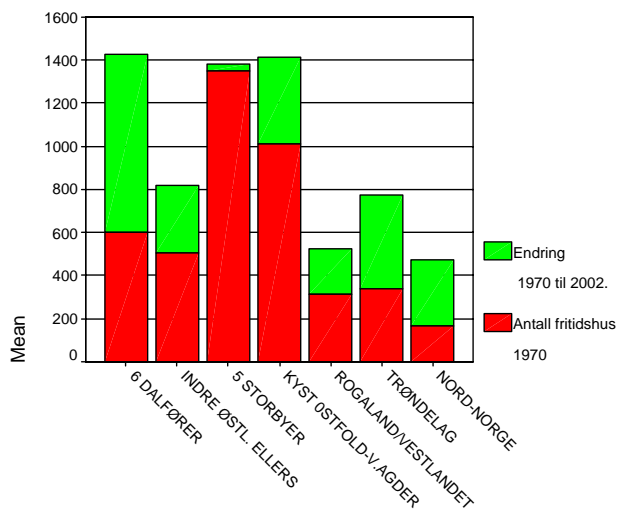
a) Sum:

b) Median:

c) Gjennomsnitt:

Ytterligere et interessant trekk i tilveksten finner vi dersom vi velger *sentraliteten til kommunene* som analysegrunnlag (uavhengig variabel). Da kommer *betydningen av reiseavstand* til de store sentraene (markedsområdene) klart fram. På alle sentralitetsnivåer er antallet fritidsboliger (målt med mediantall) dobbelt eller nær dobbelt så stort dersom kommunen ligger innenfor 2,5 times (Oslo 3 tim) reiseavstand fra et landsdelssenter ("storby")¹, som de som ikke ligger innenfor en slik reiseavstand. (Jfr. fig. 1.2.b.)

Tilveksten har vært særlig stor i kommuner uten egne sentra eller med kun lokalsenter. Det kommer bl.a. av at det i disse kommunene ikke var så mange fritidshus fra før av, og at gruppa består av mange kommuner, ca 40% av alle kommuner er klassifisert i den gruppa. *Gjennomsnittlig* kommer kommuner som *både* ligger i passe reiseavstand fra et regionsenter (1 time) eller 2,5 time til landsdelssenter ut med de høyeste tallene - men i disse kommunene var det også enkelte med mange fritidsboliger allerede i 1970. Dette har altså vært *attraktive lokaliseringer* allerede før 1970, og er ikke et resultat av tilveksten alene. (Jfr. fig. 1.2.c.)

Avstand til "centerby" (regionsenter) er en dimensjon som påvirker hvor attraktiv kommunen er for utbygging av fritidsboliger og følgelig for hvor stort antallet fritidsboliger er. I hvilken grad det påvirker innkjøpsmønsteret til fritidsbeboerne er ikke klart. Erfaringer fra Danmark viser imidlertid at turister "innkjøpsmessig" er som lokalbefolkningen, og i nærheten av større sentra foregår handelen i de større sentraene framfor i mindre lokalsentra (sml. Hansen 1994).

Det var i 2002 åtte kommuner i landet som har flere fritidshus enn innbyggere, og det høge forholdstallet skyldes vel så mye lave innbyggertall som mange fritidsboliger. I Bykle kommune er det dobbelt så mange fritidshus som innbyggere, men det er den mest ekstreme kommunen. I Hedmark og Oppland er det bare Etnedal som har flere fritidshus enn innbyggere, ca 1,4 fritidsbolig pr fastboende.

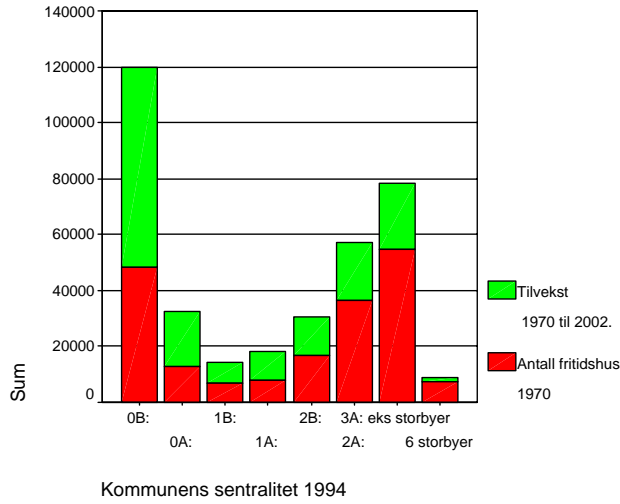
Fritidshusene i Norge er også i dag forholdsvis konsentrert til få kommuner: 29 (6,7%) av kommunene har 25% av alle fritidshus, og 25% av kommunene har 60% av alle fritidshus. Dette skyldes jo at de kommunene med mange fritidshus vil dominere i en slik fordeling. Den sterke veksten som har foregått etter 1970 har altså ikke bidratt til å redusere konsentrasjonen av fritidshus til enkelte kommuner.

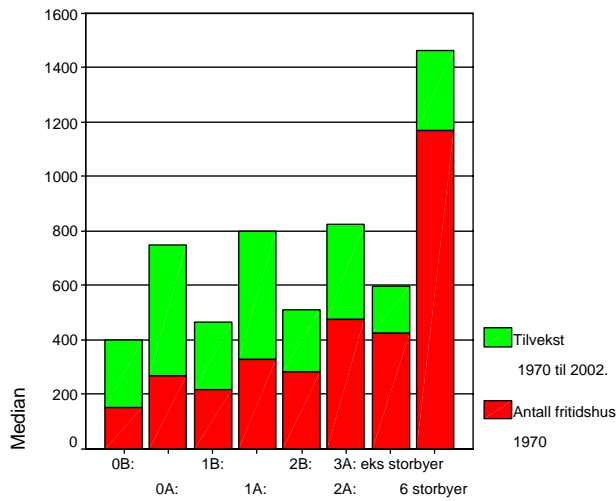
¹ Bortsett fra de nærmeste omegnskommunene til disse sentraene.

Figur 1.2. Antall fritidshus 1970 og tilvekst 1971-2002 etter kommunens sentralitet. Totalt antall, median og gjennomsnitt pr. kommune. Norge.

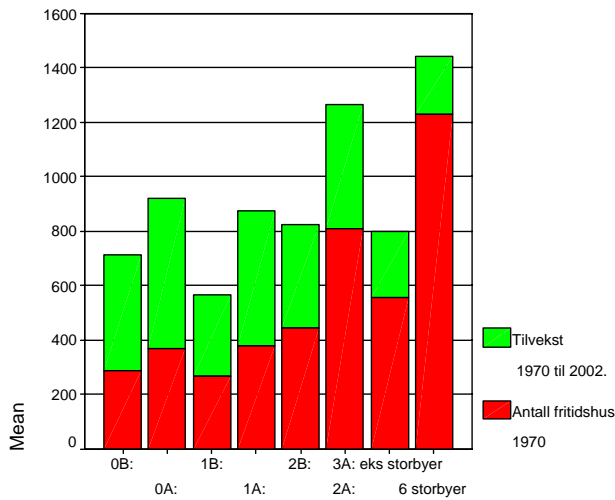
a) Sum:

b) Median:

c) Gjennomsnitt:

Forklaring til kategoriaksen i figuren over sentralitet (fig. 1.2.):

0B: Kommunen omfatter ikke noen av de kvalifiserte tettsteder og ligger heller ikke innenfor 45 minutters reisetid til noen av disse tettstedene. Kom. ligger ikke innenfor en reisetid på 2,5 timer (for Oslo: 3 timer) til et tettsted på nivå 3 (Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim, Tromsø).

0A: Kommunen omfatter ikke noen av de kvalifiserte tettsteder og ligger heller ikke innenfor 45 minutters reisetid til noen av disse tettstedene. Samtidig ligger kommunen innenfor en reisetid på 2,5 timer (for Oslo: 3 timer) til et tettsted på nivå 3.

1B: Kommunen omfatter et tettsted på nivå 1 eller ligger innenfor 45 minutters reisetid til et slikt tettsteds sentrum. Samtidig ligger kommunen ikke innenfor en reisetid på 2,5 timer (for Oslo: 3 timer) til et tettsted på nivå 3. Kommunen fyller ikke kravene til sentralitet 2B.

1A: Kommunen omfatter et tettsted på nivå 1 eller ligger innenfor 45 minutters reisetid til et slikt tettsteds sentrum. Samtidig ligger kommunen innenfor en reisetid på 2,5 timer (for Oslo: 3 timer) til et tettsted på nivå 3. Kommunen fyller ikke kravene til sentralitet 2A eller 3A.

2B: Kommunen omfatter et tettsted på nivå 2 eller ligger innenfor 60 minutters reisetid til et tettsteds sentrum. Samtidig ligger kommunen ikke innenfor en reisetid på 2,5 timer (for Oslo: 3 timer) til et tettsted på nivå 3.

2A: Kommunen omfatter et tettsted på nivå 2 eller ligger innenfor 60 minutters reisetid til et slikt tettsteds sentrum. Samtidig ligger kommunen innenfor en reisetid på 2,5 timer (for Oslo: 3 timer) til et tettsted på nivå 3. Kommunen fyller ikke kravene til sentralitet 3A.

3A: Kommunene omfatter et tettsted på nivå 3 eller ligger innenfor 75 minutters (for Oslo: 90 minutters) reisetid til et slikt sentrum.

1.2. Om prosjektet og undersøkelsen

1.2.1. Status og utvikling i Hedmark og Oppland

Prosjektet har i hovedsak vært gjennomført i perioden 2002 til 2004. Det er samlet inn mange data, og hovedmengden har vi fått gjennom postale spørreskjemaundersøkelser til eiere av fritidsboliger i tre innlandskommuner, nemlig Rendalen i Hedmark, og Gausdal og Nord-Aurdal i Oppland.

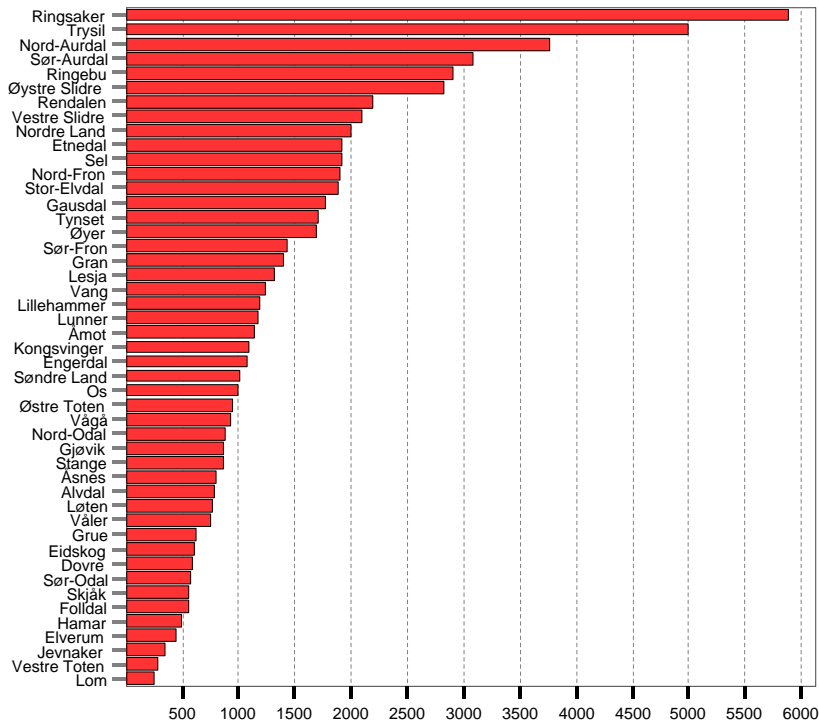
Det var en forutsetning for finansieringen at en i prosjektet konsentrerte case-kommunene til andre områder enn kystområder, bl.a. nettopp med tanke på å kunne legge til rette for å optimalisere lokale (og muligens regionale) effekter av videre utbygging av fritidsboliger. Vi avgrenset derfor det aktuelle området til fylkene Hedmark og Oppland, også av praktiske årsaker som f.eks. reiseavstand i forbindelse med vårt feltarbeid.

Hedmark og Oppland har, som på landsbasis, doblet antall fritidsboliger fra 1970 - fra ca 33.400 til 69.000. Dette er til og med litt større tilvekst enn på landsbasis, men det rimer godt med at innlandskommuner har registrert større vekst enn kystkommunene. Ringsaker og Trysil er desidert størst målt i antall, med om lag 5 000 respektive 6 000 fritidsboliger. Ringsaker har lenge hatt ett stort antall fritidsboliger², mens Trysil har bygget seg opp, bokstavelig talt, i løpet av disse 30 åra. Deretter har vi en gruppe som består

² Også før 1970 - Ringsaker var allerede i 1970 den kommunen med flest fritidsboliger i landet.

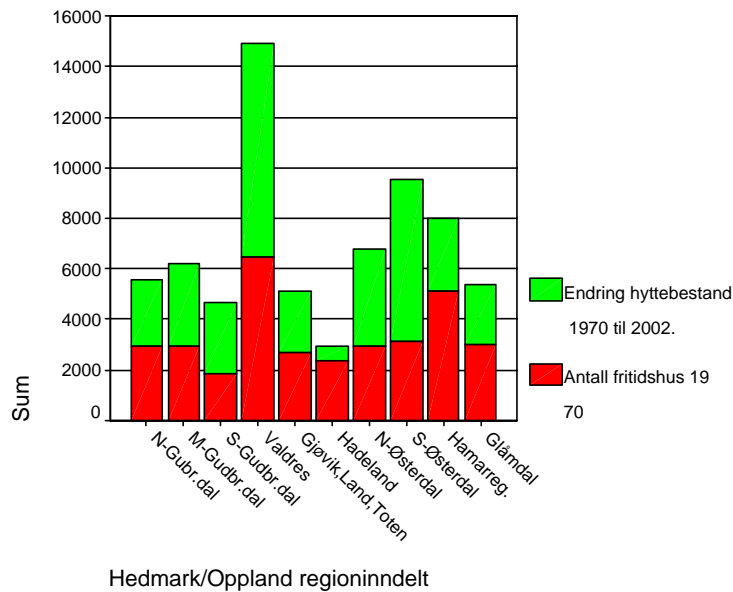
av Nord- og Sør-Aurdal, Ringebu og Øystre Slidre, som har mellom 2.800 og 3.800 fritidsboliger. Resterende kommuner har fra rett i overkant av 2.000 fritidsboliger og nedover. (Jfr. fig. 1.3.)

Figur 1.3. Antall fritidshus etter kommune. Hedmark og Oppland 2002.

Figur 1.4.

Antall fritidshus 1970 og tilvekst 1971-2002 etter region. Hedmark og Oppland.

Fordelt på regioner i Hedmark og Oppland er det i Valdres vi finner flest hytter, ca 15.000. Sør-Østerdalen og Hamarregionen er også store. Trysil og Ringsaker er tunge hyttekommuner i de regionene. Veksten fra 1970 har vært særlig stor i Valdres og Sør-Østerdalen (Trysil). Hadeland er nå den regionen med færrest hytter i disse to fylkene, og det skyldes at tilveksten har vært spesielt liten. I 1970 var Sør-Gudbrandsdalen minste hytteregion, men der har både Gausdal og Øyer/Hafjell hatt stor tilvekst. Forholdsvis stor vekst der kombinert med liten tilvekst på Hadeland har ført Sør-Gudbrandsdalen forbi Hadeland. (Jfr. fig. 1.4.)

Mediankommunen i Hedmark/Oppland er en kommune med forholdsvis få fritidsboliger sammenliknet med de store hyttekommunene, litt under 1.100 fritidshus i jan 2002. Gjennomsnittskommunen har ca 400 hytter mer. Det er større forskjell nå enn i 1970, det betyr at noen få kommuner har hatt svært stor vekst, mens mange har hatt ”moderat” vekst.

Tabell 1.1. Antall fritidsboliger pr. kommune i Hedmark/Oppland etter ulike mål på sentraltendens. 1970, 1997 og 2002.

Sentraltendensmål	1970	1997	2002	Endring
Gjennomsnitt	696	1.323	1.439	743
Median	540	1.003	1.088	441
Fritidsboliger i alt (H/O)	33.397	63.483	69.062	35.665

1.2.2. Momenter til utvelgingen

Det var ressursmessig ikke rom for mer enn tre case- eller undersøkelseskommuner. Med et utvalg bestående av tre kommuner, er det ikke mulig å isolere alle de aktuelle parametrene som kan påvirke effektene av bygging og bruk av fritidsboliger. Det kan imidlertid være mulig å ”bøte” litt på det, gjennom til slutt å velge kommuner som internt har hyttefelt av ulik alder, ulik avstand til sentra, ulik standard, osv., som gjør det mulig å analysere materialet på tvers av kommunegrensene for enkelte variabler.

Samsvar mellom hva som påvirker antallet fritidsboliger og evt. lokaløkonomiske effekter er i utgangspunktet kun det faktum at en må regne med større lokal omsetning av 5000 hytter enn av 500, dvs. et rent volumperspektiv. Det er likevel en viktig dimensjon, fordi disse forholdene (som påvirker antallet fritidsboliger) også til en viss grad vil være avgjørende for hvorvidt det er mulig å ”ta ut” evt. økonomiske effekter, i form av salg/bygging av fritidshus. På den andre sida er normalsituasjonen i de fleste kommuner at det er forholdsvis få fritidshus.

Vi har så vidt vært innom det relative størrelsesmålet ”fritidshus pr. fastboende innbygger”. Det er et mål som i seg selv ikke sier noe absolutt om antallet fritidsboliger i kommunen, men hvor mange det er *i forhold til* folketallet. Hvis en avgrensene ”lokaløkonomi” etter kommunegrensene, kan dette forholdstallet antyde noe om fritidshusenes potensial som bidragsyttere til lokaløkonomiske effekter. Med mange enheter i forhold til fastboende,

kunne en tenke seg en økonomi som på enkelte områder var dominert av/tilpasset til eiere og brukere av fritidshusene, uten at en nødvendigvis har så store volumer fritidshus absolutt sett.

Andre faktorer som trolig påvirker størrelse og struktur på de lokaløkonomiske effektene av lokaliserte fritidshus er, som vi har nevnt, *reisetid til større sentra*. Særlig med bruk av mediantall, som ikke blir forkludret av enkeltkommuner med særlig mange eller særlig få fritidsboliger, viser betydningen av reiseavstand til de store ”markedene”.

Vi har sjekket om *næringsstrukturen* i kommunen kan ha noe å si for hvor fritidshusene blir lokalisert. Bruker vi SSBs sammensatte standard for kommuneklassifisering, finner vi flest fritidshus i sentrale tjenesteytings- og industrikommuner, mens tilveksten har vært størst i usentrale tjenesteytings- og industrikommuner. Det er ikke klare forskjeller, og de som er skyldes antakelig mer sentraliteten enn næringsstrukturen. Det er f.ø. ingen grunn til å vente at lokalisering av hytter skulle være avhengig av næringsstrukturen i hyttekommunen, muligens med unntak av primærnæringskommuner som har tilgang til arealressurser.

Det er likevel klart at hvis vi tar ut enkelte *deler av næringsstrukturen*, og lager en klassifisering etter eks.vis markedsgrunnlaget til reiselivsbedrifter i ulike områder, er sammenhengen klarere. Det skyldes at områder med potensial for kommersielt reiseliv, også er attraktive områder for lokalisering av fritidshus. Skal området imidlertid være attraktivt for utvikling av fritidshus, er dette primært i reiselivsområder med basis i kommersiell ferie- og fritidstrafikk, og ikke andre markedssegmenter. Målt med mediantall er det kommuner som har stor andel høgservicebedrifter innenfor reiselivet, og basis i ferie- og fritidsmarkedet, som har flest hytter og størst tilvekst. Det er primært i tradisjonelle tosesongs- eller helårs reiselivsområder: dalførene østafjells og Voss-/Hardangerdistriktet. Dette bare ytterligere understreker den utviklingen vi tidligere har vist med regionfordelte tall.

Dette legger inn ytterligere en dimensjon, grad av resort- eller destinasjonsutvikling, og det vil være kort avstand internt på destinasjonen mellom fritidsboligområder og servicetilbud og andre fasiliteter. Men fordi de fleste områder ikke kan basere seg på å ha en storstilt reiselivsutvikling ”i bunn” for en eksportorientert utvikling av lokal tjenesteyting, kunne det vært interessant å se på en kommune som ikke har utpregede reiselivsområder, og ikke ligger i umiddelbar nærhet av de store byene (Oslo). ”Problemet” er imidlertid at en da antakelig får kommuner med forholdsvis få hytter.

Ut fra denne oversikten, og med utgangspunkt i at vi kun skulle ha tre kommuner, ble undersøkelseskommunene valgt ut i fra tre forskjellige kriteriegrupper:

1. En kommune med *mange fritidshus pr. innbyggere*: Aktuelle kommuner var Etnedal, Rendalen, Øystre Slidre, Sør-Aurdal, Vestre Slidre, evt. Vang i Valdres, Trysil og Engerdal.

2. En kommune med *mange fritidshus (>1000?) og variert næringsliv/tjenestetilbud:*
Aktuelle kommuner var Ringsaker, Nordre Land, Nord-Aurdal, Ringeby, Stor-Elvdal, Kongsvinger, Lillehammer, Gran, Gausdal, Åmot, Nord-Fron, Sel.
3. En kommune med *rimelig reiseavstand til Oslo³ og stor tilvekst i fritidshus:*
Aktuelle kommuner var Øyer, Trysil, Gausdal, Nordre Land.

Rendalen ble plukket ut som en kommune med mange fritidsboliger i forhold til antall innbyggere, og med spredt utbygging og mange enheter med enkel teknisk standard. Det er lang avstand til store befolkningskonsentrasjoner, og dermed markeder, og det er heller ikke utpreget utbygget infrastruktur eller aktivitetstilbud i tilknytning til fritidshusene. Bosettingsstrukturen i kommunen er spredt, og også tettstedstedene bærer preg av dette.

Nord-Aurdal ble valgt fordi der er mange fritidsboliger i kommunen samtidig som det er et forholdsvis stort og variert næringsliv for øvrig. Utbyggingen har foregått over lang tid i kommunen, som bidrar til at en får stor standardmessig og lokaliseringmessig spredning blant fritidshusene.

Gausdal har registrert en ekspansiv vekst i antall fritidsboliger den senere tida og avstanden til Oslo er ca tre timer. Man har også en stor grad av lokalt forankret utbygging i forhold til utviklingen i tilknytning til fritidsboliger. Det lokale næringslivet greier å utnytte og å legge føringer for å sikre en stor del av lokal verdiskaping. Man ser dessuten på privateide fritidsboliger som et viktig supplement til den kommersielle reiselivsutviklingen det ellers legges til rette for på Skei.

I neste avsnitt ser vi litt nærmere på de enkelte undersøkelsesområde når det gjelder befolknings- og næringsutvikling.

1.3. Om studieområdene

1.3.1 Kort om befolkning og arbeidsplasser

Rendalen er Sør-Norges største kommune målt i areal, med over 3000 km². Folketallet er 2100. Kommunen har svært spredt bosetting med bare 0,7 personer pr km². Gausdal og Nord-Aurdal er ganske jevnstore med i overkant av 6000 innbyggere hver, og et areal på henholdsvis 1189 og 908 km². (Jfr. tab. 1.2.)

---

³ Under 3 timer.

Gausdal og Nord-Aurdal har hatt et relativt stabilt innbyggertall de siste 10 årene, mens Rendalen har opplevd en sterk befolkningsnedgang. Denne nedgangen må sees i sammenheng med kommunens lave vekstkraft. Andelen av befolkningen som er 70 år og mer er på hele 19 %, mens Gausdal og Nord-Aurdal har en andel på 12-13%, omtrent på linje med landsgjennomsnittet.

Rendalen har også hatt en sterk nedgang i antall arbeidsplasser siden 1990. Antall arbeidsplasser utgjør ca 80 % av de sysselsatte i kommunen, slik at kommunen har netto utpendling. I Gausdal har tallet på arbeidsplasser vært noenlunde stabilt i perioden 1990-2000, men negativ i perioden 2001-2003⁴. Arbeidsplassdekningen er på 68 %, som betyr at en relativt stor andel av de yrkesaktive som bor i Gausdal pendler ut av kommunen. Mange av disse pendler til Lillehammer. Nord-Aurdal har hatt en vekst i arbeidsplasser siden 1990 og utmerker seg med at antall arbeidsplasser er 115 % av tallet på yrkesaktive i kommunen. Nord-Aurdal er dermed en innpendlingskommune, noe som har sammenheng med kommunens og spesielt Fagernes sin rolle som regionsenter for Valdres. Selv om Nord-Aurdal og Gausdal har omtrent samme folketall, har Nord-Aurdal nesten dobbelt så mange arbeidsplasser som Gausdal. Nord-Aurdal representerer senterkommunen i sin region, mens Gausdal er utkant i sin region, og disse posisjonene vil i stor grad være avgjørende for handelsmønstre, lekkasjer, osv.

Tabell 1.2 Nøkkeltall for de tre undersøkelseskommunene Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal.

	Gausdal	Nord-Aurdal	Rendalen
Folketall 1.1.2005	6175	6442	2105
Areal km ²	1189	908	3178
Befolkingstetthet. Antall personer pr km ² .	5,2	7,2	0,7
Andel bosatt tett 2003	39 %	51 %	26 %
Pst.vis befolkningsendring siste 10 år (93-03)	-2 %	-1%	-12 %
Andel 70 år og eldre 2004	13 %	12 %	19 %
Antall arbeidsplasser 2003	2159	3986	762
Arbeidsplassdekning 2003	68 %	115 %	80 %
Pst.vis endring i arbeidsplasser 1990-00	0,3 %	12,4 %	-12,0 %
Pst.vis endring i arbeidsplasser 2001-03	-2 %	1,6 %	-0,1 %
Antall fritidsboliger jan. 2005	2043	3869	2299
Fritidsboliger i pst av folketallet	33 %	60 %	109 %
Fritidsboliger pr km ²	1,7	4,3	0,7
Pstvis vekst i antall fritidsboliger 1997-05.	37 %	10 %	12 %

Kilde: SSB/Panda

1.3.2 Senterstruktur – lokalisering av vare- og tjenestetilbudet

I følge sentralstedsteorien vil det oppstå et hierarki av tettsteder med ulik størrelse og tilbud. (Jfr. f.eks. Christaller 1933; Lösch 1940, ref. i Dedekam 1987) Små sentra vil tilby et begrenset utvalg av varer og tjenester som en stor del av befolkningen etterspør daglig, mens større sentra vil betjene et større omland med et vare- og tjenestetilbud som har større bredde og er mer spesialisert. Befolkningsgrunnlag og avstander vil være av betydning for

⁴ Som følge av brudd i sysselsettingsstatistikken mellom 2000 og 2001 har vi beregnet to vekstrater; en for perioden 1990-2000 og en for perioden 2001-2003.

senterstrukturen. Etterspørselen fra fritidshusbeboere vil kunne påvirke lokaliseringen av handels- og tjenesteytende virksomhet og bidra til at det opprettes servicetilbud/butikker som ellers ikke ville hatt et stort nok kundegrunnlag. På den annen side vil senterstrukturen og eksisterende lokalisering av vare- og tjenestetilbudet påvirke fritidsbeboernes handlemønster.

Engebretsen (2001) har laget en oversikt over servicefunksjoner i tettstedene i hele landet. I alt 40 tjenestetyper er ordnet hierarkisk, der den tjenesten som finnes i flest tettsteder har nr 1 (postkontor) og den tjenesten som finnes i færrest tettsteder har nr 40 (universitet). Engebretsen har også sett på utviklingen i antall servicefunksjoner og med bosatte i tettsteder og varehandelsomsetningen. Tabell 1.3 gjengir noen resultater fra denne undersøkelsen. Her vises utvikling i varehandelsomsetning, bosatte og antall servicefunksjoner for tettstedene i de tre fritidsboligkommunene og i noen nabokommuner. Vi kommenterer denne tabellen nærmere under den kommunevise gjennomgangen nedenfor.

Tabell 1.3. *Utvikling i antall bosatte og service i tettsteder i undersøkelseskommunene og regionene rundt.*

	Mill. kr 1997-priser			Antall servicefunksjoner		Bosatte i tettsteder		
	1972	2000	Endring	1972	1999	1970	1998	Endring
Elverum	538	912	170 %	33	37	7391	11733	159 %
Rena	106	154	145 %	20	23	1893	2706	143 %
Koppang	76	83	109 %	11	18	1013	1388	137 %
Otnes	50	40	80 %	3	11	261	371	142 %
Tynset	168	351	209 %	19	31	1520	2766	182 %
Lillehammer	844	1427	169 %	38	39	13743	20252	147 %
Segalstad bru	68	186	274 %	3	18	414	1291	312 %
Follebu	15	33	220 %	3	7	504	1461	290 %
Bagn	57	59	104 %	11	20	351	1046	298 %
Fagernes	161	434	270 %	25	31	1646	1819	111 %
Leira	68	74	109 %	6	13	493	938	190 %
Aurdal	14	36	257 %	2	6	636	1005	158 %

Kilde: Engebretsen Ø. (2001): Senterstruktur og Servicenæringenes lokaliseringsmønster – betydning av veibygging og økt mobilitet. TØI-rapport 513/2001.

1.3.3 Beskrivelse av Gausdal kommune.

Geografi og utbygging av fritidsboliger

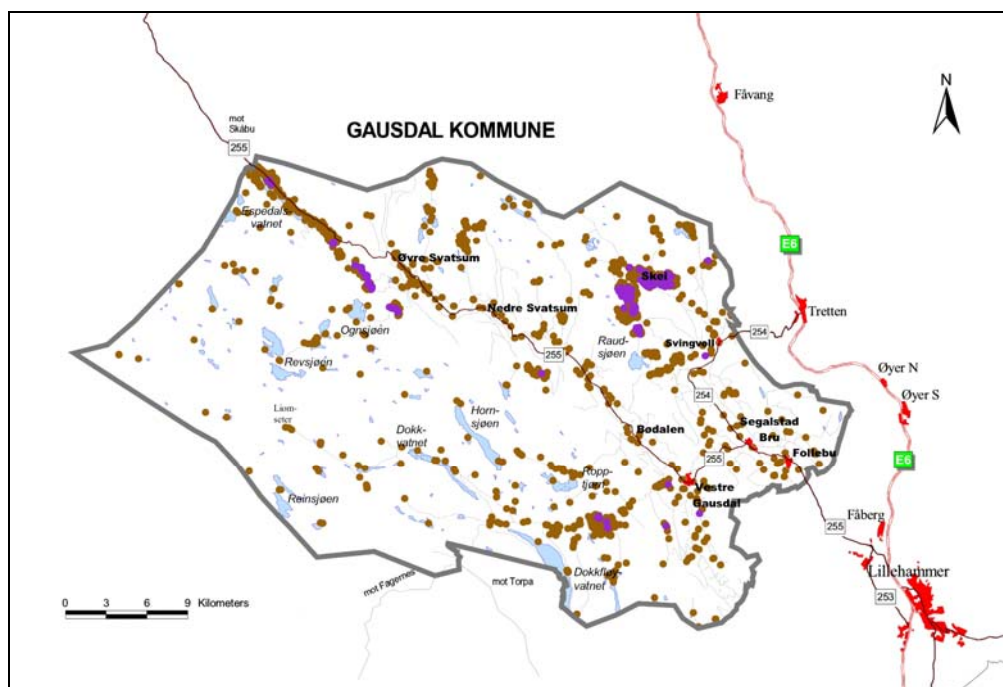
Gausdal er delt i to dalfører; østre og vestre (som tidligere også var to kommuner). Rv. 254 går gjennom Østre Gausdal til Tretten. Ved Svingvold, før en svinger ned mot Tretten, kan en ta av mot Skeikampen (1124moh). Fra Skei går den sommeråpne Peer-Gyntveien over fjellet til Vinstra. Her, i den nord-østligste delen av kommunen ligger ”destinasjonen” Skei, et godt utbygd fjellområde med hoteller, alpinbakker og hytter. Dette området er hovedsatsingsområdet for reiseliv i kommunen og det har vært en sterk

vekst i byggingen de siste årene. Ifølge kommunedelplanene⁵ for Skei og Veslesetra har ca 70 % av fritidshusbyggingen i Gausdal de siste årene skjedd i Skeiområdet. Det er sterk interesse for videre utbygging i området og i plandokumentene vises det til at det er kommet innspill om utbygging av ytterligere 8-900 fritidsboliger. I tillegg kommer ca 240 ledige tomter pr 1.1.03. Fritidsboligene i dette området er stort sett utbygd med full teknisk standard.

Fra Segalstad bru går r.v. 255 gjennom det vestre dalføret til Espedalen og videre til Skåbu. Deler av Espedalsvannet ligger i Gausdal, mens den nordligste delen hører til Sør-Fron kommune. Det er en del hytter langs Espedalsvannet og det er også en del hytter i mindre felt ellers i øvre delen av Vestre Gausdal. Ved Forset tar veien over Vestfjellet av. På vinterstid kan en bare kjøre så langt som til Verskei, som er et mye brukt turområde og et etablert hytteområde. På sommerstid går veien videre til Fagernes. Generelt sett er reiselivet langt mindre utbygd i det vestre dalføret enn på Skei. Hyttene har en mer beskjeden standard, blant annet som følge av mindre utbygging av infrastruktur som strøm, vann og kloakk.

I alt er det om lag 2 000 fritidsboliger i kommunen.

Figur 1.5. Lokalisering av fritidsboliger i Gausdal kommune.

⁵ Høringsdokument. Kommunedelplanene for Skei og Veslesetra 24.09.2003.

Bosetting og senterstruktur

40 % av befolkningen i Gausdal er ifølge Statistisk Sentralbyrås definisjon bosatt i tettbygde strøk pr 1.1.2004. Av disse er grovt sett 1/3 av befolkningen bosatt i hver av tettstedene Follebu, Segalstad og Forset. Engebretsen (2001) viser at både folketall, omsetning og antall servicefunksjoner har økt sterkt i tettstedene Segalstad bru og Follebu. Forset er ikke med som senter hos Engebretsen (2001). Segalstad bru, som også er kommunesenter, har likevel styrket sin posisjon relativt sett og etter hvert fått et ganske godt utbygd vare- og tjenestetilbud.

Det er ca 24 km fra kommunesenteret Segalstad bru til Lillehammer. Det er en omfattende pendling mellom Gausdal og Lillehammer og som vi viser senere i rapporten, sannsynligvis også en stor handelslekkasje.

Varehandel og tjenestetilbud er lite utbygd utenfor de tre sentraene. Et unntak er Skei der det har vokst fram et butikk- og servicetilbud i tilknytning til fritidsboliger og annen reiselivsvirksomhet. I det vestre dalføret er servicetilbudet generelt svakt med bare noen mindre butikker nord for Forset. I Espedalen er det flere hoteller og en butikk. Butikken henvender seg i stor grad til fritidsbeboere og reklamerer med ulike servicetjenester i tillegg til salg av dagligvarer.

1.3.4 Beskrivelse av Nord-Aurdal kommune.

Geografi og utbygging av fritidsboliger

Fagernes er administrasjonssentrum i Nord-Aurdal og fungerer også som regionsenter for Valdreskommunene. Sørfra går E-16 fra Oslo gjennom Fagernes til Lærdal og videre til Bergen. Fra Leira går det vei over Golsfjellet til Gol. Her ligger også Tisleidalen som er et av satsingsområdene for reiseliv i kommunen. I Tisleidalen ligger det flere reiselivsbedrifter og eldre hytteområder, og det er planer om ytterligere bygging av nye fritidshus. Nord for Fagernes går det vei over til Hemsedal. I dette området som grenser mot Vestre Slidre og Vaset er det også en del fritidshus og det er planer om nesten 200 nye fritidshus⁶. Både i Tisleidalen og ved Gomobu planlegges det fritidsboliger med full teknisk standard.

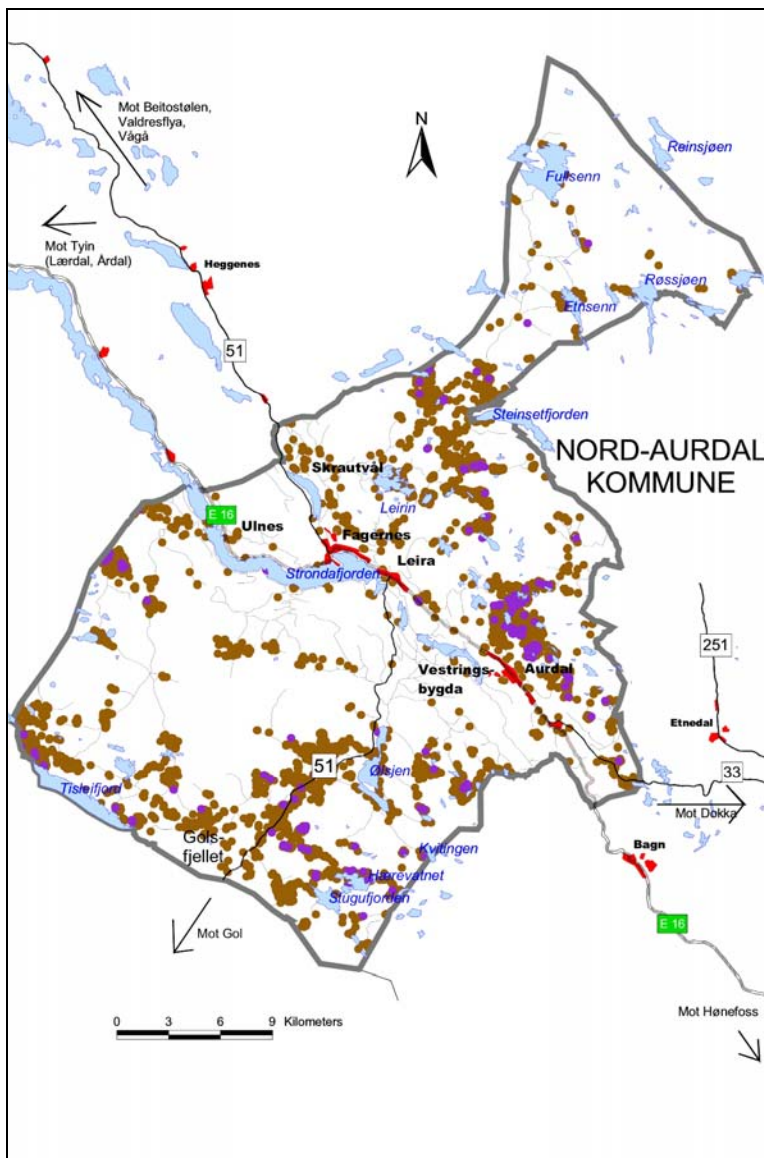
Den største utbyggingen i reiselivsmessig sammenheng skjer i Aurdalsåsen, som er det andre satsingsområdet for reiseliv i Nord-Aurdal kommune. Her ligger også Valdres Alpinsenter. Utbyggingen i dette området skjer med full standard. I følge kommunedelplanen for Aurdalsåsen⁷ åpnes det for utbygging av minst 350 nye fritidshus, i tillegg til de 1000 enhetene som finnes fra før i dette området.

I alt er det om lag 3 800 fritidsboliger i Nord-Aurdal kommune.

⁶ Ifølge reguleringsplan for Gomostølen hyttegrennd.

⁷ Referert til i avisen "Valdres" 18.11.04.

Figur 1.6. Lokalisering av fritidsboliger i Nord-Aurdal kommune

Bosetting og senterstruktur

I Nord-Aurdal bor ca 50 % av befolkningen i tettbebygde strøk. Halvparten av disse bor på Fagernes, mens ¼ bor på Leira og ¼ bor i Aurdal. Fagernes er det dominerende senteret i Valdres med et svært godt utbygd servicetilbud (jfr. også tab. 1.3.). Leira og Aurdal er også sentra med et visst tjenestetilbud. Både Fagernes og Aurdal har hatt sterk omsetningsvekst i perioden 1972-2000. Det lille tettstedet Aurdal ligger i kort avstand fra utbyggingsområdet på Aurdalsåsen.

1.3.5 Beskrivelse av Rendalen kommune.

Geografi og utbygging av fritidsboliger

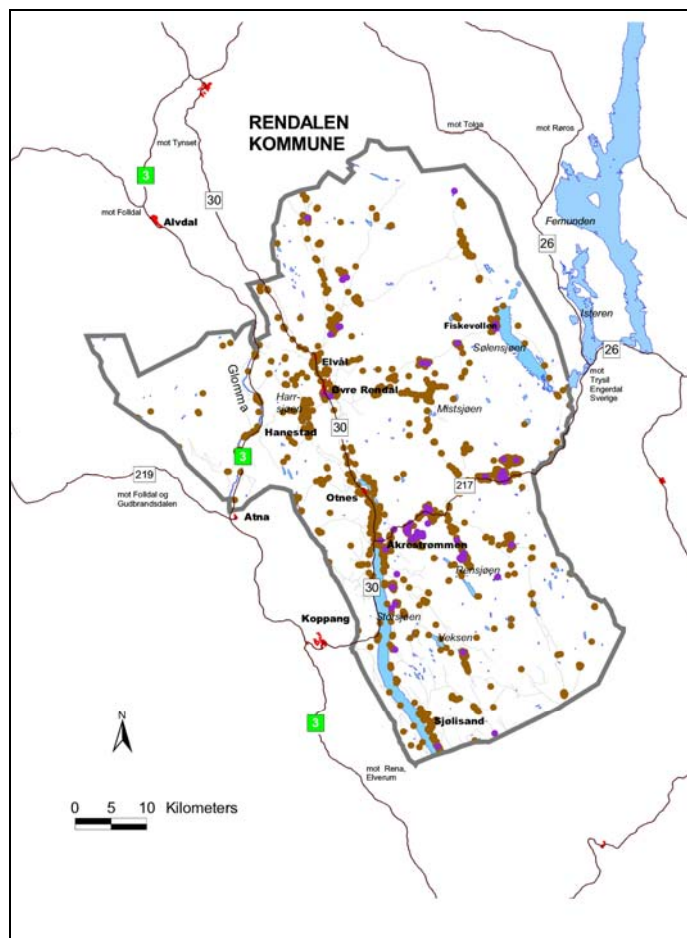
Sørfra kommer en til Rendalen fra Elverum og Koppang på rv. 30. Det er tre små tettsteder i kommunen; Åkrestrømmen, Otnes og Øvre Rendal, som ligger på rekke og rad nordover på rv 30. Kommuneadministrasjonen er delt

mellom Otnes og Øvre Rendal. Fra Øvre Rendal går det vei over til Hane-
stad som ligger ved rv 3 mellom Koppang og Tynset. Fra Åkrestrømmen
kan en kjøre østover på rv. 217 til Engerdal. Ca 10 minutters kjøring fra
Åkrestrømmen ligger Renåfjellet som er et utbyggingsområde med alpin-
bakke og hytter. Her satses det på hytter med høy standard. Her skjer også
den største og mest konsentrerte utbyggingen i kommunen. I følge en over-
sikt fra kommunen over hytteområder er det 425 godkjente tomter i Renå-
fjellet, hvorav 150 er bebygd. Dette er tomter som er tilrettelagt for full
standard.

For øvrig finnes det flere mindre hyttefelt og fritidshus i spredt bebyggelse
ellers i kommunen. Disse er gjennomgående av enklere standard. Det er
under planlegging minst fire nye områder med fritidshus i kommunen, ved
siden av at det er en rekke tomter som ikke er bebygd ennå. Sølensjøen med
Fiskevollen og Jutulhogget er to av Rendalens severdigheter. Det er lite
kommersielt basert reiseliv i kommunen. Det satses først og fremst på
turister som kommer for å fiske, jakte eller drive med ”enkelt” friluftsliv.

Det er totalt om lag 2 300 fritidsboliger i hele kommunen.

Figur 1.7. Lokalisering av fritidsboliger i Rendalen kommune.

Bosettingsmønster og senterstruktur

I Rendalen er det bare 26 % av befolkningen som er bosatt i tettbygde strøk. Av disse er halvparten bosatt i Otnes og halvparten i Øvre Rendal. Åkrestrømmen er ikke definert som senter iflg SSB's definisjoner. Rendalen har generelt sett en svak senterstruktur. I Rapporten fra TØI er det bare Otnes som er regnet som senter. For hytteeiere som holder til på Renåfjellet er det 14 km ned til Åkrestrømmen, der det har utviklet seg et tilbud når det gjelder byggevarer, sportsartikler og dagligvarer. Her er det også hotell, campingplass og utmarkskontor. Det er grunn til å tro at fritidsbeboerne er sterkt medvirkende til utviklingen i Åkrestrømmen, selv om vi ikke har statistikk som kan verifisere dette. Ellers er det butikk, bensinstasjon og mulighet for servering og overnatting på Hanestad og det er også butikk på Unset. Sør for kommunegrensa er det handlemuligheter på Koppang, Rena eller Elverum. Nordover vil det være naturlig å reise til Tynset. Elverum ligger litt for langt unna til den daglige handleturen, spesielt for de som bor eller har hytte lenger nord i kommunen. Koppang og Rena ligger noe nærmere og kan være aktuelt for de som holder til sør i kommunen. Mellom Åkrestrømmen og Øvre Rendal er det 22 km. Fra Øvre Rendal til Unset er det 13 km. Fra Øvre Rendal til Tynset er det 52 km. Tynset er dermed et aktuelt handlesenter for folk som bor eller har fritidsbolig nord i kommunen.

1.3.6. Næringslivet i kommunene

Dette kapitlet er basert på sysselsettingsstatistikk for 2003 hentet fra PANDA og statistikk fra bedrifts- og foretaksregisteret hentet fra statistikkbanken i SSB for 2004.

Næringslivet i de tre hyttekommunene er preget av at kommunene har ulik størrelse, beliggenhet og sentralitet. *Gausdal* er først og fremst en landbrukskommune med en stor andel - hele 19 % - av sysselsettingen knyttet til jordbruk. Det er også noe næringsmiddelindustri, med mesteparten av arbeidsplassene knyttet til to bedrifter; et meieri og et bakeri. *Gausdal* har også relativt mange arbeidsplasser knyttet til trelast og trevareindustri. Kommunen har en stor bedrift innenfor denne bransjen – *Gausdal Bruk*. For øvrig er det noe småindustri i kommunen. 9 % av de sysselsatte arbeider innenfor bygg- og anleggsbransjen. 12 % arbeider innenfor varehandelsbransjen. Her har kommunen en stor bedrift – *Gausdal Landhandleri* – gjerne omtalt som Norges største landhandleri – med marked langt utover *Gausdals* grenser for byggevarer, trelast osv. Ca 5 % av arbeidsplassene er registrert seg innenfor hotell- og restaurantbransjen. Kommunen har også et par større transportbedrifter. Offentlig tjenesteyting står for 33 % av arbeidsplassene. Her er kommunen dominerende arbeidsgiver. Av statlig tjenesteyting er det stort sett bare trygdekontoret som er igjen i kommunen. For øvrig har kommunen bank, forsikringskontor og noe annen tjenesteytende virksomhet i små skala.

Næringslivet i *Nord-Aurdal* bærer preg av at *Fagernes* er senter for Valdresregionen. Antall arbeidsplasser er for det første nesten dobbelt så høyt som i *Gausdal*, til tross for at de to kommunene har nesten samme folketall. Kommunen har dessuten flere større bedrifter og bedrifter innenfor flere bransjer/

næringer enn Gausdal; dvs et mer variert næringsliv. Nord-Aurdal kommune og forøvrig hele Valdresregionen har en høy andel av arbeidsplassene knyttet til bygg- og anlegg – hele 11 %. Nord-Aurdal utmerker seg ellers med en høy andel – 20 % - av de sysselsatte innenfor varehandel. Det er flere store kjøpesentra i kommunen og både på Fagernes og Leira er det butikker spesielt beregnet på hytteeiere. Kommunen har også en relativt høy andel sysselsatte innenfor hotell- og restaurantvirksomhet og transport-kommunikasjon. Det er også et variert næringsliv innenfor privat og forretningsmessig tjenesteyting.

Tabell 1.4 Sysselsatte i undersøkelseskommunene og tilhørende funksjonell region fordelt på næringer. Antall og prosent. 2003. Kilde: Panda⁸

	Gausdal		Lillehammerreg		Nord-Aurdal		Valdresreg		Rendalen		Tynsetreg inkl Stor-Elvdal	
	Antall	Andel	Antall	andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel
Jordbruk og fiske	413	19 %	857	5 %	237	6 %	1011	11 %	103	14 %	1423	16 %
Skogbruk	33	2 %	84	0 %	19	0 %	126	1 %	31	4 %	130	1 %
Næringsmiddelindustri	65	3 %	387	2 %	57	1 %	185	2 %	44	6 %	264	3 %
Trelast- og trevareindustri	84	4 %	132	1 %	14	0 %	136	2 %	8	1 %	234	3 %
Bergverksdrift og annen industri	42	2 %	764	4 %	133	3 %	267	3 %	12	2 %	296	3 %
Kraft og vannforsyning, olje og gass	10	0 %	231	1 %	81	2 %	126	1 %	6	1 %	80	1 %
Bygg og anlegg	196	9 %	1429	8 %	430	11 %	1004	11 %	60	8 %	678	8 %
Varehandel inkl rep	260	12 %	2563	14 %	815	20 %	1241	14 %	68	9 %	1056	12 %
Hotell og restaurant	117	5 %	1104	6 %	317	8 %	564	6 %	31	4 %	258	3 %
Transport - kommunikasjoner	77	4 %	776	4 %	282	7 %	448	5 %	31	4 %	353	4 %
Annen privat tjenesteyting	140	6 %	3451	18 %	529	13 %	1245	14 %	58	8 %	797	9 %
Offentlig tjenesteyting	720	33 %	6868	37 %	1071	27 %	2525	28 %	308	40 %	3091	36 %
Sum	2157	100 %	18646	100 %	3985	100 %	8878	100 %	760	100 %	8660	100 %
Ufordelt	2	0 %	32	0 %	1	0 %	8	0 %	2	0 %	11	0 %
Sum totalt	2159	100 %	18678	100 %	3986	100 %	8886	100 %	762	100 %	8671	100 %

Rendalen har få bedrifter, de er små og er fordelt på færre bransjer enn i de to andre kommunene. Kommunen har en relativt stor del av de sysselsatte innenfor offentlig virksomhet og innenfor skogbruk og næringsmiddelindustri, sammenliknet med de andre to kommunene vi ser på. Rendalen har en næringsmiddelbedrift (slakteri) med mellom 20-40 ansatte. For øvrig har kommunen litt småindustri, men bare en større industribedrift, ”Rendalen Moseprodukter”. Ellers er det tre bedrifter innenfor bygge- og anleggsbransjen som er registrert med ansatte. Den største av disse har mellom 10-19 ansatte. Det er ett lite hotell i kommunen. Varehandelsbedriftene er også små, med bare en bedrift med over 10 ansatte. Det er noe privat tjenesteytingsvirksomhet, i hovedsak knyttet til bank- og forsikringsvirksomhet.

Tabell 1.4 viser antall sysselsatte og fordeling på næringer i 2003. I tillegg til de tre kommunene har vi også vist tall for sysselsettingen for de tre regionene kommunene hører til i.

⁸ Fra 2001 omfatter sysselsettingsstatistikken iflg SSB personer mellom 16-74 år som har utført arbeid av minst en times varighet i referanseuken, eller var midlertidig fraværende fra slikt arbeid. For sysselsatte med flere arbeidsforhold i referanseuken, fastsettes ett som det viktigste. Opplysninger om personenes jobb- og bedriftsrelaterte kjennemerker gjelder det viktigste arbeidsforholdet.

2. Metode

2.1. Innledning: prinsipielle tilnærminger

En del av de lokaløkonomiske effektene av hytteturismen er nært knytt opp til hvor mye fritidshusene brukes. I Norge har det de 15 siste åra vært gjennomført et titalls hytteundersøkelser der formålet var å kartlegge både bruk av og forbruk knytt til fritidshusene i Norge gjennom postale spørreskjemaundersøkelser. Svarprosentene varierer mellom 32% og 61%.

Det er i prinsippet fire metodiske tilnærminger til datainnsamling:

- a) personlig intervju
- b) tradisjonelle postale undersøkelser
- c) dagbokføring blant fritidshuseierne.
- d) estimer basert på offentlig statistikk

a) Personlig intervju

Personlig intervju kan i mange tilfeller være en god datainnsamlingsmåte. Hovedgrunnen er at frafallet ofte er svært lite. Dessuten er det mulig å oppklare misforståelser omgående og en får god kjennskap til hva som ligger bak de enkelte svar. Derimot gir intervju dårligere datagrunnlag enn egenutfylling av et strukturert skjema når det gjelder å samle inn data som forutsetter vurderinger eller beregninger.

Forbruksdata krever både rekapitulering av hendelser og beregninger av forbruk, som regel for flere personer. Svenske forskere mener til og med at ikke engang høg svarprosent kan bedre kvaliteten av forbruksdata samlet inn gjennom intervju:

"... det är därimot inte tillrådligt i en intervjusituation försöka få uppgifter om hur mycket pengar folk gjort av med. Felkällorna blir då lätt så stora att materialets tillförlitlighet, trots en sannolikt hög svarfrekvens, ändå gör det föga trovärdigt." (Langlet og Lundgren, i Bohlin 1988)

Ericsson (1999 og 2001) har påvist og drøftet bakgrunn for til dels store forskjeller i forbruksdata, avhengig av om data blir samlet inn gjennom personlig intervju eller egenutfylling av et strukturert skjema, med retur i posten. Egenutfylling ga i disse tilfellene mer nøyaktige svar enn ved personlig intervju. Dette er helt i tråd med andre erfaringer der det har vært mulig å registrere forskjeller på bakgrunn av innsamlingsmetode (Mordal 1989).

Personlig intervju er totalt sett lite egnet til å samle inn forbruksdata i denne sammenheng.

b) *Egenutfylling, postale undersøkelser*

Dette er den metoden som vanligvis er brukt ved hytteundersøkelser i Norge. Det er den enkelte *hytta* som er undersøkelsesenheten, og dens eier som får skjemaet. Som regel er det spurt både om bruksfrekvenser gjennom ett år fordelt på ulike brukergrupper, og forbruksdata knytt til "siste opphold". Fordi respondenten trenger tid til å tenke over svaret, helst uten å bli forstyrret av en intervjuer, og kanskje konsultere kalender, hyttebok og andre brukere av fritidshuset, er et spørreskjema bedre egnet til kartlegging av slike data.

Hovedgrunnen til at de svar som kommer inn basert på egenutfylte skjema er mer nøyaktig er nettopp den tid og konsentrasjon som da er mulig å få i selve svarsituasjonen. Egenrapporterte data har imidlertid andre svakheter, og selv om en ved egenutfylling altså får bedre resultater for utgifter og forbruk enn ved intervjuer, er det likevel knytt usikkerhet til egenrapporterte forbruksdata, særlig dersom det er gått lang tid etter at forbruket fant sted.

I ringvirkningsanalyser, slik vi skal fram til her, må forbruksdata samles inn for *reisefølger*, og det er forsket en del på hvor nøyaktig, og hvor langt tilbake, en person kan huske og å gjengi utgifter for et helt reisefølge. Feil knytter seg både till minnefeil og til sosialt ønskelig svargiving (Vorkinn m.fl. 1996; Onshus 1997) Det er for eksempel påvist at nøyaktigheten i utgifts-anslag synker dramatisk fra dem som svarer umiddelbart, til svar som kommer etter 1-2 purringer og mer enn fire uker etterpå (Rylander et.al 1995). Frechtling (1994) er nokså klar på at *ingen* av metodene som baserer seg på egenrapporterte forbrukerdata kan gi rimelig sikre resultater, muligens med unntak av s.k. utreiseundersøkelser (der de reisende blir stoppet ved utreise fra et bestemt område) og hvor en begrenser seg til å kartlegge utgifter *siste 24 timer*.

Usikkerheten knytter seg altså til hvorvidt en person kan huske alle utgifter, for seg selv og hele reisefølget. Det er ofte mange innkjøp som foretas, og heller ikke alle betales kontant, noe som ytterligere svekker beløpsfokuseringen under innkjøpene. Forglemmelsene gjelder imidlertid ikke bare beløp som brukes, men man glemmer også faktisk deltakelse i aktiviteter og hele reiser. Disse forglemmelsene går imidlertid i litt forskjellige retninger. Utgifter har en tendens til å bli underrapportert (Howard, Lankford and Havitz 1991; Mak, Moncur and Yonamine 1977, i Frechtling 1994), det samme viser seg for reiseaktivitet (Statistics Canada 1992, i Frechtling 1994), mens en ved kartlegging av enkelte aktiviteter har registrert en overrapportering. Det sistnevnte kan skyldes være et eksempel på sosialt ønskelig svargiving, fordi typen aktivitet (eks.vis. jakt- og fisketurer) kan være prestisjefyllt, eller at måten det blir spurt på gir sosiale føringer (Westat, Inc 1989, i Frechtling 1994). I denne undersøkelsen skulle det oppgis antall turer i løpet av ett år. Dersom det er aktiviteter som en deltar i forholdsvis ofte, kan dette i seg selv bidra til overestimering, særlig dersom tidsperioden som dekkes er lang. Også i Norge har en funnet at aktivitetsdeltakelse blir overestimert gjennom strukturerte intervjuer og underestimert ved dagbokføring (Vorkinn m.fl. 1996).

I tillegg knytter det seg usikkerhet til det innkomne materialet som helhet, fordi frafallet ved slike undersøkelser som regel er forholdsvis stort. Det er hevdet at en ved postale undersøkelser uten purring kan regne med en svarprosent på 20-40, mens purring kan øke denne til rundt 50%. (Nachmias & Nachmias 1992, i Velvin m.fl. 2000). Crompton & Tian-Cole (2001) regner at en ved en svarprosent på 70% har akseptable grenser for evt. skjevheter som kan oppstå på grunn av frafall.

I de hytteundersøkelsene som er blitt gjennomført i Norge til nå skaper lave svarprosjenter⁹ usikkerhet først og fremst på to områder: dels i forhold til bruken av fritidshusene og dels i forhold til forbruksdata. Mest trolig er det slik at bruken av fritidsboligene blir overestimert¹⁰ og forbruket underestimert. Dersom en i slike undersøkelser søker å kartlegge bruken av fritidshuset, må en regne med at dem som bruker fritidshuset mye i større grad svarer enn dem som ikke bruker det så mye (jfr. Velvin m.fl. 2000; Mordal 1989; Frechtling 1994; Crompton & Tian-Cole 2001).

På den andre sida er da forbruksdataene trolig underestimert, fordi de er knytt til perioder som ligger, i enkelte tilfeller langt, tilbake i tid, det er utgifter som skal gjelde samtlige personer som oppholder seg samtidig i fritidshuset, og de skal som regel differensieres geografisk i forhold til det definerte undersøkelsesområdet (innenfor vs. utenfor). Ytterligere en usikkerhet knytt til innsamling av forbruksdata kan være forbruk som enkelte personer i reisefølget ikke vil at andre i reisefølget skal kjenne til, og som derfor blir underslått i rapporteringen. Hvor stort omfanget av denne feilkilden kan være har vi ikke sett omtalt noe sted.

Hytteundersøkelsene i Norge er gjennomført postalt med strukturert skjema, og så godt som samtlige har et betydelig frafall: mellom 68% og 39% av utvalgene har *ikke* svart. Fordi en i disse undersøkelsene har lagt mindre vekt på å analysere faktorer som påvirker brukshyppighet og/eller forbruk under oppholdet, er det vanskelig å si noe om representativiteten av disse tallene. Selv om en kan måle evt. avvik mellom populasjon og nettoutvalg når det gjelder for eksempel geografisk lokalisering i hyttekommunen og hytteeiers bosted, kan det være vanskelig å vekte for skjevheter i materialet fordi fordelingen på de variablene som påvirker resultatene likevel er ukjent.

c) *Dagbokføring*

Dagbokføring er brukt ved innsamling av forbruksdata for turister i enkelte områder i Norge (Onshus 1997), men så vidt vi vet ikke i forbindelse med hytteundersøkelser. Andre steder er det gjort forsøk med innsamling av forbruksdata for de *samme* forbruksenhetene *både* ved hjelp av dagbokføring undervegs og strukturert spørreskjema i etterkant av en forbruksperiode (et definert arrangement) (Howard et al. 1991). Det viste seg at utgiftsnivået som ble rapportert i ettertid lå lavere enn det som kom fram gjennom fortløpende dagbokføring. Forfatterne fører forskjellen tilbake til det de kaller "error of omission", dvs at respondentene rett og slett av forskjellige grunner glem-

⁹ De varierer mellom 32% og 61% der det er spurt om forbruksdata.

¹⁰ Ved oppblåsing av brukstallene i utvalget til hele populasjonen, er brukstallene i enkelte undersøkelser redusert med 10% (Velvin m.fl. 2000; Flognfeldt 1995)

mer enkelte episoder og forbruksposter. Dagbokføring er ansett for å være en bedre metode for å sikre mer nøyaktige data ved komplekse spørsmål, slik som forbruksdata eller deltakelse i forskjellige aktiviteter. Denne typen av datainnsamling krever imidlertid en forholdsvis stor arbeidsinnsats av respondentene, og svarprosenten blir derfor som regel lav. (Eks.vis Frechtling 1994; Yuan & Yuan 1996; Rogers 1991)

I Norge har dagbokføring vært brukt i forbindelse med detaljerte forbruksundersøkelser og tidsnyttingsundersøkelser (SSBs Forbruksundersøkelser og Tidsnyttingsundersøkelser). Dette er undersøkelser hvor innkjøp og tidsnytting blir kartlagt på et svært detaljert nivå, som neppe vil la seg registrere i ettertid. I disse undersøkelsene er det imidlertid et stort antall personer/husholdninger som hver for seg har ført dagbok kun i korte perioder. Sammen dekker de likevel ett kalenderår.

d) *Estimater basert på offentlig statistikk (indikatorer)*

Alle måter å samle inn primærdata er mer eller mindre tidkrevende metoder, samtidig som alt flere offentlige og andre aktører blir mer opptatt av å klarlegge eller legitimere effekter av forskjellige tiltak, særlig fritidsboliger. Det er mange eksempler på at effekter (multiplikatorer) overføres ukritisk fra ett område til et annet, enten i legitimerende hensikt¹¹, eller i mangel på spesifikke data i det hele tatt. (Fleming and Toepper 1990; mange norske plandokument). Dersom det er mulig å foreta "enkle" analyser basert på allerede offentlig tilgjengelig statistikk, kunne en både forbedre mange estimater som likevel blir gjort og spare ressurser.

Slike indikatorer/estimater ville måtte splittes i forhold til byggefasen og bruksfasen, både fordi en har forskjellige effekter i ulike faser, og fordi effektene retter seg mot ulike produksjonssektorer med ulik importtilbøyelighet.

I bruksfasen har en tre hovedkategorier utgifter:

- a) oppholdsavhengige/bruksbetingede forbruksutgifter, primært rettet mot detaljhandel og evt. aktivitetstilbud i området
- b) langvarige varer/kapitalvarer, som hvitevarer, møbler, innredning og lignende
- c) innredning og vedlikehold, artikler og tjenester i forbindelse med større arbeider på hytta

Når det gjelder a) og b), retter det direkte forbruket seg i hovedsak mot ulike bransjer i detaljhandelen. De bruksbetingede utgiftene er framfor alt dagligvarer, og ligner forholdsvis mye på de overrullingseffektene som også skapes av turister som overnatter kommersielt, særlig på lavserviceanlegg, som i stor grad baserer seg på å kjøpe og å lage maten selv. I detaljhandelen er dette bransjer/varer med forholdsvis lav sentralitet, dvs. varer som kjøpes ofte og ikke krever stort kundegrunnlag. Til forskjell fra kommersielle turister, legger fritidshuseierne også igjen penger i bransjer med høgre

---

¹¹ Det er framfor alt i de største reiselivsområdene det er fortatt kartlegginger av effekter. Disse resultatene kan imidlertid ikke uten videre overføres til områder med andre (les mindre) volum og annen struktur på reiselivet.

sentralitet, og kan på den måten bidra til å sikre/utvide/etablere et tilbud i bransjer det ellers ikke ville være kundegrunnlag for lokalt. Selv om det er stor importtilbøyelighet i disse bransjene, kan en etablering lokalt likevel bidra til at noe av pengene sirkuleres en runde i lokaløkonomien (import-substitusjon).

Varehandelsstatistikk

Varehandelsstatistikken gir tall for omsetning, sysselsetting, samt omsetning og sysselsetting pr. innbygger fordelt etter bransje og kommune. Inntil 1995 ble disse dataene publisert årlig, men må nå spesialbestilles og kjøpes særskilt fra SSB. Størrelsen og sammensetningen på varehandelen i en kommune kan si noe om hvorvidt den har store lekkasjer eller selv eksporterer i fra detaljhandelen. Det er her ingen faste grenser for hva som er egendekning, eksport eller import, dette må sees i forhold til andre kommuner og hele regioner. Sjøholt (1979) har imidlertid påvist sammenheng mellom antall funksjoner i detaljhandelen og befolkningsstørrelse i senteret. I denne sammenhengen vil fritidshusene kunne bidra til å øke befolkningsgrunnlaget, og særlig i forhold til varer av høy sentralitet, der innkjøp normalt ikke gjøres så hyppig. Hansen (1994) har i Danmark imidlertid vist at dette gjelder primært for steder som ligger langt fra nærmeste "centerby" (regionsenter), ellers syns turistene å ha samme innkjøpsmønster som de fastboende: de handler i nærmeste by. Dessuten kan ikke antallet fritidshus direkte sidestilles med antall bolighus når det gjelder lokalt forbruk, fordi det skal mange fritidshus til for forbruksmessig å nå opp til en "fastboende forbrukerekvivalent".

Det kan være mulig å bruke varehandelsstatistikk som indikator på hvorvidt en kommune importerer eller eksporterer fra varehandelen. Det er imidlertid ikke like opplagt ut fra denne å finne ut hvilke kundegrupper som står for en evt. "meromsetning". For det første så vil det være vanskelig å skille effekter fra fritidshus fra effekter fra andre turister. For det andre vil det være vanskelig å skille effekter fra den regionale befolkning og turister. For det tredje vil dette ofte være steder som selv importerer store deler av detaljhandelsvarer til den egne befolkningen, slik at omsetning pr. innbygger kan ligge under et definert nivå for egendekning, men likevel være tilført kjøpekraft utenfra. Stedene må derfor sammenliknes med tilsvarende steder, dvs på samme sentralitetsnivå i tettstedshierarkiet uten turisme. (Jfr eks.vis Ericsson 1996; Sjøholt 1979; Hansen 1994)

Prinsipielt er det to måter å finne fram til fritidshusbrukernes forbruksdata på:

- å spørre fritidshusbrukerne hva de har kjøpt (utgiftsmetoden), og
- å spørre selgerne om hva de har solgt (inntekstmetoden)

De tradisjonelle hytteundersøkelsene, også denne, med spørreskjema til hytteeier, er gjennomført etter utgiftsmetoden, dvs. at man spør den som kjøper hvor mye som er kjøpt. Det er imidlertid også mulig å spørre selger om hvor mye som er solgt, da bruker en inntekstmetoden. Det kan ofte være vanskelig å bruke inntekstmetoden, fordi selgerne ikke ønsker å utlevere opplysninger om salget, eller fordi man rett og slett ikke kan fordele salget på ulike

kundegrupper. En variant av denne metoden er å registrere omsetningen hver måned, definere en måned som er upåvirket av tilreisende, og beregne "turistomsetningen" som det overskytende i andre måneder. Fordi detaljhandelsstatistikken også kan fås kjøpt periodisert i to-måneders terminer, dvs. tilsvarende moms-terminene, er det mulig å bruke en tilnærmet normal-månedsmetode for å definere både den normale lokale etterspørselen og den som kan tilskrives tilreisende. Det kan likevel være vanskelig å finne en måned uten påvirkning fra turisme, særlig i områder med mange private fritidshus, og enda vanskeligere vil det være å finne en upåvirket to-månedersperiode. Med denne metoden blir det dessuten vanskelig å fordele salget etter bransje.

Byggestatistikk

Innredning og vedlikehold er framfor alt varer og tjenester fra bygg- og anleggssektoren. Denne kan både ha stor og liten importtilbøyelighet, og de lokaløkonomiske effektene vil da være helt avhengig av den lokale organisering. For å estimere effekter i byggefasen er det trolig vanskelig å bruke offentlig statistikk, byggearealstatistikken sier bare noe om hvor stort areal som blir bygget i forskjellige typer bygg. Fritidseiendommer blir rapportert sammen med "garasjer for private og annet som ikke er næring". Det kan kanskje være mulig å skille ut fritidseiendom, men det er ikke mulig å fordele innkjøpene geografisk.

2.2. Utvalg og innsamlingsmetode

I dette prosjektet var det et viktig mål å få nærmere kunnskap *om og i tilfelle hvordan* både ulike former for primærdata og sekundærdata kan brukes til å estimere lokaløkonomiske effekter av fritidshus. En må derfor studere noen caseområder fra mange vinkler, og samle inn forskjellige typer data som i prinsippet skal kunne belyse samme problemstillinger, og gi tilnærmet like resultat. Det er bare mulig gjennom å gå grundig inn i noen få caseområder som studeres i dybden.

Bruks- og forbruksdata for fritidshus er data som kan egne seg å samle inn gjennom dagbokføring. Erfaringene fra tidligere fritidshusundersøkelser tilsier at mange husholdninger har et spesielt forhold til hytta si som har gjort dem motivert for å svare på til dels komplekse og kompliserte spørsmål. I mange tilfeller fører denne populasjonen allerede en form for dagbok, hytteboka, en tradisjon/vane/erfaring som med relativt små justeringer skulle kunne utvides til en "fullstendig" dagbok over bruk og forbruk.

Da en slik dagbokføring knyttet til fritidshusbruk ville være å betrakte som et pilotprosjekt i Norge, og andres erfaringer tilsier lav svarprosent, ville en nødvendig oppfølging trolig bli omfattende og ressurskrevende. For likevel å sikre tilgang til et forholdsvis stort materiale (gjennom postalt spørreskjema) er dagbokmetoden brukt kun som et prøveprosjekt, da vi ikke ville ha ressurser å følge opp en evt. dårlig svarinnngang.

Det alt vesentlige av datagrunnlaget i denne rapporten bygger derfor likevel primært på data samlet inn ved hjelp av en postalt gjennomført spørreskjemaundersøkelse, i tre innlandskommuner i Norge (Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal). Utvalget av fritidshuseiere er trukket fra kommunenes renovasjonsregister. Dette registeret er oftest kvalitetsmessig bedre enn GAB-registeret, som også kan være en kilde til adresser til fritidshuseiere, framfor alt fordi eierne og kommunene selv har økonomiske interesser i å holde renovasjonsregisteret à jour.

I alt ble det trukket ut nær 3 600 fritidshuseiere (ca 1 200 pr. kommune), fordelt på de tre kommunene, som fikk tilsendt et åttesiders skjema til utfylling (jfr vedlegg II.1). Skjemaet består av fire hovedbolker av data, for registrering av a) hvor mye fritidshuset er i bruk, b) årlige utgifter knytt til fritidshuset, c) forbruk knyttet mer direkte til bruk av fritidshuset (rene oppholdsutgifter, eks. vis til mat og aktiviteter), samt d) enkelte kjennetegn ved fritidshuset og dets eier.

Trekningene er gjennomført som tilfeldig, systematisk trekning fra adresse-listene sortert alfabetisk. I hver kommune ble utvalget delt i to halvparter, der den ene fikk tilsendt skjema for å dekke det oppholdsbedingede forbruket i sommersesongen¹², og den andre halvparten ble sendt ut til påske for å dekke dette forbruket i vintersesongen. At svært mye av forbruket som vi baserer det oppholdsbedingede forbruket for vinterperioden på i praksis relaterer seg til påska, kan ha ført til at "normalforbruket" for vinterperioden er et høgt anslag.

I tillegg ble 100 personer hver sesong i hver kommune bedt om å fylle ut et dagbokskjema for samlet forbruk og lokalisering for innkjøp gjeldende for "neste opphold" i fritidshuset. Dagbokskjemaet har imidlertid ikke gitt særlig tilleggsinformasjon, primært fordi svarprosenten (som antatt) ble dårlig for denne delen av undersøkelsen, og det ikke var tilstrekkelig med ressurser til å følge tett opp. Det har likevel vært mulig å trekke ut noen nærmere indikasjoner på hvor forbruk utenfor kommunen blir foretatt.

2.3. Svarprosenter og representativitet

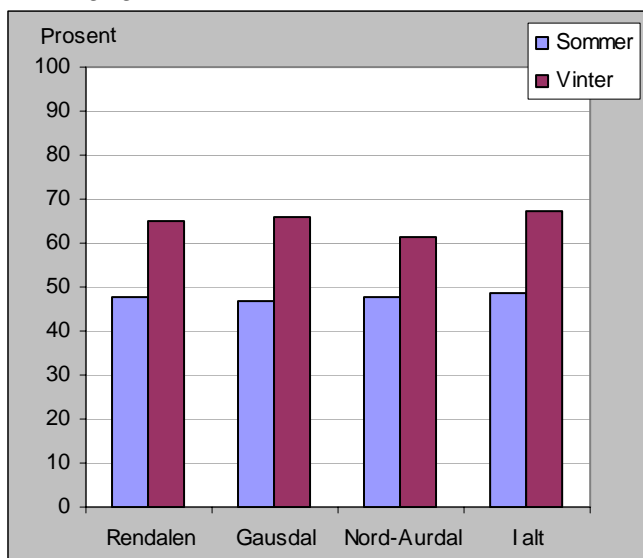
Samlet, for alle tre kommuner og begge sesongene, er svarprosenten på helt akseptable 57%. Vintersesongens svarprosent ble på 65% (jfr fig. 2.1.), som må betegnes som god. Den lavere svarprosenten for sommersesongen, 48%, skyldes framfor alt at vi kun purret en gang, og da med postkort og ikke nytt skjema. Hovedårsaken til dette var at etter hvert kolliderte tidspunktet for purring med julestria og forberedelser til jula. Vi vurderte det derfor som lite hensiktsmessig med ytterligere purring, og det ville neppe høynet svarprosenten vesentlig. Alt i alt har vi fått inn 1 908 besvarte skjemaer, og selv om

---

¹² Dvs, utsendelse rett etter at sommerhalvåret var avsluttet. Oppdelingen av utsendelsen i sesonger er gjort for å sikre forbruksdata både for vinterbruk og for sommerbruk. For å minimere tida mellom effektivt forbruk og rapportering er også skjemaets utsendelse delt tilsvarende.

det er enkelte ubesvarte spørsmål internt i skjemaene, er materialet likevel relativt omfattende.

Figur 2.1. Svarprosent etter sesong og undersøkelseskommune.

Ser en på vintersesongen isolert, er svarprosenten høg også sammenliknet med andre liknende studier, og ikke langt unna den grensa (70%) som Crompton & TianCole (2001) regnet som akseptabel i forhold til evt. skjevheter som kan oppstå pga. frafall. I andre hytteundersøkelser har svarprosenten variert mellom 32 og 64% (jfr. Velvin et al. 2000: 21; Vorkinn 2003). Vår høge svarprosent skyldes primært tre forhold:

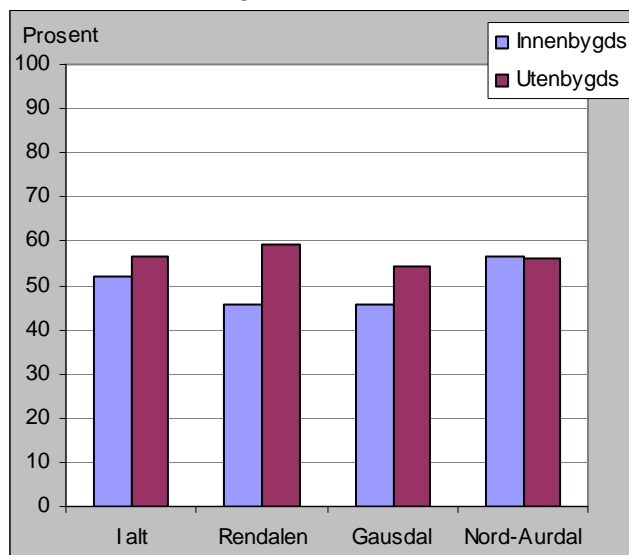
- 1) *Tidspunktet for utsendelse.* Skjemaet ble sendt ut i forbindelse med påska, som er en av de store hyttesesongene. På denne måten ble det også mulig å sjekke bruken av hytta gjennom året opp mot hytteboka, som mange fortsatt fører. Dette i motsetning til utsendelsen av ”sommerskjemaene” i høstmånedene (oktober) som er lavsesong for bruk av hytta, noe som reduserer mulighetene for å konferere med hytteboka.
- 2) *Tempoet i datainnhenting* ble vesentlig intensivert for vintersesongen, og to purringer ble sendt ut med ca to ukers mellomrom, som bidro til å holde temaet varmt blant respondentene. Denne intensiteten bidro også til å
- 3) bedre *oversikten over årsaker til frafallet*, gjennom bedre tilbakemeldinger fra eiere som egentlig ikke skulle inngå i populasjonen (hytta var solgt, revet, bruksendret, el.l., respondenten var gått bort, osv.). I alt har vi oversikt over dobbelt så mange ubesvarte som skal ut av populasjonen i materialet for vintersesongen som i sommermaterialet. Samlet har vi fått melding om at 4% av bruttoutvalget enten har flyttet, solgt fritidshuset eller ikke var i stand til å svare på grunn av alder eller sykdom.

Det er ingen forskjeller mellom dem som har svart og dem som ikke har svart på de variabler vi har hatt muligheter til å kontrollere bortsett fra én. Det er nemlig noe mindre svartilbøyelighet fra dem som er bosatt i samme

kommune som hytta ligger¹³. Det gjelder for hele materialet samlet, men ikke i Nord-Aurdal spesielt. I Rendalen er differansen størst, og det er lav svarprosent blant innenbygds og høy blant utenbygds. I Gausdal er det lav svartilbøyelighet blant innenbygds, men ikke særlig høy svartilbøyelighet blant utenbygds, og i Nord-Aurdal er det altså ikke forskjeller. (Jfr. fig. 2.2.)

Figur 2.2. Svarprosent etter eiers bosted og undersøkelses kommune.

Purring eller ikke purring, de aller fleste av skjemaene ble returnert før purringer ble sendt ut. Hele 65% av svarene kom oss i hende før det var gått en måned fra utsendelse. Det er likevel interessant å merke seg at bruksfrekvensen viser en nedadgående tendens avhengig av svartidspunkt. De som svarte tidligst bruker hytta litt mer enn dem som svarte sist. Det er registrert gjennomsnittlig 10-15% (13%) færre bruksdøgn på de fritidshusene som svarte etter andre purring sammenliknet med dem som kom inn før. (Jfr. tab. 2.1.)

Tabell 2.1. Gjennomsnittlig antall bruksdøgn i alt etter svartidspunkt. (Gjelder kun skjemaer besvart for mai 2002 til april 2003.)

Grupperte svartidspunkter	Gjennomsnitt, døgn	Basis (n)	Standardavvik
Før 1.purring	45,1	638	31,2
Mellom 1. og 2. purring	45,7	134	30,4
Etter 2. purring	39,6	197	29,0
I alt	44,1	969	30,7

(Les: De som svarte før 1. purring brukte fritidshuset gjennomsnittlig 45,14 døgn.)

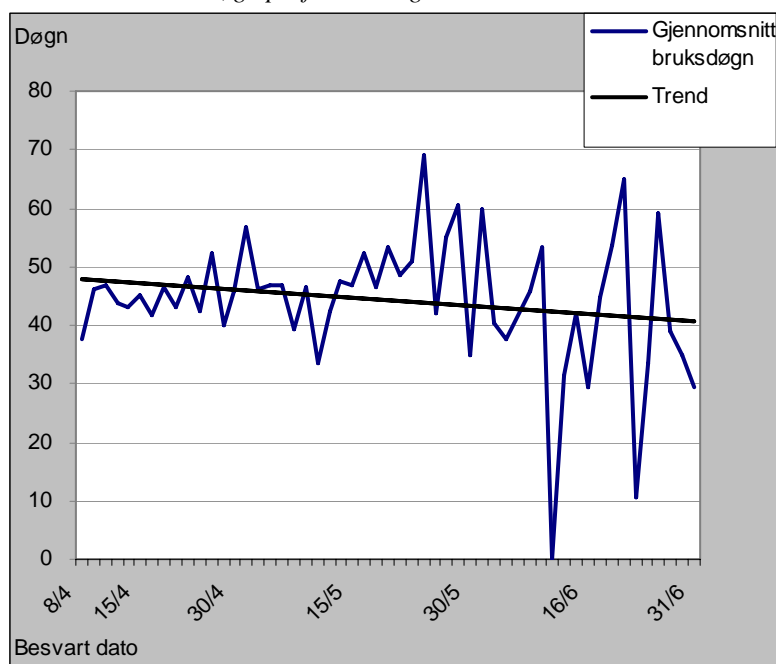
En slik utvikling i bruksfrekvens vil ikke være uventet. Velvin m.fl. (2000) har tidligere påvist at bruksfrekvensen er høyest blant dem som svarte umiddelbart, og at den ble stadig lavere ettersom svartidspunktet trakk ut i tid. Det er et gjennomgående trekk i spørreundersøkelser at de som er mest inte-

¹³ Samme observasjon er gjort av Vorkinn i forbindelse med kartlegging av ferdsel ifbm. fritidsboliger i villreinområder i Oppland og Hedmark (Vorkinn 2003).

ressert i eller berørt av temaet til undersøkelsen også er de som i størst utstrekning svarer (eks.vis Mordal 1989; Frechting 1994; Crompton & Tian-Cole 2001). Det er heller ikke urimelig om utelatelsene/forglemmelsene blir stadig større jo lengre tid som går.

Nærmere studier av de sist ankomne svarene i vår undersøkelse viser imidlertid stor spredning i bruksfrekvens, dvs. at det er skjemaer *både* for mye brukte og for lite brukte fritidshus som kommer sent i innsamlingsprosessen (jfr. fig. 2.3.).¹⁴ Dette er funn som også støttes av Vorkinn (2003:7). Gjennomsnittlig blir likevel bruksfrekvensen lavere jo lenger ut i tid svarene er registrert, og trolig er det altså en overvekt av lite brukte fritidshus blant dem som *ikke* svarer.

Figur 2.3. Samlet antall bruksdøgn pr. fritidsbolig etter svar dato.

Det er derfor grunn til å være varsom med å la gjennomsnittstall for dem som har svart representere hele populasjonen. Hvis en gjør det, står en i fare for å overestimere den samlede bruken av fritidshus i et område. En bør derfor vise forsiktighet ved oppblåsing av registrerte tall til hele populasjoner.

Som vi har gjort rede for i avsnitt 2.1. vil slike advarsler i enda større grad gjelde for registreringer om forbruk i forskjellige forbindelser. Det er svært vanskelig å registrere forskjellige forbrukstall, enten en gjør det slik eller sånn, og alle metoder har sine svakheter. Vurdering av validitet og reliabilitet av våre tall blir primært gjort i forbindelse med at de enkelte resultater presenteres. Som helhet har skjemaet fungert bra, særlig når det gjelder kjennetegn ved hytte og eier, samt bruksregistreringene, men også forbruksdataene holder god kvalitet så vidt vi kan bedømme. Det er imidlertid større internt frafall på disse spørsmålene (jfr. kap. 3.5.) Når det gjelder kartleg-

¹⁴ Store variasjoner i gjennomsnittstallene skyldes selvsagt også at det blir færre enheter pr. dag utover i perioden.

ging av utgifter i byggefasen (ringvirkninger) har vi imidlertid erfart at slike opplysninger fortrinnsvis bør samles inn på andre måter. I neste kapittel har vi utdypet disse erfaringene noe.

2.3. Noen metodiske betraktninger om utvalget og materialet

Trekningen av utvalget

har vært forholdsvis uproblematisk. De tre kommunene ga oss tilgang til adresselister basert på renovasjonsregisteret, der som regel fritidshustariffen er forskjellig fra avgiften for fastboende. Alternativt kunne en fått utvalgs-lister ved hjelp av GAB-registeret, som også skiller mellom ulike bygningstyper. Det er imidlertid grunn til å tro at kvaliteten på renovasjonsregistrene er bedre, fordi en feilklassifisering der vil gi økonomiske konsekvenser for eieren og være et insentiv til å melde fra om evt. feil. Hvordan de enkelte bygninger er klassifisert i GAB-registeret er det usikkert om eierne egentlig vet noe om, og det ligger ingen insentiver i systemet til å melde eller til å rette opp faktiske feil.

Utvalget skulle bestå av ca 1200 fritidshus i hver av de tre kommunene Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal. I Gausdal trakk kommunen selv utvalget fra lista, i Rendalen og Nord-Aurdal ble utvalget trukket av oss. I alle tre trekningene ble det brukt systematisk tilfeldig trekning.

Kvaliteten på registrene

Oppdateringen av registrene varierer en del mellom kommunene alt etter hvor store ressurser en legger i dette. Fra Rendalen fikk vi utskrift av et ikke helt fullstendig adresseregister, og der har vi slitt en del med selv å få oppdatert adressene i den grad det har vært mulig, etter at brevene er kommet i retur fra Posten. I tillegg har Postens nye rutiner med å sende tilbake brev med påskrift om riktig adresse istedenfor å sende de fram til riktig adresse, forsinket arbeidet, og har ført til at enkelte ikke har fått skjemaet.

Samlet har vi fått melding om at 4% av bruttoutvalget enten har flyttet, solgt fritidshuset eller ikke var i stand til å svare på grunn av alder eller sykdom. Det er stor forskjell i antallet tilbakemeldinger mellom sommersesongen og vintersesongen. Det skyldes trolig at det i oppfølgingen av sommerutsendingens (mai-september 2002) skjemaer kun ble gjennomført en purring, mot vinterens to purrerunder, der det kom inn mange beskjeder også i siste runde. Det kan derfor hende at svarprosenten reelt sett er høyere også for sommerundersøkelsen.

I tillegg til adresseregistrene fra kommunene har vi hatt tilgang til kommunefordelte tall over antall bygningenheter brukt til fritidsformål fra GAB-registeret pr. jan 2002. Der det har vært mulig er alle dødsbo tatt ut av registrene. Sammenlikner vi de to kildene finner vi følgende:

Rendalen: I forhold til kommunens register er det om lag dobbelt så mange fritidshus i GAB-registeret i 2002 (hhv. 1140 og 2185 enheter). Stort avvik. Renovasjonssystemet i Rendalen bygger mer på servicetilbud (avpasset etter beliggenhet, hvor ofte tømning foregår, hva slags beholder, ol.) enn type bygning, og er delt i mange "soner". Systemet er altså ikke avhengig av at kommunen vet om bygningen brukes til helårs- eller fritidsbolig.

Gausdal: I utgangspunktet i kommunens register fantes 1930 adresser. Det ble tatt ut 249 aktive setereiere og 69 kommersielle enheter samt 10 dobbeltregistreringer, for å få populasjonen tilpasset vårt formål. I GAB var det pr. jan 2002 registrert 1775 fritidsboliger. Ubetydelig avvik.

N-Aurdal: Kommunens register inneholder 3411 fritidsenheter, GAB har registrert 3763 fritidsbygninger pr. jan 2002, et avvik på om lag 10%. I registeret som vi har basert oss på (kommunens) har det vært lite "ukjente" adressater, kan tyde på at de mest "usikre" ikke er med i det registeret som vi har fått tilgang til.

Spørreskjemaet

Det er enkelte spørsmål som ikke har fungert så godt, og det er enkelte forhold som ikke er blitt dekket så godt som ønskelig. Vi tar her opp de vesentligste problemene.

Spørsmålene om *kostnader i byggefasen* har ikke fungert særlig godt. Spørsmål om kostnader i forbindelse med tomtekjøp mangler helt, og vi vet strengt tatt ikke i hvilken grad disse er innkalkulert i de tilfeller der totalbeløpet faktisk er oppgitt. Inndelingen i grunnarbeider, innredning osv. er ikke god, og det har vist seg vanskelig å få (gode) svar på dette, og da også på den geografiske fordelingen av investeringene, basert på disse spørsmålene. Mange - de fleste som har svart på spørsmålet - har kun satt kryss i de forskjellige rutene. Ikke mye å bli klok av, men indikerer samtidig at dette er data som bør søkes samles inn på andre måter. De tallene en faktisk får inn vil jo referere seg til et svært langt tidsspenn, og bare av den grunn være vanskelig å bruke, selv om en har referanseåret.

Bruken av fritidshuset er stort sett grei - selv om enkelte nekter å gi slipp på barna fra sin husholdning, dvs. at det er fare for en viss overrepresentasjon fordi enkelte har ført også barnas bruk av hytta på "egen husholdning". Dette er ikke mulig å korrigere for på en etterrettelig måte.

"Oppholdsavhengig" forbruk i bygda er brukbart dekket for de siste respektive oppholdene det er spurt om, men dette er vanskelige spørsmål, og det er mange feller å gå i. Ikke alltid stemmer heller tallene oppgitt under bruken av fritidshuset (spm.12) med de brukstallene som oppgis i forbindelse med forbruksregistreringen (spm. 13) - det er imidlertid ikke alltid lett å korrigere for, da ett opphold kan strekke seg over et månedsskifte eller man kan ha hatt flere opphold med forskjellig antall personer tilstede i enkelte måneder.

Fordi forbruksutgiftene et det det spørres om først på skjemaet, er det enkelte som har ført på utgifter til vedlikehold, reparasjoner, større innkjøp av kapitalvarer, osv., i forbindelse med spm. 13 i stedet for i spm. 15. Dette kan stort sett korrigeres for, ser en disse spørsmålene i sammenheng, men noen ganger kan det selvsagt være fare for at det er gjort dobbelttelling.

Vi har ikke spurt om innkjøp som egentlig ikke er eslet til fritidsboligen, men til den faste helårsboligen. Det er et faktum at noen kjøper møbler og liknende ting til hjemmet i kommunen hvor fritidsboligen ligger. Det kan skyldes både tilbudet og at en i ferieperioder har mer tid og overskudd til disposisjon til slike gjøremål. Denne type innkjøp er jo også å betrakte som effekter av fritidsboligbygging og -bruk.

På et litt mer overordnet plan gjelder at vi ikke har mulighet til å vite mer detaljert hvor innkjøp utenfor kommunen faktisk er foretatt, da vi bare har skilt på innenfor og utenfor den kommunen en har fritidshuset i. For å estimere ordentlig de regionaløkonomiske virkningene burde en ha foretatt en avgrensning i forhold til funksjonelle (økonomiske) regioner, som gir et bedre og mer realistisk bilde av økonomisk og sysselsettingsmessig integrasjon i området. Der regionsentret ikke er i undersøkelseskommunen men i nabokommunen, er det like naturlig også for fritidsbeboere som fastboende å foreta store deler av sine innkjøp der. Selv om disse da ikke er foretatt helt lokalt vil de likevel komme som ekstra omsetning til regionen i denne sammenheng.

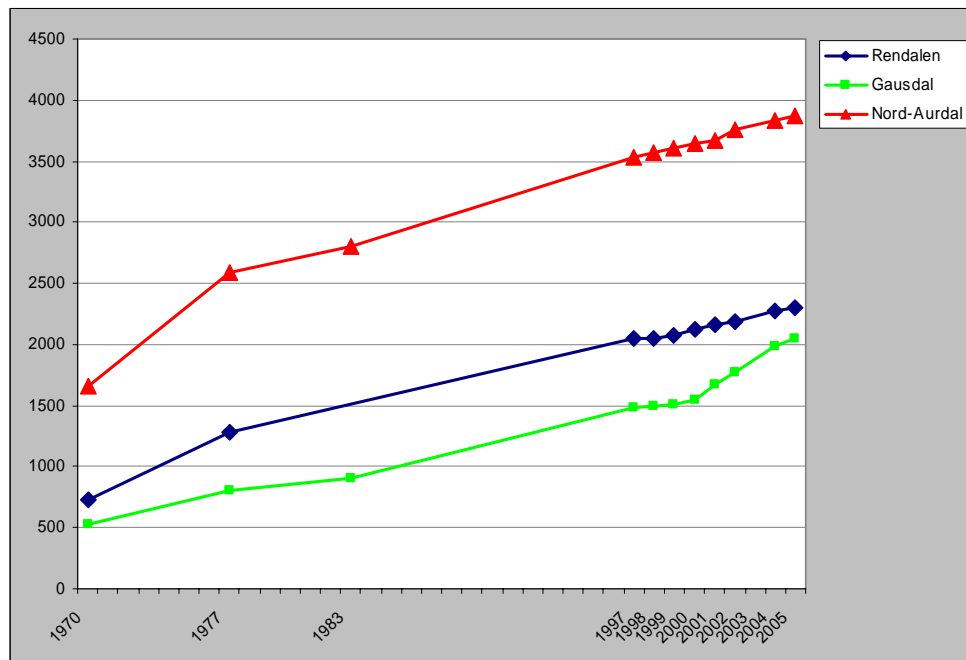
3. Om fritidshus, deres eiere og bruk: Presentasjon av materialet

3.1. Fritidshusene: Type, standard og beliggenhet

Vårt materiale utgjør altså et tverrsnitt av fritidshusene i de tre kommunene Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal. Det betyr også at i dette oversiktskapitlet vil alle resultater presenteres etter kommune. De viktigste kjennetegnene ved fritidshusene er gitt i tab. 3.1. Det er ikke før i de analytiske kapitlene lenger bak, der vi søker å finne sammenhenger mellom bruk og forbruk og andre bakenforliggende forhold, som vi slår sammen materialet for de tre kommunene.

I alt er det litt over 8 200 fritidshus til sammen i de tre undersøkelseskommunene. Pr. januar 2005 var det registrert 2 299 fritidshus i Rendalen, 2 043 i Gausdal og 3 869 fritidsboliger i Nord-Aurdal. (SSB) Det har altså også i den senere tid foregått en videre utbygging av fritidshus i disse kommunene. Gausdal har hatt den største veksten av disse, særlig i de siste åra, mens Nord-Aurdal var tidlig i gang med bygging av fritidsboliger i 1960- og 70-åra.. (Jfr. fig. 3.1.)

Figur 3.1. Utvikling i antall fritidshus i undersøkelseskommunene i perioden 1970, 1977, 1983, 1997-2005.

Langt de fleste fritidshusene i disse tre kommunene er frittstående boenheter bygget for fritidsformål. I Nord-Aurdal gjelder det 95% av materialet, i Rendalen og Gausdal hhv. 83% og 88%. Rendalen har den største andelen av *annet husvære* som blir brukt til fritidsformål, der er 16% tidligere helårs-

bolig, småbruk eller seter. Gausdal er den eneste av disse kommunene der det er registrert appartementer eller leiligheter bygget for fritidsformål. Andelen i materialet er imidlertid liten (ca 1%).

De aller fleste fritidshusene eies av private husholdninger, og noen få er eiet av firma/foretak. I Gausdal, som har den største andelen enheter eiet av firma, utgjør disse noe i underkant av 3% av alle fritidsboliger i kommunen. De privateide fritidshusene eies som regel av en husholdning alene. Det er en noe større andel som har felleseie med andre husholdninger i Nord-Aurdal enn i de to andre kommunene. Å danne felleseie kan være en måte å løse generasjonsskifte på hytta på¹⁵. I Nord-Aurdal er det nesten dobbelt så mange som enten har arvet fritidshuset eller kjøpt det av familie som i Rendalen, og 50% flere enn i Gausdal.

I alle de tre kommunene er selveiertomter vanligst. I Rendalen er det likevel nesten en tredjedel festetomter, mens fritidshusene i Nord-Aurdal nesten utelukkende står på selveiertomter.

De fleste festetomter ligger ”i felt-utbygginger”¹⁶, selv om selveiertomter er i flertall også der. I Rendalen og Nord-Aurdal ligger to tredjedeler av fritidshusene under 200 m fra nærmeste nabo, mens dette gjelder nesten 80% i Gausdal.

Byggeår, standard og atkomst til fritidshusene bekrefter til en viss grad nødvendigheten av et utbyggingsmønster i felt. Fritidshusene i Gausdal er jamt over nyere, større og har i større grad helårsveg og høgere standard enn fritidshusene både i Rendalen og Nord-Aurdal. Høg teknisk standard og lett atkomst (brøyting) nærmest forutsetter tett utbygging av kostnadmessige og bygningstekniske årsaker.

Hvor høg standard en ønsker å investere i er antakelig, i alle fall delvis, avhengig av hvor mye en (planlegger å) bruke(r) fritidshuset. Avstand til hjemstedet blir da også en viktig faktor. I Rendalen har over en tredjedel av eierne mer enn 3,5 timers reise fra hjemstedet til fritidshuset, og mindre enn 10% under en times reisetid. Dette henger (delvis) sammen med at over 20% ikke har bilveg fram til fritidshuset verken sommer eller vinter, og en tredjedel kun sommerstid. Det er vesentlig ”dårligere” tilgjengelighet enn i de to andre kommunene der omlag to tredjedeler oppgir at de har bilveg helt fram til fritidshuset hele året.

Størrelsen på fritidshusene ligger gjennomsnittlig mellom 65 kvm og 75 kvm i disse tre kommunene. De minste fritidshusene finner vi i Rendalen og de største i Gausdal. Dette er for øvrig helt i tråd med hva en kan forvente ser en disse kjennetegnene samlet.

---

¹⁵ En annen er å kjøpe ut andre rettighetshavere, eller selge fritidsboligen på det åpne marked.

¹⁶ Beliggenhet ”i felt” er definert som ”mindre enn 200 m til nærmeste nabo”. Dette er noe lengre (+50 m) enn Statistisk sentralbyrå brukte i sin kartlegging av ”Fritidshusområder 2002” (Vilni og Steinnes 2003).

Tabell 3.1. Enkelte kjennetegn ved fritidshusbestanden i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent.

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
<u>Type fritidshus:</u>			
Frittstående fritidsbolig (hytte)	83,2	88,0	94,5
Småbruk, seter	10,0	5,3	3,9
Tidligere helårsbolig	6,1	4,0	1,2
Appartem./leilighet/annet	0,6	2,7	0,3
<u>Eierforhold:</u>			
Privathytte i alt, (herav:	99,7	97,4	98,8
- eies alene)	(89,8)	(89,6)	(87,6)
- eies sammen)	(9,7)	(8,5)	(11,5)
Firmahytte	0,3	2,6	1,2
<u>Ervervs måte:</u>			
Arvet	21,8	17,8	24,5
Kjøpt av familie	10,2	10,7	14,7
Kjøpt av andre	26,1	24,4	25,4
Bygget selv	41,9	47,1	35,4
<u>Tomteforhold:</u>			
Festetomt	29,0	36,2	6,4
Beliggende i felt *	67,1	77,6	66,7
<u>Byggeår:</u>			
Før 1965	28,3	25,6	30,4
1965-1985	51,8	33,2	52,7
Etter 1986	19,9	41,1	16,9
Byggeår, gjennomsnitt (år)	1966	1974	1967
<u>Teknisk standard:</u>			
Strøm og vann	23,3	46,9	20,7
Strøm, ikke vann	7,3	17,5	27,0
Solcellepanel	51,0	27,7	39,8
Ikke strøm/vann	18,4	7,9	12,5
<u>Atkomst:</u>			
Helårsveg	43,7	66,2	59,0
Sommerveg	35,1	24,6	31,1
Ikke bilveg	21,2	9,2	10,0
<u>Størrelse:</u>			
Gjennomsnittlig bo-areal, m2	64,9	74,9	70,2
- andel 80 m2 el. over (%)	20,5	35,3	30,4
Gj.snitt antall faste senger	6,3	7,0	7,2
- and. m.10 senger el.fl. (%)	7,8	16,3	17,5
<u>Avstand hjemmefra:</u>			
Inntil 1 time	7,6	18,8	12,2
1-2.5 timer	28,0	24,2	24,2
2.5-3.5 timer	28,4	37,5	46,8
Over 3.5 timer	36,0	19,5	16,9
Basis (n, fra-til)	(526-618)	(581-626)	(555-659)

* Felt: Mindre enn 200 m til nærmeste nabo
(Les: Av fritidshusene i Rendalen er 83,2% frittstående hytter.)

3.2. **Eierne: Bosted, alder og status**

I alle de tre kommunene eier innenbygdsboende i overkant av 10% av fritidshusene. Gausdal har dessuten et par prosent fritidshuseiere som er bosatt i utlandet, i de to andre kommunene er så godt som samtlige eiere bosatt i Norge.

I Rendalen kommer eierne først og fremst fra Hedmark, ca halvparten av fritidshuseierne i Rendalen er bosatt i Hedmark. I Gausdal er andelen fra Oppland større enn i Nord-Aurdal, en tredjedel mot en knapp fjerdedel. Dette skyldes primært at Lillehammer utgjør et forholdsvis stort marked innenfor rimelig reiseavstand når det gjelder fritidshus i Gausdal. I Nord-Aurdal kommer over halvparten av eierne fra Oslo og Akershus.

Utbyggingen av fritidshus startet forholdsvis tidlig i Valdres, og mange folk fra Oslo-området utgjorde tidlig en betydelig etterspørselsfaktor¹⁷. I Nord-Aurdal er det, som en følge av tidlig utbyggingsstart, en større del av fritidshusene som har vært igjennom et generasjonsskifte. Et generasjonsskifte kan også bidra til å øke andelen eiere fra Oslo/ Akershus. Generasjonsskiftet vises også på aldersfordelingen, der Nord-Aurdal har en større andel av ”yngre” eiere (21-44 år), og flere med hjemmeboende barn enn eierne i Gausdal og Rendalen. Særlig i Rendalen er eierne eldre.

Det er liten forskjell mellom Gausdal og Nord-Aurdal når, dvs. på hvilket tidspunkt, nåværende eiere overtok fritidshuset. I Gausdal er dette mer et resultat av at fritidshusbestanden er nyere, mens det i Nord-Aurdal speiler generasjonsskifte. Generelt gjelder at jo seinere fritidshuset er anskaffet, desto mindre er andelen med sammenfallende bygge- og anskaffelsesår, rimelig nok, og et uttrykk for at mange kjøper brukt fritidshus.

En kan tenke seg at tilgang til andre fritidshus eller alternative fritidsformer kan være forhold som på den ene eller andre måten kan påvirke bruken av det fritidshuset som er undersøkt her. Vi har derfor kartlagt hvorvidt husholdningen disponerer campingvogn/bobil, fritidsbåt med overnattingsmuligheter eller andre fritidshus.

Det er mellom 5 og 10% som har tilgang til campingvogn/bobil eller fritidsbåt med overnattingsmuligheter, og det er forholdsvis små forskjeller mellom kommunene. Når det gjelder tilgang til andre fritidshus enn det her undersøkte, kan tallet for hvor mange som har tilgang til et annet fritidshus i innlandsterreng muligens være noe mer usikkert enn tilsvarende tall for fritidshus ved kysten og i utlandet. Det kan være fare for at enkelte har krysset av for det fritidshuset som omfattes av denne undersøkelsen (og som ligger i innlandet), men det har ikke vært mulig å kontrollere eller rette opp evt. misforståelser på dette punkt. Tilsvarende feilkilde er utelukket når det gjelder svarene på tilgang til fritidshus både ved kysten og i utlandet.

---

¹⁷ Dette er en vanlig utvikling – fritidsboligene brer seg geografisk utover fra større befolkningskonsentrasjoner.

Når det så gjelder andelen som disponerer eller har tilgang til fritidshus ved kysten, i tillegg til det som denne undersøkelsen omfatter, er denne forholdsvis stor blant eierne både i Gausdal og Nord-Aurdal, bortimot 20% i begge kommunene. Enkelte har også tilgang til fritidseiendom i utlandet, det gjelder ca 3 til 5%. En kontroll for hvem som har tilgang til annen fritidseiendom ved kysten viser en stor overvekt av husholdninger fra Oslo/Akershus. Av våre fritidshuseiere som bor i Oslo/Akershus har 25% i tillegg tilgang til en fritidseiendom ved kysten. Det er en langt større andel enn dem som bor andre steder: i Hedmark/Oppland er tilsvarende 4% og resten av Norge 17%. Den samme forskjellen gjelder ikke dem som sier de har ytterligere fritidshus i innlandsområder. Der ligger andelen uavhengig av bosted på 14-17%. (Jfr. tab. 3.2.)

Tabell 3.2. Enkelte kjennetegn ved fritidshuseierne i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner og deres husholdninger. 2001/2002. Prosent.

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
<u>Lokal tilhørighet:</u>			
Innenbygds	11,4	11,7	11,3
Utenbygds	88,1	86,1	88,6
Utenlands	0,5	2,2	0,2
<u>Eiers bosted:</u>			
I samme kommune el. fylke	47,4	32,0	21,7
Oslo/Akershus	38,7	47,4	56,6
Resten av Norge	13,5	18,4	21,5
Utlandet	0,5	2,2	0,2
<u>Eiers alder:</u>			
21-44 år	6,4	10,8	14,5
45-66 år	64,6	61,6	59,3
67 år eller over	29,0	27,6	26,2
Gjennomsnittsalder (år)	60	59	58
<u>Eiers livsfase:</u>			
Med hjemmeboende barn	20,3	24,2	28,7
Uten hjemmeboende barn	50,7	48,2	45,1
Over 66 år (uten barn)	29,0	27,6	26,2
<u>Antall personer i eierhusholdning:</u>			
Gj.snitt antall personer	2,38	2,55	2,63
<u>Nåværende eiers anskaffelsesår:</u>			
Før 1965	5,3	6,5	4,5
1965-1985	45,5	30,1	40,7
Etter 1986	49,2	63,4	54,9
Anskaffelsesår, gj.snitt (årstall)	1984	1987	1986
<u>Eierhusholdningens tilgang til andre fritidsgoder:</u>			
Tilgang til campingvogn/bobil	8,7	4,7	4,2
Fritidsbåt med overn.muligh.	5,1	6,9	8,1
Annet fritidshus v/kysten	9,5	19,2	18,8
" " i innlandet ¹⁾	18,4	16,0	13,5
" " i utlandet	2,6	4,5	4,2
Basis (n, fra-til)*	(598-1070)	(601-1140)	(627-1162)

¹⁾ Dette tallet kan synes noe høgt, og kan muligens inkludere også det fritidshuset som omfattes av denne undersøkelsen

* De høyeste tallene gjelder fordelinger foretatt med utgangspunkt i hele utvalget, dvs. ikke bare dem som har svart (lokal tilhørighet og bosted).
(Les: 11,4% av fritidshuseierne i Rendalen bor i samme kommune som fritidshuset er lokalisert i (dvs. Rendalen).)

3.3. Bruken av fritidshusene: Bruksmåter, volum og sesong

I dette kapitlet skal vi se nærmere på hvordan fritidshusene brukes i disse tre kommunene. I alt er det 84,5% (1 612 svar av 1 908) som har svart prikkfritt på alle spørsmål som gjelder bruken av fritidsboligen. Dette er egentlig kompliserte spørsmål, da det skal redegjøres både for samtlige døgn fritids- huset har vært i bruk og hvem som har brukt det (brukergrupper). Dette skal dessuten gjøres for hver måned det siste året. For å unngå mest mulig av ”støy” i tolkningen av materialet vil vi basere alle tall som gjelder bruken av fritidshusene på disse 1 612 svarene, dvs. 85% av samlet materiale. Nøkkeltallene for bruk av fritidshusene i de enkelte kommunene er gjengitt i tab. 3.3.

Tabell 3.3. Enkelte kjennetegn ved bruken av fritidshusene i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent/gjennomsnittstall pr. fritidshus.

	Rendalen	Gausdal	Nord- Aurdal
<u>Bruksmåter:</u>			
Ikke i bruk/kun til dagsturer, %	5,3	2,3	4,4
Kun egen husholdning, %	68,2	61,4	65,6
Egen husholdning og utlån, %	21,8	29,9	25,7
Andre kombinasjoner, %	4,7	6,4	4,4
<u>Bruksdøgn:</u>			
Antall døgn i bruk i alt (døgn)	40,9	51,2	44,9
Av egen husholdning (døgn)	37,5	45,2	40,6
Av andre eiere (døgn)	0,3	0,3	0,4
Utlånt til andre (døgn)	2,5	3,9	3,4
Utleid (døgn)	0,6	1,6	0,2
<u>Bruksdøgn/fritidshus etter bruksmåter:</u>			
Kun egen husholdning (døgn)	40,3	49,0	43,3
Egen husholdning og utlån (døgn)	50,6	57,4	57,4
Andre kombinasjoner (døgn)	50,2	61,7	39,9
<u>Sesong:</u>			
Bruksdøgn mai-september (alle)	26,6	25,6	25,3
Utenbygds eiere mai-sept (døgn)	26,7	26,0	25,6
Bruksdøgn oktober-april (alle)	14,3	25,4	19,4
Utenbygds eiere okt-april (døgn)	14,7	26,3	20,3
<u>Personer pr. bruksdøgn (alle):</u>			
Personer pr. bruksdøgn, i alt	2,67	3,01	3,02
" " , sommer	2,48	2,70	2,68
" " , vinter	3,02	3,34	3,48
<u>Persondøgn (gjestedøgn):</u>			
Persondøgn hele året (alle)	109,8	153,8	135,6
Utenbygds eiere hele året (p-døgn)	111,5	160,2	141,5
Persondøgn mai-september (alle)	65,8	69,2	67,7
Utenbygds eiere mai-sept (p-døgn)	65,3	68,8	69,0
Persondøgn oktober-april (alle)	43,2	84,8	67,5
Utenbygds eiere okt-april (p-døgn)	46,1	91,3	72,5
Basis (n)	(528)	(515)	(569)

Alle gjennomsnittstall for bruk av fritidshusene er basert utelukkende på de skjemaer som er fullstendig besvart for samtlige aktuelle brukergrupper.

Fritidshus som ikke har vært brukt eller kun brukt til dagsturer er holdt utenom. (Les: Av fritidshusene i Rendalen er 5,3% enten ikke brukt eller kun brukt til dagsturer.)

Det er en forholdsvis liten andel av fritidshusene (ca 3-5%) som enten ikke brukes i det hele tatt, eller kun brukes i forbindelse med dagsturer. Det er framfor alt eierhusholdningen som bruker fritidshuset, enten alene eller sammen med andre, men ikke låner eller leier ut fritidshuset utover dette. Det gjelder 60-70% av fritidshusene. Mange fritidshus blir dessuten lånt ut til slekt og venner uten at noen av eierhusholdningen selv er tilstede (20-30%). Med disse to bruksmåtene har en dekket om lag 90% av alle fritidshus i de tre kommunene. Andre bruksmåter er i felleseier, der andre eiere enn den husholdningen som har fått skjemaet bruker fritidshuset, samt forskjellige former for utleie. Fritidshus som brukes på disse sistnevnte bruksmåtene utgjør imidlertid en forholdsvis liten andel av fritidshusene.

Hvordan fritidshuset brukes, dvs av hvor mange forskjellige brukergrupper, har betydning for *hvor mye* fritidshuset blir brukt. Fritidshus som kun brukes av den egne husholdningen er minst i bruk. Disse fritidshusene benyttes gjennomsnittlig i 6-7 uker i året. Hvis fritidshuset i tillegg lånes ut øker brukstida med om lag en uke. "Andre brukskombinasjoner" slår variabelt ut for bruksintensiteten. I Rendalen er det ingen forskjell fra hytter som brukes av husholdningen selv og som lånes ut, i Nord-Aurdal går bruksfrekvensen ned og er noe lavere enn de fritidshusene som kun brukes av den egne husholdningen. Det antyder at utleie er et alternativ fordi eierhusholdningen selv bruker fritidshuset lite. I Gausdal økes imidlertid brukstiden med ytterligere en halv uke. Dette har framfor alt å gjøre med at fritidshusene i Gausdal i større grad både lånes og leies ut, samtidig med at eierhusholdningens egen bruk er forholdsvis høg.

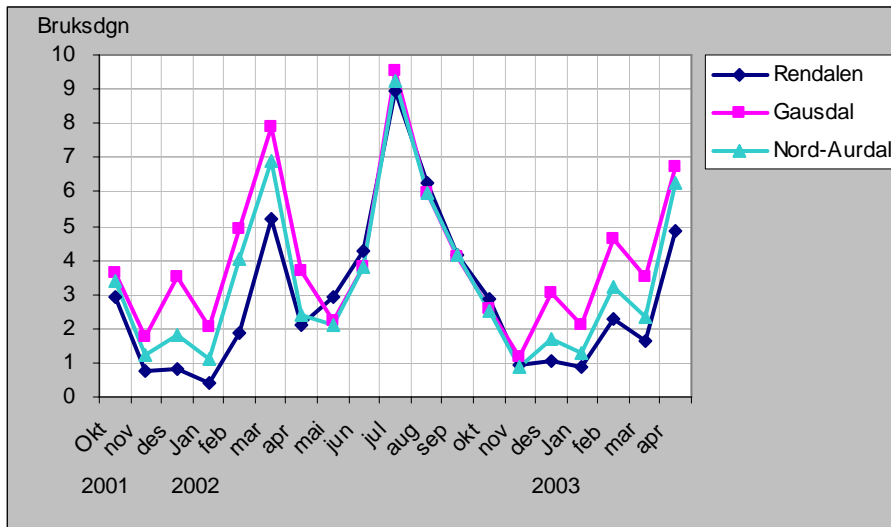
Det er altså sammensetningen på restgruppa "andre bruksmåter" som vil avgjøre om den bidrar til å øke eller redusere bruken. I områder hvor det er attraktivt for mange brukergrupper, vil denne gruppa være mer heterogen og preget av stor bruk. I områder hvor det ikke er attraktivt å låne bort eller leie ut fritidsboligen til andre brukere, vil trolig denne restgruppa bestå av hus som ikke er så attraktive for mange grupper og utleiepotensialet er begrenset.

Det er også interessant å se på sesongfordelingen av disse bruksdøgnene. Ingen av disse tre kommunene har en fritidshusbestand som brukes flere døgn vinterstid enn sommerstid¹⁸, selv om de 51 bruksdøgnene i Gausdal er akkurat likt fordelt mellom sommer og vinter. Det er ingen forskjell mellom de tre områdene når det gjelder sommerbruken av fritidshusene, den er ca 3,5-4 uker eller rundt 25 døgn. Vinterstid er det imidlertid store forskjeller, og fritidshusene i Gausdal brukes altså like lenge vinterstid, som fritidshusene både i Gausdal og de øvrige kommunene brukes om sommeren, dvs. 3,5-4 uker. I Rendalen er gjennomsnittlig vinterbruk ca to uker primært knytt til vinterferie og særlig til påske. Nord-Aurdal er i en mellomposisjon mellom Rendalen og Gausdal med gjennomsnittlig 19 døgn i vinterhalvåret, noen dager i jula, samt vinterferie og påskeferie.

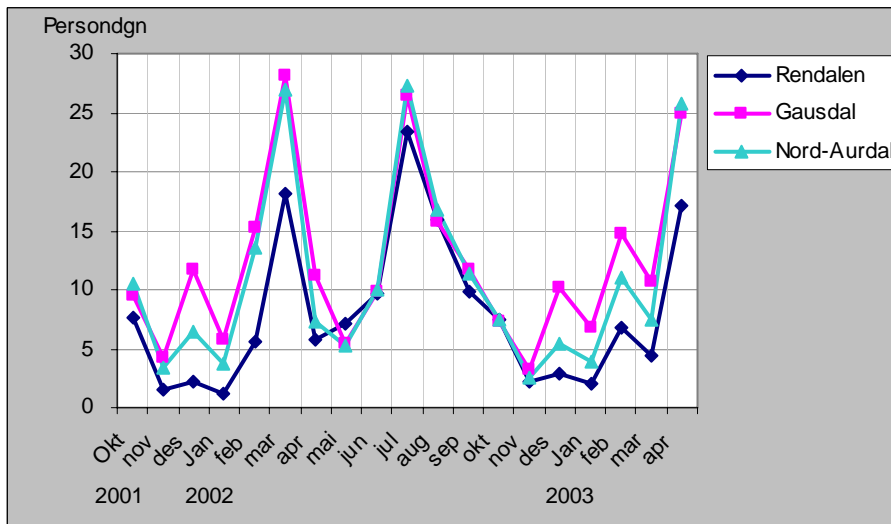
---

¹⁸ Vinter omfatter oktober - april, sommer mai-september.

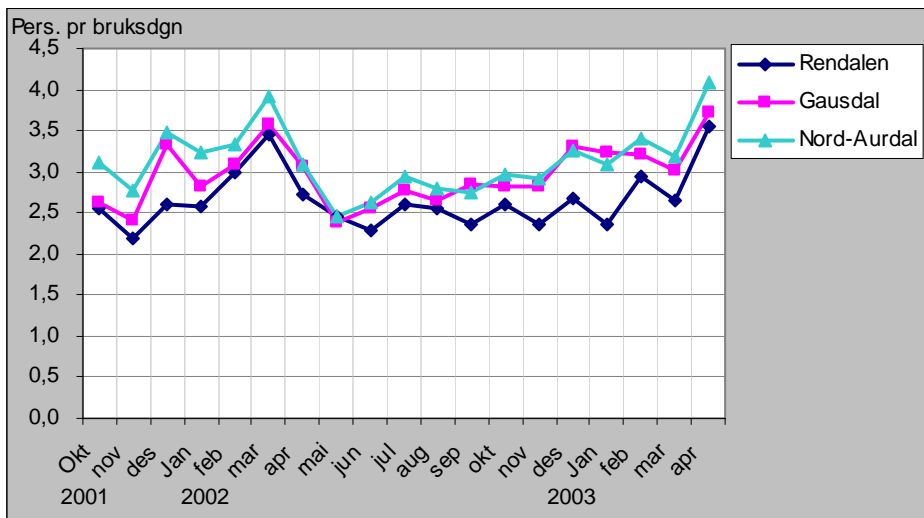
Figur 3.2.a. Gjennomsnittlig antall *bruksdøgn* pr fritidshus i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner etter måned. 2001/2002. Døgn.

Figur 3.2.b. Gjennomsnittlig antall *persondøgn* pr fritidshus i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner etter måned. 2001/2002. Døgn.

Figur 3.2.c. Gjennomsnittlig antall *personer pr. bruksdøgn* i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner etter måned. 2001/2002. Personer pr. bruksdøgn.

I samtlige områder er det flere som oppholder seg samtidig i fritidshuset vinterstid. Gjennomsnittlig antall personer tilstedeværende øker med mellom 0,5 og 1 person, og aller flest er det i Nord-Aurdal vinterstid med et gjennomsnitt på om lag 3,5 personer. Ikke urimelig sammenholdt med størrelse og standard på fritidshusene i de enkelte områder. Det er et gjennomgående funn ved slike undersøkelser at fritidshusenes vinterbruk omfatter flere personer enn sommerstid, noe som kan skyldes flere ting. Dels er vinterbruken ofte koplet opp mot større høgtider som jul og påske, i tillegg til vinterferien. Dessuten er det trolig slik at fritidshus som (kan) brukes vinterstid har en størrelse og standard som tillater større reisefølger enn mange enklere hus som i hovedsak brukes sommerstid.

Utenbygdsboende bruker gjennomgående fritidshuset mer (til overnattings-turer) enn innenbygdsboende gjør, særlig vinterstid. Utslagene er også større på persondøgn enn bruksdøgn, dvs at det er flere personer pr. bruksdøgn blant utenbygdsboende fritidshuseiere.

Flere personer i reisefølget vinterstid vil derfor være med på å utjamne sesongfordeling av persondøgn¹⁹ til begge sesongene. I Rendalen forblir imidlertid sommeren fortsatt hovedsesong, vinteren blir dominant i Gausdal mens det i Nord-Aurdal er gjennomsnittlig like mange persondøgn vinterstid som sommerstid. En månedsfordeling vil likevel avsløre at det er kun i påska at antall persondøgn når opp mot/over den store feriemåneden juli. (Jfr. fig. 3.2. a.-c.)

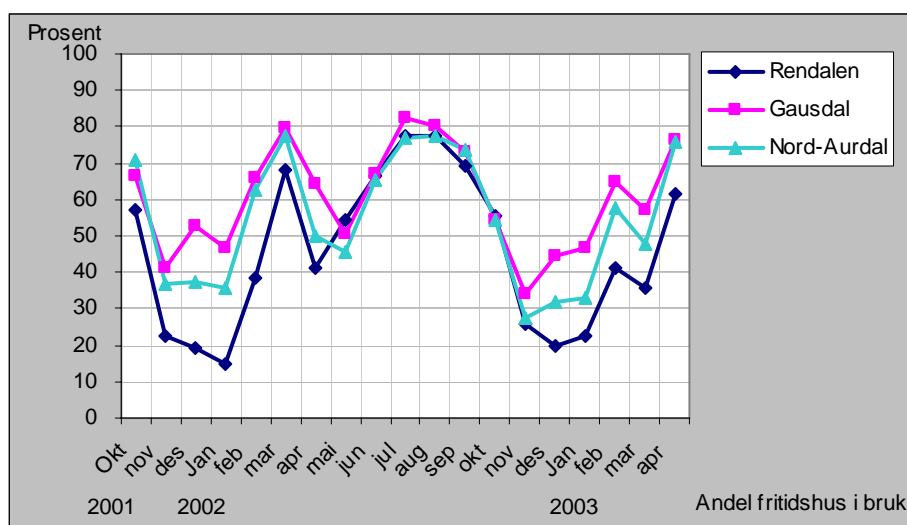
Det er store variasjoner i hvor mange fritidshus som er i bruk hver enkelt måned, både internt i hver enkelt av disse kommunene og mellom kommunene. Påska og sommerferien er klare topper for mange, da er mellom 70 og 80% av fritidshusene i bruk. I juli og august er det ingen forskjeller mellom kommunene, da bruker ca 80% fritidshuset. Påska er tilsvarende andel i bruk både i Gausdal og Nord-Aurdal, men noe lavere i Rendalen. Dette skyldes antakelig forskjeller i så vel tilgjengelighet og standard tilpasset vinterbruk, som hvor attraktivt stedet er for vinterbruk (tilbudssida), dvs. en kombinasjon av egenskaper ved det enkelte fritidshus og stedet det er lokalisert til.

Hovedbildet er at sommerstid brukes mange av fritidshusene og det er ingen forskjeller mellom kommunene. Vinterbruken viser derimot store forskjeller, der det særlig i november til og med januar er lavsesong for fritidshusbruk i alle kommunene. Likevel varierer den laveste andelen fritidshus i bruk en enkelt måned fra 15-20% i Rendalen til 45-50% i Gausdal. (Jfr. fig. 3.3.)

---

¹⁹ Persondøgn: en person ett døgn, dvs. overnattinger eller gjestedøgn.

Figur 3.3. Andel av fritidshusene i bruk til overnatting etter måned. Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent.

Det er altså relativt små forskjeller i bruken av fritidshusene i de store høysesongene, som er sommerferie og påske, mens hvor mye fritidshusene brukes lavsesong avgjør forskjellene i brukshyppighet i disse tre kommunene. Det kan indikere at bruken i lavsesong (les: vinter) er mer følsom både for interne (som gjelder fritidshuset) og eksterne (som gjelder området) forhold. Både fritidshus og lokalområde i Gausdal og Nord-Aurdal er i større grad lagt til rette for og basert på bruk vinterstid enn i Rendalen.

3.4. Eierne: Tanker om framtida

I mange tilfeller er et poeng fra vertskommunens side med utbygging av fritidshus et ønske om å utløse en eller annen form for økonomisk aktivitet i bygda. Andre alternative handlingsmuligheter for fritidshusets eier kan imidlertid også bidra til økte kommunale utgifter, eks.vis innenfor skole, hjemmetjeneste, ol., dersom oppholdstida i fritidshuset øker. Vi har derfor spurt eierne om hvordan de selv vurderer ulike tiltak eller disposisjoner som ofte blir trukket fram som gunstige for å øke bruksintensiteten eller de lokaløkonomiske effektene på annen måte. Da ser vi i denne omgang bort fra effekter under utbyggingsperioden, som trolig er de mest verdifulle. Denne typen effekter viser seg imidlertid vanskelig å kartlegge på den måten vi har forsøkt i denne undersøkelsen.

I hovedsak kan en tenke seg to-tre hovedmåter å øke de lokaløkonomiske effektene i bruksfasen. En er å øke bruken av fritidshusene. Ved nyere utbygginger i særlig attraktive områder (som også har andre kommersielle reiselivsbedrifter), er det nå ikke uvanlig å klausulere at fritidshusene må leies ut enten i bestemte perioder, eller i perioder hvor eieren selv ikke bruker fritidsboligen ("salg med tilbakeleie"). Dette er en måte både å spre risiko (mange små investorer) og samtidig bidra med gjestevolumer til aktivitetsanleggene (framfor alt skiheiser, alpinanlegg, golfbaner, etc.), som

de kommersielle reiselivsbedriftene ofte er helt avhengig av, men ikke selv har gjestevolumer til å fylle.

En tenker seg ofte å øke bruken av fritidshusene enten gjennom

- a) eget økt bruk (ved hjelp av standardheving og økt tilgjengelighet)
- b) organisert utleie av privateide fritidshus (oppretting av bookingselskap e.l.l.)

Dessuten vil enkelte fritidshuseiere kunne være interessert i å kjøpe lokale tjenester som f.eks. vaktmestertjenester, og på den måten bidra til utvikling av lokale arbeidsplasser. I enkelte sammenhenger trekkes også fram fritidshuseiernes profesjonelle tilknytning, og en forestilling om fritidshuseierne som en lenke mellom sentrum (kapital) og bygda (arbeidskraft).

Vi har derfor spurt fritidshuseierne om hvordan de ser på forskjellige "tiltak" som gjelder deres fritidshus og bruken av det. Spørsmålsstillingen er litt åpen, og lyder:

"Om forholdene ble lagt til rette for det: Kunne du tenke deg i løpet av de neste 3 til 5 år å:

- a) - leie ut fritidshuset gjennom en lokal formidlingsentral
- b) - leie ut på åremål
- c) - kjøpe vaktmester-/tilsynstjenester
- d) - oppholde deg i lange tidsperioder (mer enn 4 uker sammenhengende) i fritidshuset ("langtidsferie")
- e) - legge inn vann og avløp (helårs)
- f) - bosette deg fast i fritidshuset
- g) - arbeide deler av året fra fritidshuset
- h) - drive egen næringsvirksomhet fra fritidshuset
- i) - overdra/selge fritidshuset til familie/slekt
- j) - selge fritidshuset til andre

Ingen av de foreslåtte alternativene samler bred oppslutning (jfr. tab. 3.4.a og b.). På spørsmålene b) samt f) til og med j), er det under 5% som mener at det er svært sannsynlig eller trolig, med ett unntak. Rundt 20% mener de trolig vil overdra eller selge fritidshuset innenfor familien/slekta. Det er ingen forskjeller på disse spørsmålene mellom de tre kommunene.

Heller ikke når det gjelder spørsmålene a) eller c) til og med e) er det et flertall som ser disse alternativene for seg på kort sikt. Det er imidlertid enkelte forskjeller mellom kommunene vi skal kommentere nærmere.

Interessen for åremålsutleie er liten i alle kommunene. Det er imidlertid en noe større andel som vurderer korttidsutleie i Gausdal enn i de to andre kommunene. En kan også merke seg at det i Gausdal er en registrerbar andel som allerede leier ut fritidshuset, mens dette nesten ikke forekommer i de to andre kommunene. Der er det på den andre siden registrert en (svært) liten andel fritidshus som er leid ut på åremål. Denne prioriteringen sier trolig noe om hvor potensialet for korttidsutleie vurderes som størst/mest profi-

tabelt, mens det i områder der det er lite potensial for korttidsutleie heller vurderes å leie ut på åremål.

I Gausdal er det ca 40% av fritidshusene som allerede har innlagt vann og avløp, dobbelt så mange som i Rendalen og Nord-Aurdal. I Nord-Aurdal er det dobbelt så mange - ca 20% - som er interessert i vann og avløp, som i Rendalen og Gausdal. Tallene her må sees i sammenheng både med hvor stor andelen som allerede har innlagt vann og avløp, og hvor stor realismen er i "hvis forholdene legges til rette for det". Respondentene har heller ikke tatt stilling til kostnader i forbindelse med dette. Andelen antyder likevel noe om et mulig potensial.

Kjøp av vaktmester- eller andre tilsynstjenester kan være aktuelt i ytterligere 6-8% av fritidshusene. I Gausdal er det imidlertid allerede i størrelsesorden 10-15% som faktisk kjøper slike tjenester. Det er fire, fem ganger så stor andel som i Rendalen og Nord-Aurdal.

Et aktuelt alternativ, som på sikt kan være negativt for kommuneøkonomien selv om bruken av fritidshuset øker og andre lokaløkonomiske effekter kan være positive, er hvis mange tar sikte på å være i fritidshuset i lange perioder som f.eks. pensjonister vil ha mulighet til. Etter hvert som det innenfor mange s.k. frie yrker og i takt med den teknologiske utviklingen, blir stadig mindre deler av arbeidet som må utføres på arbeidsplassen, kan en slik tilpasning også bli aktuelt for andre brukergrupper. Slike opphold kan derfor få innvirkning på f.eks etterspørsel etter hjemmetjenester, men også på skole.

I Rendalen er det ca en tredjedel som kan tenke seg en slik løsning, i Gausdal og Nord-Aurdal ca en fjerdedel.

Tabell 3.4.a. Enkelte tanker om framtida for fritidshusene i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent.

Kunne du tenke deg i løpet av de neste 3 til 5 år å:	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
<u>Leie ut gjennom en lokal formidlingssentral?</u>			
- svært sannsynlig	1,4	2,4	0,6
- trolig	4,0	2,9	3,3
- kanskje	7,6	10,3	8,6
- neppe	23,2	25,3	22,7
- ikke sannsynlig	63,8	57,2	64,3
- gjør det allerede		2,0	0,5
<u>Leie ut på åremål?</u>			
- svært sannsynlig	1,1	0,9	0,9
- trolig	1,9	0,5	1,9
- kanskje	4,0	4,6	3,1
- neppe	17,9	20,1	21,7
- ikke sannsynlig	74,2	73,9	71,5
- gjør det allerede	0,9		0,9
<u>Kjøpe vaktmester-/tilsynstjenester?</u>			
- svært sannsynlig	2,0	2,2	2,4
- trolig	3,8	6,2	4,3
- kanskje	16,3	21,6	18,9
- neppe	21,0	19,5	27,1
- ikke sannsynlig	54,1	37,8	43,5
- gjør det allerede	2,9	12,6	3,7
<u>Oppholde deg i lange perioder på fritidshuset ("langtidsferie")</u>			
- svært sannsynlig	16,8	11,4	11,9
- trolig	17,5	15,1	18,1
- kanskje	22,4	27,3	25,9
- neppe	20,1	21,9	23,5
- ikke sannsynlig	20,8	21,0	18,1
- gjør det allerede	2,4	3,4	2,5
<u>Legge inn helårs vann/avløp?</u>			
- svært sannsynlig	4,5	4,9	9,9
- trolig	5,5	6,0	8,8
- kanskje	9,7	11,7	16,3
- neppe	19,0	11,6	19,1
- ikke sannsynlig	41,1	26,3	29,5
- har innlagt vann/avløp	20,2	39,6	16,4
Basis (n, fra-til)	(558-572)	(571-584)	(623-642)

(Les: Av fritidshuseierne i Rendalen kan 1,4% tenke seg å leie ut fritidshuset Gjennom en lokal formidlingssentral.)

Tabell 3.4.b. Enkelte tanker om framtida for fritidshusene i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. 2001/2002. Prosent.

Kunne du tenke deg i løpet av de neste 3 til 5 år å:	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
<u>Bosette deg fast i fritidshuset?</u>			
- svært sannsynlig	0,9	0,9	0,6
- trolig	1,4	1,2	0,8
- kanskje	8,2	6,9	6,2
- neppe	17,8	22,0	20,8
- ikke sannsynlig	71,8	68,9	71,5
- gjør det allerede		0,2	0,2
<u>Arbeide deler av året fra fritidshuset?</u>			
- svært sannsynlig	1,4	1,2	2,4
- trolig	3,0	3,6	3,2
- kanskje	6,8	8,6	7,8
- neppe	20,0	23,3	25,4
- ikke sannsynlig	68,5	62,4	61,0
- gjør det allerede	0,2	0,9	0,3
<u>Drive egen næringsvirksomhet fra fritidshuset?</u>			
- svært sannsynlig	0,9	0,5	0,5
- trolig	1,4	0,9	1,1
- kanskje	3,8	3,4	3,5
- neppe	17,0	17,7	18,3
- ikke sannsynlig	76,4	77,0	76,3
- gjør det allerede	0,5	0,5	0,3
<u>Overdra/selge fritidshuset til familie/slekt?</u>			
- svært sannsynlig	11,2	10,4	10,9
- trolig	10,1	11,1	10,0
- kanskje	22,7	15,8	17,9
- neppe	16,5	18,2	20,5
- ikke sannsynlig	39,4	44,5	40,8
<u>Selge fritidshuset til andre?</u>			
- svært sannsynlig	3,7	1,4	1,4
- trolig	4,4	3,2	2,2
- kanskje	11,2	10,3	10,8
- neppe	17,0	19,0	19,6
- ikke sannsynlig	63,7	66,2	66,0
Basis (n, fra-til)	(558-572)	(571-584)	(623-642)

3.5. Forbruket: Innkjøp, innkjøpssted og sektorfordeling

3.5.1. Metode og svarprosent for beregning av forbruksdata

Ikke alle har svart like grundig på alle spørsmål i spørreskjemaet. Med utgangspunkt i de som har svart på spørreundersøkelsen går vi her gjennom svarprosentene for spørsmålene knyttet til forbruk, samt hvordan beregningene er foretatt.

Basis for analysen av det bruksbetingede forbruket er de eierne som har oppgitt *både* hvor mange kroner de har handlet for i kommunen fritidshuset ligger og hvor mange kroner de har handlet for før ankomst, dvs. hjemme eller undervegs. Vi har sett på weekendforbruk og ferieforbruk hver for seg.

Etter å ha utelukket et fåtall hytteeiere med ekstreme forbruksverdier sitter vi igjen med 773 fritidshuseiere som basis for beregningene av ferieforbruket og 618 eiere som basis for beregning av helgefbruket. Utvalget vårt er egentlig satt sammen av to utvalg, ett utvalg som har fått tilsendt spørreskjema i etterkant av vintersesongen og ett annet utvalg som har fått spørreskjema i etterkant av sommersesongen. Denne to-delingen er gjort for å få et materiale som er vektet for evt. sesongmessige forskjeller. I tabell 3.5. vises antall svar fordelt på i alt 12 grupper. Dette gir mellom 80 og 150 svar innenfor hver gruppe.

Sammenliknet med et totalutvalg på 1908 hytteeiere kan forbruksdata fra knapt 800 virke lite. Ved en beregning av det samlede interne frafallet for forbruksdata, må vi først trekke ut alle fritidshus eid av innenbygdsboende²⁰, alle fritidsboliger som enten ikke har vært i bruk av husstanden selv eller der eierne ikke har vært på ferie eller weekendbesøk ”siste sesong”. Det blir da igjen 1279 eiere som opplyser at de har vært på ferie og 1154 som har vært på helgebek. Disse tallene er basis for å beregne det interne frafallet. I alt er det mellom 53% og 60% av de som har svart ja på spørsmålet om de har vært på hhv ferie eller weekendbesøk, som også har svart fullstendig²¹ på spørsmålene om bruksbetinget forbruk. Det er med andre ord langt større frafall når det gjelder forbruksdata enn for andre spørsmål i undersøkelsen. Frafaller er dessuten høyere for weekendforbruk enn for ferieforbruk, og frafaller varierer noe mellom kommunene. Frafaller vil påvirke resultatene dersom forbruksmønsteret er annerledes blant de som ikke har svart enn blant de som har svart. Dersom det er slik at det er mange blant de som ikke har svart som egentlig skulle svart 0 i forbruk, står vi i fare for å overestimere forbruket. I tillegg kommer konsekvensene av det frafaller som skyldes at ikke alle har svart på selve spørreundersøkelsen som antakelig trekker i samme retning.

For de faste utgiftene og for utgifter til anskaffelser og vedlikehold er grunnlaget *utenbygdsboende* eiere. I alt har vi tall for faste utgifter for 1517 enheter. Det vil si at vi har tall for 88 % av dem som har svart på spørreskjemaet. Det er videre 1465 eiere som har svart på spørsmålene om hvor mye som er kjøpt inn av ulike varer og tjenester til fritidsboligen i siste 12 måneders periode. Disse utgjør 85,5 % av alle utenbygds fritidshuseiere som har svart på spørreskjemaet.

Datagrunnlaget for faste utgifter og anskaffelser er dermed langt bedre enn for de bruksbetingede utgiftene. Det er små forskjeller mellom kommunene, men svarprosenten er litt lavere i Rendalen enn i de andre to kommunene. (Jfr. tab. 3.5.)

---

²⁰ Innebygdsboende eiere må trekkes ut fordi deres forbruk ikke vil representere ekstra forbruk i bygda.

²¹ Med fullstendig menes at de både har svart på antall dager oppholdet har vart, antall personer som var tilstede, om de har kjøpt noe utenfor kommunen og antall kroner i innkjøp enten i fritidsbolig-kommunen og/eller utenfor denne kommunen (jfr spørsmål 13 i spørreskjemaet).

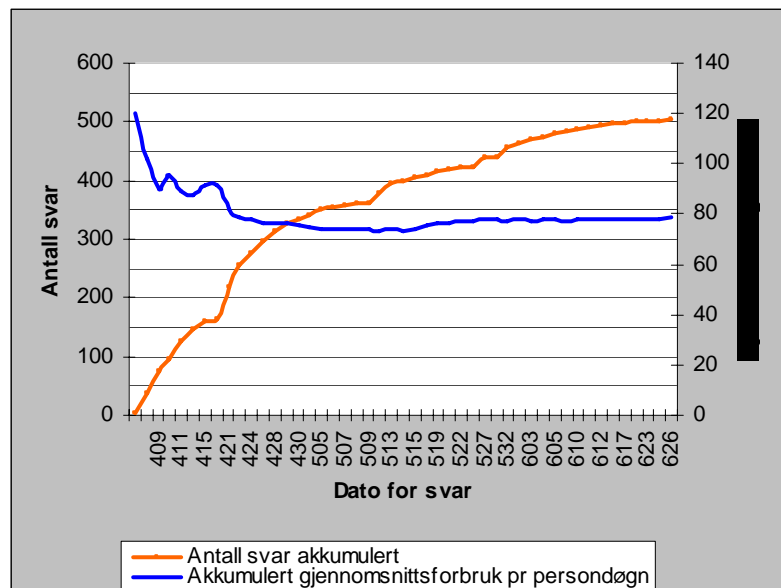
Tabell 3.5. Antall svar og svarprosent som grunnlag for analysene av forbruksdata

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal	Totalt
Utenbygds fritidshus:				
Antall besvarte skjemaer totalt	619	627	661	1907
- derav utenbygds eide	566	557	594	1717
i % av besvarte skjemaer totalt	91 %	89 %	90 %	90 %
Oppholdsbeinget forbruk:				
Antall utenbygds eide fritidshus i bruk av egen husstand				
- sommer	227	237	250	714
- vinter	301	286	318	905
Totalt	528	523	568	1619
Totalt i % av utenbygds eide fritidshus i alt	93 %	94 %	96 %	94 %
Antall utenbygds som har svart ja på om de vært på:				
- ferieopphold sommer	176	192	208	576
- weekendopphold sommer	181	187	207	575
- ferieopphold vinter	214	238	251	703
- weekendopphold vinter	169	201	209	579
Antall utenbygds som har oppgitt hvorvidt de har kjøpt noe og hvor for respektive opphold (i/utenfor kommunen fritidsboligen ligger i)				
- ferieopphold sommer	104	111	133	348
- weekendopphold sommer	87	93	122	302
- ferieopphold vinter	124	158	143	425
- weekendopphold vinter	88	111	117	316
De som har svart på forbruksdata i pst av de som har svart ja på om de har vært på :				
- ferieopphold sommer	59 %	58 %	64 %	60 %
- weekendopphold sommer	48 %	50 %	59 %	53 %
- ferieopphold vinter	58 %	66 %	57 %	60 %
- weekendopphold vinter	52 %	55 %	56 %	55 %
Anskaffelser, vedlikehold, ombygging mv.				
Antall utenbygds som har svart på spørsmål om hvor mye som er kjøpt inn				
	473	477	515	1465
Utgjør av utenbygds hytteeiere (andel)	84 %	86 %	87 %	85 %
Faste utgifter				
Antall utenbygds som har svart på spørsmål om hvor mye som er brukt				
	489	501	527	1517
Utgjør av utenbygds hytteeiere (andel)	86 %	90 %	89 %	88 %

I kapittel 2 er problemstillingen rundt svartidspunkt og bruksfrekvens drøftet og det antas at det er en overvekt av lite brukte fritidshus blant de som ikke svarer. En kan også tenke seg det samme når det gjelder forbruk. Figur 3.4. viser akkumulert gjennomsnittsfbruk i fritidsboligkommunen ved ulike datoer for svartidspunkt, samt hvor mange svar som har kommet inn på de ulike tidspunkt. Registreringen av svartidspunkt omfatter imidlertid ikke alle svarene, men kun forbrukstall gjeldende for vintersesongen.. De som ikke har svart på forbruksdataene er ikke med i figuren. Figuren viser at forbruket var relativt høyt for svarene som kom inn de første dagene, for deretter å synke noe. Etter ca 14 dager, når halvparten av skjemaene er kommet inn, er gjennomsnittsfbruket omtrent det samme som i slutten av

perioden. De skjemaene som kom inn i siste del av perioden har dermed ikke bidratt til å redusere gjennomsnittet ytterligere.

Figur 3.4. Akkumulerte gjennomsnittstall for forbruk i fritidsboligkommunen etter svartidspunkt.

I spørreskjemaet er forbruket relatert til fritidsboliger delt inn i følgende tre kategorier:

- forbruk i tilknytning til oppholdet i fritidsboligen (bruksbetinget forbruk)
- faste utgifter som følge av eierskapet til fritidsboligen
- tilbygg, påkostninger, kjøp av varer og tjenester til fritidsboligen (kapitalvarer).

Det årlige forbruket pr hytte tilsvarer summen av forbruket i disse tre kategoriene. I spørreskjemaet er det for hver kategori bedt om forbruksdata spesifisert på flere underkategorier som vist i figur 3.5.

For kategorien faste utgifter til fritidsboligen er det spurt om årsforbruket for 2002, fordi denne typen utgifter som regel betales pr. kalenderår. For tilbygg, påkostninger, kjøp av varer og tjenester til fritidsboligen er det også spurt etter årsforbruket, men da formulert som forbruket siste 12 måneder. For de faste utgiftene er det ikke spurt om hvor innkjøpet ble gjort, mens for kategorien tilbygg, påkostninger mv er det spurt etter innkjøp både i og utenfor kommunen.

Figur 3.5. Forbrukskategorier i spørreskjemaet

Årlig forbruk pr fritidshus i kommunen	=	Forbruk i tilknytning til oppholdet	=	Forbruk dagligvarer	+	Klær, sports- og fritidsartikler	+	Kafe- og restaurant-besøk	+	Bensin, olje og bilreparasjoner	+	Fritidsaktiviteter	+	Vare- og persontransport		
	+	Faste utgifter til fritidsboligen	=	Byggsling s- og festeavgift	+	Strøm	+	Ved	+	Olje, parafin og propan	+	Vei, brøyte- og parkeringsutgifter	+	Vaktmester- og fellesutgifter	+	Andre faste utgifter (fr.a. forsikring)
	+	Tilbygg, påkostninger, innkjøp	=	Husholdningsartikler, husgeråd	+	Tekstiler, gardiner	+	Møbler, innredningsartikler	+	Redskap, verktøy	+	Vedlikehold og reparasjoner	+	Ominnredning og tilbygg		

For det bruksbetingede forbruket har eierne blitt spurt om hvor mye de brukte i kommunen på henholdsvis *siste ferieopphold* og *siste weekendopphold*. De er også bedt om å anslå hvor mye de har handlet inn av mat og dagligvarer før de kom fram til fritidshuset, dvs. handel før avreise og undervegs. Den halvparten som fikk tilsendt skjema til påske svarte på forbruk i tilknytning til opphold i vintersesongen, mens de som fikk tilsendt skjema etter sommerferien svarte på forbruk i tilknytning til sommersesongen. Omtrent 75% av vinterferieforbruket er rapportert å gjelde påsken. At en så stor andel av forbruket vinterstid knytt til lengre opphold (mer enn 3 overnattinger) er relatert til påsken, kan ha ført til en overestimert av forbruksutgiftene for vinteropphold. I hvilken grad det evt. har skjedd er ikke mulig å kontrollere med dette materialet, da grunnlaget blir for lite. Knappt 30 % av weekendoppholdene på sommeren gjelder uke 39, altså høstferien. For øvrig er ”siste ferieopphold” og ”siste weekendopphold” spredt utover de to sesongene.

I analysen av forbruket har vi holdt dem som bor i samme kommune som fritidshuset utenfor beregningene, da hensikten med analysen er å måle merforbruket som kan tilbakeføres til fritidshusene. Andelen av fritidshusene som er i bruk til overnatting hver måned er vist i figur. 3.3. foran.

3.5.2 **Kjøp av varer og tjenester i tilknytning til oppholdet**

Det *totale forbruket* i forbindelse med oppholdet i fritidshuset vil variere som følge av at eierne har ulike inntektsrammer å forholde seg til og dessuten vil prioritere anvendelsen av inntektene sine forskjellig. Det *lokale forbruket* vil i tillegg variere etter hvor innkjøpene blir foretatt. Man kan velge å ta med seg varer hjemmefra, kjøpe undervegs til fritidshuset eller kjøpe varer og tjenester lokalt. Det er først og fremst mat og andre dagligvarer det kan være naturlig å ta med hjemmefra eller kjøpe på veien, mens ulike tjenester som restaurantbesøk og fritidsaktiviteter må kjøpes på stedet. Det kan også være at man kjøper med seg varer for å ta med hjem igjen når

han reiser fra fritidsboligen, men dette har vi ikke spurt direkte om (jfr. også kap. 2.3.). Avhengig av fritidshusets lokalisering i kommunen, f.eks. med god veitilgjengelighet og ikke for lange avstander, kan også fritidshuseierne velge å reise til nabokommunene for å foreta innkjøp under oppholdet eller for å delta i fritids- eller kulturtilbud.

I tabell 3.6. nedenfor vises *forbruk pr persondøgn* fordelt på kommune, sesong og om forbruket skjer på weekendbesøk eller feriereise. Vi viser både det totale forbruk og fordelingen på innkjøp i og utenfor fritidshuskommunen. Siden husholdningene er av ulik størrelse og oppholdet av ulik varighet, har vi for hver fritidsboligeier beregnet forbruk pr persondøgn. Forbrukstallene er registrert for *huseierens husholdning* og det er ikke innhentet data om forbruket ved eventuell utlån eller utleie. Det er vanlig å forutsette at andres bruk av fritidsboligen ikke er vesensforskjellig fra eierens egen, og usikkerheten ved å spørre eier om andres forbruk ville blitt vesentlig større.

Det gjennomsnittlige *totale forbruket pr persondøgn* for alle eierne av fritidsboliger i utvalget varierer fra 137 til 169 kroner avhengig av sesong og om vi ser på weekendopphold eller ferieopphold. Medianforbruket er ca 20 kroner lavere. Det er en utfordring å finne et godt mål for tyngdepunktet i fordelingen, siden det er store variasjoner i fritidsboligeiernes forbruk og fordi fordelingen er skjev med relativt få fritidsboligeiere med svært høyt forbruk som drar gjennomsnittet opp. Det er rimelig å anta at det alltid vil være noen med svært høyt forbruk. Av svarene fra en av eierne gikk det f.eks fram at det var feiret et stort jubileum på hytta. Siden dette dreier seg om få enheter vil utslagene kunne være tilfeldige; dvs at vi kunne fått andre gjennomsnittstall dersom vi hadde gjort undersøkelsen på nytt med et annet utvalg eller på et annet tidspunkt.²² Medianforbruket påvirkes i liten grad av slike ekstreme verdier. Vi har derfor valgt å vise både median og gjennomsnittstall. Medianforbruket kan tolkes som et minimumsanslag for forbruket, mens gjennomsnittet kan tolkes som (et noe mer usikkert) maksimumsanslag.

Tabell 3.6. viser at det totale forbruket pr. persondøgn er høyest på weekendopphold om vinteren og lavest i forbindelse med vinterferie. Det er ikke så store forskjeller mellom kommunene, men totalforbruket i Rendalen er noe lavere enn i de andre to kommunene, spesielt på vinteren.

Andelen av forbruksvarene som kjøpes lokalt varierer mellom 55 % og 72 % for alle eierne samlet avhengig av sesong og om det dreier seg om weekendopphold eller ferieopphold. Andelen som kjøpes lokalt er høyest under sommerferieopphold. Andelen er gjennomgående lavest i Rendalen og høyest i Nord-Aurdal. I gjennomsnitt bruker fritidsboligeierne mellom 108 og 80 kroner pr. persondøgn til innkjøp av varer og tjenester i lokalsamfunnet. Medianforbruket er ca 20 kroner lavere.

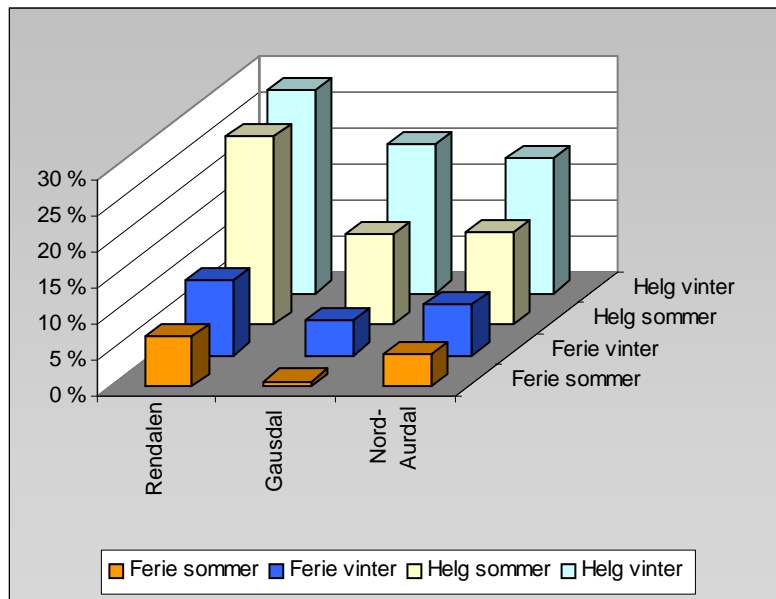
²² De 6 fritidsboligeierne med høyest forbruk (600 kroner og mer pr persondøgn) er tatt ut for å redusere tilfeldighetene noe.

Tabell 3.6. Gjennomsnitts- og medianforbruket pr persondøgn for henholdsvis vinter- og sommerferie og weekendopphold vinter og sommer.

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
<u>Vinterferie</u>			
Antall utenbygds fritidsboligeiere i materialet på ferie	214	238	251
- av disse med oppgitt forbruk (antall)	124	158	143
A. Forbruk pr persondøgn i fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	63	83	91
- Median, kroner	40	65	67
B. Forbruk pr persondøgn utenfor fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	69	56	48
- Median, kroner	50	46	40
C. Forbruk pr persondøgn i alt			
- Gjennomsnitt, kroner	132	139	139
- Median, kroner	104	125	117
D. Andel kjøpt i fritidsboligkommunen (A i % av C)	48 %	60 %	65 %
<u>Sommerferie</u>			
Antall utenbygds fritidsboligeiere i utvalget på ferie	176	192	208
- av disse med oppgitt forbruk (antall)	104	111	133
A. Forbruk pr persondøgn i fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	99	105	117
- Median, kroner	77	83	100
B. Forbruk pr persondøgn utenfor fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	53	40	35
- Median, kroner	37	26	21
C. Forbruk pr persondøgn i alt			
- Gjennomsnitt, kroner	152	145	152
- Median, kroner	125	121	133
D. Andel kjøpt i fritidsboligkommunen (A i % av C)	65 %	72 %	77 %
<u>Weekendbesøk vinter</u>			
Antall utenbygds fritidsboligeiere på weekendopphold	169	201	209
- av disse med oppgitt forbruk (antall)	88	111	117
A. Forbruk pr persondøgn i fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	64	85	121
- Median, kroner	50	72	83
B. Forbruk pr persondøgn utenfor fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	102	74	65
- Median, kroner	75	56	33
C. Forbruk pr persondøgn i alt			
- Gjennomsnitt, kroner	149	166	188
- Median, kroner	129	138	150
D. Andel kjøpt i fritidsboligkommunen (A i % av C)	43 %	51 %	64 %
<u>Weekendbesøk sommer</u>			
Antall utenbygds fritidsboligeiere på weekendopphold	181	187	207
- av disse med oppgitt forbruk (antall)	87	93	122
A. Forbruk pr persondøgn i fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	73	98	101
- Median, kroner	63	75	73
B. Forbruk pr persondøgn utenfor fritidsboligkommunen			
- Gjennomsnitt, kroner	103	76	63
- Median, kroner	75	50	36
C. Forbruk pr persondøgn i alt			
- Gjennomsnitt, kroner	151	165	161
- Median, kroner	125	138	133
D. Andel kjøpt i fritidsboligkommunen (A i % av C)	48 %	59 %	63 %

Det er en veldig liten andel av fritidsboligeierne som ikke kjøper noe lokalt under ferieopphold på sommeren. Det er også få som ikke kjøper noe lokalt i vinterferien. Ser vi derimot på weekendoppholdene, er det forholdsvis mange som ikke har kjøpt noe (mat og dagligvarer) i fritidsboligkommunen. Dette gjelder spesielt på vinteren. Det er en langt større andel av fritidsboligeierne i Rendalen enn i de andre to kommunene som ikke har kjøpt noe lokalt i kommunen. Dette gjelder spesielt under weekendoppholdene. Figur 3.6. viser andelen av fritidsboligene som har vært i bruk, men der det ikke har vært brukt mat og dagligvarer innkjøpt i kommunen under siste opphold, og dette skillet mellom korte og lange opphold kommer klart fram i alle de tre kommunene.

Figur 3.6. Andel som ikke har brukt mat og dagligvarer som er kjøpt i fritidsboligkommunen under siste opphold

Ca 80-90% av forbruket i kommunene der fritidsboligen ligger er dagligvarer, bensin, klær, sports- og fritidsartikler, rettet mot detaljhandelen, mens 10-20 % er tjenester som kjøp av mat på restaurant og kafé og ulike fritidsaktiviteter. Eierne i Rendalen bruker mer penger på bensin og mindre på dagligvarer. Vare- og persontransport utover personbilen står for en svært liten del av forbruket i alle tre kommunene. (Jfr. tab. 3.7.) Gjennomsnittstallene er beregnet ved å fordele sum forbruk på alle som har oppgitt forbruk lokalt i fritidsboligkommunen i *minst en forbrukskategori*. At gjennomsnittlig forbruk i enkelte kategorier er svært lite har stort sett sammenheng med at det er en liten andel av fritidsboligeierne som sier de har brukt penger i disse kategoriene.

Tabell 3.7. Gjennomsnittlig ferieforbruk pr persondøgn i fritidsboligkommunen fordelt på varer og tjenester. Kroner.

	Rendalen		Gausdal		Nord-Aurdal	
	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent
Vinterferieopphold						
Matvarer, dagligvarer	37	59 %	52	63 %	57	63 %
Klær, sports- og fritidsartikler	4	6 %	5	6 %	7	8 %
Måltider, drikkevarer på restaurant/kafé	3	5 %	7	8 %	5	5 %
Bensin, olje, bilreparasjoner	10	16 %	5	6 %	6	7 %
Fritidsaktiviteter	5	8 %	10	12 %	6	7 %
Vare- og persontransport ellers	2	3 %	1	1 %	1	1 %
Andre varer og tjenester	3	5 %	2	2 %	8	9 %
I alt, vinterferieopphold	63	102 %	83	99 %	91	99 %
Sommerferieopphold						
Matvarer, dagligvarer	60	61 %	69	66 %	69	59 %
Klær, sports- og fritidsartikler	7	7 %	4	4 %	14	12 %
Måltider, drikkevarer på restaurant/kafé	6	6 %	7	7 %	9	8 %
Bensin, olje, bilreparasjoner	12	12 %	10	10 %	14	12 %
Fritidsaktiviteter	5	5 %	6	6 %	4	3 %
Vare- og persontransport	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Andre varer og tjenester	8	8 %	8	8 %	6	5 %
I alt, sommerferieopphold	99	99 %	105	99 %	117	99 %

3.5.3 Faste kostnader i forbindelse med eierskapet

Med faste kostnader mener vi i utgangspunktet utgifter en har som følge av eierskapet til fritidsboligen, uansett om den er i bruk eller ikke. Festeavgift og forsikringer er eksempel på slike utgifter. I tillegg har vi tatt med i denne kategorien utgifter som, i alle fall delvis, er bruksbetingede men som likevel har en mer permanent form, f.eks. utgifter til oppvarming, parkering, vaktmestertjenester osv.

Gjennomsnittskostnaden pr fritidsbolig pr år er ca 6400 kroner. Mediankostnaden er i underkant av 5000 kroner. Gjennomsnittskostnaden er høyest i Gausdal med 8200 kroner og lavest i Rendalen med i underkant av 5000 kroner. Mediankostnaden er et minimumsanslag som i liten grad påvirkes av de (få) enhetene med svært høye utgifter. Det er knyttet større usikkerhet til gjennomsnittskostnaden. For å ta hensyn til at det er reelt at noen av fritidsboligeierne har høye kostnader, samtidig med at vi ønsker å redusere de tilfeldige utslagene noe, har vi tatt ut 12 fritidsboligeierne med spesielt høyt forbruk (over ca 33.000 kroner i totalutgift for disse kategoriene), mens de med "normalt høye" kostnader fortsatt er inkludert i beregningene.

Nivået på de faste kostnadene og fordeling på utgiftskategori påvirkes særlig av standarden på fritidsboligen. En stor andel av faste kostnader utgjøres av strømutfgifter. Strømutfgiftene betyr mest i Gausdal og minst i Rendalen, noe som har sammenheng med at flere av fritidsboligene i Gausdal har høyere standard og innlagt strøm enn i Rendalen. Det er også forskjeller i

hvor mye fritidshusene brukes vinterstid mellom kommunene. De totale utgiftene til lys og oppvarming (strøm, ved og olje/parafin) er også langt høyere i Gausdal og Nord-Aurdal enn i Rendalen. Dette kan både ha sammenheng med forskjell i bruken av fritidsboligene vinterstid og størrelsen på fritidsboligene. (Jfr. kap. 3.1. og 3.3.) Det kan også være at en del skaffer seg rimelig ved, f.eks. ved å hogge selv.

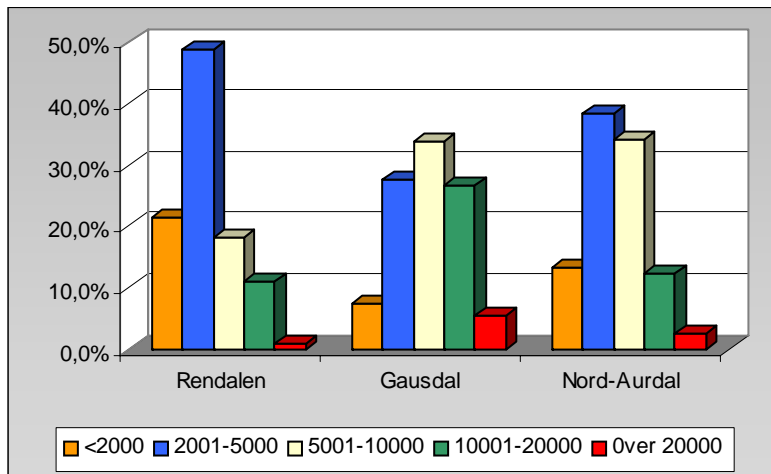
Det er bare i Gausdal at fellesutgifter og vaktmesterutgifter utgjør et nevneverdig beløp, og det er ikke flere enn i overkant av 200 fritidsboligeiere som har oppgitt å ha slike utgifter. For noe over halvparten av disse utgjør utgiftene mindre enn 1000 kroner pr år, mens den andre halvparten har utgifter opp mot 8000 kroner. Fellesutgifter i liten målestokk kan f.eks. bety medlemskap i velforeningen og mindre fellestiltak i regi av denne. For et fåtall fritidsboligeiere er de rapporterte utgiftene såpass store det må bety kjøp av f.eks. vaktmestertjenester i større målestokk. (Jfr. tab. 3.8.)

38% av fritidsboligeierne i de tre kommunene har mellom 2000 og 5000 kroner i faste utgifter pr år. Nærmere 30% har mellom 5000 og 10000 kroner. Det er svært få som har faste utgifter over 20000 kroner i året og de aller fleste av disse har fritidsbolig i Gausdal. Det er først og fremst strømutfgiftene som drar de faste utgiftene opp for de med de høyeste faste utgiftene. Rendalen skiller seg ut fra de to andre kommunene med relativt lave gjennomsnittsutgifter. 70% av fritidsboligeierne i Rendalen har 5000 kroner eller mindre i faste utgifter, men bare 30% av fritidsboligeierne i Gausdal og 50% i Nord-Aurdal. (Jfr. fig. 3.7.)

Tabell 3.8. *Faste utgifter pr fritidsbolig pr år fordelt på kategorier. Gjennomsnitt. Kroner.*

	Rendalen		Gausdal		Nord-Aurdal	
	Kroner	%	Kroner	%	Kroner	%
Festeavgift	546	11	575	7	98	2
Strøm	1433	29	3806	46	2370	39
Ved	337	7	433	5	417	7
Olje og parafin	381	8	214	3	472	8
Kom.avgifter	740	15	994	12	645	11
Vei, brøyte og parkavg	578	12	761	9	934	16
Fellesutg og vaktmestertj	47	1	335	4	91	2
Andre faste utgifter	884	18	1112	14	980	16
Sum faste utgifter, gj.sn.	4946	100	8231	100	6008	100
Sum faste utgifter, median	3691		6650		4866	
Basis (N)	(488)		(495)		(523)	

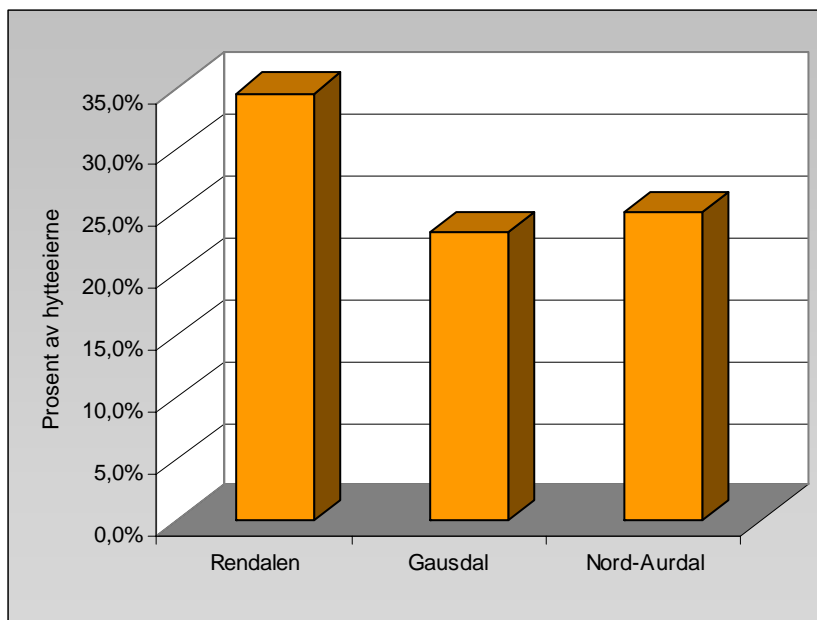
Figur 3.7. Andel av fritidsboligeierne med faste utgifter etter beløpets størrelse og kommune. Kroner pr. fritidshus og år.

3.5.4. Anskaffelser, vedlikehold, nybygg og ombygging

Mange av fritidsboligeierne har opplyst at de har hatt utgifter til vedlikehold, ombygging osv eller til innkjøp av inventar og utstyr til hytta siste 12 måneder. I Gausdal og Nord-Aurdal utgjør disse 75-80%. Det er en større andel i Rendalen enn i de andre 2 kommunene som opplyser at de *ikke* har hatt slike utgifter, og der er det "bare" ca to tredjedeler som oppgir å ha hatt slike utgifter (jfr figur 3.8.).

Figur 3.8. Andelen av fritidsboligeierne som ikke har kjøpt inventar eller utstyr til fritidsboligen eller hatt utgifter til vedlikehold eller ombygging/tilbygg siste 12 måneder etter kommune.

Det er både spurt etter hvor mye som er kjøpt inn i fritidsboligkommunen og hvor mye som er kjøpt totalt. I tabell 3.8. vises gjennomsnittsutgiften totalt og for hver innkjøpskategori for hver kommune. Basis for beregning av gjennomsnitt er de fritidsboligeierne som har oppgitt at de har utgifter i

minst en av kategoriene enten i fritidsboligkommunen eller utenfor. Av tabellen går det også fram hvor mye som er kjøpt lokalt i kroner og i prosent av totalt kjøp.

I Gausdal og Nord-Aurdal ligger utgifter til anskaffelser, vedlikehold og påkostninger på 14.000-15.000 kroner pr år pr fritidsbolig. Sum utgifter er ca 2000 kroner lavere i Rendalen enn i de to andre kommunene. Medianutgiften for samlede innkjøp er på omtrent halvparten av gjennomsnittet. For den enkelte eier vil utgiftene variere sterkt fra år til år og det kan gå flere år i mellom de store påkostningene. Det er da også som ventet stor spredning i datamaterialet med enkelte som rapporterer svært store beløp, mens andre oppgir nesten ingenting. For å redusere tilfeldighetene noe ved beregning av gjennomsnitt, har vi tatt ut 33 svar der totalutgiftene er svært høye (over 300.000 kroner) eller det er spesielt høye utgifter i enkelte av underkategoriene. Gjennomsnittstallene er sannsynligvis mer usikre for denne kategorien enn det som gjelder for faste utgifter og for bruksbetingede utgifter, fordi utgiftstallene er store og antallet enheter er lite.

Andelen som er rapportert kjøpt lokalt ligger på ca 70 % for Gausdal og Nord-Aurdal, mens den er nede i under 50 % i Rendalen. Andelen av innkjøp av ulike typer "handelsvarer" som kjøpes lokalt er litt lavere enn for utgiftene til ominnredning og tilbygg. Forskjellen i andel kjøpt lokalt kan blant annet skyldes forskjeller i tilbudet lokalt, og dessuten avstanden til aktuelle butikker andre steder i regionen.

Spørreskjemaet er inndelt i 9 kategorier. De 4 første kategoriene gjelder ulike typer anskaffelser til fritidsboligen. Dette kan være alt fra kaffetraktere til større kjøkkeninnredninger. De 4 neste kategoriene gjelder varer og tjenester i forbindelse med større og mindre reparasjoner, vedlikehold og mer omfattende arbeid med ominnredning og tilbygg på hytta. Vedlikeholdsarbeid kan dreie seg om beising og andre reparasjonsarbeider som fritidsboligeieren utfører selv, eller utskifting av tak eller vinduer der det kanskje blir leid inn håndverkere. Den siste kategorien gjelder andre (uspesifiserte) utgifter.

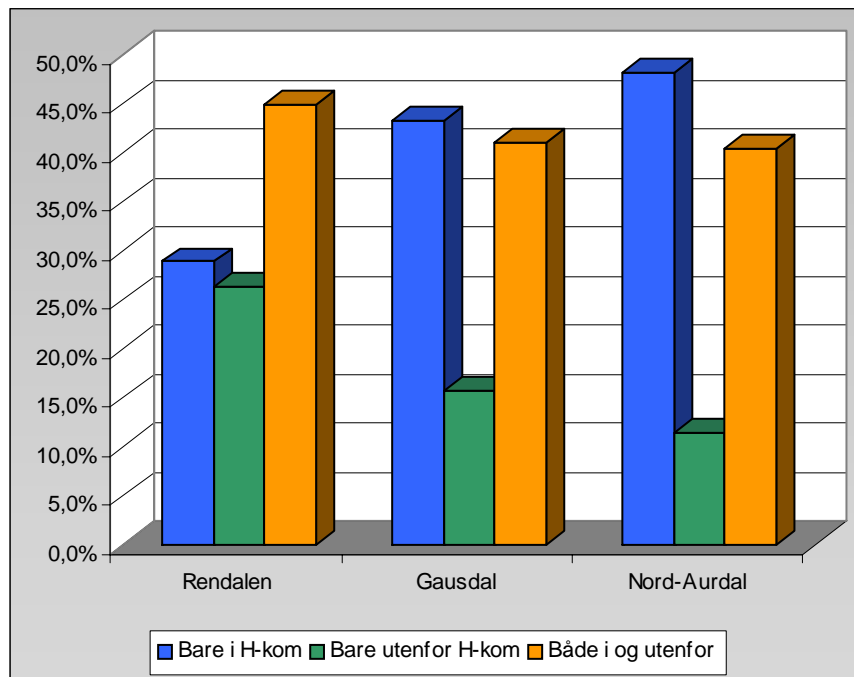
Som for faste utgifter og bruksbetingede utgifter er det slik at gjennomsnittstallene innenfor hver underkategori påvirkes av andelen som har rapportert inn utgifter. For kategorien "totalentreprise" er det f.eks. bare 47 eiere som har oppgitt utgifter og for kategorien håndverkere er det 113 som har oppgitt noe beløp. For kategorien vedlikehold, er det derimot hele 60 % av fritidsboligeierne som har oppgitt at de har hatt utgifter. (Jfr. tab. 3.9.)

Tabell 3.9. Anskaffelser, vedlikehold og ombygging av fritidsboligen. Gjennomsnittlige utgifter i alt og kjøpt i fritidsboligkommunen. Kroner pr fritidshus og år 2002.
Basis (N): fritidsboligeiere som har oppgitt at de har kjøpt noe.

	Rendalen			Gausdal			Nord-Aurdal		
	I alt I fritidsbolig-kroner	kommunen	Andel	I alt I fritidsbolig-kroner	kommunen	Andel	I alt I fritidsbolig-kroner	kommunen	Andel
Husholdningsartikler	1428	610	42,7	1897	1247	65,7	2271	1564	68,9
Tekstiler, gardiner	292	29	9,8	307	71	23,2	337	159	47,3
Møbler og innredningsartikler	2122	328	15,4	2507	1204	48,0	2345	1605	68,5
Redskap, verktøy	636	263	41,4	510	411	80,6	641	422	65,8
Vedlikehold, reparasjoner	2356	933	39,6	2072	1643	79,3	2328	1708	73,4
Materialer; ominnredning og tilbygg	2960	1662	56,1	3132	2596	82,9	3114	1917	61,6
Håndverkere; ominnredning og tilbygg	731	694	94,9	1226	966	78,9	946	909	96,0
Totalentreprise; ominnredning og tilbygg	592	592	100,0	2553	2043	80,0	1273	942	74,0
Andre kapitalvarer	565	211	37,2	733	567	77,4	892	720	80,8
Sum innkjøp, gjennomsnitt	11681	5320	45,5	14936	10749	72,0	14147	9947	70,3
Sum innkjøp median	5000	1500	30,0	6000	3400	56,7	6500	4000	61,5
Basis (N)	308			347			373		

Det er 10-15% av fritidsboligeierne i Gausdal og Nord-Aurdal som har anskaffet seg kapitalvarer, materialer, håndverkstjenester, mv bare utenfor fritidsboligkommunen, mens ca 40-45% av fritidsboligeierne utelukkende har handlet lokalt i fritidsboligkommunen. Nær halvparten i alle tre kommunene handler både i og utenfor fritidsboligkommunen. Som vi ser av figur 3.9. er dette mønsteret omtrent det samme i Nord-Aurdal og Gausdal, mens i Rendalen er det en langt mindre andel som utelukkende handler lokalt i fritidsboligkommunen.

Figur 3.9. Andel av utenbygds boende fritidshuseiere som handler i og utenfor fritidsboligkommunen etter kommune.

3.5.5. Anslått samlet samt lokalt forbruk pr. fritidsbolig og år

På grunnlag av spørreundersøkelsen får vi gjennomsnittstall for forbruket pr år for faste kostnader og anskaffelser, vedlikehold, ombygging mv. For de bruksbetingede utgiftene gir spørreskjemaet svar på forbruk i "siste ferieuke" eller siste weekendbesøk" og altså ikke årsforbruket. For å anslå hvor mye som brukes pr fritidsbolig pr år, må vi derfor bruke gjennomsnittstallene for forbruk pr. persondøgn (tab.3.6.) og blåse opp med samlet antall persondøgn pr. utenbygds eide fritidsbolig og år. En prinsippskisse for framgangsmåten er satt opp i fig. 3.10. Det er kun forbruket til utenbygds boende eiere som kommer i tillegg ut fra en lokaløkonomisk betraktning.

Figur 3.10. Framgangsmåte for beregning av årlig forbruk pr fritidsbolig

Årlig forbruk pr fritidsbolig i fritidsboligkommunen	=					
	=					
Forbruk i tilknytning til oppholdet	=	Forbruk pr persondøgn	*	Antall overnattinger	*	Antall personer under oppholdet
+						
Faste kostnader ifbm. eierskapet	=	Forbruk pr fritidsbolig og år				
+						
Tilbygg, påkostninger, anskaffelser	=	Forbruk pr fritidsbolig og år				

I beregningene av årsforbruket har vi antatt at forbruk pr persondøgn for siste ferieuke tilsvarer gjennomsnittlig forbruk pr persondøgn hele året, fordelt på vinter- og sommersesongen. Forbruket pr persondøgn er forskjellig for korte og lange opphold (ferie- og weekendopphold). Vi kjenner bare antall overnattingsdøgn, men ikke fordelingen på antall opphold, eller hvor mange av døgnene som skyldes weekendbesøk. Vi har derfor ikke tatt hensyn til at forbruket på kortere weekendopphold er høyere enn forbruket på lengre opphold, når vi har anslått årsforbruket. Det er mulig dette har ført til en overvurdering av forbruket om sommeren og undervurdering av forbruket om vinteren.

Da det ikke er mulig å registrere forbruksdata for andre enn huseieren og egen families forbruk, må et evt. forbruk i tilknytning til annen bruk av fritidsboligen estimeres. Vi har derfor forutsatt at andre brukere av hytta har det samme forbruket som eierhusholdningen pr persondøgn, noe som er vanlig i denne typen undersøkelser. Feilkildene ville blitt enda større hadde man spurt eierne om anslag for andres forbruk. Det er prinsipielt ingenting som tilsier at andre brukere av fritidsboligen skulle ha vesens forskjellig forbruksmønster. For å komme fram til totalt bruksrelatert forbruk pr fritidsbolig har vi derfor multiplisert forbruk pr. persondøgn med antall persondøgn for all bruk av fritidsboligen, dvs egen bruk, samt evt. utlån og utleie.

Forbruk pr fritidsbolig gjelder de fritidsboligene som er i bruk av utenbygdsboende eiere. I utvalget vårt er ca 10% eid av personer som bor i samme kommune som de har fritidsbolig. Disse må holdes utenom be-

regningene. I tillegg er en del fritidsboliger, ca 5%, ikke i bruk. Disse fritidsboligene vil likevel ha noe faste utgifter og utgifter til vedlikehold osv. som da er tatt med i beregningene pr. fritidsbolig.

Samlet varierer gjennomsnittsforsbruket fra ca 35.000 kroner pr fritidsbolig i Rendalen til 45.000 kroner i Gausdal. Av tabell 3.10. går det fram at anslaget for totale utgifter pr fritidsbolig er ca 12.000 kroner lavere dersom en bruker medianforbruk i stedet for gjennomsnittsforsbruk. Medianforbruket må forstås som et minimumsforsbruk, mens gjennomsnittsforsbruket kan sees på som et maksimumsanslag. Andelen som kjøpes lokalt ligger på mellom ca 60% og 75% av de totale utgiftene. Da har vi antatt at de faste kostnadene i sin helhet er "lokale". I disse utgiftene ligger det imidlertid også utgifter som ikke er lokale, f.eks forsikringer og strøm. Andelen lokalt kjøpt kan derfor være litt for høy i tabell 3.9.

I Rendalen bruker eierne mindre penger pr fritidsbolig pr år totalt enn eierne av fritidsboligene i de to andre kommunene. Dette har både sammenheng med færre overnattingsdøgn og at de bruker mindre pr døgn når de først oppholder seg i fritidsboligen. Andelen som er kjøpt lokalt er dessuten lavere i Rendalen enn i de to andre kommunene, noe som trolig er tilbuds-betinget.

De som har fritidsbolig i Gausdal bruker litt mer pr fritidsbolig enn de som har fritidsbolig i Nord-Aurdal. Dette har først og fremst sammenheng med at bruksfrekvensen er litt høyere i Gausdal og at fritidsboligene i Gausdal har høyere standard, noe som gjenspeiles i de faste utgiftene. Andelen som kjøpes lokalt er imidlertid litt større i Nord-Aurdal.

Tabell 3.10. Anslag på totale utgifter pr fritidsbolig som er i bruk pr år (og som har kjøpt kapitalvarer) etter kommune. Utenbygdsboende eiere.

	Rendalen		Gausdal		Nord-Aurdal	
	Gj.snitt	Median	Gj.snitt	Median	Gj.snitt	Median
Lokalt i kommunen						
Bruksbetinget forbruk, kroner*	9 358	6 863	14 809	11 651	14 652	11 742
Faste utgifter, kroner	4 946	3 691	8 231	6 650	6 008	4 866
Anskaffelser, vedlikehold, ombygging, kroner **	5 320	1 500	10 749	3 400	9 947	4 000
Sum	19 624	12 054	33 789	21 701	30 607	20 608
Totalt						
Bruksbetinget forbruk, kroner*	15 995	12 944	22 676	19 745	20 541	17 638
Faste utgifter, kroner	4 946	3 691	8 231	6 650	6 008	4 866
Anskaffelser, vedlikehold, ombygging, kroner **	11 681	5 000	14 936	6 000	14 147	6 500
Sum	32 622	21 635	45 843	32 395	40 696	29 004
Andel kjøpt lokalt	60 %	56 %	74 %	67 %	75 %	71 %
* Grunnlag: antall persondøgn pr fritidshus	111		160		141	
** Gjelder de som har kjøpt noe; dvs følgende prosent av fritidshuseierne	65 %		77 %		75 %	

4. Hva påvirker bruken av fritidshusene?

I dette kapitlet ser vi stort sett bort fra beliggenheten i form av studieområde, og tar sikte på å finne ut hvordan forskjellige bakgrunnsvariabler påvirker bruk og forbruk uavhengig av den ”kommunale” dimensjon. Selv om det er forskjeller i både bruken av fritidshuset og forbruket mellom kommunene, er det ikke kommunen i seg selv som påvirker dette, men at enten kommunen, eierne eller fritidshuset har særtrekk som slår ut i forskjellig bruk og forbruk. Det betyr at vi i dette kapitlet legger større vekt på kjennetegn ved fritidshuset, ved eieren og ved området²³, enn i hvilken kommune fritidshuset ligger. De begrensningene i materialet som er omtalt tidligere gjelder selvsagt også for denne delen av rapporten.

Med utgangspunkt i materialet i dette prosjektet har vi gjennomført en faktoranalyse av forskjellige begrunnelser for å eie (og å bruke) fritidshus. Denne analysen blir publisert som egen artikkel (Ericsson 2006) og gjengis ikke her. Analysen endte opp med fem intuitivt ”gode” faktorer som har vært med på å avgjøre dagens eierstruktur og lokalisering av fritidshusene. Dermed har en et bedre grunnlag for vurdering hvilke begrunnelser som kan tas i bruk ved lokalisingsvalg for investeringer i fritidshus.

I artikkelen gis begrunnelser for at eiernes vektlegging av de ulike faktorene vil gi vesentlig forskjellig innvirkning på landskap, natur og miljø, rett og slett fordi vektleggingen av hva som er viktig aktivitetstilbud, standard på og tilgjengelighet til fritidshuset varierer mellom faktorene (segmentene). I dette kapitlet skal vi vise at også bruken av fritidshusene varierer til dels mye mellom hvilke av faktorene eierne legger vekt på.

4.1. Forskjellig verdiforankring blant fritidshuseierne

De fem identifiserte faktorene forklarer 58% av variansen i hvilke forhold som eierne tillegger vekt for eierskapet sitt. Tre av faktorene vektlegger fritids- og rekreasjonsdimensjoner, én ligger innenfor den sosiale sfære, mens én refererer seg til eiernes profesjonelle liv. Det er viktig å poengtere at eierne ikke befinner seg kun i én av disse dimensjonene, men kan være både her og der. Dette er altså ikke en gjensidig utelukkende klassifisering, men har den fordel at den trekker ut enkelte *mønstre* i svarene som har (skal ha) en felles underliggende verdiforankring, slik at en får redusert de opprinnelige 20 mulige grunnene til eierskap til fem dimensjoner²⁴.

---

²³ Selv om vi har begrenset kjennskap til hvor i kommunen disse fritidshusene er lokalisert har vi registrert avstand fra fritidshuset til nærmeste ”tettsted” i aktuell kommune.

²⁴ Metodiske framgangsmåter, diskusjoner og begrensninger er mer inngående drøftet i artikkelen i *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* (Ericsson 2006, forthcoming), som også inneholder mer inngående diskusjoner omkring de enkelte faktorene. For generelle diskusjoner om faktoranalyse vises til standard statistikkbøker.

De fem eierskapsdimensjonene (faktorene) har vi navngitt på følgende måte:

- 1) Den moderne friluftslivsutøver
- 2) Den tradisjonelle friluftslivsutøver
- 3) Den spesialiserte friluftslivsutøver
- 4) Den sosialt forankrede fritidshuseier
- 5) Den fleksible profesjonsutøver

Det er trolig symptomatisk at så mange som tre av de fem identifiserte dimensjonene omhandler forskjellige former for friluftslivsutfoldelse. Det tyder på at utøvelse av friluftslivsaktiviteter er en viktig begrunnelse for mange til å eie og bruke et fritidshus. (Jfr også Hall and Müller 2004.) De tre friluftslivdimensjonene vektlegger imidlertid ulike deler av friluftslivet.

Den moderne friluftslivsutøver vektlegger forhold som på mange måter speiler en moderne, kan hende urban, livsform og en moderne oppfatning av natur og naturkvaliteter. Motivene som omfattes av denne faktoren assosieres med ulike former for tilrettelegging av landskap og miljø, organiserte, mekaniserte og kommersielle aktiviteter med en viss form for urban tilknytning (eks.vis golf, badeanlegg, kultur- og fornøyelsestilbud, restauranter/kaféer, alpinanlegg, relativt bynær lokalisering, o.l.).

Den tradisjonelle friluftslivsutøver legger vekt på svært tradisjonelle, men likevel trolig urbane, norske naturverdier. Her finner vi motiver knytt til mindre tilrettelagte friluftslivsaktiviteter enn i foregående faktor, men fortsatt verdsettes enkel tilrettelegging. Det gjelder f.eks. fotturmuligheter, nærhet til høyfjellsområder, merkede turstier sommerstid og merkede/preparerte langrennsløyper vinterstid.

Den spesialiserte friluftslivsutøver bruker naturlandskapet og naturressursene på et svært spesialisert aktivitetsspekter. Muligens blir vi også tilbakeført til et mer ruralt verdigrunnlag, og denne faktoren omfatter aktiviteter som jakt og fiske. Denne faktoren representerer også en forbindelse tilbake til en mer tradisjonell naturbruk i Norge, som også vektlegger et nytteaspekt ved friluftslivet. I dag er det neppe grunn til å skille jakt og fiske fra andre friluftslivsaktiviteter, og disse aktivitetene representerer i like stor grad en fritidssyssel som både alpinksjoring og turgåing.

Den sosialt forankrede fritidshuseier representerer en annen motivdimensjon for å eie fritidshuset. I Norge er bosetting i byer et forholdsvis nytt fenomen, og å opprettholde kontakt med sine røtter ser ut til å være ett motiv for å eie fritidshus. Her kan det både være tilknytning til spesielle landskap og områder så vel som relasjoner til slekt og venner eller lokalsamfunn. Relasjonene kan enten stamme fra egen eller families tidligere fast bosetting eller fra barndommens ferieområder. Vi vet heller ikke hvorvidt disse eierskapene er frivillige eller ikke. I mange fraflyttingsområder kan det være vanskelig å selge foreldres eller egen bolig til akseptabel pris, slik at en kan i prinsippet plutselig finne seg selv som eier til en fritidsbolig, bestående av en tidligere helårsbolig. Befolkningsreduksjon kan slik også bidra til å utvide tilbudet av fritidsboliger som ellers ikke ville vært tilgjengelige

”på markedet”. Da er imidlertid lokalisering, miljø og sted allerede gitt. (Jfr. også Jansson&Müller 2002.)

Den fleksible profesjonsutøver representerer ytterligere en dimensjon ved fritidshuseierskap, som ikke primært har forankring i forhold knytt til fritida, men også er koplet til arbeidstida. Det gjelder muligheten til å holde kontakt med arbeidsplassen og å kunne utføre profesjonelle arbeidsoppgaver under opphold i fritidshuset. Denne dimensjonen representerer forhold som med tida er blitt mer framtrødende i offentlige debatter om lokal næringsutvikling. Den er også et resultat av at stadig flere fritidshus bygges med høg standard og god tilgjengelighet. God teknisk standard tillater større grad av bekvemmelighet under oppholdene, samt gir mulighet til bruk av elektrisk og elektronisk utstyr. Andre trekk ved samfunnsutviklingen, som organisering og teknisk utvikling, innenfor så vel a) arbeidslivet, b) fritidslivet, som c) hyttelivet, har også gjennomgått relativt radikale endringer som gir nødvendig rom til å fylle denne motivdimensjonen med substansielt innhold.

I mange av de sk. frie yrkene er det stadig mindre deler av arbeidet som nødvendigvis må utføres på arbeidsplasser, og nye teknologiske løsninger åpner for trådløse forbindelser og distansearbeid. Endringer i hvordan økt fritid tas ut, fra primært reduksjon i den daglige arbeidstida mot lengre ferier, kortere ukentlig arbeidstid og større fleksibilitet, gir større mulighet for kortere eller lengre opphold i fritidshuset. Dessuten har også rollen fritidshuset fyller gjennomgått en vesentlig forandring, fra ”hytte og prosjekt” for praktisk bygging og vedlikeholdsarbeid, til en ”ekte” sekundærbolig med utstyr og standard minst på linje med primærboligen. (Jfr. Ericsson m.fl. 2005.) Fritidsboligen har inntatt en funksjon som *utgangspunkt* for andre aktiviteter, men representerer ikke lengre aktiviteten i seg selv. (Jfr. også Hiltunen 2004.)

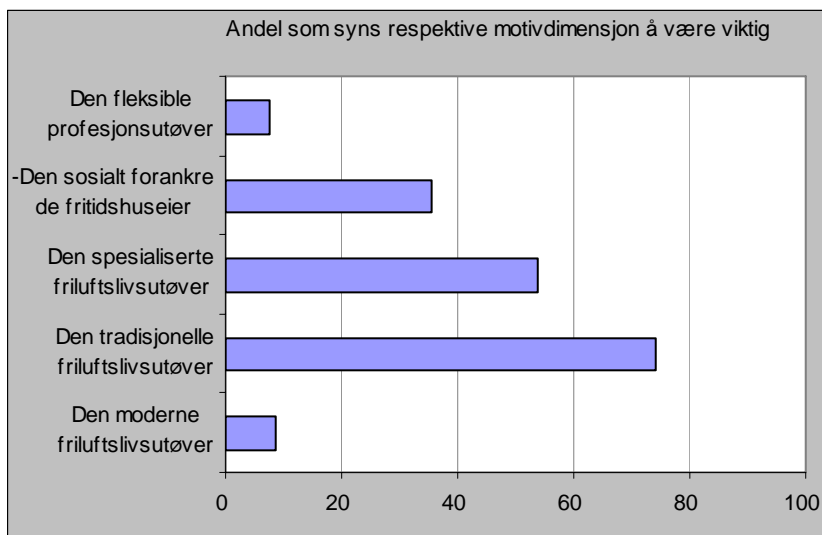
Hvordan fritidshuseierne stiller seg til disse fem forskjellige dimensjonene har da også betydning både for valg av lokalisering, standard og bruk av fritidshusene. I den tidligere nevnte artikkel (Ericsson 2006) har vi vurdert foretrukne forhold ved standard på og lokalisering av fritidshuset knytt til dimensjonene, og vi henviser derfor til denne for nærmere omtale av disse forholdene.

I foreliggende rapport ser vi direkte på forskjeller i bruken av fritidshusene mellom standpunkt på disse dimensjonene. Det er imidlertid viktig å huske på at de ikke er gjensidig utelukkende, og at mange fritidshuseiere omfattes av flere dimensjoner. Særlig tradisjonelle norske friluftslivsverdier deles av mange. En oversikt over hvor mange som mener hver dimensjon er viktig, viser dette klart. (Jfr. fig. 4.1.)

Oversikten viser også at det er under 10% som vektlegger verdier i tråd med moderne friluftslivsutøvere og fleksible profesjonelle i forbindelse med eie og bruk av fritidshus i dette materialet. Svært mange, tre fjerdedeler, bekjenner seg til verdier forbundet med det tradisjonelle norske friluftsliv, og ca halvparten har affinitet for det spesialiserte friluftslivet som jakt og fiske

tilbyr, mens om lag en tredjedel har en form for tilknytning basert på tidligere opplevelser ("røtter") til området.

Figur 4.1. Andelen av fritidshuseiere som synes de enkelte motivdimensjonene for eierskap er viktig, 2001/2002. Prosent.
(Fritidshusiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

4. 2. Enkelte kjennetegn ved hus og eier avhengig av verdi-forankring

Det er signifikante forskjeller mellom eiere i de forskjellige faktorene. Det gjelder forhold som standard og alder på fritidshuset og veitilgjengelighet så vel som alder på eier selv. Dette er mer inngående beskrevet i Ericsson (2006), men vi gjengir likevel hovedtrekkene her.

Den *moderne friluftslivsutøver* har en sterk affinitet for høy teknisk standard og bilveg helt fram hele året. Fritidshusene er forholdsvis nye, og særlig bygget etter 1985. Eierne selv tilhører også den "yngste" aldersgruppa, dvs under 45 år.

Den *tradisjonelle friluftslivsutøver* har på mange måter det samme mønsteret i kjennetegnene, men sammenhengene er ikke så sterke som i forhold til den moderne friluftslivsutøver. Det er større sannsynlighet for at man har høy teknisk standard enn lav, men tendensen er ikke så stor som blant "de moderne". Blant "de tradisjonelle" varierer det hvorvidt det er bilveg helt fram hele året til fritidsboligen. Det er en tendens til at "de tradisjonelle" også velger nye/har bygget fritidshuset etter 1985, men samtidig er det også en klar tendens til at man har eiet fritidsboligen lenge, med overtakelse før 1945. Disse verdiene som de tradisjonelle representerer fins i alle aldersgrupper.

Ikke innlagt verken vann eller strøm, eller bilveg helt fram, dvs. forholdsvis lav teknisk standard, kjennetenger mange av fritidsboligene til de *spesialiserte friluftslivsutøverne*. Verken fritidshuset eller eieren har spesielle kjennetegn ellers. Det er likevel mindre sannsynlighet å finne spesialiserte friluftslivsutøvere i den yngste eiergruppa.

De *sosialt motiverte fritidshuseierne* finner vi i en slags mellomposisjon – de har gjerne innlagt strøm, men ikke vann, de har veg helt fram sommerstid men ikke vinterstid. Det er imidlertid en sterk tendens til at fritidshuset både er bygget tidlig og at nåværende eier har eiet det lenge, dvs fra før 1965.

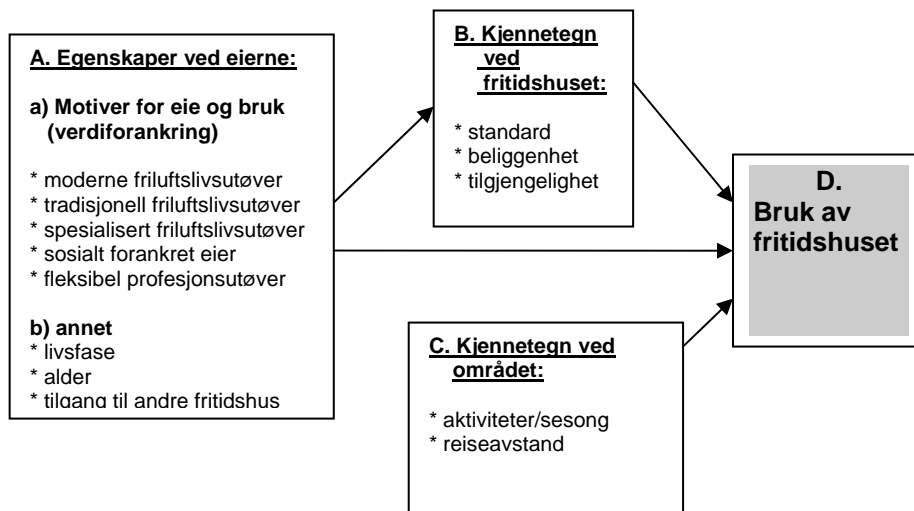
Gruppa med de *fleksible profesjonelle fritidshuseierne* ligner i stor grad på de moderne friluftslivsutøverne. ”De fleksibles” fritidsboliger har heller høy standard, og mindre sannsynlighet for ikke å ha bilveg helt fram hele året. Aldersmessig er det noe overvekt av dem mellom 45 og 66 år, dvs. fortsatt i yrkesaktiv alder.

4.3. Modellskisse for analyse av bruken av fritidshusene

Det er forskjeller i hvor mye fritidshusene brukes etter både motivdimensjon og f.eks. de standardvariablene som vi viste varierte med motiv i forrige kapittel. Vår hypotese er at den ”mest uavhengige” variabelen er motivdimensjonen operasjonalisert gjennom faktorene som framkom i faktoranalysen. Disse motivdimensjonene er trolig også til en viss grad verdiforankret, men det har vi altså ikke materiale til å si så mye mer om.

Det syns i alle fall klart at motivdimensjonene påvirker valg av/krav til forhold som standardnivå, tilgjengelighet og tilknytning til det området fritidsboligen ligger i. Det er også klart at det er en (viss) sammenheng mellom motivdimensjoner og eiers alder. Vi vet at bruken av fritidshusene varierer med standard, tilgjengelighet, beliggenhet og type aktivitetsmuligheter i området. Så har vi også påvist at disse forholdene varierer med motivdimensjonene. Vårt utgangspunkt her er at motivdimensjonene dels påvirker bruken av fritidshuset direkte. Det vil f.eks. være forskjellig bruk av fritidshuset om en tilhører dem som setter pris på moderne fritidsaktiviteter enn dem som har røtter eller annen tilknytning til området. Dessuten vil motivdimensjonen (verditilhørigheten) også påvirke hvilke krav til eiendom og område som stilles, og som også i seg selv trolig påvirker bruken av fritidshusene, f.eks. teknisk standard. Videre vil dessuten andre kjennetegn ved eierne bidra til å påvirke bruken av fritidshuset, f.eks. livsfase og evt. eierskap til andre fritidshus. Vi tenker oss sammenhengene som framstilt i fig. 4.2.

Figur 4.2. Faktorer som påvirker eierskap og bruk av fritidshus.

4.4. Bruk av fritidshusene

I dette kapitlet går vi nærmere inn på bruken av fritidshusene uten å spesielt knytte resultatene til den enkelte kommune. I den tidligere refererte artikkelen til Ericsson (2006) er det gjort mer inngående analyser av hvordan ulike motiver for eie og bruk av fritidshusene påvirker valg av/krav til standard, beliggenhet og tilgjengelighet, dvs. forholdet mellom boksene A. og B. i modellen. Vi vil derfor i denne rapporten konsentrere oss om forholdet mellom kjennetegn ved fritidshuset (B), kjennetegn ved området (C) og bruk av fritidshuset (D). I tillegg vil vi analysere den direkte koplingen mellom egenskaper ved eierne (A) og bruk av fritidshusene (D).

4.4.1. Egenskaper ved eierne og bruk av fritidshusene

Egenskaper (og en viss verdidimensjon) ved eierne av fritidsboligene er operasjonalisert med de fem motivdimensjonene for eie og bruk av fritidshuset vi fant og tidligere har referert til. Dessuten vil det være aktuelt å vurdere bruken etter livsfase, dvs. barnefamilier, eldre, osv, alder og hvorvidt man har tilgang til andre fritidshus enn dette som er rapportert her²⁵.

Når det gjelder bruk av fritidshusene måler vi overnattingsbruk. Det betyr at fritidshus som enten ikke har vært i bruk i det hele tatt eller utelukkende er brukt til dagsturer kommer ut med ”null” i denne sammenheng. Overnattingsbruken er registrert både i form av totalt antall bruksdøgn og person-

²⁵ Alle forskjeller vi kommenterer er statistisk signifikante på 0,000 nivå, men den forklarte variansen er i de fleste tilfeller liten.

døgn²⁶ i forbindelse med husholdningens egen bruk²⁷. Vi har utelukkende tatt med tall fra fritidshus som har svart på bruken for samtlige aktuelle brukergrupper (jfr. skjemaet spm. 12 a) og c.)

Fritidshusene brukes gjennomsnittlig 46,7 døgn i året, dvs. mellom seks og sju uker. Gjennomsnittlig antall persondøgn er 138 persondøgn pr. fritidshus og år.

Det er imidlertid forskjeller i bruksintensitet etter eiernes motiver for å eie og bruke fritidshuset, og det er moderne friluftslivsutøvere og fleksible profesjonelle som i særlig grad bruker fritidshuset. Disse to gruppene har gjennomsnittlig rundt 10 flere bruksdager enn de øvrige gruppene, og det er særlig vinterstid at forskjellene er store. Sommerstid er det små forskjeller i brukstid, og dette skyldes framfor alt at sommeren for de fleste fortsatt er hovedsesongen. (Jfr. fig 4.3.a. og b.) Gjennomsnittlig brukstid i de fem månedene mai til september er 25,8 bruksdøgn, mens brukstida i oktober til april ligger på 19,7 døgn.

De *moderne* bruker fritidshuset mye, og altså særlig vinterstid. Det er da også mange personer tilstede, slik at antall persondøgn da så vidt overstiger 180 i gjennomsnitt. De *tradisjonelle* har en noe lavere sommerbruk enn "ikke-tradisjonelle", men også en forholdsvis høg vinterbruk. *Spesialiserte* friluftslivsutøvere og folk med *røtter* i området bruker fritidshuset relativt mye om sommeren, men lite om vinteren. Mens altså fleksible profesjonelle bruker fritidshuset særlig mye om vinteren, men også er der ofte sommers-tid.

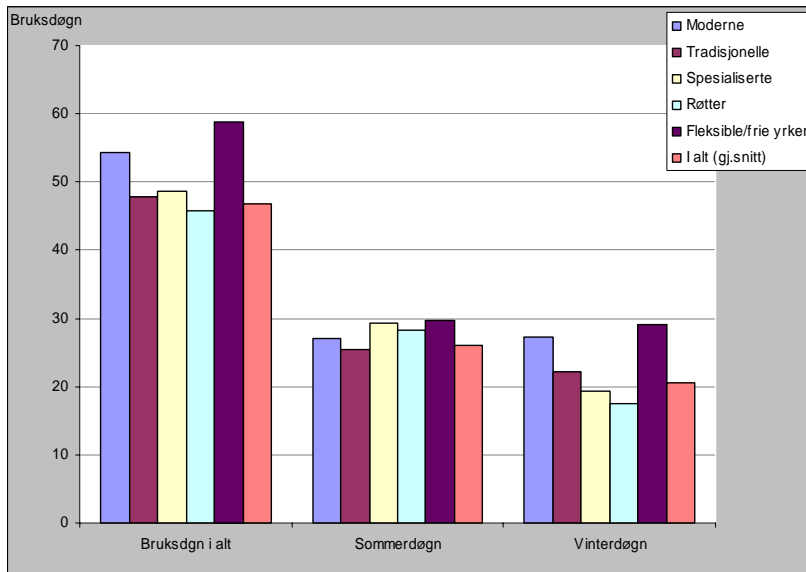
²⁶ *Bruksdøgn*: Fritidshuset har vært i bruk i ett døgn uavhengig av antallet personer som har vært tilstede. Maksimalt antall bruksdøgn pr. fritidshus vil være 365 (366 i skuddår), men da er det vel i grunn betimelig å gå bort fra begrepet fritidshus.

Persondøgn: Antallet bruksdøgn multiplisert med antallet personer som har vært tilstede. En person som har oppholdt seg i fritidshuset ett døgn utgjør ett persondøgn.

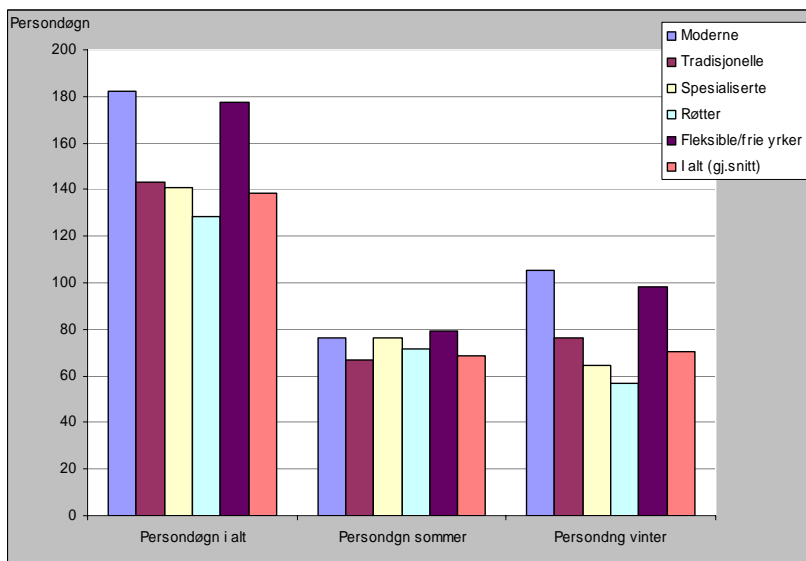
To personer på helgetur fra fredag til søndag blir registrert med to bruksdøgn og fire persondøgn.

²⁷ Av praktiske og reliabilitetsmessige årsaker er det ikke mulig å få registrert persondøgn for andre brukergrupper enn den egne husholdningen. Disse tallene er blåst opp til å gjelde samtlige brukergrupper.

Figur 4.3.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter hvorvidt eier synes de enkelte motivdimensjonene for eierskap er viktig. 2001/2002. Døgn.
(Fritidshusiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

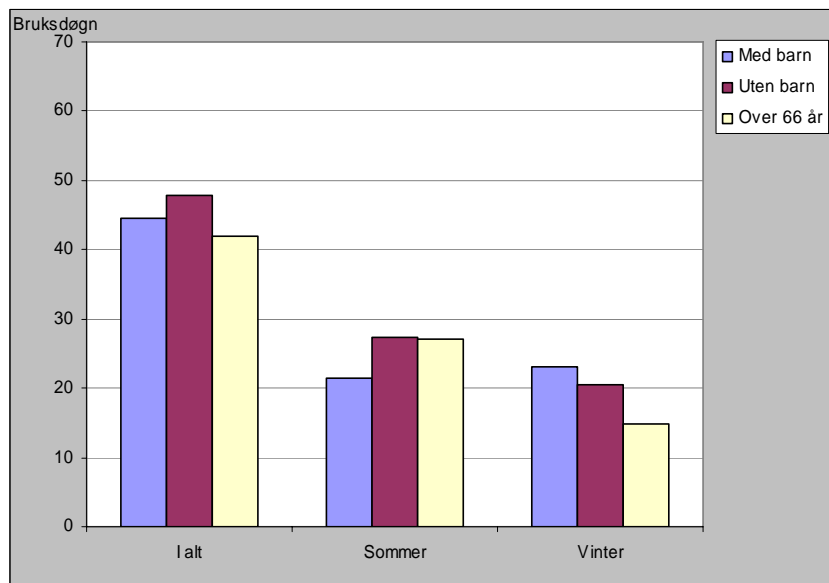

b. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter hvorvidt eier synes de enkelte motivdimensjonene for eierskap er viktig. 2001/2002. Døgn.
(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

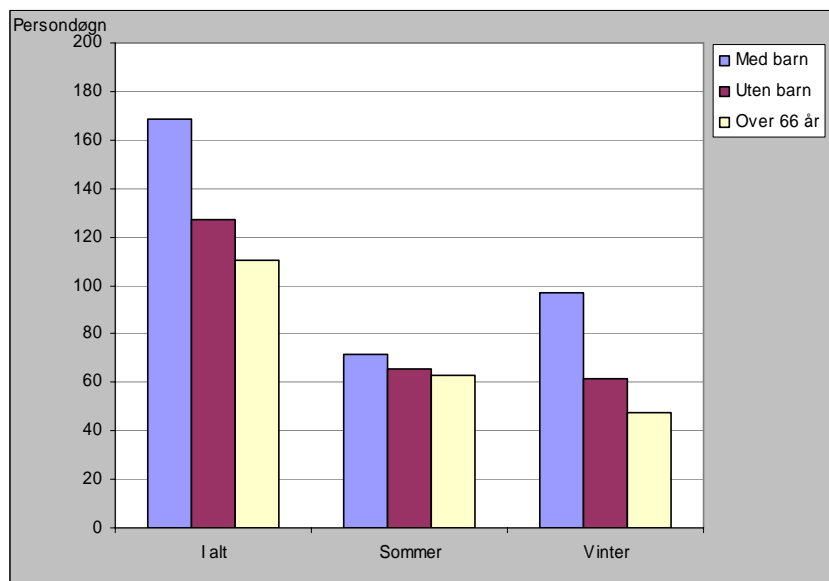

En årsak til at de moderne ”tar ledelsen” når det gjelder antall persondøgn, er at det i den gruppa er en del barnefamilier og at det derfor er mange personer sammen i fritidshuset. Når det gjelder brukstida er det husholdninger uten barn som bruker fritidshuset mest. Både barnefamilier og eldre bruker fritidshuset mindre. Mens de eldste bruker huset sitt primært om sommeren bruker barnefamilie fritidshuset minst like mye vinterstid. (Jfr. fig. 4.4.a. og b.) Det samme nivå og samme mønsteret gjentar seg hvis vi kun vurderer brukstida i forhold til eiers alder uten å ta hensyn til hvorvidt det er hjemmeboende barn i husholdningen.

Figur 4.4.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002. Døgn.
(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

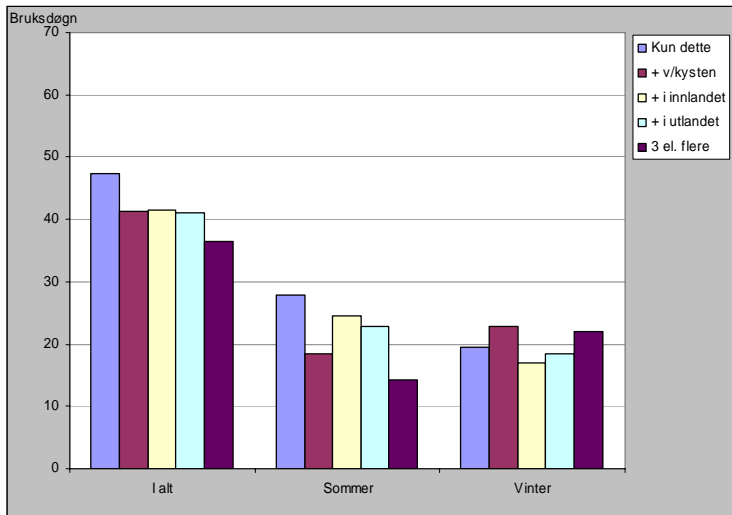
a. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002. Døgn.
(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

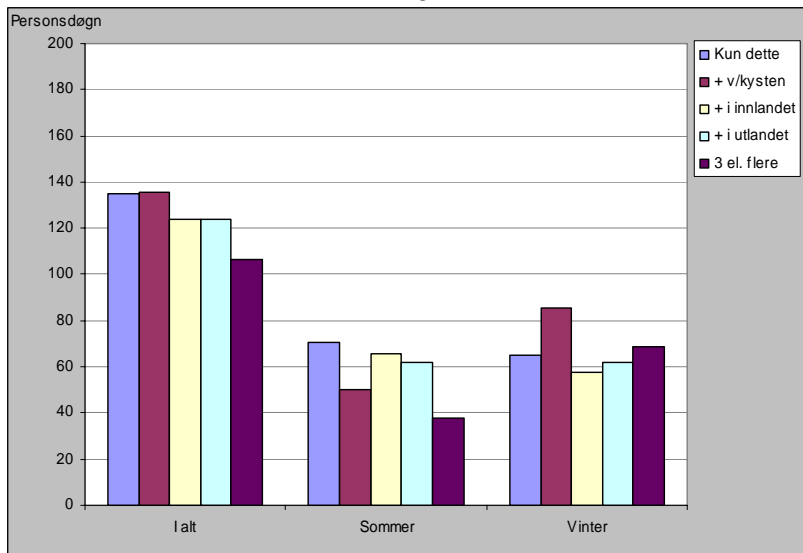
Som siste variabel i bolken med egenskaper ved eierne har vi tatt med hvorvidt husholdningen eier eller har tilgang til andre fritidshus. Tanken er da at det blir mindre tid å tilbringe på hvert av disse fritidshusene. Det viser seg også å holde stikk, og gir særlig signifikante utslag for bruken sommerstid, men også for samlet årsbruk er resultatene signifikante på 0,003 nivå. Ved tilgang til ytterligere ett fritidshus i Norge reduseres brukstida med om lag seks døgn. Ved tilgang til i alt tre eller flere fritidshus synker brukstida ytterligere, og ligger 20-25% under brukstida til dem som kun har tilgang til ett fritidshus. (Jfr. fig. 4.5.a. og b.)

Det er særlig tydelig å se hvordan tilgang til ytterligere ett fritidshus ved kysten påvirker brukstida til det her undersøkte, som da ligger lokalisert i innlandet. De som har tilgang til et fritidshus ved kysten tilbringer ca 10 døgn mindre tid i det her undersøkte fritidshuset sommerstid. På den andre sida brukes dette noe mer om vinteren (sign. 0,019). Tilgang til fritidshus enten andre steder i innlandsområder eller i utlandet ser framfor alt ut til å redusere brukstida vinterstid. (Jfr. fig. 4.5.a. og b.)

Figur 4.5.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter tilgang til andre fritidshus. 2001/2002. Døgn. (Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

b. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter tilgang til andre fritidshus. 2001/2002. Døgn. (Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

4.4.2. Kjennetegn ved fritidshuset

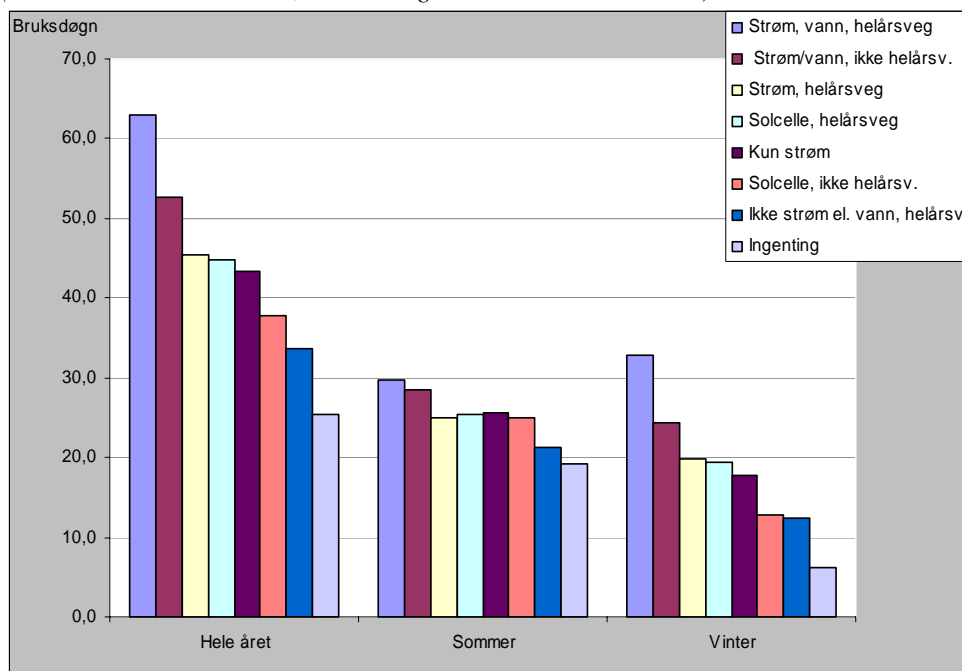
I dette kapitlet ser vi nærmere på hvordan ulike kjennetegn ved selve fritidshuset virker inn på brukstida. Da tenker vi særlig på forhold som standard, tilgjengelighet, type fritidshus, alder, størrelse, osv.

Det som betyr aller mest (av disse variablene) for brukstida er den tekniske standarden på fritidshuset. Denne tendensen blir ytterligere forsterket kombinerer man standarden på selve huset med vegtilgjengelighet. (Jfr. fig. 4.5.a. og b.)

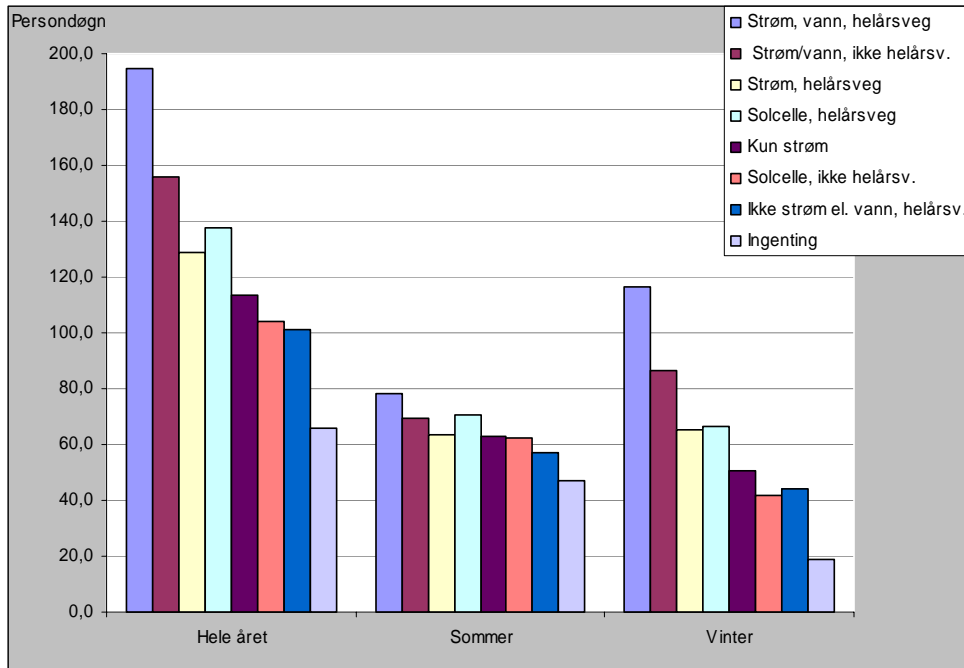
Sommerstid er forskjellene ikke så store - ca 10 døgn eller 30% mellom enheter uten verken vann, strøm eller veg helt fram. Vinterstid er derimot forskjellene svært store, fra 6 døgn gjennomsnittlig brukstid blant enheter uten "fasiliteter" til ca 33 bruksdøgn for fritidshus med høy teknisk standard. Over hele året kan fritidshusene med høy standard registrere nær 63 døgn brukstid, altså to måneder effektivt. Her er det slik, at sammen forklarer teknisk standard og vegtilgjengelighet 24% av variansen i brukstida vinterstid, og en noe lavere andel for persondøgnene. Der har nok størrelse på fritidshuset også innflytelse.

Denne effekten forsterkes av at enheter med høy teknisk standard og god tilgjengelighet brukes av flere personer samtidig enn de enklere enhetene. Gjennomsnittlig er det nesten 200 persondøgn pr. år ved de enhetene med både innlagt vann og strøm samt bilveg helt fram hele året.

Figur 4.5.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter teknisk standard og vegtilgjengelighet. 2001/2002. Døgn.
(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

- b. *Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter teknisk standard og vegtilgjengelighet. 2001/2002. Døgn. (Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)*

Fritidshus med høg standard brukes altså mer enn dem med mindre tekniske bekvemmeligheter. Vi vet likevel ikke noe om årsaksretningen her. Vi vet ikke i hvilken grad dette skyldes at personer som har ønsker om å bruke fritidshuset mye også investerer i høg standard. Det er derfor ikke nødvendigvis slik at en generell standardheving på eksisterende fritidshus vil føre til den samme brukshyppigheten, i alle fall på kort sikt, som kan registreres på høgstandardsenheter. Det er f.eks. klare forskjeller mellom ulike eiere gruppert etter motivasjonsdimensjonene referert tidligere, og standardnivå på fritidshuset (Ericsson 2006). Samtidig er det også klart at mange i dag vil stille høgre krav til standard enn hva som ble gjort i tidlig(r)e faser av hyttebyggingen.

Som en naturlig ”konsekvens” av ovenstående, brukes også nyere fritidshus mer enn eldre, og det er særlig vinterbruken dette slår ut på. Fritidshus bygget før 1985 brukes 15 døgn vinterstid mot 24 døgn blant dem som er bygget etter 1985. Det er imidlertid ingen forskjell mellom enheter bygget før 1985 og dem som ble bygget før 1965. Dette rimer også godt med ”tidsånden” i 80-åra, og den utbyggingsperioden som startet i forbindelse med den. Dette kan trolig også tas som en indikasjon på når fritidshusene for alvor begynte å bygges med ”full boligstandard”.

Fritidshusets størrelse målt i sengeplasser slår naturlig nok mer ut på antall persondøgn enn i forhold til antallet bruksdøgn. For bruksdøgn går skillet i vårt materiale sommerstid mellom seks og sju senger, dvs. at fritidshus med inntil fire faste senger brukes like mye som dem med fem og seks senger. Ellers følger både bruksdøgn vinterstid og persondøgn uansett sesong

størrelsen. De største, med over 10 faste sengeplasser brukes over 60 døgn i året, med til sammen 240 persondøgn. (jfr. tab. 4.1.).

Tabell 4.1. Antall bruksdøgn og persondøgn pr fritidshus etter sengeplasser og sesong. 2001/2002. Døgn. (Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

Antall faste senger, gruppert	Bruksdøgn hele året*	Sommerdøgn (mai-sept)*	Vinterdøgn (okt-april)*	Persondgn hele året*	Persondgn mai-sept*	Persondgn okt-apr*	Basis (n)
Inntil 4 faste senger	34,3	22,4	11,8	76,7	48,6	28,1	(280)
5-6 senger	40,9	24,0	16,7	109,4	58,3	51,1	(531)
7-10 senger	51,4	28,1	23,2	159,0	75,6	83,3	(640)
Over 10 senger	64,0	30,0	34,0	241,3	96,0	145,3	(107)
Gjennomsnitt (i alt)	45,6	25,8	19,7	133,0	66,3	66,7	(1558)
Forklart varians (eta sq.)	(0,068)	(0,016)	(0,108)	(0,158)	(0,048)	(0,177)	

* Sign.nivå 0,000

Størrelse målt i sengeplasser og antall kvadratmeter boareal henger innbyrdes nært sammen. I forhold til brukshyppighet og bruksintensitet er størrelse målt i antall senger likevel av noe større betydning enn rein kvm-størrelse.

4.4.3. *Kjennetegn ved området*

Dimensjonene for eie og bruk av fritidshus viser at det er forskjeller i preferanser mellom eiere i de enkelte kommunene. Dette er en indikasjon på at kjennetegn ved området også kan ha betydning for bruken av fritidshuset. Med kjennetegn ved området tenker vi f.eks. på aktivitetsmuligheter (hovedsesong), reisetid hjemmefra, type utbygging (i felt eller spredt), osv.

I alle våre tre kommuner er det utbygget alpinanlegg. Skei (i Gausdal) er utvilsomt det største, og dette stedet er etter hvert å betrakte som en godt utviklet alpindestinasjon. I Aurdalsåsen (i Nord-Aurdal) ligger Valdres Alpinsenter i tilknytning til reiselivsbedrifter og en større utbygging av privateide fritidsboliger. I Rendalen er det alpinsenter i Renåfjellet, som er satsingsområde for fritidshusbygging i Rendalen kommune.

Materialet vårt gir altså mulighet for å studere fritidshus beliggende i tilknytning til alpinanlegg i forhold til fritidshus som ikke gjør det. Utgangspunktet for denne klassifiseringen er eiers egen opplysning om hvilket sted i kommunen som ligger nærmest fritidshuset. De som har oppgitt Skei, Aurdal og Åkrestrømmen som nærmeste sted til fritidshuset er klassifisert som lokalisert ved alpinsted, resten ikke. Noen unøyaktigheter vil dette kunne gi, men trolig ikke verre enn at den gir et tilnærmet riktig bilde.

Denne lokaliseringsfaktoren syns ikke å ha noen betydning for bruken sommerstid, mens vinterbruken blir signifikant forskjellig om fritidshuset er lokalisert til et alpinsted eller ikke. Det er først og fremst slik at fritidshus på alpinsteder brukes noe mer enn andre steder, mens gjennomsnittet ikke

synker fullt så mye på ikke-alpin-steder. Det er signifikante forskjeller i bruken vinterstid, men det er likevel ikke særlig mye av variansen som blir forklart av denne lokaliseringsfaktoren. (Jfr. tab. 5.2.) Det kan tyde på at lokalisering i tilknytning til (og utbygging av) alpinanlegg i mange tilfeller har fått en overdreven betydning, da det nærmest ses på som en nødvendig del av infrastrukturen i forbindelse med utbygging av fritidshus.

Tabell 4.2. Antall bruksdøgn og persondøgn pr fritidshus etter lokalisering i forhold til alpinsted og sesong. 2001/2002. Døgn.

(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

Lokalisering	Bruksdøgn hele året(*)	Sommerdøgn (mai-sept)	Vinterdøgn (okt-april)*	Persondøgn hele året*	Persondøgn mai-sep	Persondøgn okt-apr*	Basis (n)
Alpinsted	49,0	25,0	23,8	147,7	65,4	82,2	(665)
Ikke alpinsted	43,4	26,5	16,8	123,1	67,4	55,7	(930)
Gjennomsnitt (i alt)	45,7	25,9	19,7	133,3	66,6	66,8	(1595)
Forklart varians (eta sq.)	(0,008)	(0,001)	(0,039)	(0,013)	(0,000)	(0,034)	

* Sign.nivå 0,000 (*) 0,001

Hvorvidt fritidshuset ligger samlet i feltmessig utbygging eller mer spredt har signifikant betydning for bruken vinterstid. Det er altså forskjeller, men det er ikke denne mikrolokaliseringen i seg selv som avgjør det. Arv og kjøp fra familie ser også ut til å resultere i fritidshus som blir mindre brukt enn dem som er kjøpt fra andre selgere enn familie eller bygget selv. Det skyldes først og fremst at disse fritidshusene også er de eldste, ofte med lav standard, noe som i større grad avgjør både faktisk bruk av, men kanskje også faktisk mulighetene til å bruke fritidshuset i andre perioder enn sommerstid.

Reisetida hjemmefra betyr en del, særlig vinterstid. Ellers er det slik at både fritidshus som ligger nær bostedet og de som ligger fjernt fra bostedet brukes mindre enn dem i "passe" avstand. Ved under en times eller over fem timers reise reduseres bruken med ca fem døgn i forhold til de som er lokalisert. Vi har også delt opp reisetida i finere grupperinger, men det er ingen forskjell mellom reiseavstander på 1 til 2,5 timer, eller mellom 2,5 til 3,5 timer. Det utgjør heller ingen forskjell i brukstida hvorvidt fritidshuset ligger over 3,5 eller over 5 timers reise hjemmefra. Det er altså de aller nærmeste og de aller fjerneste fritidshusene som blir minst brukt til overnattingsturer.

De aller nærmeste fritidshusene veger opp dette gjennom flere dagsturer, slik at det totale bruksnivået ikke er stort forskjellig fra de fritidshusene som ligger inntil rundt fem timers reiseavstand hjemmefra. Gjennomsnittlig antall dagsturer med reiseavstand inntil en timer er ca 12 turer i året, mens med reiseavstand mellom 1 og 2,5 timer blir antall dagsturer redusert til ca 2 i året. (Jfr. tab. 4.3.)

Tabell 4.3. Antall bruksdøgn, persondøgn og dagsturer pr fritidshus etter reiseavstand hjemmefra og sesong.2001/2002. Døgn/turer.
(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

Reiseavstand	Bruksdøgn hele året*	Sommerdøgn (mai-sept)	Vinterdøgn (okt-april)*	Persondøgn hele året*	Persondøgn mai-sept	Persondøgn okt-apr*	Antall dagsturer*	Basis (n)
Inntil 1 time	39,2	23,7	15,5	101,1	57,0	44,1	11,5	(194)
1-2.5 timer	48,1	26,9	21,2	137,7	69,0	68,6	2,3	(397)
2.5-3.5 timer	49,7	26,5	22,9	152,3	70,1	82,2	0,9	(615)
Over 3.5 timer	40,7	25,0	15,7	117,9	63,9	54,0	0,4	(370)
Gjennomsnitt (i alt)	45,9	25,9	19,9	134,2	66,7	67,5	2,4	(1576)
Forklart varians (eta sq.)	(0,019)	(0,003)	(0,035)	(0,028)	(0,005)	(0,039)	(0,265)	

* Sign.nivå 0,000

4.5. Viktige faktorer for bruk av fritidshusene

Som vi har sett er det mange forhold som påvirker bruken av fritidshusene. det er imidlertid først og fremst bruken vinterstid som varierer mye, sommerstid ligger brukstida rundt 20 til 25 døgn uansett hvilken variabel en ser på. Dette tyder på at sommeren (fortsett) representerer hovedsesongen, og at en bruker rundt tre uker på fritidshuset. Har en imidlertid tilgang til ytterligere fritidshus ved kysten tilbringes nok helst en del av sommerferien der.

Når de fleste bruker fritidshuset i sommerferien uansett, er det vanskelig å finne de variasjoner som måtte forefinnes. Gjennomsnittlig brukes våre fritidshus ca 20 døgn vinterstid. Men disse gjennomsnittstallene er basert på tidsperioder av forskjellig lengde: Sommeren omfatter ikke mer enn de fem månedene mai - september mens vinteren da omfattes av sju måneder og rommer både jul/nyttår, vinterferie og påske. Mange bruker fritidshuset i disse periodene²⁸, men samtidig er det klart at mange *ikke* gjør det.

I forbindelse med hyppig vinterbruk syns det viktig for brukerne å ha et fritidshus med høg standard. Deler av dette standardbegrepet, f.eks. vinterisolering, vil i stor grad avgjøre hvorvidt det er praktisk mulig å bruke fritidshuset vinterstid.

Mange av eierne er etter hvert kommet litt opp i åra, noe som også antakelig er med å påvirke graden av vinterbruk av enklere enheter. Vi har altså funnet forskjeller i vinterbruk etter mange forklaringsakser. Materialet vårt er dessverre noe lite for å forfølge alle sammen samtidig, slik vi vel egentlig burde for å få testet hva i modellen som bidrar mest til å forklare bruksfrekvensen. Det er imidlertid svært få av de variablene vi har analysert her som i stor grad har bidratt til å forklare variasjonen i bruken, selv om disse variasjonene er signifikant forskjellig.

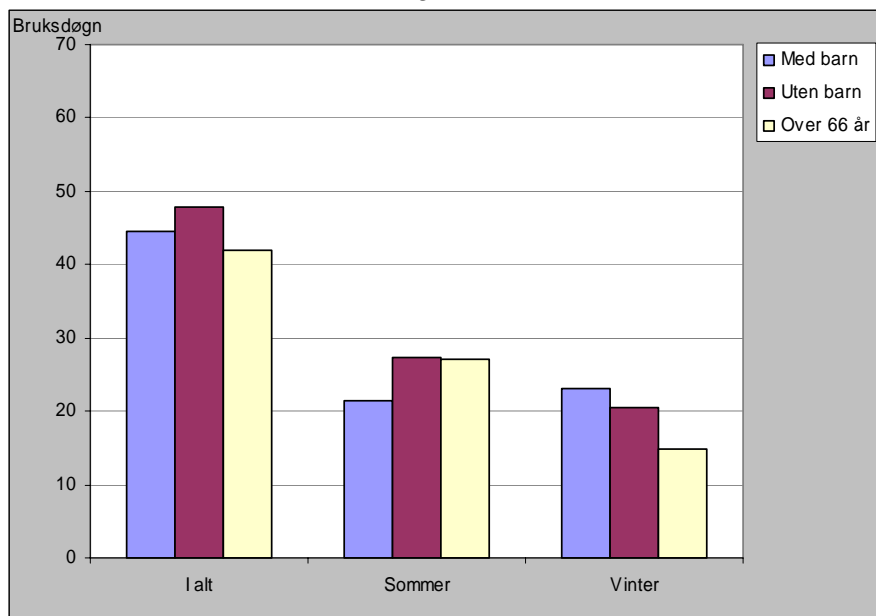
Teknisk standard og tilgjengelighet er imidlertid klart viktige forhold for dem som ønsker å bruke fritidshuset mye vinterstid. Hvorvidt det betyr at alle fritidshus med høg standard brukes mye *uavhengig* av andre forhold og

²⁸ Deler av alle undersøkelsesområdene er også naturlige vintersportsområder.

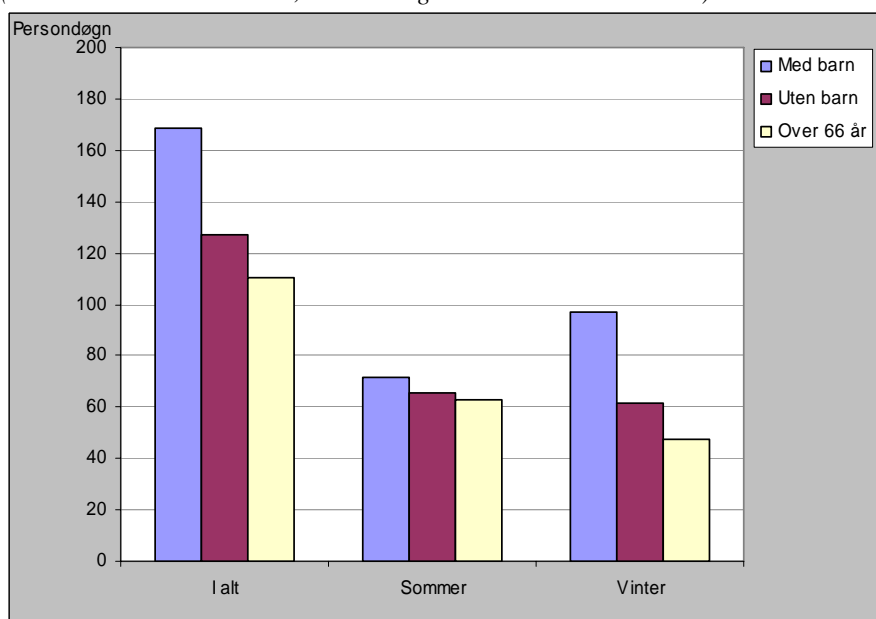
lokalisering har vi ikke belegg for å si noe om. Lokalisering i umiddelbar nærhet av alpinanlegg synes imidlertid ikke i vårt materiale å ha så stor betydning som man ofte kan få inntrykk av.

Sammenholdt med eiernes motiver for å eie og bruke sine fritidshus antyder materialet at motiver og lokaliseringssønsker er vesentlig mer variert enn mange av dagens nye utbyggere ser ut til å satse på.

Figur 4.4.a. Antall bruksdøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002. Døgn.
(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

b. Antall persondøgn pr. fritidshus og år etter livsfase. 2001/2002. Døgn.
(Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.)

4.6 **Eiernes forbruk knyttet til fritidsboligene**

4.6.1 **Innledning**

I dette kapitlet ser vi på sammenhengen mellom forbruk knyttet til fritidsboliger og egenskaper ved eierne, fritidsboligene og områdene, jfr fig. 4.2. Som vi har redegjort for i kap. 3.5, deler vi inn forbruket i oppholds- betingede utgifter, faste utgifter og utgifter til anskaffelser og vedlikehold. I kapittel 3 har vi også redegjort nærmere for kvaliteten på dataene.

4.6.2 **Egenskaper ved eierne**

Vi ser først på de oppholds- betingede utgiftene. Her har vi valgt å se på ferieforbruket. Siden utvalget vårt er delt i to der den ene halvparten er spurt om vinterforbruk og den andre halvparten er spurt om sommerforbruk, ser vi på vinterforbruk og sommerforbruk hver for seg. De egenskapene vi har valgt å se på her er de fem motivdimensjonene²⁹ for å eie og bruke hytta og dessuten hvilken livsfase eierne befinner seg i.

I figurene 4.6 og 4.7 har vi vist henholdsvis forbruk pr persondøgn og forbruk pr hytte fordelt på vinter- og sommeropphold og fordelt på forbruk i og utenfor hyttekommunen.

I gjennomsnitt er totalt forbruk pr persondøgn 137 kroner for vinterferieopphold og 150 kroner for sommerferieopphold. Forbruket i hyttekommunen er i gjennomsnitt 80 kroner for vinteropphold og 108 kroner for sommeropphold.

Det er store variasjoner i rapporterte forbruksdata og vi finner generelt sett en svakere sammenheng mellom forbruksdataene og egenskaper ved eierne enn mellom bruken og egenskaper ved eierne.

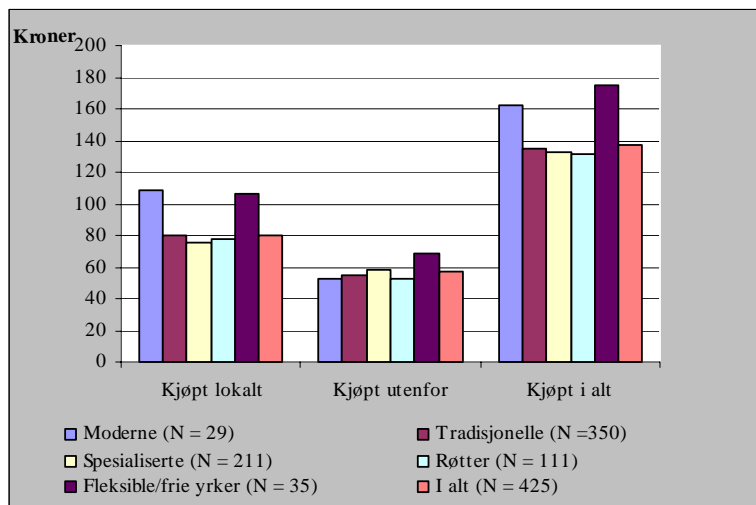
Eiernes ulike motiver for å eie og bruke hytta slår i noen grad ut i forbruket. Vi finner ingen signifikante forskjeller i forbruk pr persondøgn mellom de som scorer henholdsvis høyt og lavt på *tradisjonelle* verdier, *røtter* eller *spesialisert* friluftsliv. Det er de *moderne* friluftslivsutøverne og de *fleksible* profesjonsutøverne som skiller seg ut fra de andre ved å ha et høyere forbruk enn gjennomsnittet³⁰. Det er spesielt det lokale forbruket som varierer og for de *moderne* er det særlig vinterforbruket som er høyt. De *moderne* har også en større andel av forbruket er knyttet til fritidsaktiviteter og ulike tjenester, noe som for så vidt stemmer med at denne gruppen legger vekt på tilrettelagte aktiviteter.

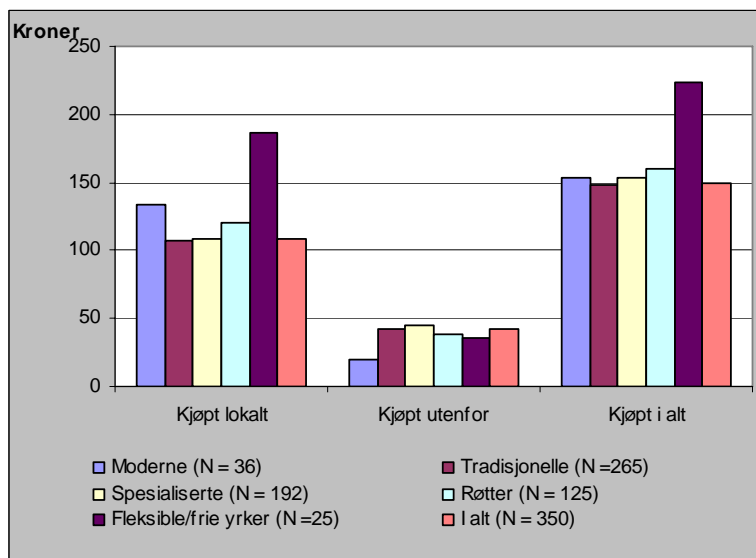
²⁹ Se forklaring kap. 4.1. De fem motivene er ikke gjensidig utelukkende. De samme hytteeierne kan inngå i flere av søylene i figur 4.6.

² Forskjellene er signifikante på minst 5%-nivå når det gjelder forbruk i hyttekommunen, men ikke for forbruk utenfor hyttekommunen.

Figur 4.6.a. Forbruk pr personøgn fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-prisnivå. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.

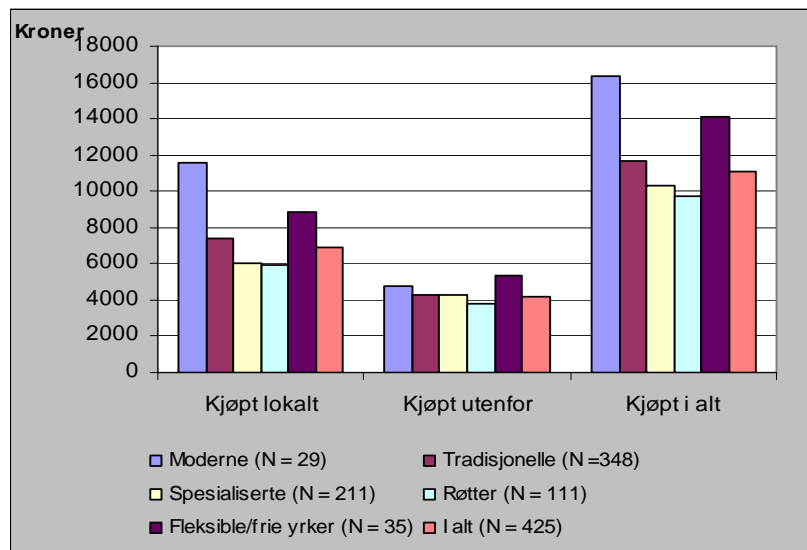

b. Forbruk pr personøgn sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-prisnivå. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.

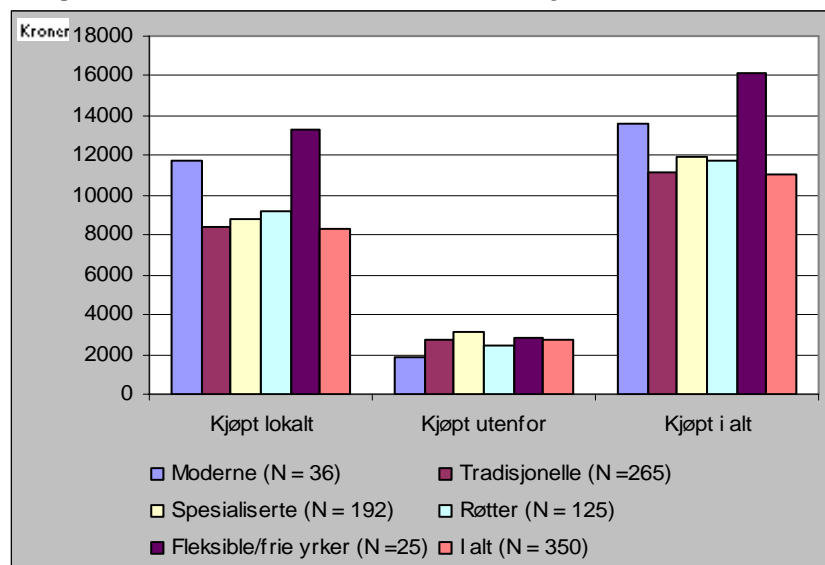

Vi har i figur 4.7 sett hvordan forskjellene i bruk og forbruk pr personøgn slår ut i *forbruk pr hytte* for de fem dimensjonene. I gjennomsnitt er totalt forbruk pr hytte ca 11.000 kroner både sommer og vinter, mens andelen som brukes lokalt er mindre om vinteren enn om sommeren. Når vi regner forbruk pr hytte får vi med oss både effekten av ulik bruksfrekvens, ulikt antall personer som besøker hytta samtidig og ulikt forbruk pr personøgn. Vi ser at det er de *moderne* som har høyest forbruk om vinteren. Her trekker både bruken, antall personer og forbruk pr personøgn i samme retning. Om sommeren er det imidlertid de *fleksible* som har høyest forbruk pr hytte. For denne gruppen er det først og fremst forbruk pr personøgn som trekker opp.

Figur 4.7.a. Forbruk pr hytte vinter fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.

b. Forbruk pr hytte sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

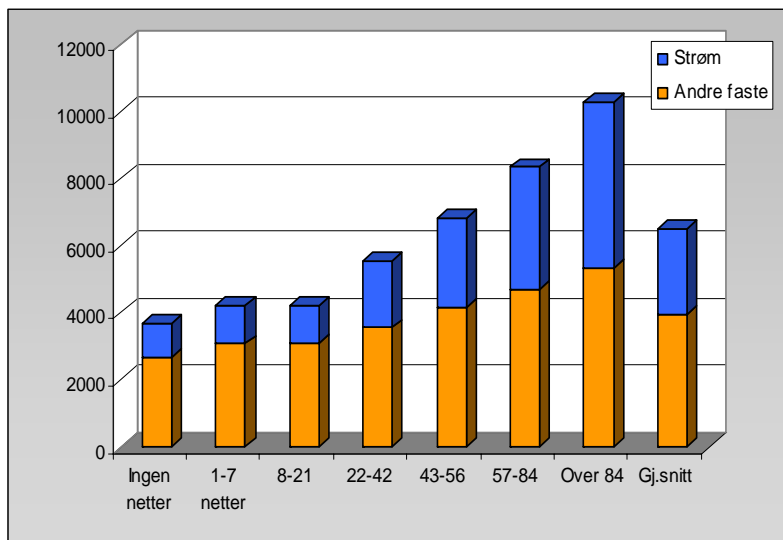

Det er en sammenheng mellom alder og forbruk pr person døgn (signifikant på 0,01-nivå) som går ut på at forbruket reduseres med alder, men det ser ikke ut til at det betyr noe for forbruket pr person døgn om husholdningen har barn eller ikke. Forbruket pr hytte er imidlertid høyest for familier med barn fordi antall person døgn er høyest for denne gruppen.

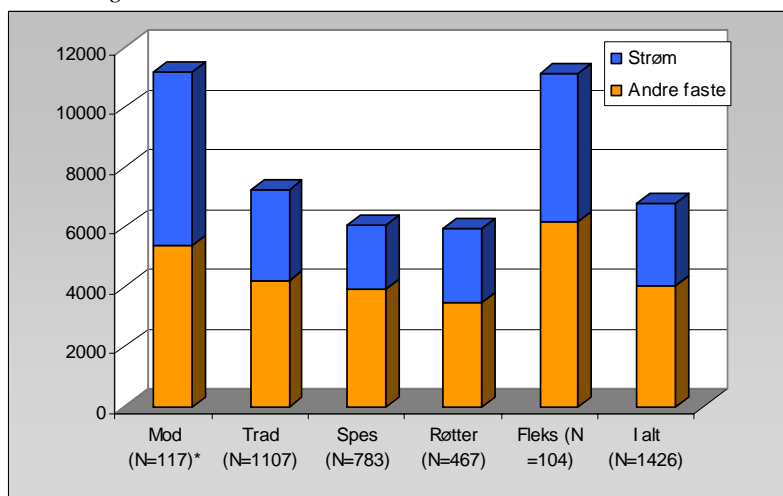
De *faste utgiftene* er i utgangspunktet knyttet til eierskapet til hytta og ikke til bruken. Det er likevel en klar sammenheng med nivået på de årlige faste utgiftene og bruken av fritidsboligen. Dette illustreres i figur 4.8. For hytter som nesten ikke brukes er de faste utgiftene i gjennomsnitt ca 4000 kroner pr år. For hytter med antall bruksdøgn omtrent som gjennomsnittet, dvs mellom 40 og 50 netter pr år, er de faste utgiftene på nærmere 7000 kroner. For hytter som brukes over 85 døgn pr år er de faste utgiftene oppe i over

11.000 kroner. Strømforbruket stiger mer enn andre faste utgifter ved økende bruk. Vi har gruppert strømkostnader som en fast utgift og dette forklarer delvis at de faste utgiftene varierer med bruken av fritidsboligen.

Figur 4.8 Faste utgifter pr hytte fordelt på strøm og andre faste utgifter fordelt på hytter gruppert etter bruksdøgn. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.

Figur 4.9 Faste utgifter pr hytte fordelt på strøm og andre faste utgifter for hytteeiere som mener ulike motiver for å eie og bruke hytta er viktig. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.

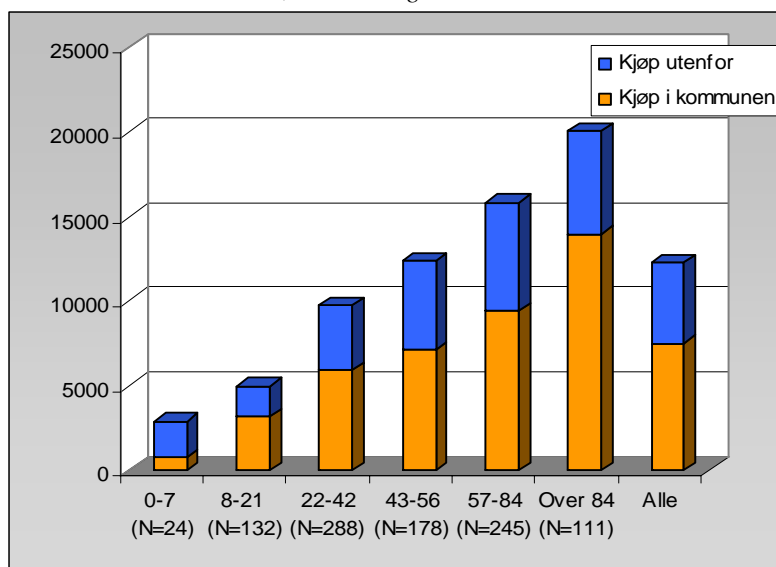

De *moderne* og de *fleksible* har langt høyere faste utgifter enn de som legger vekt på andre motiver og de bruker forholdsvis mer på strøm, kommunale avgifter, fellesutgifter og vaktmestertjenester.

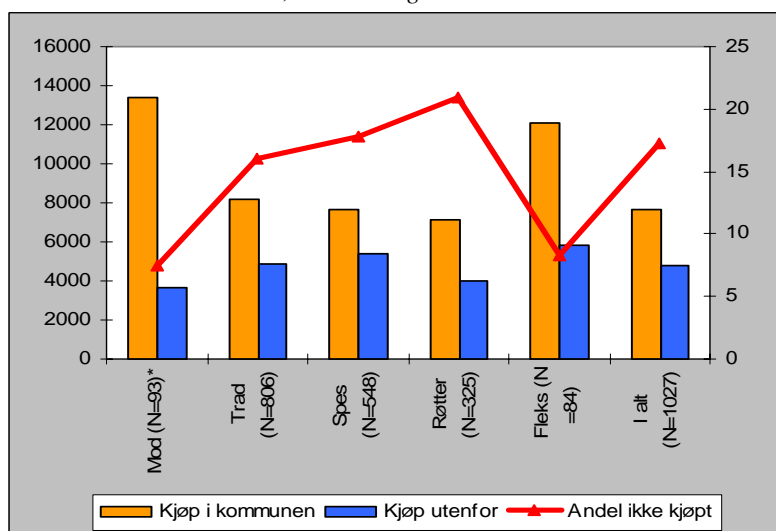
Som for de faste utgiftene varierer også *utgiftene knyttet til anskaffelser, vedlikehold mv* med bruken av hyttene. For de få hyttene som nesten ikke brukes er det årlige forbruket nede i 3000 kroner. For hytter med gjennomsnittlig bruk er forbruket oppe i overkant av 12.000 kroner, mens for hytter som brukes 85 døgn og mer er forbruket oppe i 20.000 kroner i snitt. Disse

tallene refererer seg til den andelen av hyttene som har oppgitt at de har brukt penger til anskaffelser, vedlikehold mv.

Figur 4.10 Anskaffelser og vedlikehold kroner pr hytte gruppert etter bruksdøgn, 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

Figur 4.11 Anskaffelser og vedlikehold kroner pr hytte. 2002-priser og andel som ikke har kjøpt kapitalvarer. Gruppert etter andelen som mener de ulike motivene er viktige. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

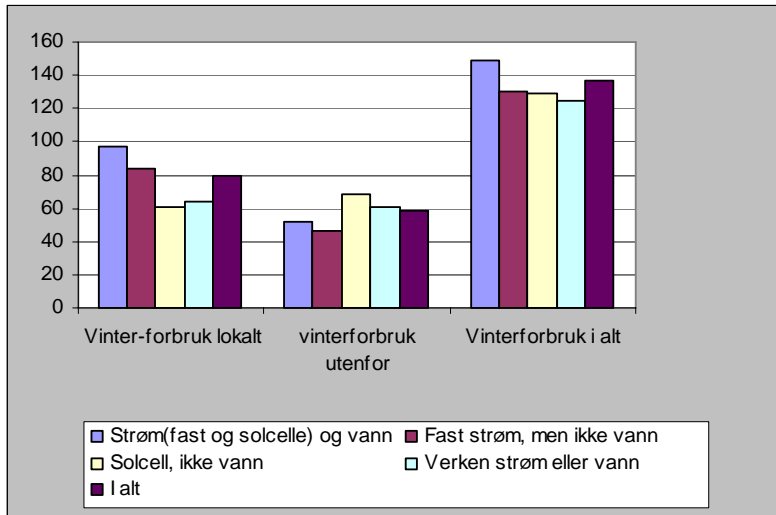

Som for andre typer utgifter har også de *moderne* og de *fleksible* høyere kapitalutgifter enn de som ikke kommer inn under disse kategoriene. Det er også en lavere andel som ikke har brukt penger på anskaffelser og vedlikehold i disse to gruppene. Det er kjøp i hyttekommunen som viser variasjon (signifikant 0,01-nivå) med disse to dimensjonene, mens kjøp utenfor hyttekommunen ikke viser samme grad av samvariasjon. For dimensjonene knyttet til tradisjonelt friluftsliv, røtter i området og spesialisert friluftsliv, finner vi ingen sammenheng mellom eiernes score på disse dimensjonene og årlig forbruk knyttet til anskaffelser, vedlikehold mv.

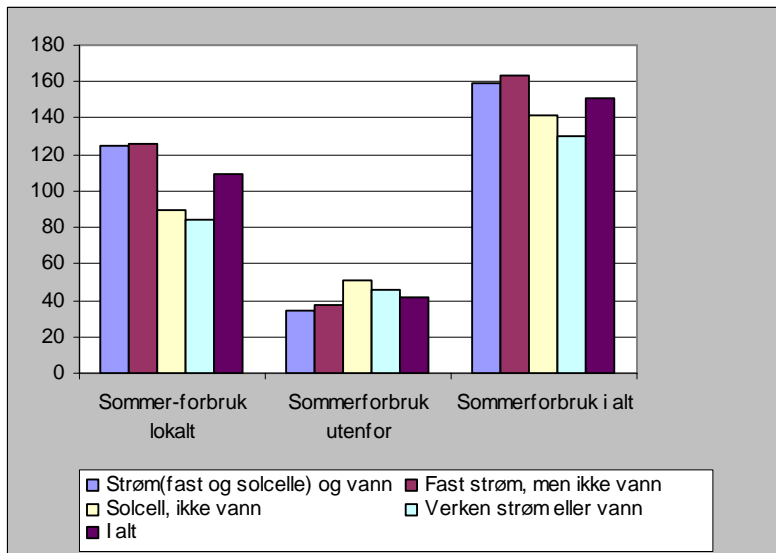
4.6.3 Egenskaper ved fritidsboligene

Her ser vi på standard, størrelse, antall sengeplasser, om det er vei helt fram til hytta, samt byggeår.

Figur 4.11.a Forbruk pr persondøgn vinter fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner.

.b Forbruk pr persondøgn sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

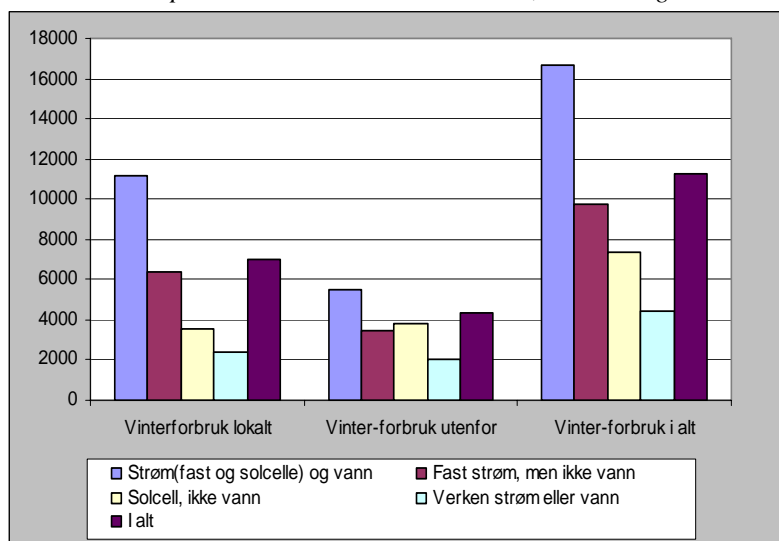

Figur 4.11 viser at gjennomsnittsforkbruket pr persondøgn er høyere for hytter med høy teknisk standard; dvs hytter som har innlagt vann og/eller strøm enn for hytter som ikke har disse fasilitetene (sign. 0,01). Figuren viser dessuten at andelen som kjøpes lokalt blir lavere jo lavere den tekniske standarden er. Figur 4.12 viser forbruk pr hytte for grupper av hytter med ulike standard. Både forbruk pr persondøgn og bruken av hyttene trekker i

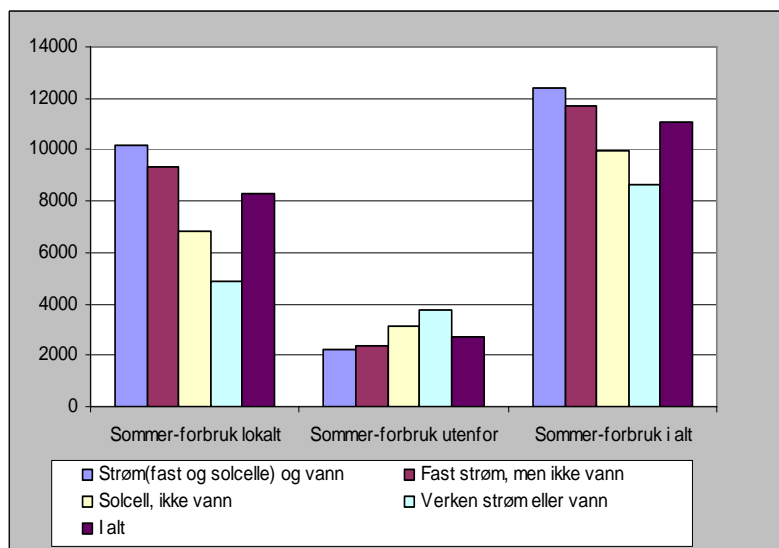

samme retning og forsterker forskjellene i forbruk mellom hytter med høy og lav teknisk standard.

Figur 4.12.a. Forbruk pr hytte vinter fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

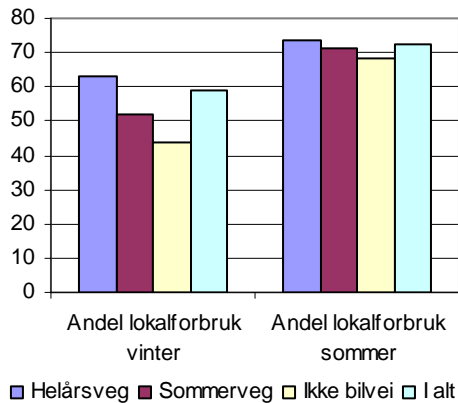

.b. Forbruk pr hytte sommer fordelt på kjøp lokalt og kjøp utenfor fritidsboligkommunen etter standard. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

Det er en sammenheng mellom teknisk standard og veitilgjengelighet. De fleste av de som har vann, avløp og fast strøm, har også vintervei, mens det er en større andel av de som ikke har disse fasilitetene som bare har sommervei eller som ikke har vei til hytta. Veitilgjengelighet (korrigert for teknisk standard) ser først og fremst ut til å ha betydning for vinterforbruket og for den andelen som kjøpes lokalt. Dette er illustrert i figur 4.13.

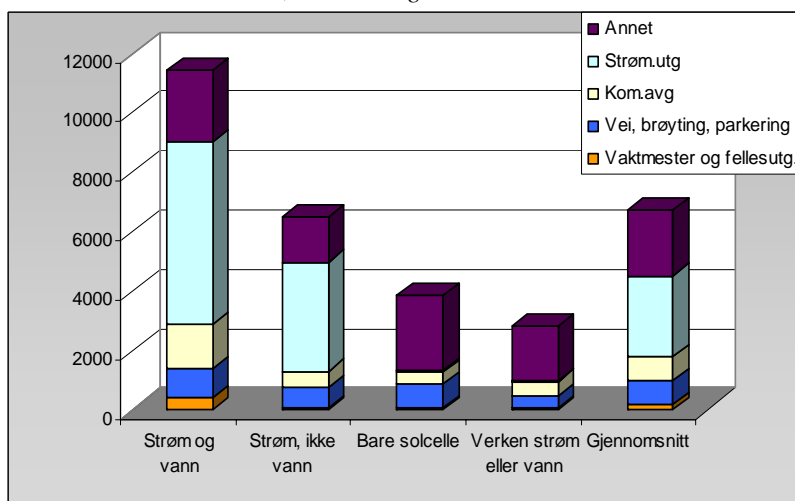
Figur 4.13 Andel av forbruket pr personøgn som kjøpes lokalt etter veitilgjengelighet.. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

Sammenhengen mellom teknisk standard og forbruk pr personøgn og veitilgjengelighet og forbruk pr personøgn er signifikante (0,05). Vi har også sett på fritidsboligens byggeår. Her finner vi ingen signifikante forskjeller, men en viss tendens til at forbruket er noe høyere for hytter bygget etter 1995. Størrelsen på hytta eller antall sengeplasser har ingen effekt for det bruksbetingede forbruket pr personøgn.

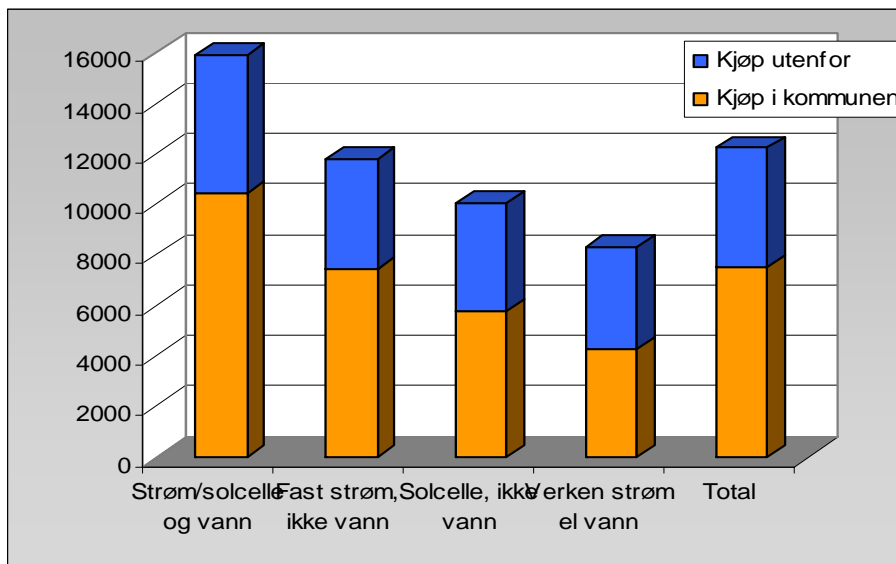
Det er samvariasjon mellom nivået på de *faste utgiftene* og standarden på hytta. I tillegg er det også sammenheng mellom faste utgifter og størrelsen (boarealet) på hytta. Noe av de forskjellene vi registrerte i forrige avsnitt har sammenheng med at de hyttene som brukes mest også har høy teknisk standard og dessuten er store. Det er også slik at de *moderne og fleksible* i større grad har hytter med høy teknisk standard enn andre. De nyeste hyttene har de høyeste faste utgiftene – naturlig nok, siden dette også er hytte med høy teknisk standard. Veitilgjengelighet slår også ut, men siden veitilgjengelighet og teknisk standard samvarierer er det vanskelig å vite hvilken av disse faktorene som slår mest ut.

Figur 4.14 Faste utgifter pr hytte fordelt på strøm og ulike andre faste utgifter. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

Teknisk standard har betydning for *anskaffelser og vedlikeholdsutgifter*. Størrelsen på hytta har en viss betydning (s.nivå 0,01), målt i boareal eller med antall sengeplasser. Om hytta er bygd før eller etter 1995 har betydning; dette har nok også sammenheng med standard.

Figur 4.15 Kapitalutgifter pr hytte. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

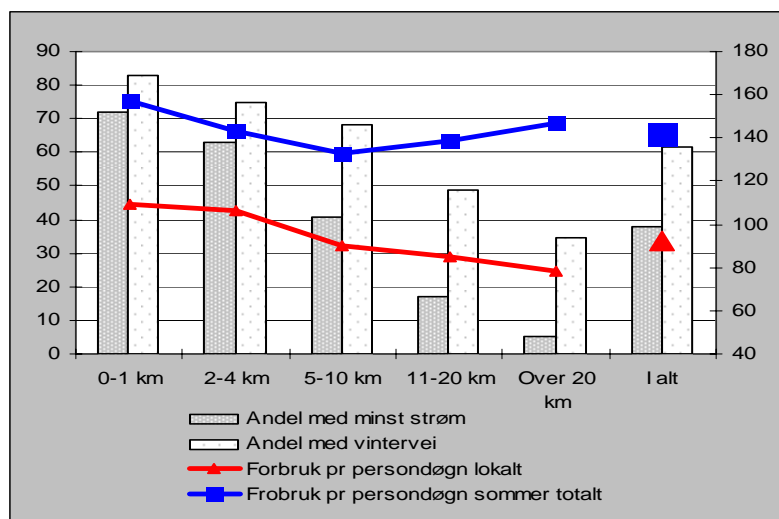
4.6.4 Tilgjengelighet, avstandsfaktorer og tilbudet på stedet

Kjøp av varer og tjenester i hyttekommunen avhenger av næringslivet på stedet og hvilket tilbud som finnes av de varer og tjenester som hytteeierne etterspør. Lokalt kjøp av varer og tjenester avhenger dessuten av tilgjengeligheten til dette tilbudet fra fritidsboligene. Avstand mellom hjem og fritidsbolig kan også ha betydning.

Materialet vårt viser at manglende *vei* eller bare sommervei reduserer den andelen av forbruket som kjøpes lokalt. Dette gjelder særlig om vinteren.

Avstand til nærmeste handlemulighet og hva slags tilbud det er på dette stedet har sannsynligvis også betydning, men det er ikke så lett å tallfeste denne eller å skille betydningen av tilbud på stedet fra andre typer forklaringsfaktorer. Vi har spurt hytteeierne om avstanden til nærmeste sted, uten å spesifisere hva slags sted dette er. Sted er definert slik at det i alle fall er en handlemulighet der. Ofte er denne handlemuligheten bare en enslig butikk. Figur 4.16 viser hvordan forbruket endres når avstanden til nærmeste "sted" økes.

Figur 4.16. Forbruk pr persondøgn fordelt på kjøp lokalt og kjøp total fordelt etter avstand til nærmeste sted. Sammenliknet med andel av hyttene med innlagt fast strøm og andel av hyttene med vintervei. 2002-priser. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommune.

Figur 4.16 illustrerer at det er sammenheng mellom flere av de faktorene vi bruker for å forklare variasjon i forbruket. Vi observerer at det er sammenheng mellom lokalt forbruk pr persondøgn og avstand til nærmeste sted. (Dette er også en signifikant sammenheng). Samtidig viser figuren at det kan tenkes at det like gjerne som avstanden, kan være veitilgjengelighet eller teknisk standard som er den egentlige årsaken til variasjonen i forbruk. Hytter som ligger i nærheten av et "sted" har også god veitilgjengelighet og høy teknisk standard, mens hytter som ligger langt fra nærmeste sted, i større grad er uten vintervei og har lavere teknisk standard.

Dersom vi holder henholdsvis veitilgjengelighet og avstand til nærmeste sted konstant, finner vi at lokalt forbruk pr persondøgn varierer med teknisk standard. Dersom vi holder avstand konstant, finner vi at forbruket varierer etter veitilgjengelighet når avstand til nærmeste sted er over 4 km. Det er også en viss tendens til at forbruket varierer med avstand når vi korrigerer for henholdsvis veitilgjengelighet og standard, men denne sammenhengen er relativt svak. Det synes derfor som om det er standard som har størst betydning for forbruk pr persondøgn. Problemet med disse analysene er at det ved oppdeling av materialet blir få enheter i enkelte grupper og at gjennomsnittsforkbruket innen hver gruppe derfor blir mer påvirket av tilfeldige variasjoner.

De som nevner de litt større sentra i de tre kommunene³¹ eller der nærmeste sted er nærmeste sted til et "alpint" utbyggingsområde³² har i gjennomsnitt høyere lokalt forbruk pr persondøgn enn de som nevner et mindre sted som nærmeste sted. Dette kan ha sammenheng med tilgjengeligheten til et godt

³¹ Fagernes, Leira, Segalstad bru.

³² Som nærmeste sted til alpinområde har vi definert Skei, Åkrestrømmen og Aurdal. Skei er et typisk alpinsted, mens Åkrestrømmen og Aurdal ligger nede i bygda. Disse to stedene er imidlertid nærmeste sted for utbyggingsområdene Aurdalsåsen og Renåfjellet.

tilbud, men kan også delvis forklares med at en høy andel av hytter med dårlig teknisk standard ligger spredt og med et lite sted som nærmeste sted.

Det lokale forbruket har også sammenheng med hvor stor andel av innkjøpene i forbindelse med oppholdet på fritidsboligen som foretas før ankomst eller underveis til hytta. I tillegg til tilbudet på stedet og tilgjengeligheten, vil dette også ha sammenheng med hytteeierens holdninger til innkjøp og matlaging.

Hytteeierne er spurt om årsaker til at de velger å ta med seg varer hjemmefra eller kjøpe underveis. De fleste eierne kjøper varer både før avreise, underveis og i kommunen, jfr fig. 4.17. I fig. 4.18 vises hvor stor andel av de spurte som nevner ulike årsaker til at de velger å handle før avreise eller underveis.

Det er så å si ingen som klager på servicen i de lokale butikkene. Denne faktoren ser vi derfor ikke mer på. To andre faktorer som sier noe om tilbudet på stedet; nemlig vareutvalg og priser, nevnes av langt flere, men slår ikke ut i signifikante forskjeller i forbruk. Heller ikke at butikkene er stengt ved ankomst ser ut til å bety noe og ikke at "det passer bedre å handle underveis". Den faktoren som ser ut til å ha mest betydning for forbruket er "For lang avstand til butikk". Dette slår negativt ut, både for sum forbruk i hyttekommunen pr persondøgn og for andel av det totale forbruket som skjer i hyttekommunen. Det er imidlertid bare 10 % som nevner dette som årsak. Videre er det også slik at de som svarer ja på at "det passer bedre å handle før avreise", "lager mat på forhånd" og "braker minst mulig tid på innkjøp" også har lavere gjennomsnittlig forbruk enn de som svarer nei. Vi har sett litt nærmere på hvem som svarer "ja" på de spørsmålene der vi har sett at det er en forskjell.

Vi ser først på avstand fra hytta til nærmeste sted. Det er naturlig nok slik at jo lenger avstanden blir, jo større andel svarer ja på at årsaken til kjøp utenfor hyttekommunen er "for lang avstand til butikk". Dårlig veitilgjengelighet har dels sammenheng med lang avstand til nærmeste sted. De som har dårlig veitilgjengelighet oppgir i større grad at de lager mat på forhånd enn de med god tilgjengelighet.

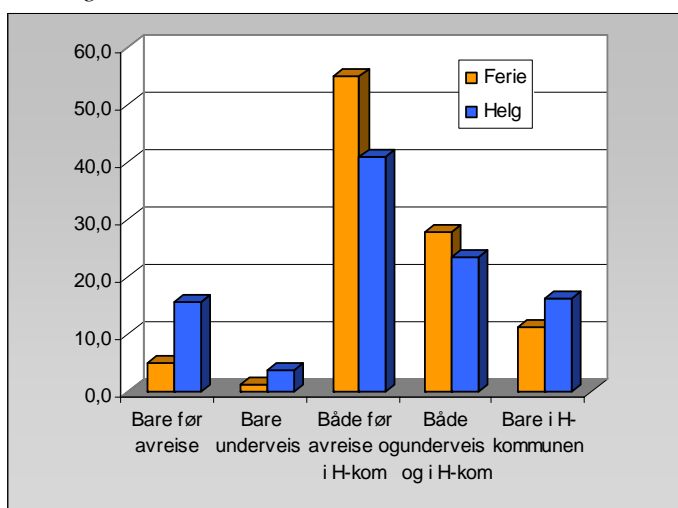
Den tekniske standarden gjør også utslag i svarfordelingen. Teknisk standard og veitilgjengelighet er positivt korrelerte, så her vet vi ikke alltid hvilken av faktorene som egentlig er utslagsgivende. De som har høy teknisk standard, oppgir i mindre grad enn de med dårligere standard at det passer bedre å handle før avreise. Det ser ut til at de med høyest standard i større grad er kritiske til vareutvalget lokalt. Dette ser vi imidlertid ikke igjen i forbruket (men forbruket er fra før av høyest for de med høyest standard, så vi kan ikke si at det ikke gir utslag). De som har høy teknisk standard oppgir i liten grad at det er langt til nærmeste butikk. Dette har sammenheng med at de fleste med høy standard har en forholdsvis sentral lokalisering. Det er også de med dårlig standard som i størst grad lager mat på forhånd.

Egenskaper ved hytteeierne har også sammenheng med i hvilken grad de handler utenom hyttekommunen. Her er det også slik at alder og livsfase i noen grad er korrelert med standard. Det er en litt mindre andel av de over 66 år som har helårsvei og en litt mindre andel med høy teknisk standard enn de som er yngre. Det er en liten, men ikke signifikant tendens til at barnefamilier i mindre grad kjøper mat før ankomst enn de som ikke har barn. De som er over 66 år, mener i større grad enn andre at avstanden til butikk er for lang. De eldre lager også mat på forhånd i større grad enn de yngre. De som har barn opplyser i mindre grad enn de andre at de lager mat på forhånd. Det er vanskelig å si om dette har sammenheng med en generasjonsforskjell eller om matlagingsmulighetene er dårligere på hytter med dårligere teknisk standard, slik at det er mer praktisk å lage mat på forhånd.

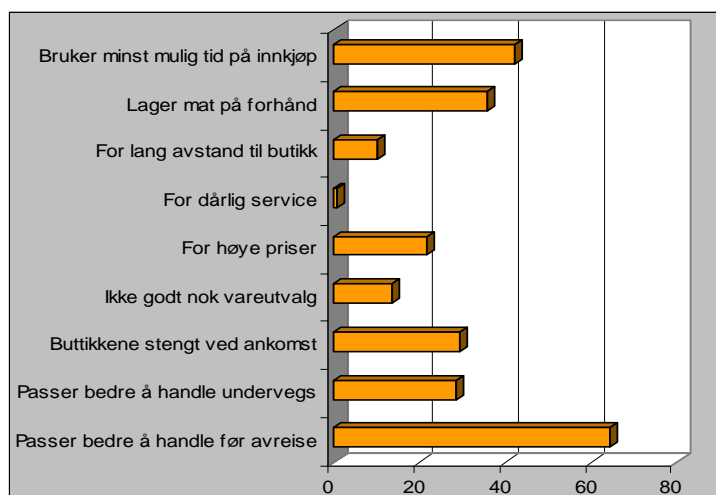
Avstand mellom hytte og hjemsted har også betydning for i hvilken grad man handler før avreise eller på veien. De som har kort reisevei handler i langt større grad før avreise enn de som har lenger å reise. En faktor som trekker i motsatt retning er at de med lengst reisevei i større grad enn de med kort opplever at butikkene er stengt ved atkomst. Jo lenger avstanden mellom bosted og hytte er, jo høyere er forbruket pr personøgn i hyttekommunen. De som har kortest reiseveg, er også færre dager på hytta om gangen (men muligens flere weekendbesøk). Vi finner imidlertid ingen korrelasjon mellom antall feriedager pr opphold og gjennomsnittsforkbruk.

De som oppgir ”moderne” motiver har et høyere gjennomsnittsforkbruk enn andre, og handler i litt mindre grad før avreise. Det er få av dem som oppgir at det er for lang vei til butikk, de lager i mindre grad enn andre mat på forhånd, de er heller ikke opptatt av å bruke lite tid på innkjøp. Denne gruppen har i stor grad helårsveg og høy teknisk standard, hyttene deres er forholdsvis sentralt lokalisert og eierne er i liten grad eldre.

Figur 4.17. Andel som har kjøpt noe før avreisen eller underveis. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

Figur 4.18. Andel av de som har kjøpt noe før avreisen eller underveis etter hvilke motiver de nevner. Fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner

Reisetid mellom hjem og fritidsbolig har betydning. Utleggene er lavest for de med under 1 time reisevei, langt høyere for de med reisevei på mellom 1 og 2 timer og høyest for de med mellom 2 og 4 timers reisevei. Dette er stort sett de med adresse i Oslo/Akershus. Disse har høyere gjennomsnittsutgifter enn de som er bosatt i andre regioner. Med reisevei over 4 timer, reduseres utgiftene igjen. Sum utgifter kjøpt utenfor kommunen viser mindre variasjon enn utgifter kjøpt i hyttekommunen. Det er litt uklart om et er reiseveien eller om det er andre bakenforliggende faktorer som forklarer disse variasjonene (eks inntekt.).

4.7 Viktige faktorer for bruk - oppsummering

Den viktigste faktoren for å forklare forbruket er bruken av hyttene. Jo mer en hytte brukes, jo høyere er naturlig nok også det samlede forbruket. Dette gjelder ikke bare det bruksbetingede forbruket, men også i stor grad de faste utgiftene og utgifter til anskaffelser og vedlikehold.

Jo høyere teknisk standard, jo høyere er forbruket – både fordi hytter med høy standard brukes mer og fordi forbruket knyttet til slike hytter er høyere enn for hytter med lavere teknisk standard. Dette gjelder særlig det forbruket som er knyttet til hytta, som faste utgifter og anskaffelser og vedlikehold, men også i en viss grad det bruksbetingede forbruket.

Grupperingen i motiver knyttet til eierforholdet og bruken av fritidsboligen viser til dels også sammenheng med forbruket. Det er slik at de som vi har kategorisert som *moderne* friluftslivsutøvere og de *arbeidsfleksible*, som kanskje tar med seg jobben på hytta, har et høyere forbruk enn mer tradisjonelle fritidshuseiere. Dette gjelder både bruksbetinget forbruk, faste utgifter og anskaffelser, vedlikehold. En annen egenskap, som også er relatert til disse gruppene i en viss grad, er alder. Eldre hytteeiere har i snitt et lavere forbruk enn yngre. De forskjellene vi observerer blant eierne av fritids-

boliger har sammenheng med at ulike grupper av eiere velger ulike typer fritidsboliger.

En vesentlig faktor som vi ikke har undersøkt, er hytteeiernes inntekts- og formuesforhold. Store fritidsboliger med høy teknisk standard krever en viss finansiell ryggrad hos de som bygger slike boliger og det er grunn til å tro at slike hytteeiere har høyere inntekter enn hytteeiere som velger mindre og rimeligere hytter. Variasjoner i inntekt er derfor en bakenforliggende faktor som kan ha betydning, men som vi ikke har korrigert for i våre analyser. Men trolig har de fleste fritidshuseiere likevel høyere inntekter enn dem som ikke eier fritidshus.

Resultatene fra spørreundersøkelsen kan ikke si noe helt entydig om hvordan tilbudet på ”stedet” og avstander og andre geografiske forhold har betydning for forbruket til eierne av fritidsboliger. De hytteeierne som har høyest forbruk har hytter med høy teknisk standard og vintervei. For å få til nødvendig infrastruktur må utbyggingen av slike hytter være en del av en konsentrert utbygging. En slik konsentrert utbygging vil, eventuelt sammen med annen turistvirksomhet, skape grunnlag for et visst lokalt tilbud. Dette er f.eks tilfellet på Skei. De hyttene i vårt materiale som har lavest forbruk er hytter som ikke har et alpinsted eller et større senter som nærmeste ”sted”, men som sannsynligvis ligger mer spredt lokalisert. Noen av disse hyttene har dessuten ikke helårsvei, slik at både avstand til nærmeste sted, handlemulighetene på dette stedet og eventuelt (manglende) vei sammen bidrar til lavere lokalt forbruk.

5 Lokaløkonomiske effekter

5.1 Problemstillinger og tilnærming

Økonomiske effekter kan faglig sett belyses fra ulike vinkler. I denne rapporten har vi valgt å ta utgangspunkt i *etterspørselssiden*. Utgangspunktet for en slik innfallsvinkel er at oppføring av, eierskap til og bruk av fritidsboligene generer en etterspørsel rettet mot lokale leverandører, som igjen skaper lokale inntekter og arbeidsplasser.

Bruk av fritidsboliger betraktes ofte som en form for *turisme*. En får imidlertid ikke med seg alle aspektene ved hytter ved en slik tilnærming. Dette har sammenheng med at fritidsbeboerne etablerer et varig forhold til området eller kommunen en har fritidsbolig i. Dette forholdet genererer også mer eller mindre faste kostnader som har med selve eierskapet til fritidshuset å gjøre og som er mindre direkte avhengig av bruken.

Vi er her opptatt av den ”ekstra” *etterspørselen som tilføres lokalsamfunnet utenfra gjennom eiere og brukere av fritidsboliger*. Denne etterspørselen skapes ved at fritidshusbeboerne bruker en del av sin disponible inntekt i lokalsamfunnet der fritidsboligen ligger istedenfor på hjemstedet. For landet totalt sett vil det bare være utenlandske hytteeiere og -brukere som bidrar til økt etterspørsel. For det enkelte lokalsamfunn eller kommune er det utenbygds boende som tilfører stedet slik ekstra etterspørsel. Når vi skal finne denne ”ekstra” etterspørselen holder vi derfor de innenbygdsboende fritidshuseierne utenfor.

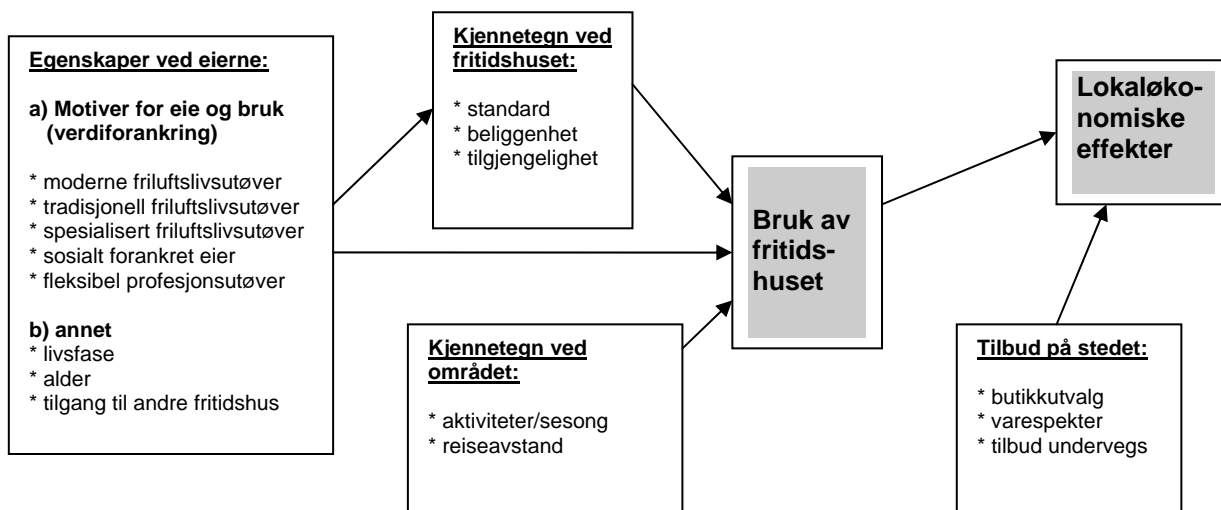
Det er resultatene fra spørreundersøkelsen som danner grunnlag for å anslå hvor mye fritidshusbeboerne legger igjen lokalt og som deretter benyttes som grunnlag for å anslå effekten for produksjon og sysselsetting. Sysselsettingseffekten av et kjøp på f.eks 1000 kroner varierer med hvilken vare eller tjeneste som kjøpes. Sammensetningen av fritidsbeboernes kjøp er derfor av betydning for de lokale virkningene.

Når en snakker om lokaløkonomiske effekter må en presisere hva en mener med ”*lokalt*”. Her må en både avgrense hvilket fritidsboligområde en ønsker å analysere virkningen av og hvilket område en ønsker å beregne lokaløkonomiske effekter for. Siden de resultatene en kommer fram til er avhengig av egenskapene ved fritidsboligene i området og ulike særtrekk ved det området en analyserer effekter for, kan en ikke ukritisk overføre resultater fra et område til et annet.

Egenskapene ved hytteområdet danner i noen grad premisser for hva slags fritidsboliger som utvikles i området og hvilke typer fritidshusbeboere som finner området attraktivt. I tillegg vil egenskaper som næringsstruktur, senterstruktur, befolkningsgrunnlag mv påvirke mulighetene for økonomiske effekter.

I denne rapporten er lokalområdet i hovedsak definert som en *kommune*. En kommune er en administrativ enhet som ikke nødvendigvis er den beste enheten når en skal vurdere økonomiske virkninger. På den annen side er det praktisk å ta utgangspunkt i en kommune siden offentlig statistikk og andre datakilder ofte har kommunen som enhet.

Figur 4.19 Faktorer som påvirker bruk av fritidshus og lokaløkonomiske effekter.

5.2 **Lokaløkonomiske effekter: Begrepsavklaring og metode**

Vi er i dette prosjektet først og fremst interessert i å finne ut i hvilken grad fritidsboliger skaper etterspørsel lokalt som bidrar til økt næringsmessig aktivitet i området og derigjennom til økt sysselsetting og evt. bosetting. Vi har ikke vært opptatt av bedriftsøkonomisk lønnsomhet for bedrifter eller andre som driver næringsvirksomhet med fritidsboligeiere som kunder, selv om muligheten for lønnsom drift selvfølgelig er en forutsetning for økonomisk aktivitet.

5.2.1 **Teorier og modeller**

Økonomisk eksport/base-teori

Denne typen problemstillinger analyseres ofte ved hjelp av økonomiske teorier/modeller som tar utgangspunkt i etterspørselssiden i økonomien. Vi betrakter etterspørselen generert av bruk og eie av fritidsboligene som en form for eksportinntekter som tilføres lokalområdet utenfra og kommer i tillegg til den etterspørselen som områdets egne innbyggere skaper. Vi holder derfor de innenbygdsboende fritidshuseierne utenfor analysen, siden disse ikke representerer noen tilført etterspørsel til kommunene. Eksportinntektene fra fritidsboligene kan oppfattes som en form for basisvirksomhet som bidrar til avledet virksomhet i andre deler av

næringslivet. Den avledede virksomheten er produksjon hos underleverandørene til "basisvirksomheten" og lokale bedrifter som leverer konsumvarer til eiere og lønnstakere som får økt sine inntekter.

Denne tilnærmingen er inspirert fra og kan begrunnes i *eksport/baseteorien*, der en ser på eksporten som drivkraften eller motoren i økonomien. Ut fra dette deles produksjon og sysselsetting inn i en eksportsektor (basis) og en hjemmemarkedssektor (eller avledet sektor). I sin enkleste form antar en i modellen at sysselsettingen i hjemmemarkedsnæringene står i et fast forhold til sysselsettingen i eksportsektoren. I *Keynes-modellen* antas det at en økning i produksjon og sysselsetting i en region vil følge av etterspørselsstimulanser fra eksport, investeringer eller offentlige utgifter. Disse variablene representerer drivkreftene i modellen som setter i gang såkalte multiplikatoreffekter i regionen. Hvor store virkninger etterspørselsstimulansene har for regionens produksjon og sysselsetting er avhengig av hvor stor del av konsumentenes inntekt som forbrukes regionalt og hvor stor del av etterspørselen i regionen som retter seg mot importerte varer og tjenester. Modellene er nærmere beskrevet i blant annet Dedekam (1987) og Armstrong & Taylor (1993).

Mens anvendelse av eksportbaseteori og Keynes-modellen i utgangspunktet baserer seg på aggregerte data for produksjon, inntekt og sysselsetting i næringer, kan en i en *kryssløpsmodell* også trekke inn og analysere leveranser mellom ulike næringer i regionen (kryssleveringer) og leveranser til såkalte sluttleveringer (dvs konsum, eksport og offentlige utgifter) i og utenfor regionen. Ved hjelp av en slik analyse kan en derfor få relativt detaljert informasjon om produksjons- og leveransestrukturen for de ulike næringene. Kryssløpsanalyse ble lansert av W. W. Leontief (1941) og er relativt utbredt som grunnlag for analyse av både nasjonale og regionale etterspørselsendringer i større nasjonale og regionale modellsystemer, blant annet i PANDA som omtales nedenfor. Fordelen med slike modeller er at de omfatter store mengder data som gir en relativt detaljert beskrivelse av økonomien på nasjonalt og eventuelt regionalt nivå. Slike modeller er også konsistente i den forstand at de økonomiske sammenhengene i økonomien ivaretas. Vi vil her se litt nærmere på PANDA som vi har benyttet for å belyse ringvirkningene av fritidsboliger i denne utredningen.

Plan- og analysesystem for næringsliv, demografi og arbeidsmarked (PANDA)

PANDA er et økonomisk-demografisk modellsystem utviklet for bruk i regional analyse og overordnet planlegging i fylker og på lavere geografisk nivå.³³ Systemet omfatter både databaser og modeller og kan anvendes både til historiske analyser og prognoseberegninger (Panda brukerhåndbok, 2005).

Databasen omfatter grunnlagsdata som i hovedsak leveres fra Statistisk Sentralbyrå, men bearbeides av SINTEF Teknologiledelse før det legges inn

---

³³ Systemet er utviklet av SINTEF – Anvendt økonomi, på oppdrag av PANDA-gruppen, Kommunal- og Regionaldepartementet og Miljøverndepartementet. PANDA-gruppen er en sammenslutning av fylkeskommunene som disponerer rettighetene til systemet.

i databasen. Datagrunnlaget kan deles inn i demografidata og næringsdata. I denne utredningen har vi bare benyttet næringsdata. Næringsdatadelen omfatter årlige tallserier fra 1986 til 2004 for næringsfordelt sysselsetting fordelt etter arbeidsstedkommune. I tillegg til sysselsettingsdata inneholder næringsdelen et kryssløpsregnskap som viser tilgang på og anvendelser av varer og tjenester fordelt på 50 næringssektorer på fylkesnivå. Her ligger data som viser produksjon og verdiskaping, produktivitet, årsverk, vareinnsats, egendekningsgrader, konsum og konsumparametre, investeringer og investeringsparametre, eksport og import, yrkesinntekt og overføringer. Mesteparten av datagrunnlaget i næringsdelen består pr i dag (2005) av fylkesfordelte nasjonalregnskapsdata fra 1997. Det betyr at leveransene mellom næringene og ut av regionen for de årene som omfattes av modellberegningene bestemmes av strukturen dette året. Dersom det viser seg at strukturen og teknologien har endret seg mye fra 1997 til det året vi bruker som basisår, vil dette representere en feilkilde. Det er også slik at mye av statistikken som ligger inne når det gjelder produksjon og leveranser for fylkene ikke representerer primærstatistikk, men er en nedbryting av nasjonal statistikk etter ”top-down-prinsippet”. Selv om det er produsert fylkesfordelt nasjonalregnskap for senere år enn 1997, er disse dataene foreløpig ikke lagt inn i PANDA. Dette har sammenheng med at det er ressurskrevende å legge til rette for et nytt datagrunnlag. En regner dessuten med at leverandørsammenhengene (strukturene) er relativt stabile over tid.

Selve *modellsystemet* består av to deler, en næringsmodul (REGNA) og en befolkningsmodul (REGBEF). I denne analysen benytter vi bare næringsmodulen. Kjernen i *næringsmodulen* (REGNA) er et kryssløpsregnskap som fanger opp de leveransemessige sammenhengene mellom næringene i fylket/beregningsregionen i et basisår. For hver næringssektor er det beregnet koeffisienter som viser hvor stor andel av produksjonsverdien som går til kjøp av vareinnsats fra ulike næringer og hvor stor andel av denne vareinnsatsen som kjøpes fra leverandører i fylket. Koeffisientene bygger blant annet på leverandørundersøkelser innen industri og tjenesteyting. Ved framskrivninger og beregninger antas det at produksjonsstrukturen ligger fast. Hver næringssektors produksjon leveres til vareinnsats i andre næringer og til sluttleveringer. Sluttleveringer vil si leveranser til privat forbruk, offentlig konsum, offentlige og private investeringer samt til eksport ut av regionen og ut av landet. I modellen genereres endringer i produksjonen i de enkelte næringer av endringer i sluttleveringene. Det er dermed endringer i sluttleveringene (etterspørselen) som er ”drivkreftene” i modellen.

Virkinger av endringer i sluttleveringer kan deles i tre deler:

- De *direkte virkningene* som er selve produksjons- og sysselsettingseffekten i den næringen der økningen i sluttleveringen, for eksempel, eksporten skjer.
- De såkalte *indirekte virkningene* som har sammenheng med hvor sterkt koplet produksjonen i de ulike næringssektorene i en region er til hverandre. De indirekte virkningene realiseres ved at underleverandører i regionen får økt etterspørsel etter vareinnsats rettet mot seg.

- De såkalte *induserte virkningene*, som har sammenheng med at økt produksjon og sysselsetting i næringene genererer økte inntekter til eiere og ansatte som igjen fører til økt privat konsum i fylket eller regionen. Privat konsum bestemmes i modellen som en funksjon av inntekt gjennom fastsetting av konsumparametre.

Sluttleveringene kan være eksogene, dvs. vi antar at de ikke påvirkes av andre faktorer i modellen, eller de kan endogeniseres i større eller mindre grad, dvs. at de gjøres avhengig av andre variable i modellen. Dersom vi lar konsumet være eksogent, vil en økning i en sluttlevering vise de direkte og indirekte virkningene av en etterspørselsøkning, men ikke de induserte. De indirekte virkningene vil tilsvare effektene av lokale underleveranser. Dersom vi antar at konsumet er endogent, dvs. avhenger av inntekten, vil vi også kunne få med oss de induserte effektene. Dette er effekter for regionens konsumvarenæringer av at husholdninger får høyere inntekt. En endogenisering av konsumet medfører dermed høyere multiplikatorer enn når konsumet forutsettes eksogent.

I modellen blir etterspørselen etter arbeidskraft bestemt fra produksjonssiden. Sysselsettingseffektene bestemmes av økningen i produksjonen som er nødvendig for å tilfredsstillе den økte etterspørselen og forutsetninger om arbeidsproduktiviteten. (Jfr figur 5.4)

Etterspørselsbaserte modeller generelt og kryssløpsanalyse spesielt har en del egenskaper som en må være oppmerksom på ved bruken av dem. Teoriene forutsetter at det er *tilstrekkelig kapasitet til å tilfredsstillе enhver etterspørselsøkning*. Med kapasitet tenker en her både på kapital, produksjonsutstyr og arbeidskraft. I en situasjon med mangel på arbeidskraft og full kapasitetsutnyttelse, kan beregninger ut fra slike modeller føre til en overvurdering av effektene, siden det ikke vil være mulig å realisere den økte etterspørselen. Resultatet kan i stedet bli økte priser og lønninger eller at en får fortreningsmekanismer. Dette kan også være tilfellet dersom arbeidskraften er lite mobil eller at den ledige arbeidskraften ikke har de ”riktige” kvalifikasjonene.

Videre forutsettes det at produksjonen i hver sektor er produsert med unik kombinasjon av innsatsfaktorer. Det antas at produksjonen av varer og tjenester i den enkelte næring står i et *fast forhold* til innsatsfaktorer fra andre næringer og til import. Dette betyr at behovet for vareinnsats endres i samme takt som produksjonen, og at sammensetningen av vareinnsatsen er uendret uavhengig av hvor mye produksjonen endres (med andre ord ingen skalafordeler eller substitusjonseffekter). Konsumentfunksjonene er også basert på faste koeffisienter, som blant annet beskriver hvor stor andel av disponibel inntekt som går til konsum og hvor stor del av konsumet som kjøpes i regionen. Med andre ord, forutsetningene er strenge, og resultatene må benyttes med forsiktighet.

Her anvender vi Panda på regioner som er mindre enn et fylke, samtidig som kryssløpsleveringer og andre økonomiske data ikke finnes på lavere nivå enn fylkesnivå. Når vi kjører Panda på et lavere geografisk nivå lager

modellen et nytt "datagrunnlag" for dette nivået basert på ulike nedbrytingsnøkler. Dette medfører at jo mindre regioner vi ser på, jo mer unøyaktig og mindre tilpasset de faktiske forhold blir datagrunnlaget og jo større blir dermed sannsynligheten for avvik fra de faktiske forhold.

5.2.2 Ringvirkninger og multiplikatorer - noen begrepsavklaringer.

Ringvirkninger er et begrep som brukes forskjellig i ulike miljøer og som derfor kan skape misforståelser. Når det skrives i en avis at hytteturismen gir store ringvirkninger siktes det sannsynligvis til at hytteturismen skaper stor etterspørsel etter varer og tjenester fra det lokale næringsliv. Antakelig mener en her summen av det som vi i denne analysen benevner som direkte virkninger og ringvirkninger.

Et annet begrep som brukes en del i reiselivssammenheng er "*overrislings-effekter*". Eksportbaseteorien er utviklet med utgangspunkt i at eksportnæringer besto av vareproduksjon, og at tjenester ble definert som avledet produksjon. Deler av reiselivets tjenesteproduksjon vil imidlertid være eksportbasert, ikke fordi varer sendes ut av regionen, men fordi tilreisende trekkes til regionen. Da oppstår muligheten for at *den tilreisende selv* legger igjen penger i andre sektorer enn eksportsektor (overnatting/servering), uten at disse effektene er å betrakte som ringvirkninger eller underleveranser. Effektene registrert i de andre næringene kalles vanligvis overrislingseffekter, og betyr at turistene i tillegg til å kjøpe hotelltjenester, transport og turistaktiviteter (eksportorienterte tjenester) også bidrar til økt omsetning i dagligvarebutikker og annet avledet tjenestetilbud på feriestedet. I forhold til fritidsboliger er dette skillet mindre relevant, da en ikke har en eksportbedrift i egentlig forstand som etterspør underleveranser. Likevel vil alt forbruk og andre innkjøp av utenbygds boende fritidshuseiere være eksportgenererte inntekter i regionen.

I denne rapporten skiller vi mellom *direkte virkninger* og *ringvirkninger* av fritidsboliger. Ringvirkningene deler vi inn i *indirekte* og *induserte* effekter; jfr den inndelingen som er beskrevet i avsnitt 5.2.1.. De direkte virkningene er inntekter og den sysselsetting som skapes i de bedriftene som fritidsbeboernes etterspørsel er rettet mot. Med ringvirkninger mener vi såkalte multiplikatoreffekter, dvs at en etterspørselsimpuls rettet mot en næring forplanter seg til andre næringer regionalt (indirekte effekt) og i tillegg påvirker etterspørselen etter forbruksvarer og tjenester i lokale næringer som følge av økte inntekter for arbeidstakere og eiere (indusert effekt).

En *multiplikator* er i denne sammenhengen et forholdstall som viser forholdet mellom de totale virkningene av en etterspørselsstimulans og den direkte virkningen av selve etterspørselsstimulansen. Multiplikatoren vil være større jo større andel av inntekten som forbrukes i regionen (den marginale konsumtilbøyeligheten) og jo lavere importandelen til regionen er. Importandelen vil være avhengig av størrelsen på regionen og nærings sammensetningen. Vanligvis vil importandelen være større jo mindre regionen er og importandelen vil dessuten være større jo mer ensidig eller spesialisert

næringsstrukturen er. Vi må derfor forvente at multiplikatoren blir lavere jo mindre område vi studerer.

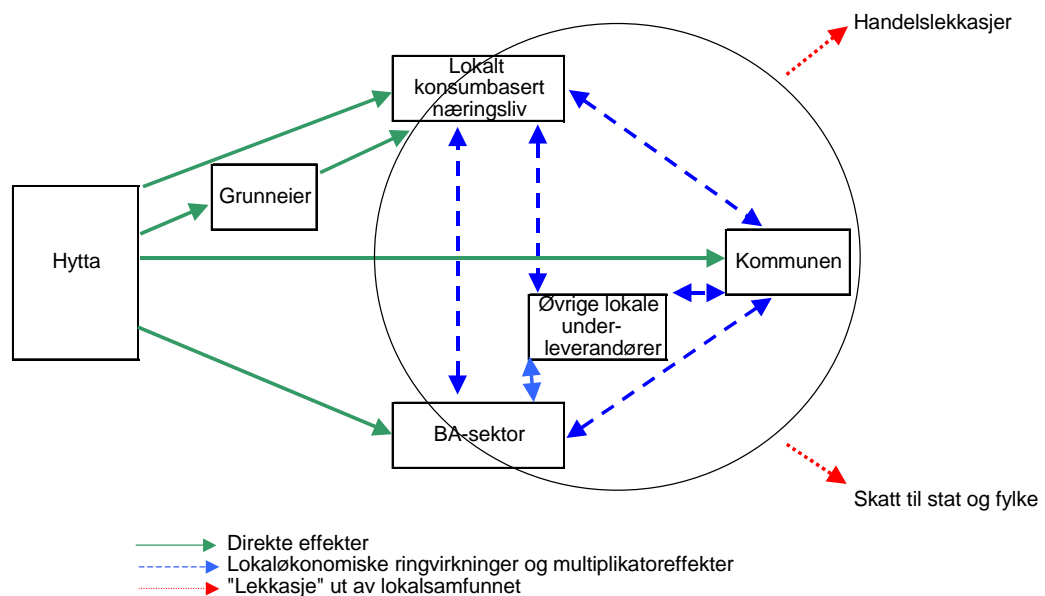
Det er mange ulike måter å beregne multiplikatorer på, noe en må være spesielt oppmerksom på ved anvendelsen av dem. Størrelsen på en sysselsettingsmultiplikator vil f.eks være forskjellig fra en produksjonsmultiplikator. Videre skal en være forsiktig med å legge for stor vekt på den absolute størrelsen på multiplikatoren. Til tross for lav multiplikator kan den direkte sysselsettingsandelen av bruttoproduksjonen være høy. En næring med en lav multiplikator kan derfor gi større virkning totalt enn en næring med høy multiplikator.

Den direkte produksjonsvirkningen vil normalt være større enn den økte produksjonen som skapes av ringvirkningene. Det er derfor de direkte virkningene som er de viktigste og som vi derfor har lagt størst vekt på i det følgende.

5.2.3 Metode for beregning av lokaløkonomiske effekter i dette prosjektet.

Figur 5.4 viser en skisse som beskriver lokaløkonomiske effekter i hovedtrekk og som er et utgangspunkt for vår analyse.

Figur 5.4. Modellskisse lokaløkonomiske effekter.

Det er etterspørselen fra eierne og brukerne av fritidsboligene som ”driver fram” de lokale økonomiske virkningene. Denne etterspørselen tilføres lokalområdet utenfra og er en form for eksportinntekt for området. Etterspørselen skaper produksjon, verdiskaping og sysselsetting for ulike aktører lokalt både direkte og indirekte.

Med utgangspunkt i den definisjonen vi legger til grunn for direkte virkninger og ringvirkninger (jfr omtalen i kap. 5.2.1 og 5.2.2) og figuren ovenfor, vil de økonomiske effektene av fritidsboliger være følgende:

- De *direkte virkningene* er aktivitet som skapes som følge av økte inntekter for
  - Grunneierne
  - Det øvrige lokale næringslivet (i figuren inndelt i bygg og anlegg og konsumvaresektor) gjennom deres leveranser til fritidshusbeboerne
  - Kommunen gjennom økte skatteinntekter fra fritidsboligeierne og som leverandør av tjenester til fritidsboligeierne.
- De *indirekte virkningene* er aktivitet som skapes som følge av økte inntekter for lokale underleverandører til bygg- og anleggssektor og konsumvaresektor, evt. kommunal virksomhet.
- De *induserte effektene* er økt aktivitet, hovedsakelig i konsumvaresektoren, som følge av økte inntekter for ansatte og eiere i lokalt næringslivet og evt kommunen (økte skatteinntekter som følge av økt aktivitet i kommunen).

De direkte virkningene vil være de mest betydelige, og *ringvirkningene kan ikke være større enn de direkte virkningene*. Vi legger derfor størst vekt på de direkte virkningene. Vi har beregnet direkte virkninger av *eksisterende fritidsboliger* og av *oppføring av nye fritidsboliger* separat. Vi har også laget et anslag over de indirekte virkningene ved hjelp av Panda-modellen. I tillegg til disse beregningene diskuterer vi betydningen av størrelsen på lokalområdet for hva slags resultater vi kommer fram til.

Vi har lagt hovedvekten på å analysere effektene for sysselsettingen. I tillegg til effekter for produksjon og sysselsetting kunne vi også ha forsøkt å beregne bruttoproduktet (verdiskapingen) og inntektseffektene for bedrifter-/næringsdrivende, for lønnstakere og det offentlige (skatter). Vi har imidlertid funnet dette for komplisert og usikkert i forhold til det datagrunnlaget vi har tilgjengelig. Vi mener også at *sysselsetting* er et godt mål på den *aktiviteten* som skapes lokalt som følge av fritidsboliger. Dessuten er det svært ofte sysselsettingen som er målet for en offentlig interesse eller innsats på dette feltet.

Kommunene får *skatteinntekter* fra fritidshuseierne i form av eventuell formueskatt og inntektsskatt for eiendommene. Skatteinntektene utjevnes mellom skattesvake og skattesvake kommuner i forhold til skatteinntekt pr innbygger. Som følge av denne mekanismen vil økte skatteinntekter som følge av flere fritidsboliger føre til en langt mindre økning i kommunenes totale inntekter enn økningen i skatteinntekter skulle tilsi. Med dagens skattesystem og fordelingsmekanismer vil derfor skatteinntekter betalt inn av fritidsbeboere derfor i liten grad påvirke aktivitetsnivået i kommunene. Eventuelle inntekter fra eiendomsskatt vil imidlertid ha full inntektseffekt for kommunen. Ingen av de tre kommunene i vår undersøkelse har, så vidt vi kjenner til, eiendomsskatt som berører fritidshus.

I tillegg til mottaker av skatteinntekter er kommunen *leverandør av varer og tjenester mot betaling* til fritidsboligeierne. Dette dreier seg om vann, avløp og renovasjon og byggesaksbehandling mv. I prinsippet er disse utgifter som kommunene kan ta full betaling for (men ikke mer enn selvkost). Dersom en kommune har mange fritidsboliger og /eller høy byggeaktivitet, vil kommunen derfor kunne øke aktiviteten (sysselsettingen) uten at dette går på bekostning av annen kommunal aktivitet. Vi har derfor i det følgende behandlet kommunen på samme måte som private leverandører ved beregning av de direkte virkningene for disse tjenestene.

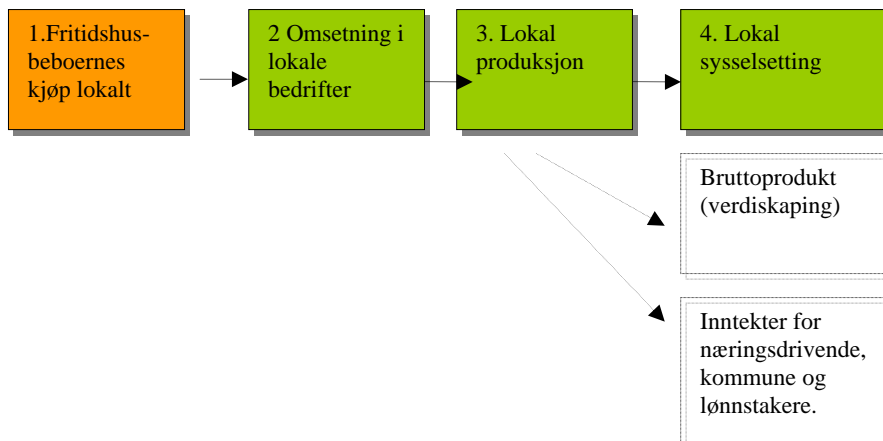
Det er også mulig at kommunen leverer tjenester til fritidsboligeierne *uten å motta økonomisk kompensasjon* for dette. Dette kan dreie seg om fellesgoder eller personretta tjenester, f.eks. veier, brannvern, legevaktordninger, kulturtjenester (eks bibliotek) og hjemmetjenester. Dersom fritidshusene medfører økte kommunale utgifter, vil dette kunne fortrenge annen kommunal virksomhet og ikke skape noen ny aktivitet i kommunen. Den eventuelle belastningen dette utgjør er ikke tema her, og vi kjenner heller ikke til om dette virkelig er et kommunaløkonomisk problem for kommuner med mange fritidsboliger.

Til slutt vil økt aktivitet i kommunens næringsliv, også som følge av aktivitet knytt til fritidsboliger, føre til *økte skatteinnbetalinger fra innbyggere og næringsliv*, som igjen kan føre til økt aktivitet og flere sysselsatte i kommunal virksomhet. I avsnittet om indirekte virkninger har vi imidlertid ikke beregnet slike virkninger, da vi har funnet det for komplisert innenfor rammen av dette prosjektet.

5.3 Beregning av direkte effekter

Analysen av de direkte virkningene tar utgangspunkt i hytteeierens kjøp av varer og tjenester i hyttekommunen, som er redegjort for i kapittel 3.4. Med dette utgangspunktet tar vi sikte på å beregne hvilken betydning dette kjøpet har for sysselsettingen i de tre kommunene. Dette er de såkalte direkte økonomiske effektene. Figur 5.5 viser prosedyren for våre beregninger. Utgangspunktet er fritidshuseierens kjøp lokalt fordelt på vare- og tjenestegrupper. Dette representerer omsetningen i lokale bedrifter etter at vi har korrigert for merverdiavgift og andre avgifter til det offentlige. Omsetningen er dessuten fordelt på næringsgrupper. Omsetningen er for de fleste næringer satt lik produksjonen. Unntaket her er varehandel der det i følge nasjonalregnskapets definisjoner bare er avansen som representerer produksjonen i næringa. Produksjonen i hver næringsgruppe er til slutt multiplisert med arbeidsproduktiviteten næringsvis for å komme fram til lokal sysselsetting. Vi har ikke beregnet effektene for bruttoprodukt (verdiskaping) eller inntekter.

Figur 5.5 Prosedyre for beregning av direkte sysselsettingseffekter.

5.3.1 Anslag over omsetning tilført av eksisterende fritidsboliger

Omsetningen lokalt avhenger både av antallet fritidshus samt bruks- og forbruksmønster for eierne. I tabell 3.9 vises anslag over gjennomsnittsforsbruk pr hytte i og utenfor kommunen for hver av de tre kommunene. Disse anslagene har vi multiplisert med et tall for antall fritidsboliger i hver kommune. Vi har da tatt utgangspunkt i tallet oppgitt pr 1.1.2004 i GAB-registret. Fra det totale antallet fritidshus har vi trukket ut de som er eid av innenbygdsboende og de som ikke har vært i bruk. Grunlaget for disse anslagene er data fra utvalgsundersøkelsen som viser at ca 10 % av fritidsboligene er eid av innenbygdsboende og at ca 5 % ikke er i bruk. Vi har ikke regnet med noen utgifter for enheter som ikke er i bruk. Dette er en viss undervurdering siden de fleste vil ha en del faste utgifter uavhengig om de er i bruk eller ikke. For utgifter til kapitalvarer, vedlikehold osv. har vi tatt hensyn til at ikke alle eierne har slike utgifter hvert år. Anslaget for andelen uten slike utgifter er hentet fra utvalgsundersøkelsen.

Tabell 5.4 viser anslag for kjøp av varer og tjenester i de tre kommunene med de forutsetningene som er lagt til grunn. Siden grunnlaget vårt er en utvalgsundersøkelse, er det en viss usikkerhet knyttet til den generaliseringen vi har gjort når vi antar at forbruksmønsteret vi fant i utvalgsundersøkelsen gjelder alle hyttene i kommunen. Dette er drøftet mer inngående i kapitlene to og tre foran.

Vi ser av tabell 5.4 at det totale kjøpet lokalt er lavere i Rendalen enn i Gausdal, til tross for at det er flere fritidsboliger i Rendalen. Dette har sammenheng med at hver eier i Rendalen i snitt kjøper mindre lokalt enn eierne i Gausdal. I Rendalen handler eierne anslagsvis for 35 mill. kroner årlig, mens det i Gausdal handles for 54 mill. kroner. I Nord-Aurdal er denne summen oppe i 96 mill. kroner. Forskjellen mellom Nord-Aurdal og Gausdal skyldes i hovedsak at antallet fritidsboliger er forskjellig.

I tillegg til gjennomsnittstall har vi i tabell 5.4 også ført opp et minimumsanslag og et maksimumsanslag. Minimumsanslaget ligger 30-40% under

gjennomsnittstallene. Her har vi brukt mediantall for forbruket, som innebærer at vi ikke har regnet med de fritidsbeboerne som ligger i den øvre delen av skalaen når det gjelder forbruk pr persondøgn. Maksimumsanslaget ligger 60 % over gjennomsnittet i Rendalen og 33-40% over i de to andre kommunene. Dette anslaget representerer et potensial, dvs kjøp av varer og tjenester dersom alt hadde blitt kjøpt lokalt. Potensialet er større i Rendalen enn i de to andre kommunene siden andelen som kjøpes lokalt i utgangspunktet er lavest i Rendalen.

Tabell 5.4 *Kjøp av varer og tjenester i undersøkelseskommunen. Eksisterende fritidsboliger. 2002-prisnivå.*

	Rendalen		Gausdal		Nord-Aurdal	
	Pr hytte - kroner	Pr kommune - 1000 kroner	Pr hytte - kroner	Pr kommune - 1000 kroner	Pr hytte - kroner	Pr kommune - 1000 kroner
Hytteieirnes forbruk						
<i>Bruksbetinga utgifter</i>						
Matvarer, dagligvarer	5636	11093	9660	16239	9024	29952
Klær, sport og fritidsartikler	641	1261	732	1230	1471	4884
Måltider, drikkevarer på restaurant	529	1042	1121	1885	982	3260
Bensin, olje, bilreparasjoner	1243	2447	1145	1925	1399	4643
Fritidsaktiviteter	557	1095	1326	2229	710	2358
Vare- og persontransport	92	182	91	153	72	241
Andre varer og tjenester	660	1298	734	1233	993	3296
Sum	9358	18420	14809	24895	14652	48633
<i>Faste utgifter</i>						
Festeavgift	546	1075	575	967	98	325
Strømutgift	1433	2821	3806	6398	2370	7867
Vedutgift	337	663	433	728	417	1384
Olje- og parafinutgift	381	750	214	360	472	1567
Kommunale utgifter	740	1457	994	1671	645	2141
Vei, brøyte og parkeringsavgift	578	1138	761	1279	934	3100
Vaktmestertjenester	47	93	335	563	91	302
Andre faste utgifter	884	1740	1112	1869	980	3253
Sum	4946	9736	8230	13835	6007	19939
<i>Utgifter til kapitalvarer, vedlikehold osv</i>						
Husholdningsartikler mv	610	885	1247	1767	1564	4599
Tekstiler, gardiner	29	42	71	101	159	468
Møbler og innredning	328	476	1204	1706	1605	4720
Redskap, verktøy	263	382	411	582	422	1241
Vedlikehold/repasjoner	933	1354	1643	2328	1707	5020
Materialer	1662	2411	2596	3679	1917	5638
Håndverker	694	1007	966	1369	909	2673
Totalentreprise	592	859	2043	2895	942	2770
Annet	210	305	567	804	720	2117
Sum	5321	7719	10748	15232	9945	29247
Sum totale årlige utgifter	19625	35875	33787	53962	30604	97819
Minimumsanslag	12054	22951	21701	35584	20608	66889
Maksimumsanslag	32622	58167	45843	73124	40746	129893
<i>Totalt antall fritidshus</i>	2269		1985		3829	
<i>Antall fritidshus eid av utenbygdsboende</i>	1968		1681		3319	

Selv om fritidsbeboerne i Rendalen hadde kjøpt alt lokalt, ville likevel omsetningen pr fritidsbolig vært lavere enn i Gausdal og Nord-Aurdal, fordi de som har fritidsbolig i Rendalen i snitt har et lavere samlet forbruk relatert til fritidsboligen enn de som har fritidsbolig i de to andre kommunene.

I kapittel 5.7. lengre bak er disse tallene sett i forhold til registret omsetning i de aktuelle sektorene i hver av undersøkelseskommunene.

5.3.2 Beregning av lokal produksjon og sysselsetting av eksisterende fritidsboliger.

Totalt kjøp av varer og tjenester danner grunnlag for å lage anslag for produksjonen fordelt på næringer. For å komme fram til dette anslaget har vi gjort følgende:

- Kjøp av varer og tjenester er inkludert merverdiavgift og eventuelt andre avgifter til staten. Verdien av kjøp av varer og tjenester er derfor korrigert for merverdiavgift. Vi har dessuten anslagsvis korrigert for el-avgiften for kjøp av elektrisk kraft. Omsetningsverdien ekskl disse avgiftene har vi antatt tilsvarende produksjonsverdien. Unntak er varehandel der produksjonen i henhold til nasjonalregnskapets definisjoner tilsvarende avansen.
- Spørreskjemaets gruppering av varer og tjenester er konvertert til inndeling i næringer i henhold til næringsgrupperingen i Panda (basert på Standard for Næringsgruppering). Den grupperingen i forbrukskategorier vi har foretatt i spørreskjemaet passer ikke helt til denne inndelingen. Vi må derfor gjøre antakelser om hvor utgiftskategoriene i spørreskjemaet hører hjemme i statistikken. Vi må også plassere ”sekkeposter” i spørreskjemaet; dvs utgifter gruppert under ”annet” i spørreskjemaet.
- Vi har videre beregnet et anslag for omsetning pr sysselsatt med utgangspunkt i spørreskjemaets inndeling i varer og tjenester. Vi har i hovedsak brukt Statistisk Sentralbyrås strukturstatistikk der denne finnes. Denne statistikken finnes ikke på kommunenivå, men vi har brukt statistikk for Hedmark og Oppland samlet for de områdene der denne inndelingen er tilgjengelig. Der det ikke finnes annen statistikk har vi brukt anslag over arbeidsproduktivitet fra nasjonalregnskapet. Dette blir naturligvis bare grove anslag, men gir en pekepinn om at sysselsettingseffekten av omsetning er forskjellig i ulike næringer.

I vedlegg V.I (tabell V.1) er vist hvordan næringsgrupperingen av de enkelte forbrukspostene fra spørreskjemaet er tilpasset Pandas næringsinndeling, hvilken statistikk vi har brukt for å anslå omsetning pr sysselsatt respektive anslag på omsetning pr sysselsatt.

Tabell 5.5 Anslag for direkte sysselsettingsvirkninger av eksisterende fritidsboliger i undersøkelseskommunene fordelt på næring

	Rendalen		Nord-Aurdal		Gausdal	
	Antall sysselsatte	% av syss i næring	Antall sysselsatte	% av syss i næring	Antall sysselsatte	% av syss i næring
1 Jordbruk	2,1	2 %	5,8	3 %	2,4	1 %
2 Skogbruk	1,2	3 %	2,6	12 %	1,4	5 %
15 Trelast- og trevareindustri	1,6	17 %	3,7	30 %	2,4	3 %
35 Kraft og vannforsyning	0,5	8 %	1,5	2 %	1,2	12 %
36 Bygge- og anleggsvirksomhet	2,1	4 %	6,4	2 %	4,4	2 %
38 Varehandel	10,3	19 %	34,1	5 %	15,0	6 %
39 Hotell og restaurantvirksomhet	1,8	5 %	5,6	2 %	3,3	3 %
42 Land- og lufttransport	0,2	1 %	0,3	0 %	0,2	0 %
44 Finansiell tjenesteyting	0,9	10 %	1,6	3 %	0,9	9 %
45 Eiendomsdrift	0,4	5 %	0,4	1 %	0,9	9 %
48 Privat tjenesteyting	1,0	3 %	2,2	1 %	2,1	3 %
49 Kommunal tjenesteyting	0,8	0 %	1,2	0 %	0,9	0 %
Sum	23,0	3 %	65,5	2 %	35,0	2 %
<i>Minimumsanslag</i>	13,8	2 %	39,3	1 %	21,0	1 %
<i>Maksimumsanslag</i>	36,8	5 %	104,7	3 %	56,0	3 %
<i>Antall fritidsboliger</i>	1968		3319		1681	
<i>Antall sysselsatte pr 100 fritidsboliger</i>	1,2		2,0		2,1	
<i>Antall fritidsboliger pr sysselsatt</i>	86		51		48	
<i>Kjøp av varer og tjenester pr sysselsatt; 1000 kroner</i>	1561		1494		1541	

I tabell 5.5 har vi vist hvilke beregnede direkte sysselsettingseffekter de forutsetningene vi har lagt til grunn gir. Dette er effekter som ikke inkluderer ringvirkningene, men disse vil uansett være mindre enn de direkte virkningene. Tabellen viser at de direkte sysselsettingseffektene som kan tilbakeføres til dagens fritidsboliger utgjør mellom 2 % og 3 % av den totale sysselsettingen i undersøkelseskommunene. Den høyeste andelen er i Rendalen, som har det største antallet fritidshus i forhold til befolkningen. Hver fritidsbolig i Rendalen generer likevel bare nesten halvparten så mye sysselsetting som i Gausdal og Nord-Aurdal. Mens det skal ca 50 fritidsboliger til for å generere en arbeidsplass i Gausdal og Nord-Aurdal, må det tilsvarende være 80-90 fritidsboliger i Rendalen for at det skal bli etterspørsel nok til en arbeidsplass. Bak hver arbeidsplass ligger det i gjennomsnitt kjøp av varer og tjenester for ca 1,5 mill. (2002-)kroner i alle tre kommunene, med den gitte sammensetningen av forbruket.

Vi har også laget et maksimums- og et minimumsanslag basert på de samme forutsetningene som i tabell 5.4, som viser at den direkte sysselsettingseffekten av fritidsboligene ligger mellom 2 % og 5 % i Rendalen og 1 % og 3 % av total sysselsetting i de to andre kommunene.

Ulik arbeidsproduktivitet i næringene fører til at den prosentvise fordelingen av virkninger på næringer blir noe forskjellig alt ettersom vi ser på sysselsetting eller omsetning som kan tilbakeføres til fritidsbeboerne. Dette er illustrert i tabell 5.6.

Over halvparten av fritidsbeboernes *forbruk* er etterspørsel rettet mot varehandel. Nord-Aurdal har den største andelen av forbruket knyttet til denne næringen. Ca 7 – 12 % av forbruket legges igjen i næringene bygg og anlegg, kraft og vannforsyning og trelast og trevareindustri. Her ligger Gausdal høyest. Jordbruk, skogbruk og forskjellige tjenesteytende næringer får hver for seg små andeler av forbruket. Fordelingen av forbruket på disse næringene er også usikker.

Dersom vi ser på fordeling av *sysselsettingen* på næringer endres bildet litt. Varehandel er fremdeles dominerende, men andelen er 8 – 10 prosentenheter lavere i alle tre kommuner, som følge av at arbeidsproduktiviteten i varehandelen er ganske høy og det skal stor omsetning til for å skape sysselsetting.³⁴ Jordbruk, skogbruk, bygg og anlegg, hotell- og restaurantvirksomhet og privat tjenesteyting registrerer en større andel av sysselsettingsvirkningene enn av forbruket. På den annen side er andelen av sysselsettingsvirkningene lavere for forbruk vi har gruppert inn under kraft- og vannforsyning, finansiell tjenesteyting og eiendomsdrift, siden arbeidsproduktiviteten også her er høy.

Tabell 5.6 Direkte virkninger. Andel av forbruk og sysselsettingsvirkninger i de ulike næringer.

	Rendalen		Nord-Aurdal		Gausdal	
	Andel forbruk	Andel sysselsetting	Andel forbruk	Andel sysselsetting	Andel forbruk	Andel sysselsetting
1 Jordbruk	3 %	9 %	3 %	9 %	2 %	7 %
2 Skogbruk	2 %	5 %	1 %	4 %	1 %	4 %
15 Trelast- og trevareindustri	7 %	7 %	6 %	6 %	7 %	7 %
35 Kraft og vannforsyning	8 %	2 %	8 %	2 %	12 %	3 %
36 Bygge- og anleggsvirksomhet	7 %	9 %	8 %	10 %	10 %	13 %
38 Varehandel	55 %	45 %	61 %	52 %	50 %	43 %
39 Hotell og restaurantvirksomhet	3 %	8 %	3 %	9 %	3 %	9 %
42 Land- og lufttransport	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %
44 Finansiell tjenesteyting	5 %	4 %	3 %	3 %	3 %	3 %
45 Eiendomsdrift	3 %	2 %	1 %	1 %	3 %	3 %
48 Privat tjenesteyting	3 %	4 %	2 %	3 %	4 %	6 %
49 Kommunal tjenesteyting	4 %	4 %	2 %	2 %	3 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

5.3.3 Beregning av lokal produksjon og sysselsetting ved nyoppføring av fritidsboliger

Utvalgsundersøkelsen gir ikke et godt grunnlag for å beregne de direkte virkninger av oppføring av fritidsboliger som for virkningene av allerede oppførte fritidshus. Dette har både sammenheng med spørsmålsstillingen i spørreskjemaet og at vi ikke har svar fra så mange som har bygd seg fritidshus de siste årene.

I utvalgsundersøkelsen har vi spurt eierne hvordan fritidshuset er ervervet. For de som har opplyst at de har bygget selv har vi spurt hvilket år fritidshuset ble bygget og byggesummen på byggetidspunktet. Videre har vi spurt

³⁴ Vi har da sett på omsetning pr sysselsatt i følge strukturstatistikk for varehandel (NOS). Selve produksjonen i varehandelen tilsvarer i nasjonalregnskapet kun avansen.

om hvor materialer/arbeid til bygging av fritidshuset ble kjøpt. Her har vi to kategorier: "Kjøpt i fritidsboligkommunen" og "Kjøpt utenfor fritidsboligkommunen". Vi har dessuten bedt eierne om å spesifisere byggesummen på:

- grunnarbeider
- råbygg
- innredning,

eller om kjøpesummen gjaldt kjøp av ferdighytte. Dette spørsmålet er for upresist formulert. Vi er f.eks usikker på om tomteknadene er med i byggesummen. Hva som ligger i de forskjellige underpostene er heller ikke entydig og heller ikke hva som er "definisjonen" på en ferdighytte.

Bygging av fritidshus har endret karakter over tid. Vi er i dette prosjektet opptatt av de økonomiske virkninger av "dagens" utbyggingsmønstre. Vi har derfor tatt for oss svarene fra de fritidsbeboerne som har oppgitt at de har bygd fritidsbolig i løpet av de siste 10 årene (1993 og senere) og som også har oppgitt byggesummen. Dette er 163 hytter og utgjør i grove trekk ca 10 % av veksten i bestanden i våre kommuner i et ti-årsperspektiv i følge GAB-registeret.

De totale byggekostnadene varierer sterkt i forhold til hvor dyr tomte er, hvor store opparbeidingskostnadene er, hvor stor hytta er og hvilken standard den har. De lokaløkonomiske virkningene vil både avhenge av

- Utbyggingstakten – hvor mange hytter som bygges pr år
- Hva slags størrelse og standard hyttene bygges med
- Hvor stor del av leveransen som tilfaller lokale leverandører

GAB-registeret viser registrert endring i antall fritidsboliger som kan gi en indikasjon på *utbyggingstakten* i den perioden vi ser på. GAB-registeret indikerer at Gausdal har den største utbyggingstakten av de tre kommunene. I perioden 1997-2002 ble det 57 flere enheter pr år. I perioden 2002-2005 er veksten økt til 89 pr år. For begge periodene under ett medfører dette en vekst på 36 %. I Rendalen bygges det ca 30 fritidsboliger pr år. Takten har økt noe i perioden 2002-2005 i forhold til perioden 1997-2002, men veksten har samlet vært på 12 % i begge disse periodene. I Nord-Aurdal viser GAB-registeret at veksttakten er noe redusert i perioden 2002-2005 i forhold til i perioden 1997-2002. Antall nye enheter pr år ligger på ca 40 og det har vært en vekst på ca 10 % i begge periodene til sammen.

Tabell 5.7 *Antall som har oppgitt at de har "bygget fritidsboligen selv" sammenliknet med registrert endring i antall enheter i GAB-registeret 1997-2005. Undersøkelseskommunene.*

	Antall svar – bygget siste 10 år	Endring i antall enheter i GAB-registeret 1997-2002		Endring i antall enheter i GAB-registeret 2002-2005	
		I alt	Pr år	I alt	Pr år
Rendalen	27	130	26	114	38
Gausdal	88	286	57	268	89
Nord-Aurdal	48	231	46	106	35

Vi kjenner ikke til nøyaktig lokalisering av nybyggingen til dem som har svart på spørreskjemaet, men svar på spørsmål om hva som er nærmeste "sted" kan gi en pekepinn hvor utbyggingen har foregått. I *Rendalen* er Åkrestrømmen nærmeste sted for 22 av de 27 fritidsboligene vi har med i spørreundersøkelsen, mens Øvre Rendal er nærmeste sted for 4 enheter. Halvparten av de nye fritidsboligene i Rendalen har full teknisk standard, dvs. vei, vann, kloakk og fast strøm. Med ett unntak er disse enhetene lokalisert nær Åkrestrømmen, og det er sannsynlig at de fleste av disse ligger på Renåfjellet.

56 av de fritidsboligene i *Gausdal* vi har oppføringsdata for, ligger med Skei som nærmeste sted. For 19 er Svatsum nærmeste sted og 8 enheter har Værskoi som nærmeste sted. Det er videre enkelte enheter med Svingvold og Forset som nærmeste sted. I Gausdal er 77 % av samtlige fritidsboliger i kommunen bygd ut med full teknisk standard. Dette gjelder alle fritidsboliger på Skei, mens de fleste uten full standard er lokalisert til Vestre Gausdal.

Halvparten av de fritidsboligene vi har data for i *Nord-Aurdal* har Aurdal som nærmeste sted, med sannsynlig lokalisering i Aurdalsåsen. I tillegg har enkelte oppgitt nærmeste sted Leira, Vestringsbygda, Fagernes og Skrautvål. 59 % av alle enheter bygd i siste 10-årsperiode har full standard. Med ett unntak gjelder dette alle med Aurdal som nærmeste sted. 7 av 8 fritidsboliger med Vestringsbygda som nærmeste sted har ikke full standard.

Andelen av fritidsboliger med full standard påvirker naturligvis gjennomsnittlig byggekostnad, og bidrar til at byggekostnaden i Rendalen er lavere enn i Nord-Aurdal og Gausdal. Hvis vi bare ser på enheter med full standard er likevel byggekostnadene i gjennomsnitt høyere i Gausdal og Nord-Aurdal enn i Rendalen, og byggekostnadene i Gausdal er litt høyere enn i Nord-Aurdal.

Utvalgsundersøkelsen indikerer at gjennomsnittlige byggekostnader har økt utover prisstigningen i perioden 1993 – 2003, men det er såpass få enheter vi har data for at utslagene kan være tilfeldige. Økningen synes å være minst i Rendalen. Økningen i byggekostnadene skyldes særlig at andelen som bygges med full teknisk standard har økt, men også økning i kostnadene for enheter med full standard. I tabell 5.8 har vi satt opp gjennomsnittskostnaden for fritidsboliger i utvalget som er bygget i åra mellom 2000 og 2003.

Gjennomsnittskostnaden i Rendalen i dette utvalget er på 700.000 kroner, i overkant av 1,5 mill. kroner i Gausdal og nærmere 1,3 mill. kroner i Nord-Aurdal. I Dybedal (2005) er byggekostnadene for en fritidsbolig med full standard på 80 respektive 100 m² anslått til hhv 1,4 og 1,8 mill. (2005-)kroner ekskl tomtepris for råtomt. I et prospekt fra Eiendomsmegler 1 som gjelder utbygging av Vardingrenda på Aurdalsåsen anslås byggekostnadene ekskl tomt, grunnarbeider og innredninger til mellom 1,1 og 1,3 mill. kroner for tømmerhytter mellom 80 og 110 m². Utvalgsundersøkelsens høye gjennomsnittstall for Gausdal og Nord-Aurdal virker altså ikke urimelige, sett i lys av at andelen fritidsboliger med full standard er høy.

Tabell 5.8 *Kjennetegn ved fritidsboliger bygget 1993-2002 i undersøkelseskommunene.*

	Gjennom- snittlig bygge-sum 2002-priser: Enheter bygd 1993-2003	Antall (N) 1993- 2003	Andel med vei, vann, kloakk og strøm	Andel i felt	Andel eier- tomt	Varer og tjenester kjøpt lokalt i % av sum byggekostn ader	Gjennom- snittlig byggesum 2002-priser: Enheter bygd 2000-2003	Antall (N) 2000- 2003
Rendalen	611000	27	50%	72%	63%	27%	700000	14
Gausdal	1100000	88	77%	91%	62%	55%	1575000	26
Nord-Aurdal	826000	48	59%	79%	94%	54%	1269000	11

Tabell 5.9 viser et grovt anslag på de årlige direkte virkningene av bygging av fritidsboliger i de tre kommunene, forutsatt den samme utbyggingstakten pr år som en har hatt i perioden 2002-2005 og gjennomsnittlige byggekostnader som for enheter bygd mellom 2000 og 2003 oppgitt i spørreundersøkelsen. Vi er litt usikre på i hvilken grad disse tallene inkluderer tomtekostnader. I utgangspunktet representerer inntektene fra tomtsalg (råtomta) en formuesomplussing for grunneier, som ikke nødvendigvis medfører lokalt forbruk. Dersom grunneieren sparer, evt. plasserer/investerer disse midlene utenfor kommunen, vil de ikke ha noen lokale effekter. Grunneieren kan også bidra til lokal næringsutvikling ved å skyte inn midler i lokale investeringsprosjekt. Eventuelle effekter av dette har vi ikke regnet med her.

For *andel av byggekostnadene kjøpt lokalt* har vi brukt gjennomsnittstall fra utvalgsundersøkelsen for hele perioden 1993-2003. Denne andelen varierer fra 27 % i Rendalen til 54-55% i Nord-Aurdal og Gausdal. Siden både byggesummen, andelen som kjøpes lokalt og antall enheter som bygges hvert år er lavere i Rendalen enn i de to andre kommunene, blir også omsetningen pr. år mye lavere i denne kommunen. Som det går fram av tabell 5.9, beregnes den lokale omsetningen til ca 6 mill. kroner i Rendalen, mens omsetningen blir ca 19 mill. kroner i Nord-Aurdal og hele 62 mill. kroner i Gausdal. (Dette er omsetningstall der vi har trukket fra merverdiavgiften).

Tabell 5.9 Anslag over direkte virkning av oppsetting av fritidsboliger i undersøkelseskommunene pr kommune. 2000 prisnivå. Basert på utbyggingstakt 2002-2005. Kroner.

	Rendalen			Gausdal			Nord-Aurdal		
	Totalt	I kommunen	Andel kjøpt lokalt	Totalt	I kommunen	Andel kjøpt lokalt	Totalt	I kommunen	Andel kjøpt lokalt
Gj.nitt. byggekostnader pr enhet, kr.	700000	189000	27 %	1575000	866250	55 %	1279000	690660	54 %
Korrigert for mva		152419			698589			556984	
Antall enheter bygd pr år		38			89			35	
Omsetning pr kommune, kroner		5791935			62174395			19494435	
Omsetning pr sysselsatt, kr.		1000000			1000000			1000000	
Antall sysselsatte		6			62			19	
Antall enheter pr sysselsatt		6,6			1,4			1,8	
<i>Minimumsanslag - sysselsatte</i>		5			43			13	
<i>Maksimumsanslag (alt kjøpt lokalt)</i>		21			113			36	

Vi har antatt at omsetning pr sysselsatt ved nyoppføring av fritidsboliger er 1 mill. kroner. Dette tilsvarer omtrent omsetningen pr sysselsatt i bygge- og anleggsnæringen. Dette gir en direkte virkning tilsvarende 6 sysselsatte i Rendalen, 19 sysselsatte i Nord-Aurdal og 62 sysselsatte i Gausdal. Når vi vrir litt på tallene, innebærer dette at må bygges 6,6 fritidsboliger årlig i Rendalen for at sysselsettingen skal øke med 1 person³⁵, mens det kun kreves bygging av 1,5-2 nye fritidsboliger i Nord-Aurdal og Gausdal for å øke sysselsettingen med 1 person.

Vi har også laget et minimumsanslag basert på gjennomsnittlig byggekostnad i hele perioden 1993-2003 og et maksimumsanslag som forutsetter at hele leveransen kjøpes lokalt.

Resultatene i tabell 5.9 er svært avhengig av hvilke forutsetninger vi gjør. Utbyggingstakten vil for eksempel variere sterkt fra år til år. Endringer i utbyggingstakten vil kunne slå ut i endringer i andelen av oppføringskostnadene som kjøpes lokalt, bl. a. avhengig av (ledig) produksjonskapasitet i lokale næringer. En kan f.eks tenke seg at en rask utbyggingstakt kan føre til at kapasiteten i byggebransjen lokalt sprenses, slik at andelen lokalt kjøp reduseres.

Vi har ovenfor antatt at hele effekten av utbyggingen kommer i bygge- og anleggsbransjen. Dette har først og fremst sammenheng med at vi ikke har noe godt grunnlag for å fordele de lokale innkjøpene på bransjer/næringer. For å utdype problemstillingene noe og samtidig vurdere kvaliteten på de anslagene som vi får ved å bruke data fra utvalgsundersøkelsen har vi knyttet noen kommentarer til de ulike delene av byggeprosessen. Som bakgrunn for dette har vi intervjuet et fåtall entreprenører og dessuten vært inne på ulike utbygges og husleverandørers nettsider.

Kostnadene ved å bygge en fritidsbolig kan f.eks deles inn i:

- Tomtekostnader (råtomt + opparbeidingskostnader til infrastruktur)
- Tilknytningsavgifter til kommune og E-verk for vann, avløp og strøm.

³⁵ Vi har beregnet sysselsettingsvirkninger. Antall årsverk vil bli litt lavere, avhengig av omfanget av deltidsarbeid innenfor hver næring.

- Grunnmur mv.
- ”Snekkerferdig hytte” (oppføring av huset)
- Diverse innrednings- og håndverkerarbeider (rørlegger, elektriker, murer, flislegger, maler osv)
- Innredninger (kjøkken, bad, garderobe)
- Møbler og utstyr

Tomtekostnadene består av betaling til grunneier for råtomta, fortjeneste til eventuell utbygger og delvis av opparbeidingskostnader. Hvor mye en tomt koster er både avhengig av hvor attraktiv den er, hvor stor den er og om tomteprisen inkluderer opparbeidingskostnader til vei, vann og kloakk.³⁶ I følge intervju med en maskinentreprenør i Rendalen kan en slik opparbeiding beløpe seg til 50 000-60 000 kroner pr tomt. En tomt kan koste 100.000 kroner i et hyttefelt uten opparbeidingskostnader til vann og avløp³⁷. Eksempel på tomtepris inkludert opparbeidingskostnader er ca 500.000 kroner på Skei, 400.000 kroner i Aurdalsåsen³⁸ og ca 300.000 kroner på Renåfjellet.

Det er grunn til å tro at en stor del av opparbeidingen av tomtene blir utført av lokale bedrifter eller i alle fall av bedrifter fra nabokommunene. I Rendalen har vi intervjuet en maskinentreprenør som har hatt ansvaret for grunnarbeidene på de fleste tomtene på Renåfjellet og som opplyser at de har en omsetning på 2,5-3,5 mill. kroner årlig og 3-4 ansatte som følge av dette arbeidet. *Grunnmursarbeid* blir også i stor grad gjort lokalt. I følge den samme maskinentreprenøren koster grunnmursarbeidet ca 80-120.000 kroner pr enhet. Sannsynligvis gjelder dette for de hyttene som bygges med full standard. Dersom vi antar det halve for enheter med enklere standard vil dette utgjøre en omsetning på 2 mill. kroner eller ca 2 sysselsatte årlig i Rendalen. For fritidsboliger med full standard vil det påløpe *tilkoplingsavgifter* til kommunen og E-verket. Anslagsvis kan dette beløpe seg til 50.000 kroner pr enhet, avhengig av takster osv. Med anslagsvis 13 nye fritidsboliger årlig med full standard vil dette utgjøre 0,6 mill. kroner i Rendalen. Effekten vil her komme i kommunen eller i E-verket. Det er sannsynlig at dette vil ha en viss effekt på sysselsettingen, siden det i utgangspunktet er tjenester som betales av utbyggeren og derfor ikke fortrenger annen kommunal aktivitet. Til sammen gir disse anslagene for opparbeiding og grunnmursarbeid en sysselsettingseffekt for Rendalen som overstiger den vi beregnet med utgangspunkt i utvalgsundersøkelsen, selv om vi da ikke har regnet med selve byggekostnadene. Dette kan tyde på at resultatene fra utvalgsundersøkelsen (jfr tabell 5.9) undervurderer de direkte virkningene for Rendalen, enten ved at kostnaden pr enhet er for lavt anslått eller ved at andelen kjøpt lokalt er for lav. Ut fra de samme vurderingene er det sannsynligvis ikke en tilsvarende undervurdering av de direkte virkningene for Gausdal og Nord-Aurdal.

³⁶ www.gausdalsutbyggerne.no og www.renaafjellet.no

³⁷ F.eks en tomt i Rødvola hyttefelt i Rendalen: <http://www.rendalslinker.no/rodvola>.

³⁸ Vardingrenda – salgsoppgave fra Eiendomsmegler 1.

Selve *oppføringen av fritidsboligen* står for en stor del av kostnadene og det er derfor viktig med en høy andel lokale leveransers. Jo høyere standard og jo mer luksuriøs hytta er, jo mindre andel vil likevel denne delen av kostnadene utgjøre. Det er store variasjoner fra hytte til hytte og fra utbygging til utbygging hvordan denne oppføringen skjer. Minst vil de lokale virkningene være dersom fritidsboligen leveres ferdig oppsatt med ”importerte” materialer og håndverkere. Størst vil sannsynligvis den lokale effekten være dersom det finnes bedrifter lokalt som har spesialisert seg på hyttebygging. Dette er tilfelle i Gausdal. I Rendalen finnes det også 1-2 produsenter av fritidsboliger. Den ene er en produsent av laftehytter som opplyser at de leverer lite til utbyggere i Rendalen, men at de derimot leverer mye til mer kjøpesterke utbyggere i Hafjell- og Kvitfjellområdene. Det fins imidlertid hytteprodusenter i nabokommunen Engerdal og på Tynset. Vi kjenner ikke til hvordan fordelingen på import og lokalprodusert er, men vil tro at det for denne delen av leveransen kan være et stort potensial for (større) lokale leveransers. Samtidig er konkurransen med større ferdighusfirmaer og import fra Øst-Europa sannsynligvis stor.

Oppføring av en fritidsbolig med høy standard vil i tillegg kreve *håndverkertjenester* som rørleggere og elektrikere og evt flisleggere, murere og malere. Det er grunn til å tro at en stor del av leveransene skjer ved hjelp av håndverkerne som er etablert i kommunen eller regionen. Når hytta er såkalt ”snekkerferdig” kommer i tillegg en del *innredning, kjøp av hvitevarer og møbler*. Mye av dette er handelsvarer, der det bare er avansen som eventuelt tilfaller lokale leverandører, og det skapes lite lokal sysselsetting.

Et eksempel på et lokalt leverandørsamarbeid rettet mot hyttebyggere er Gausdalsutbyggerne AS som primært har sitt marked i Gausdal, men leverer også i resten av Gudbrandsdalen. Dette selskapet består av ulike firmaer som hver for seg er leverandører til hyttemarkedet. Firmaet gjør avtaler med grunneierne og tar på seg ansvar og risiko for utbygging av infrastrukturen i forbindelse med tomtene. Hyttebygging i regi av Gausdalsutbyggerne sysselsetter ca 50-60 personer. Siden dette er et firma med ”røtter” i næringslivet i regionen, leveres deres hytter stort sett med lokale leveransers. Det leveres nøkkelferdige hytter. Vi kjenner ikke til hvor stor andel av hyttemarkedet i Gausdal som dette firmaet har hånd om. Vi har ikke undersøkt om det er tilsvarende ”leverandørsamarbeid” i de andre to kommunene.

5.3.4 Samlede virkninger for lokal produksjon og sysselsetting av eksisterende fritidsboliger og ved oppsetting av nye

Når vi inkluderer nybyggingen av fritidsboliger økes de beregna direkte virkningene i forhold til kun å ta hensyn til enheter som allerede er i bruk. Økningen er størst i Gausdal som har den høyeste utbyggingstakten. Med utgangspunkt i dataene fra utvalgsundersøkelsen kan den direkte sysselsettingseffekten anslås til mellom 2 % og 5 % av den totale sysselsettingen. Dette er omtrent i størrelsesorden med betydningen av hotell- og restaurantnæringen i de tre kommunene. Gausdal sysselsetter i følge disse beregningene nærmere 100 personer relatert til bygging og ”drift” av fritidsboliger,

mens det tilsvarende tallet for Nord-Aurdal er 84 og Rendalen 29. Selv om antallet kan synes lite i Rendalen, er likevel den relative betydningen nesten like stor som i Gausdal.

Tabell 5.10 Direkte virkninger av eksisterende og nybygging av fritidsboliger i undersøkelseskommunene basert på samme utbyggingstakt som i 2002-2005. Sysselsatte.

	Rendalen		Nord-Aurdal		Gausdal	
	Antall sysselsatte	% av syss i næring	Antall sysselsatte	% av syss i næring	Antall sysselsatte	% av syss i næring
1 Jordbruk	2,1	2 %	5,8	3 %	2,4	1 %
2 Skogbruk	1,2	3 %	2,6	12 %	1,4	5 %
15 Trelast- og trevareindustri	1,6	17 %	3,7	30 %	2,4	3 %
35 Kraft og vannforsyning	0,5	8 %	1,5	2 %	1,2	12 %
36 Bygge- og anleggsvirksomhet	8,1	15 %	25,4	6 %	66,4	34 %
38 Varehandel	10,3	19 %	34,1	5 %	15,0	6 %
39 Hotell og restaurantvirksomhet	1,8	5 %	5,6	2 %	3,3	3 %
42 Land- og lufttransport	0,2	1 %	0,3	0 %	0,2	0 %
44 Finansiell tjenesteyting	0,9	10 %	1,6	3 %	0,9	9 %
45 Eiendomsdrift	0,4	5 %	0,4	1 %	0,9	9 %
48 Privat tjenesteyting	1,0	3 %	2,2	1 %	2,1	3 %
49 Kommunal tjenesteyting	0,8	0 %	1,2	0 %	0,9	0 %
Sum	29,0	4 %	84,4	2 %	97,0	5 %
<i>Minimumsanslag</i>	<i>18,8</i>	<i>2 %</i>	<i>52,3</i>	<i>1 %</i>	<i>64,0</i>	<i>3 %</i>
<i>Maksimumsanslag</i>	<i>57,8</i>	<i>7 %</i>	<i>140,7</i>	<i>4 %</i>	<i>169,0</i>	<i>8 %</i>

De direkte virkningene i Nord-Aurdal er litt lavere enn i Gausdal. Dette har først og fremst sammenheng med at utbyggingstakten for fritidsboliger har vært langt høyere i Gausdal. Den relative betydningen er også mindre i Nord-Aurdal, noe som først og fremst har sammenheng med at den totale sysselsettingen er høyere. Næringslivet i Nord-Aurdal betjener også et stort marked med fritidsboliger i de andre valdreskommunene. Hvis vi også tar med effekten av resten av fritidsboligene i Valdres vil nok dette gi en langt større regional effekt av fritidsboliger i alt for sysselsettingen i Nord-Aurdal.

Som omtalt for Rendalen er det mulig at sysselsettingseffekten der er undervurdert. De beregnede effektene for de to andre kommunene er trolig også unøyaktige. Sannsynligvis er feilkildene størst for nybygging av fritidsboligene. Feilkilder kan være knytt til:

- gjennomsnittstallene for sum byggekostnader
- andelen som kjøpes lokalt
- sysselsettingseffekten av omsetningen.

Dersom fritidsboligeierne hadde kjøpt mer (alt) lokalt ville vi fått større lokale effekter, og potensialet er langt større for Rendalen enn for Nord-Aurdal og Gausdal. Med forutsetningen om at alt kjøp knyttet til oppføring av fritidsboliger henføres til bygge- og anleggsbransjen, vil 100 % lokalt kjøp medføre at eksisterende og oppføring av nye fritidsboliger vil legge beslag på ca 40 % av dagens kapasitet i bygge- og anleggsbransjen i Rendalen og nærmere 60 % i Gausdal. I Nord-Aurdal er denne bransjen fra før svært betydelig og fritidsboligene i Nord-Aurdal har alene ingen stor betydning.

En utbyggingstakt som legger forholdene til rette for at lokale leverandører kan bygge opp kapasitet til å levere en større andel av samlede leveranser av varer og tjenester i forbindelse med oppføring av fritidsboliger, vil mest sannsynlig ha et større potensial for lokal verdiskaping heller enn store raske utbygginger med utenbygds entreprenørfirmaer i førersetet. Gausdalsutbygging AS kan være et godt eksempel på slike lokale initiativ.

5.4 Betydningen av størrelsen på "lokalområdet"

I analysen ovenfor har vi tatt utgangspunkt i kommunen som "nedslagsfelt" for de direkte virkningene. Kommuneinndelingen er en administrativ inndeling som ikke nødvendigvis samsvarer med det perspektivet en ønsker å ha for en lokaløkonomisk analyse. På den annen side er det praktisk å ta utgangspunkt i kommunen fordi mye statistikk er laget med kommune som enhet. Kommunen er også en planleggings- og beslutningsenhet med politisk makt og ansvar.

5.4.1 Ulike perspektiv

En kan anlegge et svært lokalt perspektiv på en analyse av lokaløkonomiske virkninger. Problemstillingen kan være om fritidsboliger er et egnet virkemiddel for å opprettholde bosetting og sysselsetting i sårbare deler av en kommune. I Gausdal kan f.eks øvre del av Vestre Gausdal og Espedalen være et eksempler på slike områder. Enkelte lokale analyser tar gjerne utgangspunkt i grunneierne og utmarka og ser fritidsboliger som en form for utmarksbasert (attåt-)næringsutvikling for den enkelte grunneier (eks; Sjelmo 2004).

Et langt videre geografisk perspektiv kan en få dersom en ser på virkningene for et sammenhengende bo-, arbeids og eventuelt serviceområde. Dersom fritidsboligkommunen er sterkt integrert med et omland eller et senter, er det mer naturlig å betrakte virkningene for hele dette området. Om sysselsettingen kommer i fritidsboligkommunen eller i nabokommunen vil ut fra et slikt perspektiv ikke ha så stor betydning fordi området likevel er tett integrert sysselsettingsmessig og økonomisk. Denne tankegangen leder opp til å se på såkalte funksjonelle regioner. Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) har laget en inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner basert på dagpendlingsomland rundt et senter (Juvkam 2002). Landet ble inndelt i 161 bo- og arbeidsmarkedsregioner etter denne metoden. I følge denne inndelingen utgjør Rendalen og Stor-Elvdal en funksjonell region med Koppang som senter. Lillehammerregionen består av kommunene Lillehammer, Gausdal og Øyer, mens Valdresregionen består av Nord-Aurdal, Sør-Aurdal, Etnedal, Øystre Slidre, Vestre Slidre og Vang, med Fagernes som senter.

For Lillehammerregionen og Valdresregionen faller denne regioninndelingen sammen med Statistisk Sentralbyrås (SSB's) økonomiske regioner

(SSB 1999) der en har forsøkt å avgrense bo-, arbeids- og serviceregioner. Hovedkriteriet er reisetid til nærmeste senter. Det er 89 økonomiske regioner. I denne inndelingen faller Rendalen inn under Tynsetregionen sammen med Tynset, Tolga, Os, Alvdal og Folldal, mens Stor-Elvdal hører til Elverumsregionen.

Begge de to regioninndelingene tar utgangspunkt i kommunen som minste enhet og tar ikke hensyn til at ulike deler av en kommune kan være vendt mot ulike nabokommuner. For den nordre delen av Rendalen er avstanden til Tynset kortere enn til Stor-Elvdal, og det er omtrent like mange som pendler til Tynset som til Stor-Elvdal. Rendalen har derfor tilknytning både nordover og sørover. I videre analyser med utgangspunkt i regioner har vi valgt å se på Tynsetregionen inkludert Stor-Elvdal.

Et ennå videre perspektiv kan legges på en slik utredning ved å ta utgangspunkt i hele fylker eller landsdeler. Eksempler på slike beregninger er TØI's analyse av reiselivets betydning i BTV-regionen (Buskerud, Telemark og Vestfold (Dybedal (2005).

Vi har tatt utgangspunkt i kommunen som enhet, og i spørreundersøkelsen har vi ikke skilt mellom innkjøp som er gjort i nabokommuner til fritidsboligkommunen og andre kommuner. Dette er en svakhet som gjør at det er vanskelig å si noe særlig om virkningene i et mer regionalt perspektiv. Vi kjenner også lite til hvor fritidshusbeboerne kjøper varer og tjenester internt i kommunen, og det er derfor heller ikke så enkelt å si noe om betydningen for næringslivet i de enkelte deler av en kommune. I det følgende har vi likevel gjort noen betraktninger ut fra det materialet vi har tilgjengelig.

5.4.2 Det helt lokale perspektivet

Fritidsboligene i de tre kommunene vi har studert er i hovedsak lokalisert til fjellområder eller til overgangen mellom skog og fjell og til "utkantene" av kommunene. I disse områdene er det gjerne få arbeidsplasser, bestående av noe jord- og skogbruk, en og annen dagligvarehandel, noe mindre bygg og anleggsvirksomhet og evt. reiselivsvirksomhet. Mange av innbyggerne pendler ut av nærområdet på arbeid.

I disse områdene vil det være lite varer og tjenester å få kjøpt for brukerne av fritidshusene, slik at andelen som kjøpes helt lokalt vil være liten. Når det gjelder *varehandel*, som representerer en stor del av fritidshusbeboernes innkjøp, vil det ofte være et for svakt kundegrunnlag til at det er mulig å få lønnsom drift. Jo mer spredt hyttebyggingen er lokalisert og jo større avstandene er, desto vanskeligere vil det sannsynligvis være å bygge opp et lokalt dagligvaretilbud.

Avstanden til nærmeste faste bosetting vil også ha betydning. Dersom avstanden mellom fritidsbebyggelsen og de fastboende på stedet ikke er for lang, kan den samlede etterspørselen fra fritidshusbeboerne og de fastboende være stor nok til at det er lønnsomt å etablere et dagligvaretilbud. I

områder med konsentrert fritidsboligbebyggelse, gjerne kombinert med annen reiselivsvirksomhet og koplet til et alpinanlegg, vil det være stort nok kundegrunnlag for et visst handelstilbud beregnet først og fremst på hyttebeboere og andre turister; f.eks slik som på Skei.

Det vil imidlertid trolig kreve en både større og jamnere fordelt etterspørsel over året med tanke på etablering av ny virksomhet. Fritidsbebyggelse kan imidlertid i enkelte områder kunne være med på å tilføre marginal omsetning som kan bidra til å opprettholde et eksisterende dagligvaretilbud som ellers ville hatt et for svakt kundegrunnlag.

For mange bedrifter i *bygge- og anleggsbransjen*, vil sannsynligvis markedet være hele kommunen og sågar hele regionen. De største bedriftene innen denne bransjen har en svært stor rekkevidde. Det fins likevel en hel rekke små næringsdrivende som kan ha et svært lokalt marked, f.eks de som driver med grunnarbeider og annet anleggsarbeid.

Når en tenker på de økonomiske effektene i et lite område, er det særlig *effektene for grunneierne* som står i fokus. Grunneierne vil først og fremst få inntekter gjennom tomtsalg og utleie av festetomter. Vi har ikke regnet med inntekter fra tomtsalg som en lokaløkonomisk effekt. Tomtesalg har ingen direkte virkning for produksjon og sysselsetting, men vil kunne ha ringvirkninger dersom inntektene fra tomtsalget brukes til å kjøpe varer og tjenester lokalt til konsum eller investeringer. Dersom inntekter fra tomtsalget brukes som startkapital for ny lokal virksomhet, vil dette på sikt kunne få lokale økonomiske virkninger. Vi kjenner imidlertid ikke til hvordan inntektene fra tomtsalget anvendes av grunneierne.

Inntektene fra festeavgiftene skaper sannsynligvis heller ikke mange arbeidsplasser i lokalmiljøet. Ikke alle grunneiere er lokale, f.eks er Statsskog en betydelig grunneier i hytteområdet på Verskei i Vestre Gausdal. Festeavgiftene vil imidlertid kunne være opphav til ringvirkninger, dersom de anvendes til kjøp av varer og tjenester (konsum) lokalt. Sannsynligvis vil dette gi små ringvirkninger, særlig når vi begrenser oss til å betrakte enkeltområder med fritidsbebyggelse eller andre mindre deler av en kommune.

Selv om salg av hyttetomter og festeavgifter sannsynligvis har små direkte sysselsettingsvirkninger, vil mange av grunneierne kunne skaffe seg inntekter i kjølvannet av tomtsalget eller tomteutleien. Dette kan f.eks. være:

- salg av ved
- salg av fiskekort og jaktkort
- brøyting og eventuelt vedlikehold av parkeringsplasser og vegger
- snøscootertransport
- andre tjenester – vaktmestertjenester, tilsyn osv.

Det er ikke alltid grunneieren som står for slike tjenester. Det kan også være mindre entreprenører eller andre næringsdrivende som yter slike tjenester

som en del av annen næringsvirksomhet (f.eks dagligvarehandel) eller som skaper seg en arbeidsplass med fritidsboliger som hovedkunder.

En kan skille mellom tradisjonelt salg av varer og tjenester; som vedsalg, salg av fiskekort og jaktkort og brøyting; evt snøscootertransport og mer ”nye” former for tjenesteyting som omfatter ulike former for betalte tjenester som vaktmestertjenester, tilsyn, rengjøring osv.

Så fort det etableres et hytteområde og lages veier, vil det også være behov for brøyting og vedlikehold. For fritidsboliger uten vei eller vinterbrøyta veg vil det også være behov for hjelp til transport. Slike tjenester vil det derfor alltid være et visst marked for når det bygges hytter. Omfanget vil først og fremst være avhengig av antallet fritidsboliger. Sannsynligvis vil mesteparten av dette arbeidet fungere som attåt nærings.

Med fremveksten av hytter med full standard og kjøpesterke fritidsbeboere, samtidig som avstanden til hjemstedet tenderer å øke, er det i ferd med å utvikle seg et marked for ulike tilsynstjenester, rengjøring, handling, mindre vedlikeholdsoppdrag, måking av tak, osv. I følge data fra spørreundersøkelsen er imidlertid ikke etterspørselen etter slike tjenester særlig utbredt ennå.

Siden produksjon av tjenester vanligvis er arbeidsintensive, vil hver krone en fritidsboligeier bruker til å kjøpe tjenester lokalt ha større sysselsettings-effekt enn om den samme krona ble brukt til å kjøpe varer i dagligvareforretningen. Siden vi her i hovedsak snakker om tjenester som må utføres på eller i nærheten av fritidseiendommene, vil det være naturlig at dette er tjenester som i stor grad benytter lokal arbeidskraft. For at markedet skal være stort nok for den som skal ha dette som et levebrød må det være en viss konsentrasjon av fritidsboliger over et ikke alt for stort område. Slike tjenester vil derfor sannsynligvis helst tilbys i områder med ganske ”tett” fritidsbebyggelse. Krav til høy teknisk standard og tilgjengelighet forutsetter også at utbygging foregår i konsentrerte feltområder.

En annen type tjenester som også vil ha stor lokaløkonomisk effekt er tilrettelegging og salg av ulike former for aktiviteter og severdigheter. En del av slike aktivitetsmuligheter er fellesgoder og vanligvis gratis for alle som benytter seg av dem, det gjelder f.eks ski- og løypenettet. For øvrig er alpinbakker ett eksempel på en kommersiell aktivitet som er lokalt forankret. I noen fritidsområder har en også anlagt golfbaner for å gi bedre mulighet for aktiviteter og inntekter i sommersesongen. Dette gjelder f.eks både på Skei og i Nord-Aurdal. I mange tilfeller vil fritidsbeboere rett og slett være et nødvendig markedssupplement til aktivitetsanlegg på reiselivsdestinasjoner, der det er aktivitetsanleggene (alpinanleggene) som de kommersielle reiselivsbedriftene er helt avhengig av, men ikke har kapasitet nok til å forsyne med tilstrekkelig mange kunder for å utvikle og drive anleggene lønnsomt.

Ellers dreier dette seg om jakt og fiskekort, eventuelt tilrettelegging av turer, severdigheter, opplevelser osv. Fritidshuseierne er vanligvis bare en del av markedsgrunnlaget for slike tiltak, men ofte et svært viktig bidrag. Her vil

både lokalbefolkningen og andre turister være en del av grunnlaget. I områder med hoteller og annen reiselivsvirksomhet vil dessuten fritidsboligeierne kunne utgjøre en del av kundegrunnlaget når det gjelder servering.

Med utgangspunkt i dataene fra spørreundersøkelsen kan vi grovt anslå at ca 25 % av de direkte sysselsettingsvirkningene har sammenheng med næringsvirksomhet som naturlig kan lokaliseres i nærheten av fritidsboligområdene.

5.4.3 Betydningen av å se på virkninger for en funksjonell region istedenfor på kommunenivå

Det andre perspektivet vi har vært inne på er å se på effekten for et område som økonomisk er godt integrert i den forstand at de deler et felles bo- og arbeidsmarked og som også er en del av den samme "serviceregionen".

Når vi utvider området vi beregner effekter for, vil de direkte virkningene bli større dersom brukerne av fritidsboliger handler i de andre kommunene som hører med til regionen. På den andre siden må vi trekke ut eiere av fritidshus som er bosatt i disse kommunene. Dersom den fritidsboligkommunen vi undersøker har svært mange eiere som kommer fra andre kommuner i regionen, vil ikke deres etterspørsel representere noen ekstra inntekt lenger med dette perspektivet. Samlet sett kan de direkte effektene vi får derfor bli både større og lavere enn når vi bare betrakter effektene for hyttekommunen. De direkte effektene i prosent av total sysselsetting vil bli lavere jo større region vi undersøker. I de tre kommunene vi har undersøkt er det bare Gausdal som har mange eiere fra en annen kommune i regionen, nemlig Lillehammer. Lillehammereide fritidsboliger i Gausdal utgjør ca 10 % av bestanden.

I spørreundersøkelsen har vi spurt eierne av fritidsboliger om hvor mye og hva de har kjøpt i hyttekommunen og utenfor, men vi har ikke skilt godt nok mellom hva som er kjøpt i nabokommunene, undervegs eller før avreise. Dette gjør det vanskelig å vurdere betydningen av effekter for hele regionen. Noen indikasjoner kan vi likevel få ved å se på "dagbøkene", der innkjøp av varer og tjenester i tilknytning til ett gitt ("neste") opphold i fritidsboligen skulle føres med nøyaktig beløp og hvor (på hvilket sted) det ble handlet.

Fritidsbeboerne i Nord-Aurdal oppgir i liten grad at de kjøper varer og tjenester lenger opp i Valdres enn Fagernes. Noen stopper i Bagn (Sør-Aurdal) for å handle på veien til hytta. Det er derfor ikke grunn til å tro at de direkte virkningene av fritidshusbeboerne i Nord-Aurdal blir vesentlig endret selv om vi inkluderer hele Valdresregionen. Hvis vi derimot hadde inkludert effekter i Nord-Aurdal av samtlige fritidshus i Valdres, ville effektene blitt vesentlig større.

Av fritidsbeboerne i Rendalen ser det ut som om mange stopper utenfor regionen når de handler undervegs. Mange stopper på Elverum eller Rena. De fleste kommer sørfra (få av hytteeierne i Rendalen bor i Trøndelag) og

dagbøkene gir ingen indikasjon på at hytteeierne handler særlig mye på Tynset eller andre steder nord for Rendalen. Å inkludere Tynsetregionen med Stor-Elvdal vil derfor i liten grad endre de direkte virkningene.

Av de utfylte dagbøkene går det fram at fritidsbeboere i Gausdal handler på Lillehammer. Det er en generell handelslekkasje fra Gausdal til Lillehammer som det er grunn til å tro også gjelder fritidsbeboerne³⁹. Lillehammer er dessuten et bra sted å stoppe underveis til fritidsboligen, skal vi tro dagbøkene. Øyer er ikke nevnt i dagbøkene. Fritidsaktiviteter og attraksjoner i Øyer kan likevel være et mål for fritidsbeboere i Gausdal. Å inkludere hele Lillehammerregionen vil sannsynligvis føre til litt større direkte virkninger pr fritidsbolig. På den annen side må vi ekskludere alle fritidsbeboere med bosted Lillehammer i analysen. Det er uklart om dette til sammen gir høyere eller lavere virkninger enn de beregningene som vi før har foretatt for kommunen.

For enkelte utgifter er det uklart om effektene tilfaller hyttekommunen eller regionen. Dette kan f.eks gjelde strømutfgifter, der energiselskapene stort sett er interkommunale, og det samme gjelder ofte avfallshåndtering.

Sannsynligvis ville vi fått større direkte virkninger hvis vi hadde inkludert regionen ved beregning av effektene fra selve hyttebyggingen. De fleste husfirmaer og bygge- og anleggsmåter har et nedslagsfelt som omfatter flere kommuner. Det er derfor grunn til å tro at en stor del av lekkasjen ut av kommunen som skjer ved bygging av nye fritidsboliger tilfaller næringslivet i nabokommunene. Vi kan følgelig ha undervurdert de direkte økonomiske effektene for bo- og arbeidsmarkedsregionene, når vi ikke kan skille mellom kjøp i nabokommunen og andre steder utenfor selve fritidshuskommunen. Dette gjelder sannsynligvis alle tre kommunene.

5.5 *Er anslagene våre rimelige? Vurderinger på grunnlag av varehandelsomsetningen og sysselsettingen i bygg- og anleggsmåter*

Som omtalt tidligere i denne rapporten kan en enten bruke den såkalte "utgiftsmetoden" eller "inntektsmetoden" for å anslå de lokaløkonomiske effektene av fritidsbeboernes forbruk. Vi har valgt å bruke utgiftsmetoden, med utgangspunkt i fritidsbeboernes etterspørsel. Dette valget har blant annet sammenheng med at det finnes lite statistikk over omsetning, produksjon og andre økonomiske forhold på kommunenivå, og den er i hvert fall ikke knytt til etterspørselsgrupper. Siden fritidsbeboerne i stor grad etterspør de samme varer og tjenester som lokalbefolkningen, kan det også

---

³⁹ Hansen (1994) har vist at det generelt ikke er forskjell i turistenes og fastboendes handlemønstre med hensyn til hvor innkjøpene blir foretatt. Både turister og fastboende handler som regel i nærmeste "centerby".

være vanskelig å skille ut den delen av omsetningen som skyldes beboerne i fritidshus fra den som skriver seg fra lokalbefolkningen.

5.5.1 Varehandelsomsetningen

En stor del av fritidshuseiernes etterspørsel retter seg mot varehandel. Denne bransjen er stort sett den eneste med omsetningsdata fordelt kommunevis. Vi har derfor sett litt nærmere på denne bransjen.

Figur 5.6 viser varehandelsomsetning⁴⁰ pr innbygger i 2004 fordelt kommunevis i utvalgte kommuner og regioner. *Nord-Aurdal* ligger helt på topp med en omsetning på 113.000 kroner, det er nesten dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet på 57.000 kroner. Ved siden av Gol, er Nord-Aurdal den kommunen i landet med høyest varehandelsomsetning pr innbygger. De andre kommunene i Valdres har langt lavere omsetning, noe som tyder på en omfattende handelslekkasje til fordel for Nord-Aurdal og sannsynligvis spesielt Fagernes. Omsetningen pr innbygger for hele Valdresregionen er likevel høyere enn landsgjennomsnittet, noe som trolig har sammenheng med bidrag fra fritidsbeboere og andre turister som oppholder seg i regionen.

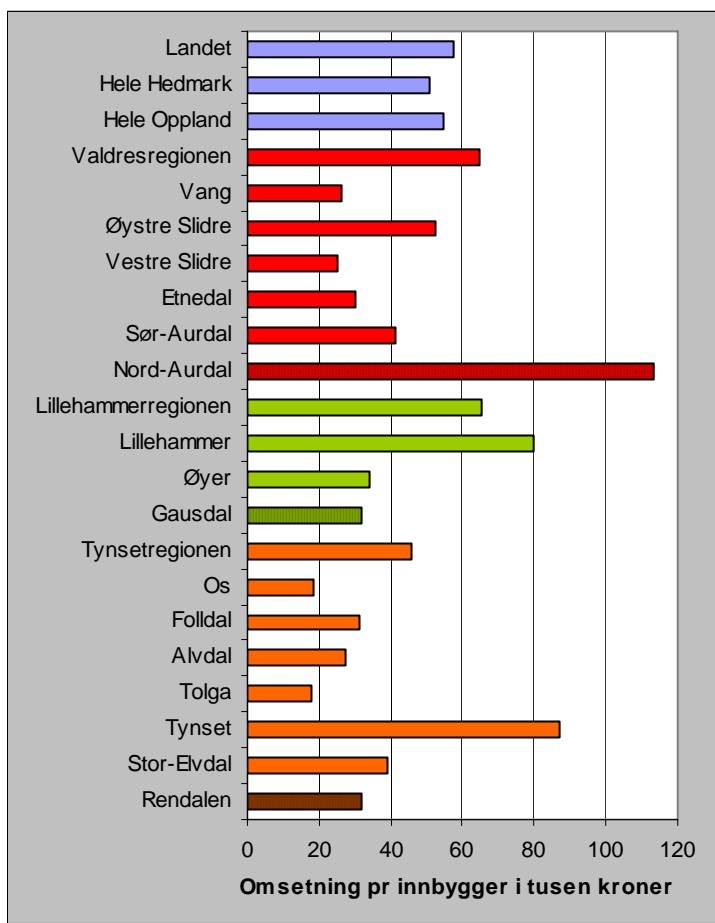
Gausdal har relativt lav varehandelsomsetning pr innbygger med ca 32.000 kroner pr innbygger. Den andre kommunen i regionen, *Øyer* som også har mange fritidshus, har bare så vidt høyere omsetning. Lillehammer har en omsetning på nesten 80.000 kroner pr innbygger, noe som tyder på en omfattende handelslekkasje fra både Gausdal og Øyer. For hele Lillehammerregionen er omsetningen ca 65.000 kroner/innbygger. Dette er på linje med Valdresregionen og ganske mye høyere enn landsgjennomsnittet. Det er vanskelig å vurdere i hvilken grad fritidshusbeboere og andre turister bidrar til den høye omsetningen i Lillehammer, siden Lillehammer også er fylkes-hovedstad og et skolesenter med mange studenter som sannsynligvis ikke er registrert som fastboende.

Rendalen har ca 32.000 kroner i omsetning pr innbygger, dvs omtrent som Gausdal. Selv om omsetningen er lavere enn landsgjennomsnittet, er den høyere enn i de fleste andre kommunene i samme region, med unntak av Stor-Elvdal (med Koppang) og Tynset. Det er særlig Tynset som peker seg ut som handelssenter i denne regionen med en omsetning på hele 87.000 kroner pr innbygger. Tynset fungerer som handelssenter for de nordligste kommunene i regionen, og delvis også for Rendalen. Tynset ligger likevel litt for langt unna for fastboende og fritidsbeboere sør i kommunen. Resultatene fra vår "dagbokundersøkelse" tyder på at fritidsbeboerne i Rendalen i liten grad handler på Tynset.

---

⁴⁰ Tallene er omsetning ekskl. moms.

Figur 5.6 Varehandelsomsetning (detaljhandel) ekskl. moms pr innbygger 2004 i utvalgte kommuner og regioner. Kroner. Kilde: SSB

Statistikken over omsetning pr innbygger i de tre kommunene indikerer at etterspørsel fra turister generelt og fritidsbeboere spesielt har betydning. Dette har vi undersøkt nærmere ved å se på omsetningen pr momstermin⁴¹, som viser noe av sesongvariasjonene. Det beste ville selvsagt være å kunne vurdere hver måned, særlig på større steder vil sesongvariasjoner lett bli tilslørt, fordi turistomsetningen utgjør en forholdsvis liten andel av samlet omsetning.

Alle tre undersøkelseskommunene har tydelige sesongvariasjoner i varehandelsomsetningen, som viser seg ved høy omsetning i sommermånedene juli og august (4. termin i varehandelsstatistikken) og at en stor andel av omsetningen skjer om sommeren. Sesongvariasjonene er langt mer tydelige i Rendalen og Nord-Aurdal enn i Gausdal. Det betyr trolig at gjennomfartstrafikken og annen turisttrafikk sommerstid betyr langt mer for detaljhandelen på Fagernes, enn vintertrafikken knytt til alpinanlegget og fritidsboligene i Aurdalsåsen. Gausdals posisjon som vinterdestinasjon vises også av en omsetningstopp i vintermånedene mars- april (2. termin).

⁴¹ Dvs. for to og to måneder: Januar og februar, mars og april, osv.

Den terminfordelte varehandelsstatistikken viser omsetningen som skjer på grunnlag av den befolkningen og de tilreisende som befinner seg i kommunen eller regionen i ulike perioder av året. Mens turister generelt og fritidsbeboere strømmer til i ferieperioder vil samtidig stedets egen befolkning reise ut på ferie. I Valdresregionen og i Nord-Østerdalen må det være en netto tilstrømming av turister som forklarer at sesongsvingningene er så store. Valdres er en stor turistregion på alle måter og har stor gjennomfartstrafikk i tillegg. I Nord-Østerdalen er turismen ikke så stor, men den lokale økonomien er relativt liten slik at tilreisende lett syns i statistikken. Lillehammerregionen har mange fastboende i forhold til tilreisende, dvs. at den netto tilstrømmingen antakeligvis er mindre, men framfor alt jammere fordelt over året, fordi de reine ferie- og fritidsreisende ikke er så dominerende som i Valdres. Den yrkesbetingede trafikken har en omvendt sesongstruktur som ferie-/fritidstrafikken, og dessuten har Lillehammer som studentby også ytterligere en uregistrert tilførsel av kjøpekraft i store deler av året, men unntatt i ferieperioder.

Gausdal hadde i 2003 en varehandelsomsetning pr innbygger (ekskl. moms) som utgjorde 58 % av landsgjennomsnittet. I termin 3 (mai-juni) og 6 (novdes) var denne prosenten nede i 54 %. Dersom vi antar at det ville vært "normalt" for Gausdal med en omsetning på 54 % av landsgjennomsnittet hele året uten fritidshus og andre turister, vil meromsetningen utover dette representere betydningen av fritidshusbeboere og andre turister. Da har vi riktignok ikke tatt hensyn til at gausdølene reiser ut av kommunen på ferie eller at det alltid er noen fritidsbeboere på hytta si til enhver tid.⁴² Denne meromsetningen beregner vi til ca 15 mill. kroner. I følge de generaliseringene vi har foretatt på grunnlag av spørreundersøkelsen fant vi at fritidsbeboerne kjøpte for 27 mill. kroner i varehandelen i Gausdal. For å gjøre tallene sammenliknbare må vi trekke fra utgifter som ikke er med i varehandelsstatistikken og dessuten merverdiavgiften. Vi står da igjen med ca 19 mill. kroner. Dette tyder på at vi ikke har undervurdert betydningen av fritidsboliger i vår undersøkelse.

Tilsvarende beregninger for Rendalen viser en merinntekt på 10,6 mill. kroner og tall basert på spørreundersøkelsen er 19,6 mill. kroner. Korrigert for å få grunnlaget til å samsvare med forbruksposter som også inngår i detaljhandelsstatistikken og merverdiavgift er dette beløpet nærmere 14 mill. kroner.

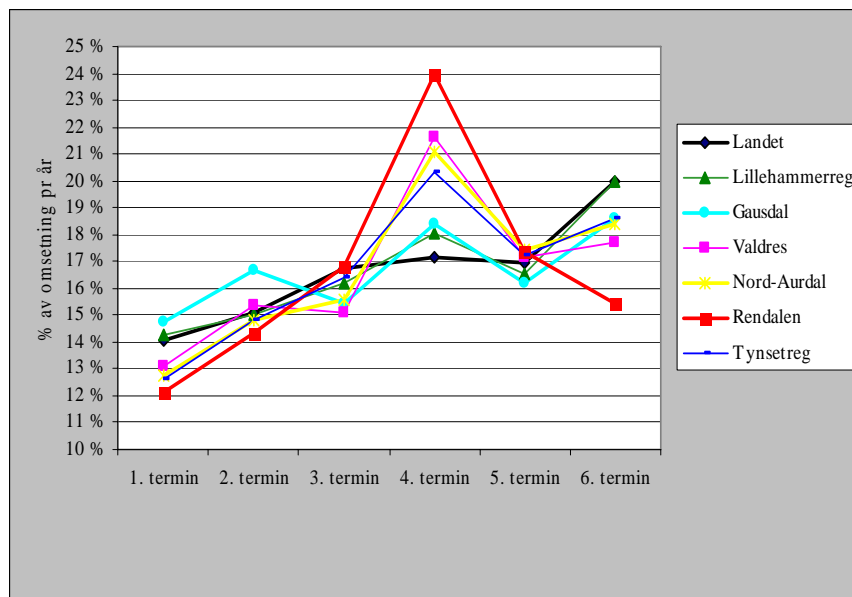
Det er vanskeligere å sammenlikne tall på denne måten for Nord-Aurdal fordi omsetningen her også er sterkt påvirket av fritidsboliger i andre kommuner i Valdres og andre turister. Dessuten er gjennomfartstrafikken gjennom Valdres stor sommerstid. Meromsetningen i Nord-Aurdal med denne metoden er noe over 60 mill. kroner, mens brukerne av fritidsboliger i Nord-Aurdal i følge våre anslag kjøper varer og tjenester fra varehandelen for ca 44 mill. kroner.

---

⁴² Dersom halvparten av alle Gausdøler reiser på ferie 14 dager på sommeren, vil dette utgjøre ca 4 mill. kroner i redusert varehandelsomsetning.

I disse beregningene har vi ikke tatt med oss varehandelsomsetning som følge av oppføring av fritidsboliger. Det er også usikkert om vi har klart å fordele kjøp av varer og tjenester fra spørreskjemaets kategorier til næring på en riktig måte. En stor del av "sekkepostene" i spørreskjemaet er gruppert som varehandel, uten at vi vet om dette er riktig. Det er også mange andre lokale og regionale forhold som vil påvirke omsetningen i detaljhandelen enten i den ene eller den andre retningen i tillegg til antall fritidsboliger og bruken av disse. *Tallene vi har estimert og presentert her må derfor brukes med varsomhet, og bør trolig mer tas som en indikasjon på mulige effekter og størrelsesorden enn som nøyaktige anslag.*

Figur 5.7 Terminvis fordeling av varehandelsomsetningen 2003. Kilde: SSB

5.5.3 Sysselsettingen i bygg- og anleggsnæringa

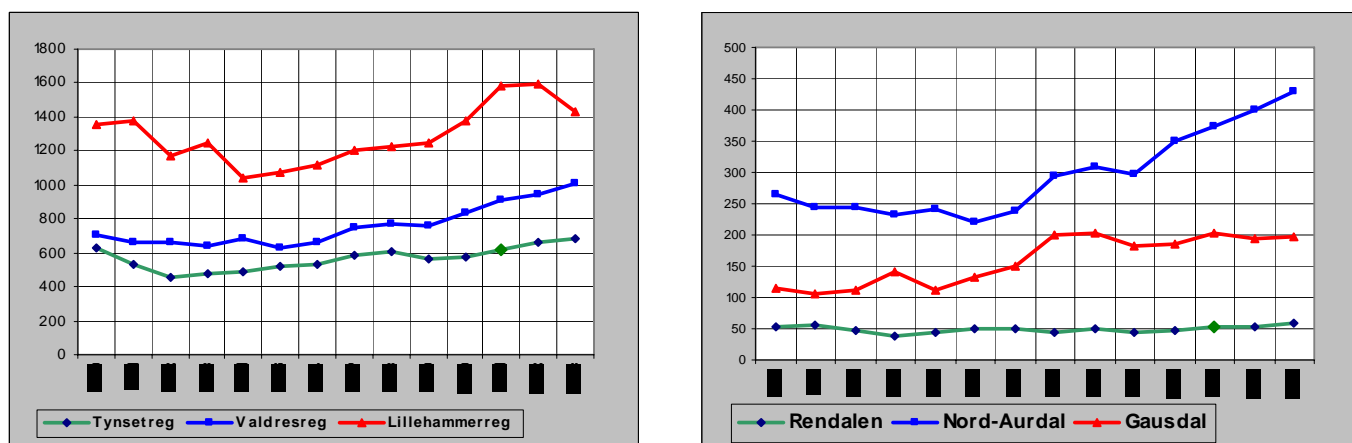
Ved siden av varehandel er bygg- og anleggsnæringa den næringa som er viktigst i forhold til etterspørselen relatert til fritidsboliger, særlig når det gjelder oppføring av nye fritidsboliger.

Det er særlig Valdresregionen som peker seg ut med en svært høy andel av sysselsettingen knyttet til bygg- og anlegg, også i landsmålestokk. Det er nærliggende å anta at dette delvis kan ha sammenheng med den store konsentrasjonen av fritidsboliger i regionen. Både Nord-Aurdal og Valdres har en andel av sysselsettinga knytt til bygg- og anlegg på 11 %, mens landsgjennomsnittet er 7 %. Gausdal har en andel på 9 %, mens Rendalen, Tynset og Lillehammerregionen alle har en andel på 8 %. De beregningene vi gjorde om sysselsettingsvirkningene av fritidsboliger for bygg og anleggsnæringa konkluderte med at effektene av fritidsboliger stod for ca 6 % av kapasitetsutnyttelsen (sysselsettingen) i næringa i Nord-Aurdal, 15 % i Rendalen og hele 35 % i Gausdal. Nord-Aurdal er litt spesiell siden fritids-

beboere i andre deler av Valdres sannsynligvis også kjøper en del av varer og tjenestene sine her. Dersom vi antar at etterspørselen pr fritidsbolig (eksisterende og ved nybygging) rettet mot bygge- og anleggsbransjen er den samme i resten av Valdres som i Nord-Aurdal og vi tar hensyn til antall fritidsboliger og utbyggingstakten i Valdres, får vi som resultat at etterspørselen fra fritidshuseiere legger beslag på 16% av kapasiteten i byggebransjen i Valdres.

Figur 5.8 viser utviklingen i sysselsettinga i bygg- og anleggsnæringa i de tre undersøkelseskommunene og i de regionene disse kommunene tilhører.⁴³ Figuren viser en sterk vekst i sysselsettinga i bygg- og anleggsbransjen i Nord-Aurdal og Valdres. Det er også en prosentvis stor vekst i sysselsettinga i Rendalen, men antallet sysselsatte her er så vidt lavt som ca 60, og veksten i absolutte tall utgjør 15 sysselsatte siden 1997. I Gausdal er det sysselsettingsvekst fram til 1997. Deretter har sysselsettingen stagnert omtrent på det samme nivået. Hele Lillehammerregionen har derimot sterk vekst i sysselsettinga fram til 2002 og deretter en reduksjon i 2003.

Figur 5.8 *Utviklingen i sysselsettingen i bygge- og anleggsnæringa 1990 – 2003. Region og undersøkelseskommunene. Antall sysselsatte.*

Kilde: Panda.

Beregningene våre på bakgrunn av spørreundersøkelsen kombinert med statistikken over sysselsettingsutviklingen i bygg- og anleggsbransjen, får oss til å stille spørsmål om vi har overvurdert de lokale virkningene i Gausdal og undervurdert virkningene i Nord-Aurdal og evt i Rendalen. Med den sterke utbyggingstakten en har hatt i Gausdal, skulle en trodd at

⁴³ Det er et brudd i statistikken mellom 2000 og 2001, som medfører at økningen fra 2001 til 2002 registreres som høyere enn den faktisk er. Fra 2001 omfatter statistikken iflg SSB personer mellom 16-74 år som har utført arbeid av minst en times varighet i referanseuken, eller var midlertidig fraværende fra slikt arbeid. For sysselsatte med flere arbeidsforhold i referanseuken, fastsettes ett som det viktigste. Opplysninger om personenes jobb- og bedriftsrelaterte kjennemerker gjelder det viktigste arbeidsforholdet. Arbeidstakerstatistikken t.o.m 2000 omfatter de arbeidstakere som står registrert med aktivt arbeidsforhold i Arbeidstakerregisteret ved et gitt tidspunkt. Dette er en noe strengere definisjon enn den som brukes fra og med 2001.

dette ville ha gjenspeilt seg i en vekst i sysselsettingen i bygg- og anleggsnæringa. Men her kan mange selvstendig næringsdrivende i jord- og skogbruket drive sesong- eller deltids-/attåttnæring innenfor bygg- og anleggsvirksomhet. Dersom det er tilfelle vil ikke tallene bli registrert i bygg- og anleggsnæringen. Veksttaket vil dessuten avhenge av kapasitetsutnyttningen i næringa på startidspunktet.

Samtidig er det også grunn til å si at resultatene trolig ville hatt bedre kvalitet dersom vi ved registreringen hadde fokusert mer på (den funksjonelle) regionen enn på enkeltkommuner ved beregning av virkninger, særlig for bygg- og anleggsbransjen. En fritidsbeboer i Gausdal som tror han har kjøpt alt lokalt kan f.eks ha kjøpt deler av leveranser fra leverandører registrert på Lillehammer. Sannsynligvis opererer store deler av byggebransjen (også) i Lillehammerregionen i et regionalt marked og ikke bare i et kommunalt. Derfor ville det sannsynligvis ha vært mer relevant å undersøke de økonomiske effektene av nybygging for regionen istedenfor kommunen. Det vil f.ø. som regel alltid være mest rettvise å estimere effekter i (mest mulig) funksjonelle regioner, fordi det er utbredelsen på disse som er avgjørende for de reelle effektene, ikke (mer tilfeldig opptrukne) kommunegrenser.

5.6 Ringvirkningsberegninger av fritidsboliger

I det følgende har vi beregnet ringvirkninger for hver region med utgangspunkt i de direkte virkningene for produksjon og sysselsetting. Beregningene er utført ved hjelp av Panda. Vi har ikke vist ringvirkninger på kommunenivå siden datagrunnlaget i Panda er dårlig og beregningene derfor blir svært usikre, jfr omtalen i kap. 5.4. Det er laget en egen beregning for hver region.

Beregningene er teknisk sett utført ved at vi først har laget oss et referansealternativ for utviklingen ”neste år” i regionen. Dette referansealternativet har vi så sammenliknet med en alternativ beregning der vi har lagt inn antatt produksjon i hver næring i samsvar med fritidsbeboernes forbruksmønster, og med forutsetning om antall eksisterende hytter. Vi har også lagt inn de direkte produksjonsvirkningene av hyttebygging, forutsatt gjennomsnittlig årlig utbyggingstakt i perioden 2002-2005. Resultatene av beregningene er vist i tabell 5.11 nedenfor.

I tabellen tar vi utgangspunkt i de direkte virkningene på kommunenivå. Ringvirkningene er imidlertid beregnet på regionnivå og multiplikatoren gjelder derfor på regionnivå. Dette innebærer at det er underleverandører og konsumleverandører i *regionen* som får økt sin sysselsetting. Noen av disse leverandørene er lokalisert i samme kommune som fritidsboligen, mens andre holder til i nabokommunene. Sum ringvirkninger og sum virkninger er beregnet i prosent av sysselsettingen i undersøkelseskommunen. Dersom alle ringvirkningene ville kommet i denne kommunen ville sysselsettelseffekten utgjort ca 5% av total sysselsetting i Rendalen. Siden dette ikke er tilfelle, vil den faktiske sysselsettelsesvirkningen være lavere. For Nord-

Aurdal som er en regionsenterkommune med et variert næringsliv, kan det være grunn til å anta at mesteparten av ringvirkningene kommer i under-søkelseskommunen. I Gausdal vil mest trolig deler av ringvirkningene lekke ut til Lillehammer.

Tabell 5.11 Ringvirkninger av fritidsboliger – sysselsettingseffekt knyttet til eksisterende fritidsboliger og til oppføring av nye enheter. Antall sysselsatte?

	Rendalen (Tynsetreg)	Nord-Aurdal (Valdres)	Gausdal (Lillehammerreg)
Direkte virkninger eks. hytter	23	65	35
Direkte virkninger nybygging	6	19	62
Sum direkte virkninger	29	84	97
Ringvirkninger	6	24	30
Sum virkninger	35	108	127
Multiplikator	1,20	1,28	1,31
I % av sum sysselsetting i kommunen:			
Sum direkte virkninger	4 %	2 %	5 %
Sum ringvirkninger	1 %	1 %	1 %
Sum virkninger	5 %	3 %	6 %

Beregningene viser en sysselsettingsmultiplikator på mellom 1,2 og 1,3, det vil si at en direkte sysselsettingsevne på f.eks 10 personer fører til en ytterligere sysselsettingseffekt på 2-3 personer som følge av de indirekte og induuerte effektene. Ringvirkningene er størst i Lillehammer- og Valdres-regionen, men lavere i Tynsetregionen.

At ringvirkningene er forskjellige kan ha sammenheng med flere ulike forhold, blant annet at:

- Sammensetningen av de direkte virkningene på næringer er forskjellig. Multiplikatoreffektene er ulike alt ettersom i hvilke næringer de direkte virkningene oppstår.
- Nærings sammensetningen og bredden i næringslivet er forskjellig i regionene slik at importandelene er ulike.

Vi skal se litt nærmere på multiplikatoreffekten av direkte virkninger i ulike næringer.

Tabell 5.12 viser hvor mye den totale sysselsettingen øker når sysselsettingen øker med en enhet i de aktuelle næringene som vises nedenfor. Vi har merket varehandel og bygg og anlegg med gult, siden dette er de to næringene som står for den største delen av etterspørselen fra fritidsboligene. Vi ser at vi får en større effekt ved å øke sysselsettingen i bygg og anleggsnæringen enn i varehandel. Sammenliknet med de fleste andre næringene vi har tatt med i denne tabellen er også multiplikatorvirkningene av bygg og anleggsnæringen relativt sett høy. Dette betyr at dersom en stor del av hytteeierne etterspørsel skriver seg fra bygg og anlegg, blir også ringvirkningene høye og høyere enn med en fordeling der bygg og anlegg betyr mindre. Siden vi har lagt til grunn en høy utbyggingstakt i Gausdal, bidrar dette positivt til ringvirkningene for Gausdal. Nord-Aurdal som har en større andel av virkningene knytt til varehandel får dermed en sammensetning som bidrar til litt lavere ringvirkninger.

Tabell 5.12 Indirekte og induserte effekter av å øke sluttleveringssysselsettingen i ulike næringer med 1 enhet.

	Tynsetreg	Lillehm- reg	Valdresreg
1 Jordbruk	1,19	1,23	1,21
2 Skogbruk	1,27	1,26	1,26
15 Trelast- og trevareindustri	1,42	1,32	1,34
35 Kraft og vannforsyning	1,37	1,37	1,39
36 Bygge- og anleggsvirksomhet	1,39	1,40	1,36
38 Varehandel	1,28	1,24	1,24
39 Hotell og restaurantvirksomhet	1,23	1,24	1,24
42 Land- og lufttransport	1,67	1,72	1,46
48 Privat tjenesteyting	1,37	1,19	1,24
49 Kommunal tjenesteyting	1,15	1,19	1,16

De regionale ringvirkningene oppstår i flere næringer og spesielt i varehandel, bygg og anlegg, transport, forretningsmessig tjenesteyting og privat tjenesteyting. Varehandelsbedrifter leverer til de fleste andre næringer og til privat konsum (induserte virkninger). Bygg og anleggsnæringa er særlig underleverandører til bedrifter innenfor samme næring, men også til andre næringer. Forretningsmessig tjenesteyting og transport er også underleverandører til mange andre næringer, mens ringvirkninger som følge av økt privat tjenesteyting i hovedsak kommer som følge av økt privat forbruk.

Den ene produsenten i Rendalen, som hovedsakelig eksporterer fritidsboliger ut av kommunen, opplyser at de bruker en lokal underleverandør på transport. I hvilken grad lokale transportbedrifter får oppdrag som underleverandører i forbindelse med nybygging av fritidsboliger kjenner vi ellers lite til. Når det gjelder forretningsmessig og finansiell tjenesteyting er dette vanligvis tjenester som er lokalisert til større sentra. Av byggingen i Gausdal kan dermed en del av de regionale ringvirkningene for disse næringene tilfalle bedrifter på Lillehammer.

Vi har gjort visse forutsetninger i forbindelse med modellberegningene som begrenser hvilke næringer det beregnes ringvirkninger for. Vi har blant annet antatt at det ikke oppstår ringvirkninger for jordbruk, skogbruk og offentlig sektor, ut fra tankegangen om at produksjonen i disse næringene i sin helhet bestemmes av forhold som ikke inngår i modellen vi har brukt. Vi har likevel beregnet direkte virkninger også for disse sektorene.

Ringvirkningene kan, som tidligere nevnt, deles inn i indirekte og induserte virkninger. De induserte effektene, eller konsumeffektene, oppstår som følge av at økte inntekter for eiere og ansatte brukes til å etterspørre varer og tjenester lokalt eller regionalt. I disse beregningene forutsettes at de personene som sysselsettes ikke har hatt lokale inntekter fra før av, dvs det i modellen tenkes at sysselsettingen også fører med seg innflytting til området. Dersom de økte lønnsinntektene erstatter arbeidsløshetsstrygd, eventuelt at arbeidstakerne tidligere har pendlet ut av kommunen/regionen, vil vi ha overvurdert konsumeffektene. Ringvirkningene utenom konsumvirkningene ville vært anslagsvis 0,10 prosentenheter lavere.

Som tidligere nevnt, er realisering av både direkte virkninger og ringvirkninger avhengig av at det finnes ledig lokal produksjonskapasitet. Samtidig forutsetter vi at det er et fast forhold mellom produksjon og sysselsetting, slik at en produksjonsøkning alltid medfører behov for flere sysselsatte, dvs ingen produktivitetsvekst.

Beregningene våre er i stor grad gjennomsnittsbetraktninger, men de kan si noe om størrelsen på den etterspørselseffekten en kan forvente pr nyoppført fritidsbolig for eksempel, målt med antall sysselsatte. Dette betyr nødvendigvis ikke at nybygging av fritidsboliger medfører at den totale sysselsettingen i hyttekommunen øker. I perioder med liten arbeidsledighet og et stramt arbeidsmarked kan det være at det skjer en fortrenningseffekt, f.eks ved at arbeidskraften overflyttes fra andre (og kanskje mindre lønnsomme) næringer. Import av arbeidskraft fra utlandet er også stadig mer aktuelt i byggebransjen, noe som betyr mindre lokale effekter.

6 Oppsummering – Fritidsboligenes betydning for lokaløkonomien.

I det følgende har vi summert opp noen aktuelle problemstillinger med resultater fra vår undersøkelse som vi mener kan ha betydning i vurderingen av den næringsmessige betydningen av fritidsboliger generelt og i planleggingen av nye utbygginger.

6.1 Fritidsboliger må ikke ha full teknisk standard for å ha økonomisk betydning for lokalsamfunnet.

Vår undersøkelse bekrefter at eierne av velutstyrte hytter med full teknisk standard, helårsvei og beliggenhet nær alpinanlegg bruker mer penger i fritidsboligkommunen enn eierne av enklere hytter. Det er likevel slik at den relative næringsmessige betydningen av hytter kan være vel så høy i et område med hytter med enklere standard dersom det bare er mange nok hytter.

Tab. 6.1 Anslag lokaløkonomiske effekter – kommunevis (2002-priser).

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
Antall hytter pr 1.1.05	2299	2043	3869
Fritidsboliger i % av folketallet	109%	33%	60%
Andel med fast strøm el. høyere standard	30.6%	53,4%	47,7%
Vekst i tallet på fritidsboliger 1997-05	12%	37%	10%
Persondøgn pr. fritidshus	110	154	136
Anslag kjøp kr. pr hytte – eksisterende fritidshus	20.000	34.000	31.000
Anslag direkte syss.virkn – eksist. fritidshus (antall sysselsatte)	23	35	65
Anslag totale virkn inkl nybygg (antall sysselsatte)	35	127	108
i % av sum sysselsetting	5%	6%	3%

Dette er illustrert i tabell 6.1. I gjennomsnitt er det beløpet hver hytteeier i Rendalen kjøper for i hyttekommunen om lag 50 % mindre enn gjennomsnittet for hytteeierne i Gausdal og Nord-Aurdal. Dette har sammenheng med ulikheter i forhold som teknisk standard, veitilgjengelighet, avstander og næringslivets tilbud på stedet. Sysselsettingseffekten er dermed også lavere i Rendalen enn i de andre to kommunene. Siden det er mange hytter i Rendalen i forhold til folketall og arbeidsplasser, er likevel den relative betydningen av fritidsboliger i Rendalen for sysselsettingen minst like høy som i de to andre kommunene vi har sett på.

Utbygging av store og velutstyrte hytter er omstridt, både ut fra hensynet til de inngrepene en slik utbygging krever i naturen og i forhold til f.eks energibruk. Da er det nødvendig å peke på at også eksisterende hytter uten alle fasiliteter og bygging av hytter med enklere teknisk standard har lokaløkonomisk betydning.

6.2 En bør legge mest vekt på de direkte virkningene.

Mange er opptatt av ringvirkninger, men selve begrepet brukes ulikt i forskjellige miljøer og er derfor opphav til misforståelser. Her skiller vi mellom direkte virkninger som skapes i de bedriftene som etterspørselen fra fritidshusbeboerne er rettet mot, mens ringvirkninger er etterspørselen rettet mot underleverandørene til disse bedriftene og etterspørselen rettet mot konsumvaremarkedet som følge av at eiere og ansatte i bedriftene bruker de ekstra pengene de tjener til å kjøpe varer og tjenester lokalt.

Ringvirkningene vil alltid være lavere enn de direkte virkningene. Vi har svært anslagsvis regnet ut at de direkte sysselsettingseffektene medfører en ekstra sysselsettingseffekt på 20 -30 % i den regionen som hyttekommunen tilhører. Ringvirkninger oppstår i hovedsak i varehandel og i bygg & anleggsnæringen og i tillegg i forretningsmessig tjenesteyting og andre tjenesteytende næringer. Jo mindre lokalområde vi ser på og jo mer ensidig næringsliv det er i dette området, jo større andel av ringvirkningene lekker ut av området. I vårt materiale er ringvirkningene litt mindre i Tynset-regionen enn i de to andre regionene. Vi har ikke forsøkt å regne ringvirkninger på kommunenivå, men sannsynligvis vil disse være størst i Nord-Aurdal som har det mest varierte næringslivet av de tre kommunene og der Fagernes er regionsenter med et bredt utvalg av tjenesteytende næringer, særlig varehandel.

Ringvirkningene vil i enkelte tilfeller være vanskelig å observere. Jo mindre geografisk område en er opptatt av, jo mer tilfeldig blir det om ringvirkningene oppstår i akkurat dette området eller i naboområdet, uten at de økonomiske realiteter er forskjellig. Sannsynligvis bør en derfor ha et regionperspektiv hvis en er opptatt av ringvirkninger.

6.3 Hva er viktigst for de lokale virkningene – eksisterende hytter eller utbyggingsfasen?

Mens de økonomiske virkningene av eksisterende hytter er rimelig stabile over tid, er virkningene av selve utbyggingen av fritidsboliger mer svingende og avhengig av *utbyggingsstakten* for nye hytter. Vi ser av tabell 6.2 at sysselsettingsvirkningene av hyttebyggingen sannsynligvis er dobbelt så høy som den effekten eksisterende hytter gir i Gausdal. I Nord-Aurdal og Rendalen har det vært en lavere utbyggingsstakt og i disse kommunene er det de eksisterende hyttene som gir de største virkningene.

I tillegg vil *standard* på hyttene og *andelen som kjøpes lokalt* ha betydning for de lokale virkningene. I vårt materiale kommer Rendalen dårligst ut, fordi forholdsvis flere hytter bygges uten full teknisk standard og fordi forholdsvis lite kjøpes lokalt i Rendalen.

Store deler av bygge- og anleggsbransjen har et nedslagsfelt som er større enn en kommune. De som er bosatt i en kommune og sysselsatt i bygge- og anleggsbransjen vil kunne være ansatt i bedrifter som er registrert i nabokommuner. Vi undervurderer sannsynligvis de lokale virkningene ved å ha kommune som analyseenhet. Dette gjelder nok i særlig grad for Rendalen.

Høy utbyggingstakt kan føre til at en mindre andel enn nødvendig av kjøpene gjøres lokalt fordi kapasiteten i bransjen er for liten. Vi har ikke gått nærmere inn på slike problemstillinger. Aktuelt kunne det også være å sett på i hvilken grad import av hytter, tømmer og arbeidskraft fra Øst-Europa er konkurrenter for lokale firmaer i hyttebransjen.

Tab.6.2. *Anslag direkte virkninger – nybygg fritidsboliger*

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
Anslag gjennomsnittskostnad (2002-priser) nye hytter (2000-2003)	700.000	1575.000	1269.000
Anslag andel kjøpt lokalt nybygg	27 %	55 %	54 %
Anslag antall nye hytter pr år	38	89	35
Andel med vei, vann, avløp og strøm	50 %	77 %	59 %
Direkte virkninger – sysselsetting – nye hytter	6	62	19
Direkte virkninger – sysselsetting – eksisterende hytter	23	35	65

6.4 **Tilgjengelighet, avstander og lokalt tilbud har betydning**

Tabell 6.3 viser andelen av totalt kjøp som er kjøpt i hyttekommunen for hytteeiere i de tre case-kommunene våre og fordelt på bruksbetinget forbruk (vinter og sommer), kapitalvarer og nybygg. For alle disse kategoriene av kjøp er andelen som er kjøpt i hyttekommunen lavere i Rendalen enn i de to andre kommunene.

De lange avstandene i Rendalen gjør sannsynligvis sitt til at tilgjengeligheten til handlemuligheter blir lav for mange av de som har fritidsbolig i Rendalen. Andelen med helårsvei er også lavere i Rendalen enn i de to andre kommunene. Dette bidrar til at det er mer praktisk å handle på forhånd, eventuelt underveis til hytta. Hytter uten helårsvei har vanligvis heller ikke full teknisk standard. Dette innebærer at matlagingen kan bli mer tungvindt og at det derfor er viktigere å planlegge og lage til mat på forhånd. Vi kan derfor konkludere med at det å ha *god tilgjengelighet* (vintervei) bidrar til at det handles noe mer lokalt.

Avstanden til nærmeste handlemulighet har nok også betydning for hvor mye som handles lokalt, men denne sammenhengen er litt mer usikker. (jfr kap 4.6). I Rendalen er det ca ¼ av eierne av fritidsboliger som har over 2 mil fra hytta til nærmeste sted. I Gausdal har de aller fleste hytteeierne mindre enn 1 mil til nærmeste sted.

Hva slags tilbud som finnes på stedet har betydning for lokalt kjøp, men det er vanskelig å isolere effekten av denne faktoren fra andre egenskaper som påvirker etterspørselen. Undersøkelsen vår viser at de som oppgir et litt større senter som nærmeste sted eller er lokalisert i nærheten av et alpinsted har et litt større lokalt bruksbetinget forbruk pr person/døgn enn de som har nevnt andre typer steder som nærmest. I Gausdal er mange fritidsboliger lokalisert i det vestre dalføret, der det er forholdsvis langt til kommunesenteret (Segalstad bru). Nærmeste innkjøpssted for disse fritidsboligeierne er småsteder med et begrenset tilbud. I Nord-Aurdal er det mange som oppgir Fagernes eller Leira som nærmeste sted. Som regionsenter har Fagernes et godt utbygd vare- og tjenestetilbud, som sannsynligvis er attraktivt selv om det er relativt langt dit for mange av fritidsbeboerne. En litt større andel av det bruksbetingede forbruket i Nord-Aurdal skjer lokalt enn i Gausdal. Dette kan nok delvis tilskrives betydningen av Fagernes. For å få tilgang på et vare- og tjenestetilbud av tilsvarende bredde må hytteeiere og fastboende i Gausdal til Lillehammer.

Tab.6.3. *Anslag på andel kjøpt i hyttekommunen - alle typer utlegg/kjøp*

	Rendalen	Gausdal	Nord-Aurdal
Andel med helårsveg	44 %	66 %	59 %
<u>Antall km reisevei fra hytta til nærmeste sted:</u>			
Andel med 11-20 km reisevei	27 %	11 %	42 %
Andel med over 20 km reisevei	26 %	1 %	11 %
<u>Andel med nærmeste sted:</u>			
Fagernes, Leira eller Segalstad bru	0 %	2 %	34 %
Åkrestrømmen, Aurdal eller Skei	62 %	41 %	27 %
Annet sted	38 %	57 %	38 %
<u>Andel kjøpt lokalt:</u>			
Bruksbetinget - vinterferie	48 %	60 %	65 %
Bruksbetinget - sommerferie	65 %	72 %	77 %
Kapitalvarer	45 %	72 %	70 %
Nybygg	27 %	55 %	54 %

6.5 Kan fritidsboliger støtte opp om eksisterende bosetning og tjenestetilbud?

Mange kommuner som ligger langt unna større sentra har nedgang i folketallet. Noen av disse kommunene er attraktive hyttekommuner, slik som f.eks Rendalen. I områder med fraflytting kan det være et problem å opprettholde et lokalt tjenestetilbud, f.eks dagligvarebutikken. Fritidsboliger som ligger spredt og langt inne på fjellet med store avstander og lav tilgjengelighet til nærmeste handlemulighet i bygda gir ikke nødvendigvis et godt grunnlag for lokal handelsvirksomhet, fordi det er mer lettvinnt å handle før avreise eller på vei til hytta og fordi det som finnes av handlemuligheter i rimelig nærhet til hytta har et mer begrenset utvalg enn det en kan finne i kjøpesentra hjemme eller på vei til hytta.

Når en skal utvikle nye utbyggingsområder for hytter, som ikke alene kan danne nok etterspørselsgrunnlag for nye tjenesteetableringer, bør en vurdere lokaliseringen av fritidsboliger i forhold til det eksisterende tjenestetilbudet som finnes for de fastboende i nærheten. Hvis en kan utvide kundegrunnlaget for den lokale nærbutikken vil dette også være positivt i forhold til fastboende. Dette kan bety at en trekker fritidsbebyggelsen litt nærmere bygda og sørger for at tilgjengeligheten er så god at det oppfattes som et godt alternativ å reise en tur til bygda for å handle i stedet for å ta med seg varer hjemmefra. Det kan være at hyttebefolkningen også ønsker å benytte seg av andre kultur- eller fritidstilbud i bygda og slik sett bidra til å opprettholde eller utvikle tilbud som de fastboende i området er for liten til. Større grad av høystandards utbygginger vil for øvrig trolig trekke lokaliseringen i retning av bygdesentra, framfor alt pga. nødvendigheten av tekniske anlegg.

6.6 For snevert å oppfatte fritidsboliger bare som en "utmarksnæring".

Lokaløkonomiske virkninger av fritidsboliger kan analyseres med utgangspunkt i ulike perspektiver for størrelsen på dette lokalområdet. Vi har i denne analysen stort sett brukt kommune som "lokalområde", mest ut i fra at dette er praktisk i forhold til innhenting av statistikk og annet datagrunnlag, men også fordi kommunen er en viktig enhet når det gjelder planlegging og styring av hyttebyggingen i et område.

Fritidsboliger betraktes også gjerne som en "utmarksnæring". Riktignok tjener mange grunneiere på salg og bortfeste av tomter, men salgsinntektene representerer først og fremst en formuesom plassering, selv om de også kan skytes inn som kapital i ny lokal næringsvirksomhet. I tillegg skaper fritidsboliger inntekter lokalt i form av vedsalg, vedlikehold av veier og parkeringsplasser, snøbrøyting osv. Nyere former for lokal tjenesteyting, som vaktmestertjenester, rengjøring etc er foreløpig lite utbredt, men kan få større omfang. I de tre kommunene vi har analysert spiller slike typer lokalt forankrede inntekter en viss rolle, men representerer nok først og fremst attåtvirksomhet. De største virkningene kommer i varehandel og bygg- og anleggsnæringen som ikke nødvendigvis har en veldig lokal forankring og som i liten grad er en del av de såkalte utmarksnæringene.

6.7 At hyttene brukes er avgjørende

Den mest avgjørende faktoren for å skape lokaløkonomiske virkninger er at fritidsboligene brukes. Både de bruksavhengige kostnadene, de faste kostnadene og kostnader til anskaffelser og vedlikehold viser sterk sammenheng med bruken.

I gjennomsnitt brukes hyttene 46,7 døgn i året og i snitt befinner det seg ca 3 personer på hytta samtidig under oppholdet. Det gir 138 persondøgn. Litt

grovt kan vi anslå at det bruksbetingede forbruket i hyttekommunen er ca 100 kroner pr persondøgn. For gjennomsnittshytta innebærer dette at det legges igjen 13-14.000 kroner i hyttekommunen årlig. For hvert døgn ekstra vil forbruket etter disse skjematiske beregningene, øke med ca 300 kroner⁴⁴.

Faste kostnader utgjør i gjennomsnitt nærmere 7.000 kroner pr hytte, men varierer fra nærmere 4.000 kroner for hytter som brukes svært lite (opp til en uke i året) og til i overkant av 10.000 kroner for hytter som brukes over 84 døgn i året. Det er strømkostnaden som står for den største økningen når brukstida økes. Dette har både sammenheng med at flere netter gir høyere strømkostnader og at hytter med strøm brukes mer enn hytter uten.

I gjennomsnitt bruker ca 75 % av hytteeierne penger til anskaffelser, vedlikehold og oppgradering av fritidsboligen. De som har oppgitt beløp, bruker i gjennomsnitt ca 12.000 kroner, derav ca 7.500 kroner lokalt. Her er det store variasjoner mellom hytteeierne og sannsynligvis fra år til år for den enkelte hytteeier. For de som bruker hytta si en uke eller mindre i året er kjøp lokalt nede i ca 1000 kroner, mens de som bruker hytta mest (over 84 døgn) kjøper for ca 14.000 kroner i året.

6.8 **Egenskaper ved fritidsboligene som har betydning for bruk og forbruk**

I tabellen nedenfor har vi vist hvilke faktorer som slår ut i våre (partielle) analyser av bruk og forbruk. Vi viser til kapittel fire for nærmere forklaringer. Det er en innbyrdes sammenheng mellom de faktorene vi har listet opp i tabellen. Hytter med stort boareal har vanligvis også mange sengeplasser. Hytter med full teknisk standard har vanligvis vintervei. Nye hytter har vanligvis høyere standard enn eldre hytter og dermed høyere bruk og forbruk.

Som vi ser av tabell 6.4 har hytteeiere med høy teknisk standard i gjennomsnitt flere bruksdøgn enn hytteeiere med lavere teknisk standard. I tillegg har de også litt høyere forbruk når de er på hytta.

Tab.6.4. *Egenskaper ved hytta av betydning for bruk og forbruk.*

	Antall bruksdøgn	Forbruk pr persondøgn	Faste utgifter	Anskaffelser/-vedlikehold
Vann og strøm-standard	Ja – særlig vinter	Ja	Ja	Ja
Veitilgjengelighet	Ja – særlig vinter	Ja- særlig vinter	(Ja)	(Ja)
Antall kvadratmeter	(Ja)	Nei	Ja	Ja
Antall senger	Ja	Nei	Ja	Ja
Byggeår	Ja (før/etter 1985)	Nei	Ja (Før/etter 1995)	Ja (Før/etter 1995)

⁴⁴ Dette er litt forenklet resonnerment siden forbruket varierer noe med lengden på oppholdet, osv.

6.9 *Den moderne friluftslivsutøver*

I kapittel 4.1 presenteres fem ulike eierskapsdimensjoner. Tre av disse faktorene vektlegger fritids- og rekreasjonsdimensjoner, en vektlegger det sosiale eller røttene og en vektlegger eiernes tilknytning til det profesjonelle livet. Det er ikke tilfeldig hva slags hytter og steder hytteeiere med ulike preferanser eller verdiforankring velger og disse faktorene gjenspeiles også mer eller mindre i bruk og forbruk.

Når vi presenterer gjennomsnittstall for en hyttebestand får vi i liten grad med oss hvilke utviklingstrekk eller trender som gjør seg gjeldende. Byggingen av nye hytter viser at det er hytter med høy teknisk standard og vintervei som dominerer. Dette er et ledd i den alminnelige velstandsutviklingen, der nye generasjoner hytteeiere sannsynligvis ser på slike bekvemmeligheter som en selvfølge. Høyere inntekter blant folk fører også til at flere enn tidligere har råd til en ekstra bolig på fjellet eller ved kysten med høy standard.

Analysen av eierskapsdimensjonene viser at de fleste fritidshuseierne har forholdsvis tradisjonelle verdier eller motiver knyttet til hyttelivet som betyr at de er glad i et forholdsvis enkelt friluftsliv med nærhet til naturen. Det er imidlertid to forholdsvis små grupper av fritidshuseiere som er særlig interessante i økonomisk sammenheng, fordi de rett og slett bruker fritidsboligen mer enn andre og fordi de har et høyere lokalt forbruk. Dette er de som i analysen er benevnt som ”den moderne friluftslivsutøver” og ”den fleksible profesjonsutøver”. Eierne har fritidsboliger med høg teknisk standard og bilvei hele året. De ”moderne” hører med blant de yngste i vårt utvalg, mens de ”fleksible” er noe eldre. Sannsynligvis er disse eierskapsdimensjonene på fremmarsj.

Den moderne friluftslivsutøver har muligens en ”urban” livsstil og assosieres med moderne friluftsliv som innebærer stor grad av tilrettelagte aktiviteter. Den fleksible profesjonsutøver holder ved like kontakten med arbeidsplassen når han/hun er på hytta og er avhengig av høy standard som gir mulighet for bruk av elektronisk utstyr og kommunikasjon med omverdenen.

Disse to gruppene bruker hyttene sine mye, særlig vinterstid. Når de er på hytta har de også et relativt høyt lokalt forbruk. De bryr seg sannsynligvis ikke med å lage til mat på forhånd, siden de nok har et velutstyrt kjøkken. Fritidsboligene deres ligger heller ikke langt fra nærmeste handlemulighet og de har bilvei hele året. Som følge av at hyttene brukes mye og har høy standard, har eierne relativt høye kostnader i forbindelse med strømforbruk og andre faste kostnader og de har også et høyt forbruk i forbindelse med anskaffelser til hytta, ombygging og vedlikehold. Mens snekring og annet vedlikehold tradisjonelt har vært sett på som fritidssyssel på hytta, kan det være at disse hytteeierne i stedet kjøper tjenester fra lokale håndverkere. Vi har ikke undersøkt inntektsforholdene, men det er kanskje grunn til å tro at dette er hytteeiere med relativt høye inntekter.

Dette er hytteeiere som er villige til å bruke penger lokalt, dersom det finnes tilbud i nærområdet. Tilbud kan enten utvikles ved at konsentrasjonen av hytter er stor nok lokalt, eventuelt ved lokalisering i tilknytning til annen reiselivsvirksomhet, eller ved at tilgjengeligheten fra hyttene til eksisterende tilbud for den fastboende delen av befolkningen er god. Det burde derfor være mulig å få til lokaløkonomiske effekter uten store konflikter om arealbruk i sårbare høyfjellsområder.

Det er altså mange forhold som er med på å avgjøre lokale og lokaløkonomiske effekter. Hva som bør vektlegges i det enkelte tilfelle vil derfor måtte vurderes i relasjon til den aktuelle lokaliseringen og stedets situasjon. Vi mener denne gjennomgangen kan bidra til å definere hva som er viktige og aktuelle vurderinger i disse enkeltsituasjonene.

----- 0000000000 -----

Referanser

- Arnesen, Tor (2003):
Utmark og samfunn. En innledning og syv oppslag om utmarka, ØF-
rapport 16/2003, Østlandsforskning:Lillehamemr.
- Armstrong, Harvey and J. Taylor (1993): *Regional economics & policy.*
Harvester Wheatsleaf.
- Bohlin, Magnus (1988):
Turistekonomiska nyckeltal. En studie av Siljansområdet., Rapporter
och meddelanden nr 11/88, Högskolan i Falun/Borlänge.
- Christaller, W (1933):
Die Zentralen Orten in Süddeutschland, eng. oversettelse 1966:
Central Places in southern Germany. Prentice Hall, Englewood
Cliffs, N. I.
- Crompton, John L and Shu Tian-Cole (2001):
An Analysis of 13 Tourism Surveys: Are Three Waves of Data
Collection Necessary?, Journal of Travel Research, vol 39, May
2001.
- Dedekam, Anders jr. (1987): *Regional økonomi.* Universitetsforlaget.
- Dybedal, Petter (2005): *Ringvirkninger av reiseliv i Buskerud, Telemark og*
Vestfold. TØI – rapport 780/2005.
- Engebretsen, Ø. (2001): *Senterstruktur og Servicenæringenes*
lokaliseringsmønster – betydning av veibyggning og økt mobilitet.
TØI-rapport 513/2001.
- Ericsson, Birgitta (2006, forthcoming):
Second homes in Norway: Factors motivating for ownership and
usage, with differing market perspectives and planning parameters,
Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism
- Ericsson, Birgitta (1996):
Detaljhandelen i grensehandelsområdet: Forretningstilbud og
bransjestruktur, Arbeidsrapport AR.21.96, Institutt for offentlig
økonomi, Stiftelsen Østfoldforskning:Halden.
- Ericsson, Birgitta (1999):
Grensehandelsundersøkelser: Metoder og reliabilitet,
Oppdragsrapport OR 31.99, Institutt for offentlig økonomi,
Stiftelsen Østfoldforskning:Halden.

- Ericsson, Birgitta (2001):
Grensehandel mot Sverige: Bil- og bussbasert handel år 2000,
 Oppdragsrapport OR 15.01, Institutt for offentlig økonomi,
 Stiftelsen Østfoldforskning:Halden.
- Ericsson, Birgitta, Tor Arnesen og Kjell Overvåg (2005):
Fra hyttefolk til sekundærbosatte, ØF-rapport nr 04/2005, Østlands-
 forskning:Lillehammer
- Fleming, William R. And Lorin Toepper (1990):
 Economic Impact Studies: Relating The Positive And Negative
 Impacts To Tourism Development, *Journal of Travel Research*, vol.
 29-1, spring 1995.
- Flognfeldt, Thor (1995):
*Fritidshus på Sjusjøen som grunnlag for lokal og regional
 serviceetterspørsel*, Rapport nr 1:1995 i prosjektet "Gjester i
 fritidshus som utviklingsressurs i bygde-Norge", Høgskolen i
 Lillehammer:Lillehammer.
- Frechtling, Douglas C (1994):
 Assesing the Impacts of Travel and Tourism – Measuring Economic
 Benefits, in Ritchie, JR Brent and Charles R Gouldner (eds): *Travel,
 Tourism and Hospitality Research*, 2nd ed., John Wiley and sons
 Inc:New York.
- Hall, C.Michael, and Dieter Müller (2004):
*Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and
 Common Ground*, Aspects of Toursim, Channel View Publications:
 Clevedon.
- Hansen, Christian (1994):
*Turismens betydning for økonomi og beskæftigelse i regioner og
 lokalsamfund – metoder og foreløbige resultater*, papir presentert
 ved Nordisk Forskersymposium i turisme, Oslo 19.-21.10.1994.
- Hiltunen, Mervi Johanna (2004):
Second Housing in Finland – Perspective of Mobility, Paper pre-
 sented at the 13th Nordic Symposium in Tourism and Hospitality,
 Aalborg Denmark, Nov 4-7, 2004.
- Howard, Dennis R, Samuel V Lankford and Mark E Havitz (1991):
 A Method for Authenticating Pleasure Travel Expenditures, *Journal
 of Travel Research*, vol. XXIX no. 4, spring 1991
- Jansson, Bruno & Dieter Müller (2002):
 Fritidsboende och fritidsboendevanor i Kvarken.
 Kulturgeografiske insitutionen, Umeå universitet:Umeå.

- Hagen, Svein Erik (2003):
Utmarksbaserte næringer - utviklingsmodeller og lokal økonomi, ØF-rapport 04/2003, Østlandsforskning:Lillehammer.
- Juvkam, D (2002): *Inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner*. NIBR-rapport 2002:20.
- Lösch, A (1940): *Die Räumische Ordnung der Wirtschaft, eng. oversettelse 1954: The economics of Location*. Yale University Press, New Haven, Conn.
- Mak, James, James Moncur and Davind Yonamine (1977):
 How or How Not to Measure Visitor Expenditures, *Journal of Travel Research*, vol. 16.
- Mordal, Tove L (1989):
Vi spør – hvor mange og hvem svarer? Opplegg og gjennomføring av postale undersøkelser, Rapport nr 105, Statens institutt for forbruksforskning:Lysaker.
- Nachmias, D and C F Nachmias (1992):
 Research Methods in the Social Sciences, Edward Arnold:London.
- Onshus, Terje (1997). *Sommerturistenes forbruk: Hvem var høyforbruksgruppene i Ottadalen sommeren 1995?* Hovedfagsoppgave. Høgskolen i Buskerud:Hønefoss.
- Panda brukerhåndbok (2005).
- Rogers, Judy (1991):
 A Non-Technical Perspective On Data Collection Methodologies For Travel Surveys: A Discussion Paper, *Journal of Travel Research*, vol 29, winter 1991.
- Rylander, Roy G, Dennis B Propst and Terri R McMurty (1995):
 Nonresponse and Recall Biases in a Survey of Traveler Spending, *Journal of Travel Research*, no. 4, spring 1995.
- Sjelmo, Otto (2004): *Utmark I Selbu*. Nilf-notat 2004/31.
- Sjøholt, Peter (1979):
 Systemet av sentrale steder og omland, Ad Novas, Norwegian Geographical Studies no. 18, Universitetsforlaget:Bergen.
- Statistics Canada (1992):
Canadian Travel Survey, Changes Between 1992 and 1990, May.

- Velvin, Jan, Eivind Drag og Lars Petter Soltvedt (2000):
En kartlegging av hytteturisme som ledd i utvikling av bærekraftige bygdesamfunn, Rapporter fra Høgskolen i Buskerud nr 17, Høgskolen i Buskerud:Kongsberg.
- Vilni, Verner Holst Bloch og Margrete Steinnes (2003):
Fritidshusområder 2002, Rapporter 2003/1, Statistisk sentralbyrå:Oslo.
- Vorkinn, Marit, Bjørn Kaltenborn, Jo Kleiven, Hanne Riese, Odd Inge Vistad, Joar Vittersø, Øystein Aas (1996):
Hvem, hva, hvor, hvorfor og hvordan? Forslag til standardisering av de landsomfattende undersøkelsene om friluftsliv., ØF-rapport nr 18/1996, Østlandsforskning:Lillehammer.
- Vorkinn, Marit (2003): *Villrein og ferdsel*, Oppland fylkeskommune:Lillehammer.
- Vorkinn, Marit & Hans Olav Bråtå (2002):
Kommunal arealplanlegging som rammebetingelser for utmarksbasert næringsutvikling, ØF-rapport 18/2002, Østlandsforskning:Lillehammer.
- Westat, Inc (1989):
Investigation of Possible Recall/Reference Period Bias in National Surveys of Fishing, Hunting and Wildlife-Associated Recreation, Final Report, Washington D.C.: U.S. Department of the Interior, December.
- Yuan, Michael S. and Susan M. Yuan (1996):
Sixteen versus Nine Expenditure Categories in Tourism Surveys: Is There a Difference? *Journal of Travel Research*, vol 34-4.

Vedlegg II. 1 Undersøkelse om hytter og fritidshus

Østlandsforskning på Lillehammer kartlegger for Norges forskningsråd enkelte forhold ved bruk og lokalisering av fritidshus. Vi er særlig opptatt av de lokale effektene og hvordan de kan måles. Formålet med prosjektet er å legge grunnlaget for at hytter og fritidshus på best mulig måte skal kunne styrke lokalt næringsliv og bosetting.

Vi ønsker derfor opplysninger om:

- selve hytta/fritidshuset
- bruken av fritidshuset
- økonomiske effekter i fritidshuskommunen
- betydningen av aktiviteter og servicetilbud

Vi har valgt ut tre kommuner i Hedmark og Oppland (Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal) som er forskjellige når det gjelder blant annet utbyggingsmønster og avstand til byområder. I disse kommunene er det trukket et utvalg av hytteeiere på til sammen 3.000 som har fått tilsendt dette spørreskjemaet. I tillegg er det noen hytteeiere i hver kommune som er bedt om å føre dagbok over innkjøp og aktivitetsbruk.

Det er svært viktig for at resultatene av undersøkelsen skal bli best mulig at så mange som mulig svarer på skjemaet. Jo flere som svarer, desto bedre blir grunnlaget for videre arbeid. Vi håper derfor du/dere tar dere tid til å svare, men det er selvsagt frivillig. HyttEboka vil trolig være til hjelp for de forholdsvis detaljerte spørsmålene om bruken av hytta. Vi har også lagt inn en kalender over undersøkelsesperioden (siste 12 måneder) som "huskehjelp".

Resultatene skal bare presenteres i tabeller, og *ingen* svar vil kunne spores tilbake til den enkelte hytte eller den som har svart på skjemaet. Sammen med skjemaet er en ferdig frankert svarkonvolutt som vi ber deg bruke når du returnerer det utfylte skjemaet. Svarkonvolutten er nummerert bare for å hindre, at de som allerede har svart, får ny puring. Konvolutten blir makulert så snart vi har fått svar, uten at nummeret blir overført noen andre steder. ***Du er derfor garantert at alle svar du gir blir konfidensielt behandlet, og Datatilsynet har gitt tillatelse til undersøkelsen.***

Adressene til fritidshuseierne er trukket fra kommunens register, men kommunen har ellers ingenting med selve undersøkelsen å gjøre, og de vil heller ikke få tilgang til verken skjemaer eller enkelt svar. Både undersøkelsen og gjennomgangen av svarene etterpå blir utført av Østlandsforskning. Ta kontakt med Birgitta Ericsson (dir. tlf: 612 65 746/e-post: be@ostforsk.no) eller Reidun Grefsrud (dir. tlf: 612 65 744/e-post: rg@ostforsk.no) i tilfelle du har spørsmål om utfylling eller undersøkelsen generelt.

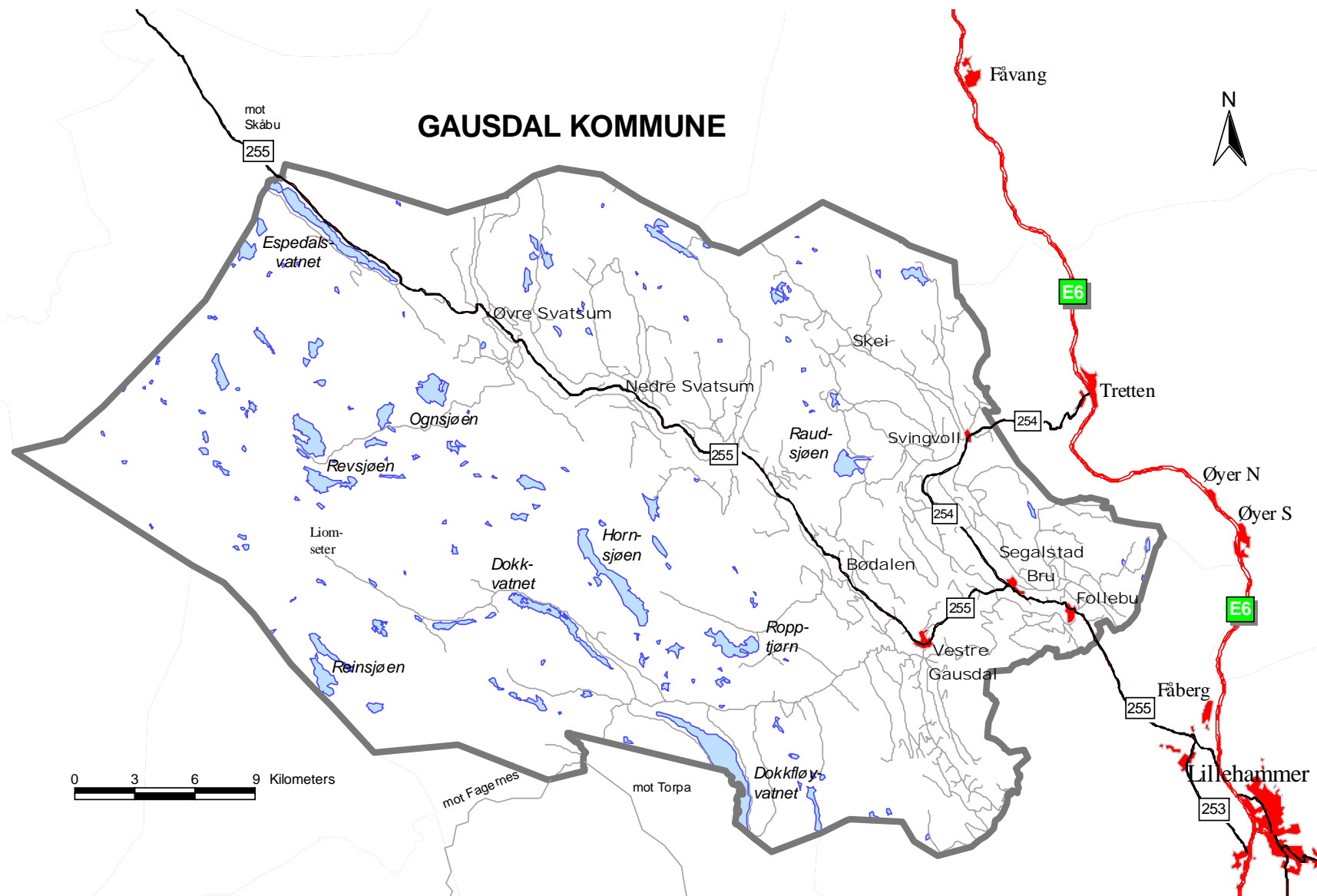
Svarfristen går fram av oversendelsesbrevet.

Alle som returnerer skjemaet utfyllt vil være med i trekningen av et gavekort i et byggvarehus på kr. 5.000,-.

Med hilsen og takk for hjelpen!

Birgitta Ericsson
forsker
Østlandsforskning

Reidun Grefsrud
forsker
Østlandsforskning

1. Hvilken type er fritidshuset?

Frittstående hytte
 Appartement/leilighet
 Nedlagt småbruk
 Tidligere helårsbolig
 Seterhus, jakt- eller fiskebu
 Annen type

2. Hvor stort er bo-arealet i fritidshuset, medregnet evt anneks?
(boareal: innvendig mål uten boder)

Ca..... kvadratmeter

3. Hva er antall faste sengeplasser i dag?
(inkl. evt. anneks)

..... faste senger i fritidshuset

4. Har fritidshuset:

Ja	Nei	
- innlagt strøm (ikke solcellepanel)	☐	☐
- strøm fra solcellepanel/batteri	☐	☐
- innlagt vann/avløp	☐	☐
- innlagt telefon (fastlinje)	☐	☐

5. Hvilket av følgende steder ligger nærmest fritidshuset, og hvor langt er det dit?

Follebu ca ..... km
 Segalstad bru ca ..... km
 Forset ca ..... km
 Svingvoll ca ..... km
 Skei ca ..... km
 Svatsum ca ..... km
 Olstad ca ..... km
 Bødal ca ..... km
 Værskoi ca ..... km

6.a. Er det bilveg helt fram til fritidshuset ?

	Ja	Nei
- sommerstid	☐	☐
- vinterstid	☐	☐

b. Hvis "nei", hvor mange meter er det til nærmeste parkeringsplass/bilveg ?

- sommerstid ca ..... meter
- vinterstid ca ..... meter

7.a. Fritidshuset er bygd på selveiertomt
 festet, bygslet eller leid tomt

b. Fritidshuset ligger i felt/hytteområde (mindre enn 200 m til nærmeste nabo)
 spredt (mer enn 200 m til nærmeste nabo)

8.a. Hvordan ervervet du/dere fritidshuset?

Arvet, årstall: .....
 Kjøpt av familiemedlem, årstall: .....
 Kjøpt av andre, årstall: .....
 Bygget selv

b. Når ble fritidshuset bygget?

Fritidshuset ble bygget år:.....
 Vet ikke

Besvares kun av dem som bygget selv:

9a. Ca byggesum på angitt tidspunkt:

..... kroner

b. Hvor ble materialer/arbeid til bygging av fritidshuset kjøpt ?

Oppgi <u>beløp</u> på tidspunktet angitt i spm. 8.b.	Kjøpt i Gausdal kommune	Kjøpt <u>uten</u> for Gausdal kommune
Til grunnarbeider		
Til råbygg		
Til innredning		
Ferdighytte		

10. Hvem er eier(e) av fritidshuset i dag?

Eies av denne husstanden alene
 Eies av denne husstanden sammen med en eller flere andre husstander
 Eies ikke - leies (års- eller flerårskontrakt) av denne husstand alene
 Eies ikke - leies (års- eller flerårskontrakt) av denne husstand sammen med andre husstander
 Firma- eller bedriftseiet fritidshus *) (gå til → spm. 14)

*) Dersom fritidshuset brukes som privat, skal også de øvrige spørsmålene besvares

Kalender for undersøkellesperioden 2002

	Mai 2002	Juni 2002
	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø
	18: 1 2 3 4 5	22: 1 2
	19: 6 7 8 9 10 11 12	23: 3 4 5 6 7 8 9
	20: 13 14 15 16 17 18 19	24: 10 11 12 13 14 15 16
	21: 20 21 22 23 24 25 26	25: 17 18 19 20 21 22 23
	22: 27 28 29 30 31	26: 24 25 26 27 28 29 30
Juli 2002	August 2002	September 2002
Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø
27: 1 2 3 4 5 6 7	31: 1 2 3 4	35: 1
28: 8 9 10 11 12 13 14	32: 5 6 7 8 9 10 11	36: 2 3 4 5 6 7 8
29: 15 16 17 18 19 20 21	33: 12 13 14 15 16 17 18	37: 9 10 11 12 13 14 15
30: 22 23 24 25 26 27 28	34: 19 20 21 22 23 24 25	38: 16 17 18 19 20 21 22
31: 29 30 31	35: 26 27 28 29 30 31	39: 23 24 25 26 27 28 29
		40: 30
Oktober 2002	November 2002	Desember 2002
Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø
40: 1 2 3 4 5 6	44: 1 2 3	48: 1
41: 7 8 9 10 11 12 13	45: 4 5 6 7 8 9 10	49: 2 3 4 5 6 7 8
42: 14 15 16 17 18 19 20	46: 11 12 13 14 15 16 17	50: 9 10 11 12 13 14 15
43: 21 22 23 24 25 26 27	47: 18 19 20 21 22 23 24	51: 16 17 18 19 20 21 22
44: 28 29 30 31	48: 25 26 27 28 29 30	52: 23 24 25 26 27 28 29
		1: 30 31

2003

Januar 2003	Februar 2003	Mars 2003
Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø	Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø
1: 1 2 3 4 5	5: 1 2	9: 1 2
2: 6 7 8 9 10 11 12	6: 3 4 5 6 7 8 9	10: 3 4 5 6 7 8 9
3: 13 14 15 16 17 18 19	7: 10 11 12 13 14 15 16	11: 10 11 12 13 14 15 16
4: 20 21 22 23 24 25 26	8: 17 18 19 20 21 22 23	12: 17 18 19 20 21 22 23
5: 27 28 29 30 31	9: 24 25 26 27 28	13: 24 25 26 27 28 29 30
		14: 31
April 2003		
Uke: Ma Ti On To Fr Lø Sø		
14: 1 2 3 4 5 6		
15: 7 8 9 10 11 12 13		
16: 14 15 16 17 18 19 20		
17: 21 22 23 24 25 26 27		
18: 28 29 30		

Bev. helligdager: Kristi Himmelfartsdag: 9. mai, Pinse: 19. –20. mai, Påske: 13. april (palmesøndag) –21. mars (2. Påskedag)

11. Hvordan ble fritidshuset brukt i perioden mai 2002 - april 2003 (siste 12 mnd) ?

(Kryss av for alle bruksmåter som passer)

- Fritidshuset har ikke vært i bruk i perioden, gå til → spm. 15.
 Leid ut på åremål, gå til → spm. 15.
 Privat av denne husstand alene eller sammen med andre eiere, slekt og venner
 Privat av andre eiere
 Utlånt til slekt (inkl. egne barn med egen husholdning) og venner
 Utleie (korttidsutleie mot betaling)

12. Om husstandens egen bruk:

Oppgi bruken av fritidshuset som husstanden selv har hatt, alene eller sammen med andre, i siste 12 måneder

Fyll ut for hver måned:

a. Antallet døgn (netter) fritidshuset har vært i bruk, og

b. Antallet persondøgn dette utgjorde
(beregningmåte, se nedenfor)

Måned	Ant. døgn (netter) fritidshuset har vært i bruk	Antall persondøgn *)
2002: mai		
juni		
juli		
august		
september		
oktober		
november		
desember		
2003: januar		
februar		
mars		
april		

*) Eksempel på beregning av persondøgn:

Juli måned: 1. opphold: 4 personer i 3 netter
= 12 persondøgn

2. opphold: 3 personer i 7 netter
= 21 persondøgn

Samlet persondøgn for juli = 33 (12 + 21 = 33)

B. Har du eller husstandsmedlemmer vært på dagsturer til fritidshuset siste 12 måneder?

- Ja   Nei

Hvis "ja", omtrent hvor mange ganger?

ca .....dagsturer uten overnatting

C. Hvis fritidshuset har vært i bruk av andre personer enn medlemmer av din husstand - og ingen av din husstand selv har vært til stede - vennligst:

Oppgi antall døgn (netter) for hver måned fritidshuset har vært i bruk av andre

Antall døgn (netter) i bruk av:

Måned	Andre eiere	Utlånt til slekt/venner	Korttidsutleie:	
			i egen regi	organisert formidling
2002: mai				
juni				
juli				
august				
september				
oktober				
november				
desember				
2003: januar				
februar				
mars				
april				

Husstand: De personer som du til daglig bor sammen og har felles husholdning med.

13.a. Har du eller medlemmer av din husstand vært på overnattingsopphold i fritidshuset i siste vintersesong?
(i løpet av oktober 2002- april 2003)

- vinter-/påskeferie Ja Nei
(4 eller flere døgn)

- helge-/kortopphold Ja Nei
(inntil 3 døgn)

b. Hvis "ja", oppgi følgende for siste respektive opphold av hver type:

	Siste vinter-/påskeferie	Siste helge-/kortopphold
Tidspunkt (dato eller ukenr.)		
Oppholdets varighet (antall døgn)		
Antall personer under oppholdet		

c. Kan du så anslå hvor mange kroner du/dere brukte i Gausdal kommune under de respektive opphold?

Vennligst oppgi beløpet brukt for hele perioden og samtlige personer som var med.

	Siste vinter-/påskeferie	Siste helge-/kortopphold
Samlet forbruk i Gausdal, kr:		

d. Kan du så fordele dette beløpet på forskjellige varer og tjenester:
(anslå ca kronebeløp)

Type forbrukspost	Siste vinter-/påskeferie	Siste helge-/kortopph.
Matvarer, dagligvarer i butikk		
Klær, sports- og fritidsartikler		
Måltider, drikkevarer på kafe/restaurant		
Bensin, olje, bil-reparasjoner		
Fritidsaktiviteter (heiskort, kanefart, o.l.)		
Vare-/persontransport (scooter, drosje, o.l.)		
Annet		

e. Brukte du/dere under det siste oppholdet også mat og dagligvarer som ble kjøpt inn før du/dere kom til Gausdal kommune?

- siste vinter-/påskeferie: Ja, kjøpt før avreise
 Ja, kjøpt undervegs
 Nei

- siste helge-/kortopphold: Ja, kjøpt før avreise
 Ja, kjøpt undervegs
 Nei

Hvis "ja", kan du forsøke å anslå for hvor mange kroner du/dere har handlet utenfor Gausdal kommune:

- siste vinter-/påskeferie for ca kr: .....

- siste helge-/kortopphold for ca kr: .....

f. Hva var så årsakene til at disse innkjøpene ble gjort før ankomst til Gausdal kommune?
Kryss gjerne av flere alternativ

Passer bedre å handle før avreise

Passer bedre å handle undervegs

Forretningene i Gausdal stengt ved ankomst

Manglende vareutvalg i butikkene i Gausdal kommune

Høye priser/lite tilbud i butikkene i Gausdal

Dårlig service i butikkene i Gausdal

Lang avstand til butikkene i Gausdal

Planlegger og lager mye av maten hjemme

Bruker minst mulig tid på innkjøp under selve oppholdet

Besvares kun^{*)} av fritidshus eid av firmaer, organisasjoner, el. likn.

14. Hvordan ble fritidshuset brukt siste år (perioden mai 2002- april 2003) ?
(Kryss av for alle bruksmåter som passer)

Fritidshuset har ikke vært i bruk i perioden

Ferie-/fritidsopphold av ansatte/medlemmer

Bedrifts-/organisasjonsinterne seminarer og møter

Av andre: .....

*) Dersom fritidshuset brukes som privat, skal også de øvrige spørsmålene besvares

15. Hvor mange kroner har dere brukt på kjøp av følgende artikler, tjenester og materialer til fritidshuset siste 12 måneder?
(perioden mai 2002 - april 2003)

Ikke kjøpt noe i perioden

De innkjøp	Kjøpt i Gausdal kommune	Kjøpt utenfor Gausdal kommune
Husholdningsartikler, husgeråd		
Tekstiler, gardiner		
Møbler, andre innredningsartikler		
Redskap, verktøy		
Vedlikehold og reparasjoner		
Ominnredn/tilbygg:		
- materialer		
- håndverkere		
- totalentreprise		
Andre innkjøp		

16. Hvor høye var utgiftene for fritidshuset for året 2002 på følgende poster?

Type faste kostnader	Ca kr. i 2002
Bygslings-/festeavgift	
Strøm	
Ved	
Olje, parafin, propan	
Renovasjon/vann/avløp	
Vei-, brøyte-, parkerings-avgifter	
Vaktmestertjenester, fellesutgifter	
Forsikring	
Andre faste utgifter til fritidshuset, hva:	
Andre faste utgifter til fritidshuset, hva:	

17. Hvor viktig er følgende forhold for eie av fritidshuset ?

	Svært viktig	Viktig	Uaktuelt/ vet ikke	Ikke mye	Uvesentlig
Avstand i forhold til hjemstedet	☐	☐	☐	☐	☐
Offentlig transporttilbud (lokalt og hjemmefra)	☐	☐	☐	☐	☐
God investering	☐	☐	☐	☐	☐
Tilbud av restauranter/spisesteder	☐	☐	☐	☐	☐
Fornøyleses-/kulturtilbudet	☐	☐	☐	☐	☐
Nærhet til alpinsenter (alpin-/slalåmbakker)	☐	☐	☐	☐	☐
Nærhet til aktivitetstilbud sommerstid (golfbane, badeanlegg, o.l.)	☐	☐	☐	☐	☐
Preparerte/merkede turskiløyper	☐	☐	☐	☐	☐
Nærhet til høyfjellsområder	☐	☐	☐	☐	☐
Fotturmuligheter i naturen	☐	☐	☐	☐	☐
Merkede/skiltede turstier	☐	☐	☐	☐	☐
Tilrettelagte aktivitetsmuligheter for barn	☐	☐	☐	☐	☐
Tilknytning til dette spesielle området fra barndommen ("røtter")	☐	☐	☐	☐	☐
Har tilknytning til lokalsamfunnet for øvrig (slekt/venner, o.l.)	☐	☐	☐	☐	☐
Nærhet til litt større sentrum/tettsted	☐	☐	☐	☐	☐
Snekring, oppussing, arbeid i hus og på tomt	☐	☐	☐	☐	☐
Nærhet til vann, sjø eller elver	☐	☐	☐	☐	☐
Jakt- og fiskemuligheter	☐	☐	☐	☐	☐
Muligheter for å ta med arbeid til fritidshuset	☐	☐	☐	☐	☐
Å kunne ha kontakt med kontoret/arbeidsplassen	☐	☐	☐	☐	☐

18. Hvorfor har du/dere valgt å ha fritidshus akkurat i dette området ?

.....
 .....
 .....

**19. Om forholdene ble lagt til rette for det:
 Kunne du tenke deg i løpet av de 3 til 5 neste år å:**

	Svært sannsynlig	Trolig	Kanskje	Neppe	Ikke sannsynlig	Har/gjør det i dag
- leie ut fritidshuset gjennom en lokal formidlingssentral	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- leie ut på åremål	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- legge inn vann og avløp (helårs)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- kjøpe vaktmester-/tilsynstjenester	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- oppholde deg i lange tidsperioder *) på fritidshuset ("langtidsferie")	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- arbeide deler av året fra fritidshuset	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- drive egen næringsvirksomhet fra fritidshuset	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- bosette deg fast i fritidshuset	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- overdra/selge fritidshuset til familie/slekt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- selge fritidshuset til andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐

*) Mer enn 4 uker sammenhengende

Til slutt noen opplysninger om den som eier eller disponerer fritidshuset.

Dersom det er flere eiere, baseres opplysningene på den som har mottatt skjemaet og dennes husholdning.

20. Eierens faste bostedsadresse: Postnummer på hjemstedet:	23. Eier eller disponerer husholdningen noe av følgende? <table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>Ja</th> <th>Nei</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Campingvogn/bobil</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Fritidsbåt med overnattingsmuligheter</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td><u>Annet</u> fritidshus:</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>- i innlandet (ikke dette)</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>- ved kysten/fjorden</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>- i utlandet</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> </tbody> </table>		Ja	Nei	Campingvogn/bobil	☐	☐	Fritidsbåt med overnattingsmuligheter	☐	☐	<u>Annet</u> fritidshus:			- i innlandet (ikke dette)	☐	☐	- ved kysten/fjorden	☐	☐	- i utlandet	☐	☐
	Ja	Nei																				
Campingvogn/bobil	☐	☐																				
Fritidsbåt med overnattingsmuligheter	☐	☐																				
<u>Annet</u> fritidshus:																						
- i innlandet (ikke dette)	☐	☐																				
- ved kysten/fjorden	☐	☐																				
- i utlandet	☐	☐																				
21. Oppgi eierens fødselsår: Født år:	24. Hvor lang er reisetida fra hjemstedet til fritidshuset? - sommerstid ca: ..... timer - vinterstid ca: ..... timer																					
22. Finnes det i husholdningen (hjemmeværende) barn i noen av følgende aldersgrupper ? <table border="0"> <tr> <td>☐ Under 6 år</td> <td>☐ 15 - 19 år</td> </tr> <tr> <td>☐ 6 - 10 år</td> <td>☐ 20 år eller over</td> </tr> <tr> <td>☐ 11 - 14 år</td> <td>☐ Nei, ingen hjemmeboende barn</td> </tr> </table> Hvor mange personer består husholdningen i alt av? Antall personer:	☐ Under 6 år	☐ 15 - 19 år	☐ 6 - 10 år	☐ 20 år eller over	☐ 11 - 14 år	☐ Nei, ingen hjemmeboende barn	Takk for hjelpen !															
☐ Under 6 år	☐ 15 - 19 år																					
☐ 6 - 10 år	☐ 20 år eller over																					
☐ 11 - 14 år	☐ Nei, ingen hjemmeboende barn																					

Vedlegg V.I.

Næringstilpasning og statistikkgrunnlag

Jordbruk

Som nevnt er det for flere forbruksposter i spørreskjemaet vanskelig å vurdere næringstilknytningen. Dette gjelder f.eks en post som vei, brøyte og parkeringsavgift. Dette er utgifter som hytteeierne betaler inn til bompengeselskap, velforeninger, grunneiere osv. I henhold til Standard for næringsgruppering er drift av bomstasjoner og parkeringsplasser en del av transportnæringa (tjenester tilknyttet transportnæringa; kode 63.2). Det er ikke publisert strukturstatistikk for denne delen av transportnæringa. I følge detaljert sysselsettingsstatistikk for 2002 er det nesten ingen i de tre kommunene som er registrert sysselsatt i denne næringa. Vi har i det følgende antatt at en stor del av dette forbruket representerer en "attåtnæring" for grunneiere i jord/skogbruk og ført utgiftene her og brukt forholdet mellom produksjon og sysselsetting i nasjonalregnskapet for 2002 som anslag.

Skogbruk

De utgiftene som er ført på skogbruk gjelder kjøp av ved.

Tabell V.1.1 Konvertering av fritidshuseiernes forbruk til næring og anslag på omsetning (eks. mva) pr sysselsatt. 2002.

Type utgift	Næringskode	Brukt for anslag	Oms eks mva pr sysselsatt 1000 kr	Pandanæring
Vei, brøyte og parkeringsavgift	1	Jordbruk og skogbruk NR	431	Jordbruk
Vedutgift	2	Jord og skogbruk NR	431	Skogbruk
Materialer	20	Trevarer	1245	Trevareindustri
Strømutgift	40	Elektrisitetsstatistikk	3681	Kraft og vann
Vedlikehold, reparasjoner; håndverker	45	Bygg og anlegg	995	Bygg og anlegg
Håndverkere	45	Bygg og anlegg	995	Bygg og anlegg
Totalentreprise	45	Bygg og anlegg	995	Bygg og anlegg
Bensin, olje, bilreparasjoner	50.5	Varehandel SS	2160	Varehandel
Olje- og parafinutgift	50.5	Varehandel SS	2160	Varehandel
Matvarer, dagligvarer	52.1	Varehandel SS	1649	Varehandel
Andre varer	52.1	Varehandel SS	1649	Varehandel
Tekstiler, gardiner	52,4	Varehandel SS	1068	Varehandel
Klær, sport og fritidsartikler	52.4	Varehandel SS	1068	Varehandel
Husholdningsartikler	52.4	Varehandel SS	1068	Varehandel
Møbler og innredning; detaljhandel	52.4	Varehandel SS	1068	Varehandel
Redskap, verktøy	52.4	Varehandel SS	1068	Varehandel
Vedlikehold, reparasjoner; detaljhandel	52.4	Varehandel SS	1068	Varehandel
Andre kapitalutgifter	52.4	Varehandel SS	1068	Varehandel
Måltider, drikkevarer på restaurant	55.3	Hotell og restaurant SS	467	Hotell og rest.
Vare- og persontransport	60.2	Annen landtransport SS	645	Transport
Andre faste utgifter	66	Finansiell tjenesteyting NR	1595	Finansiell tj.yt
Festeavgift	70.2	Forr.messig tjenesteyt SS	2668	Eiendomsdrift
Vaktmestertjenester	70.322	Vaktmestertjenester SS	699	Eidendomsdrift
Kommunale utgifter	90	Avløps- og ren. SS	1455	Kommunal tjyt
Fritidsaktiviteter	92	Andre sos&priv tj NR	873	Privat tj.yt

Trevareindustri

Under denne næringa har vi ført kjøp av materialer, med en antakelse om at materialene kjøpes fra det lokale sagbruket. Alternativt kunne vi ført det som varehandel.

Kraft og vannforsyning

Her har vi ført oppgitte strømutfgifter. Anslag på omsetning pr sysselsatt er beregnet med utgangspunkt i elektrisitetsstatistikken for 2002. Denne viser svært høy produksjon pr sysselsatt; hele 3,7 mill. kroner og illustrerer at hytteeierne utgifter til strømforbruk har små lokaløkonomiske effekter. Det er vanskelig å vurdere hva som er den lokale sysselsettingsvirkningen av fritidsbeboernes strømbruk. Sannsynligvis er det lite og begrenset til vedlikehold av linjenettet.

Bygg- og anlegg

Her har vi ført utgifter til ombygging mv som er ført som kjøp av håndverkertjenester eller som totalentreprise og i tillegg halvparten av forbruket knyttet til vedlikehold. Resten er ført på varehandel.

Varehandel

Under varehandel har vi ført fritidsbeboernes kjøp av dagligvarer, klær og sportsutstyr, tekstiler mv, verktøy, bensin, olje mv og sekkepostene ”annet forbruk”. Ved beregning av omsetning pr sysselsatt har vi tatt hensyn til at omsetning pr sysselsatt er ulik for de ulike varegruppene.

Hotell- og restaurantvirksomhet

Her er måltider og drikkevarer på kafe og restaurant gruppert.

Annen landtransport

Vare- og persontransport er gruppert under næringsgruppe 60.2 annen landtransport. Dette kan omfatte snøscootertransport, beltebil, drosje, buss osv. Vi kunne alternativt ha gruppert denne utgiften som jordbruk/skogbruk siden dette kan være attåt næring her. Varetransport og annen snøscootertransport kan også være knyttet til bedrifter som i hovedsak driver med varehandel, men i tillegg utfører ulike former for ”hytteservice”. Dette gjelder f.eks butikkene i Espedalen i Gausdal og i Tisleidalen i Nord-Aurdal.

Finansiell tjenesteyting

Under finansiell tjenesteyting har vi gruppert andre faste utgifter, der vi i hovedsak har antatt at dette gjelder forsikringer. Sannsynligvis har forsikringsselskapene lite lokal forankring. Vi har derfor tatt med denne utgiften under tvil.

Eiendomsdrift

Under eiendomsdrift har vi gruppert festeavgifter og vaktmestertjenester. Dette er to typer tjenester med ulik produktivitet og vi har brukt strukturstatistikk for hhv forretningsmessigtjenesteyting og vaktmestertjenester. Festeavgiftene er inntekter for grunneiere. I Gausdal er en stor del av hyttetomtene eid av Statsskog. Det er derfor tvilsomt om dette representerer en lokal inntekt.

Vaktmestertjenester kan være en attåtånering for yrkesutøvere i andre næringer. Vi kunne også vurdert å gruppere tjenesten under bygg- og anleggsvirksomhet.

Kommunal tjenesteyting

Her har vi gruppert utgifter til kommunale avgifter, dvs betaling for vann, kloakk og renovasjon. I de fleste kommuner er disse utgiftene selvfinansierende. Det er derfor grunn til å regne med at fritidshuseierne bidrar til økt aktivitet. Samtidig er i alle fall produksjonen av vann- og kloakk tjenester kapitalkrevende slik at den direkte sysselsettingseffekten ikke er så stor. Vi har brukt produksjon pr sysselsatt i nasjonalregnskapet for avløps- og renovasjonsvirksomhet som grunnlag for å gjøre anslag for sysselsettingseffekten.

Andre sosiale og private tjenester

Under privat tjenesteyting har vi ført utgifter til fritidsaktiviteter. Dette omfatter en rekke ulike typer utgifter som hver for seg kan tenkes å høre inn under ulike næringer. Næringsgruppe 92 omfatter fritidsvirksomhet, kulturell tjenesteyting og sport; alpinanlegg hører inn under denne næringen. Næringsgruppe 63 omfatter tjenester tilknyttet transport og reisebyråvirksomhet – f.eks ulike typer arrangementer. Vi har brukt andre sosiale og private tjenester som grunnlag for å anslå produksjon pr sysselsatt.

Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter

Rapporten presenterer resultater fra det treårige prosjektet "Utmarksbasert næringsutvikling: Lokaløkonomiske muligheter og begrensninger av privateide fritidshus" finansiert av Norges forskningsråd.

Det presenteres resultater fra en omfattende spørreskjemaundersøkelse av et utvalg av fritidshuseiere i Rendalen, Gausdal og Nord-Aurdal kommuner. Spørsmålene fokuserte på den samlede bruken av fritidshusene og forbruk som kan knyttes til bruk og eie av disse fritidshusene. I alt er det kommet inn 1 908 besvarte skjemaer, en svarprosent på 57%.

I alt brukes fritidshusene gjennomsnittlig ca 46 bruksdøgn, 26 i løpet av mai til september, 20 i høst- og vintermånedene. Bruksdøgnene representerer 134 persondøgn i løpet av ett år. Det er likevel betydelige variasjoner i bruksintensitet, men variasjonene er nesten i sin helhet knyttet til vinterbruk. Det syns imidlertid å være teknisk standard og vegtilgjengelighet som i størst grad forklarer disse forskjellene i bruk.

Den mest avgjørende faktoren for å skape lokaløkonomiske virkninger er at fritidsboligene brukes. Det bruksbetingede forbruket pr persondøgn i fritidsboligkommunen kan anslås til ca 100 kroner; noe mindre om vinteren og litt høyere om sommeren. Dette gir 13 - 14.000 kroner i forbruk pr hytte, for en hytte som brukes omtrent som gjennomsnittet. I tillegg kommer faste utgifter og utgifter til anskaffelser og vedlikehold, til sammen nærmere 20.000 kroner. (Alle tall i 2002-prisnivå)

Forbruket varierer i stor grad med de samme faktorene som bruken. Det lokale tilbudet av varer og tjenester har også betydning. Sysselsettingseffektene (inkl nybygging) kan grovt anslås til 3 - 6 % av den totale sysselsettingen i undersøkelseskommunene.

ØF-rapport nr.: 06/2005
ISBN nr.: 82-7356-560-2